

İSLAMDA AİLƏ

Hüseyn Ənsariyan

GÖRKƏMLİ TƏDQIQATÇI, “NƏHCÜL-BƏLAĞƏNİN” DAHİ ŞƏRHÇİSİ, İLAHİ MAARİF MÜƏLLİMİ ƏLLAMƏ MƏHƏMMƏD TƏQİ CƏFƏRİNİN ÖN SÖZÜ

ALLAHIN ADI İLƏ

Şübhəsiz ki, müqəddəs İslam dinində ailə qurmaq və onunla bağlı məsələlərin əhəmiyyəti sübuta ehtiyacı olmayacaq qədər aydındır. Məhz bu əhəmiyyət cənab Haqqın Quranda, məsum öndərlərin hədislərində (sünnətdə), görkəmli alim və şərhçilərin bu mövzuda (İslamda ailə quruluşu mövzusunda) son sözü demələrinə səbəb olmuşdur. Yaşadığımız dövrdə ailə quruluşunda meydana gələn büdrəmələr, onun zəruri prinsip və dəyərlərinə etinasızlıq həyatın sütunlarını sarsıdaraq, müasir dövrün əlacı olmayan “özünə biganəlik” xəstəliyinə yol açan “insana biganəlik” adına layiq görülməsinə gətirib çıxarmışdır.

Ailə quruluşunda islahat aparmadan “ağla müvafiq ictimai həyat” prinsipi ilə incələnəcək sağlam cəmiyyət intizarında olmaq olduqca yersiz və qeyri-real umacaqdır. “İslamda ailə quruluşu” mövzusunda gördüyüm çox faydalı və təqdirəlayiq əsərlərdən biri höccətül-İslam vəl-müslimin Hüseyn Ənsarinin qarşınızdakı kitabıdır. Mən bu kitabın bir çox fəsillərini oxudum. Deməliyəm ki, bu kitabda qarşıya qoyulan məsələlərin tədqiqi və tənzimlənməsi, qaynaqların qeyd olunması, onların mövzuya uyğun izahı, əsərin gözəl və aydın ifadələrlə yazılması, hörmətli müəllifin bu və ya digər əsərlərini tam xalisliklə qələmə alması və s. bu qəbildən olan hamı üçün faydalı olacaq bir əsərin xüsusiyyətlərinə malikdir. Buna görə də bu qiymətli kitabı mütaliə etmək “İslamda ailə quruluşu” məsələləri haqqında həqiqəti bilmək istəyənlər üçün olduqca faydalıdır.

Uca Tanrıdan görkəmli müəllif höccətül-İslam vəl-
müslimin Hüseyin Ənsariyan üçün daha yüksək
müvəffəqiyyətlər diləyirəm.

Məhəmməd Təqi Cəfəri

10\4\1992

MÜQƏDDİMƏ

1984-ci ildə cəmiyyətdə hiss etdiyim ehtiyacın çağırışı ilə məhərrəm, səfər və mübarək ramazan aylarında Quran ayələrinə, ən mötəbər kitablarda qeyd olunan hədislərə əsaslanaraq “İslamda ailə quruluşu” mövzusunda çıxış etməyə başladım.

Geniş dinləyici kütləsinin, xüsusilə gənc nəslin bu çıxışlara göstərdiyi maraq, öz dediklərinə görə bənzərsiz idi. Təbii ki, bütün bunlar daim dinin, islam şəriətinin dayağı olan uca Tanrının rəhmətinin iştirakı idi.

Otuz video və audio kasetlərindən ibarət lent yazıları sürətlə ölkə səthinə yayıldı və çıxışların mətni həmin üsulla Tehran qəzetlərindən birində çap olunaraq, cəmiyyətə təqdim olundu.

Sözü gedən çıxışlar ailələrə böyük təsir bağışladı. Bu təbii idi, çünki onun mətni Quran və rəvayətlərdən alınmışdı. Hansı ki, insan fitrətinə uyğun olaraq bütün sahələrdə onun maddi və mənəvi ehtiyaclarına cavab verir.

Dostlarım bu çıxışlardan daha çox istifadə olunsun deyərək, onu kitab şəklinə salınmasını dəfələrlə təklif etmişdilər. Yeddi il çəkən 12 cildlik “İslam irfanı”, beş il çəkən “Səhifeyi-səccadiyyə”nin “Aşıqlar diyarı” adı altında təfsir və izahı, müxtəlif elmi yazılar, qəzetlər üçün yazdığım məqalələr bu iş üçün lazım olan möhləti vermirdi.

Təbliğ məqsədi ilə ölkənin müxtəlif bölgələrinə etdiyim səfərlər də vaxtımın digər bir hissəsini tuturdu. Lakin, dostlar öz təkliflərinin üzərində ısrar və təkidlə dayanmışdılar.

Dünyada ən gözəl evdarlıq simvolu olan, qurduğu ailə İslamın ən yüksək səviyyəli, nümunəvi ailəsi sayılan həzrət Fatimə (ə)-in şəhadət günü ərəfəsində mənim də tələbəsi olduğum Qum elm mərkəzində çap və nəşr sahəsində fəaliyyət göstərən mömin gənc cənab Rza Kəlhör bir qrup

tələbə heyəti ilə Tehrana gəldi və orada məndən lent yazılarının köçürülərək çap olunması üçün icazə istədi. Bu istəyin mənim və dostlarımla köhnə arzusu ilə üst-üstə düşdüyünü gördüm və öz vaxtımın azlığını da nəzərə alaraq onunla razılaşdım.

Lent yazıları cənab Kəlhorun əvəzsiz zəhməti ilə köçürüldü. Çıxışlarda deyilən rəvayətlərin qaynaqları böyük bir diqqətlə, lazımi mənbələrə müraciət edilməklə haşiyələrdə qeyd olundu.

Lent yazılarından köçürülmüş mətni mənə verdilər. Bu mətndə düzəliş aparmağın zəruri olduğunu hiss etdim və iki ay ərzində mətni bir daha nəzərdən keçirdim. Beləcə, qarşınızdakı kitab ərsəyə gəldi. Qeyd etməliyəm ki, yeni bir kitab yazmaq lent yazılarından köçürülmüş çıxışların redaktəsindən çox asandır. Bu əsərin yaxşı cəhətləri orada qeyd olunan Quran ayələrindən, rəvayətlərdən, ilahi övliyələrin həyatı haqqındakı hekayələrdən doğur, pis cəhətləri isə mənim qələməmlə bağlıdır. Onun yaxşı cəhətlərini ürəkdən qəbul edin, pis cəhətlərini isə öz böyüklüyünüzlə bağışlayın və “Ənsariyan” nəşriyyatına yazmaqla məni əsərdəki səhvlərim haqqında məlumatlandırın. Ümidvaram ki, bu əsər ailələr üçün, xüsusilə də ailə həyatına yenidən qədəm qoymuş, yaxud qədəm qoymaq fikrində olanlar üçün faydalı olacaq və onların ailələrini cənab Haqqın rizayəti sayəsində dünya və axirət səadətinə qovuşduracaq.

Bu çıxışlar həyatın başlanğıcından sonuna qədər olan bir dövrü əhatə edəcəyi şəkildə tənzimlənmişdir. Əsərin geniş mündəricatında müşahidə etdiyiniz otuz başlıq isə çıxışların mətnindən seçilmişdir.

Bu kitabı gəlin və bəy üçün apardığınız bir neçə saatdan sonra solub məhv olan gül dəstəsinin əvəzində o iki gəncə

hədiyyə verin. Bu yolla Tanrının rəhməti onların həyatında
özünü əks etdirsən və siz də böyük bir savab əldə edəsiniz.

Hüseyn Ənsəriyan

BİRİNCİ FƏSİL

CANSIZLARIN CÜTLƏŞMƏ PROSESİ

Allah-təalanın alim, həkim və adil iradəsi möhkəm varlıq aləmində, xilqət və yaradılışın geniş meydanında hər bir şeyi cüt yaratdı. Hər şeyin cüt olması istisnasız bir həqiqətdir. Bəşər elmi, elmi tədqiqatlar bunu kəşf etməzdən öncə Quran bir çox ayələrdə, o cümlədən «Zariyat» surəsinin 49-cu ayəsində varlıq aləminin bütün mövcudlarını – cansızları, bitkiləri, heyvanları və insanları əhatə edən bu həqiqət barəsində xəbər vermişdir.

Bu mühüm elmi məsələnin, yaranış ailəsinin bütün mövcudatını əhatə edən bu aydın bəyanın elmi renesansdan əsrlər öncə Məkkə və Mədinə kimi oxuma-yazma, kitab, məktəb olmayan bir şəhərə aid olması Quranın möcüzələrindən, onun ilahi kitab olmasının tutarlı dəlillərindən, bu kitabın elmi kitab olması və peyğəmbərlərin sonuncusunun, həqiqətən, peyğəmbər olmasına ən möhkəm və əsaslı sübutlardan biridir.

Quranın yaranışın digər məsələləri haqqında da ayələri mövcuddur ki, bəşərin bu güncü elmi onun qarşısında təəccüb və heyrətə qərql olur. Bu müqəddəs kitab hər hansı bir məqama sahib olman insan üçün özünün haqq və hidayət çırağı olması mövzusunda şəkk və tərəddüd olunması bir yer qoymur.

«Bu elə bir kitabdır ki, onda heç bir şəkk-şübhə yoxdur.»¹

Ulu Tanrının rəhməti hər bir növdən (fəsildən) olan cütlərin zatında bir-birinə qarşı aşıqanə rabitə, cazibə və meyl yaratmışdır. Bu meyl və cazibə müəyyən şəraitdə – istər təkvin aləmində, istərsə də təşri meydanında – növlərin

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 1.

izdivac, cütləşmə və artımları ilə nəticələnir. Bu yolla da yaranış sisteminin davamına, bütün mövcudatın - hər hansı sinfə aid olmasına baxmayaraq – həyatın ləzzətini, gözəlliyini dadmağa, özünün və digərlərinin vücudundan bəhrələnməyinə şərait yaranır.

Cansızların artımı və törəmə əlaqəsi nəticəsində (hər hansı şəkildə olursa) olsun, bir ünsürün digər ünsürlə birləşməsi ilə məsələn, oksigenlə hidrogen kimi iki yandıran və yanan ünsürün tərkibi və bu tərkib nəticəsində soyuq, sərin həyat cövhəri olan suyun meydana gəlməsi, ya bir çox nəticələr verən cəzb etmə və cəzb olunma yaxud da saysız-hesabsız mənfəətlərin meydana gəlməsi ilə nəticələnən iki müsbət və mənfi cərəyan şəklində üçüncü ünsür meydana gəlir. Bütün bunlar Allah-təalanın iradəsinin və rəhmətinin məhsulu olan varlığın möcüzələrindəndir. İki ünsür və ya bundan çox ünsürlər arasında olan əlaqə, bir-birinə meyllilik, bir sözlə, cansızların bir-birinə qarşı olan eşq sistemi nəsil artımına, siniflərin həyatının davamına, xilqət sisteminin və gözəl varlıq aləminin həmişəyaşarlığına gətirib çıxarır.

Doğrusu, bu necə böyük iradə və misilsiz qüdrətdir ki, iki yanan və yandıran ünsür arasında əlaqə, aşıqanə hal yaradır. Belə ki, bu iki ünsürün birləşməsi nəticəsində soyuq su, axar çaylar, böyük dənizlər, sonsuz okeanlar və incə yağış damcıları əmələ gəlir!

Bu hansı maraqlı oyadan qüvvədir ki, ünsürlərin bir-biri ilə tərkibi nəticəsində qara torpağın dərinliklərində, möhkəm daşların daxilində, qır rəngli, gecədən də qara yataqlarda almaz yaradır?!

Bu hansı mahir iradədir ki, bir neçə maddənin tərkibi nəticəsində Yəmən mədənlərinin dərinliklərində qırmızı əqiq, Nişabur torpağının dərinliklərində səma rəngli firuzə,

torpağın heyvan çürüntüləri ilə qarışması nəticəsində isə minlərlə bəşərin ehtiyac duyduğu əmtəələr yaradır?!

Bu hansı rəhmət və lütfdür ki, daş, torpaq və digər maddələrin bir-biri ilə tərkibi nəticəsində qızıl, gümüş, mis, dəmir və s. bu kimi mənfəətli materialları varlıq ailəsinə təqdim edir?!

Bu hansı iradə və hikmətdir ki, müxtəlif ünsürlərin bir-biri ilə tərkibi nəticəsində bütün bu nemətləri öz bəndələrinə bəxş edir?!

Bu hansı iradə və hikmətdir ki, günəş və torpaq arasında, günəş ünsürləri ilə torpaq ünsürü arasında bu eşq və məhəbbəti yaratmışdır?! Belə ki, günəş ünsürləri ilə torpaq ünsürlərinin, günəş maddələri ilə torpaq maddələrinin tərkibi nəticəsində yaratdığı nemətləri – Özünün Quranda buyurduğu kimi – saymağa heç bir şəxsin qüdrəti yoxdur.

«O, həmin Allahdır ki, göyləri və yeri yaratdı. Səmadan su endirdi və onun vasitəsi ilə meyvələri sizə ruzi olaraq yaratdı. Gəmini sizin ixtiyarınıza verdi ki, onun göstərişi ilə hərəkət etsin. Yer kürəsindəki çayları, hərəkətdə olan, varlıq dəryasında axan günəş və ayı, gecə və gündüzü sizin ixtiyarınıza verdi. Bir sözlə, ondan istədiyiniz hər şeyi sizə verdi. Belə ki, onun verdiyi nemətləri saymağa qalxsanız, bu sizin bacarığınız xaricindədir»¹.

Sözügədən meyl və əlaqə, cəzbətmə və cəzb olunma, ünsürlərin mənfəi və müsbətliyi, onlar arasındakı törəmə və artım üçün zəruri olan aşiqanə əlaqənin miqdarı müəyyən nəzm, adılanə qanunlar əsasında. Bu meyl və əlaqə ifrat və təfriddən uzaqdır. Bu eşq və məhəbbət heç bir zaman sönmür. Bu aşiqanə və gözəl fəzada küsmək, savaşımaq, ixtilaf və s. bu kimi məfhumlar mənasızdır. Bu izdivacda təlaq və ayrılıq yoxdur. Əgər həyatın bu sahəsində ixtilafa,

¹ «İbrahim» surəsi, ayə 32-34.

ayrılığa yol verilsəydi, şübhəsiz ki, nizamsızlıq, dağınıqlıq öz lənətə gəlmiş süfrəsini açar, vəziyyəti qarışdırar və bu büsatın kökünü qazardı.

Cansızlar dünyasında hər bir ünsür müəyyən ölçü və həcmdə, lazımı fasilədə, özünəuyğun inkişaf və hərəkətdədir. Hər birinin digəri ilə tərkib olunması da müəyyən uyğunluq əsasında.

Ünsürlər öz müəyyən nəzmlərindən əl çəkib, bir-biri ilə savaşı və düşmənçiliyə qalxmırlar. Bu gözəl nizamın hər hansı bir nöqtəsində yerləşmələrindən asılı olmayaraq, öz həyatı və qanuni hədlərini qoruyurlar.

«Nə günəş aya çatır (yetişər), nə də gecə gündüzü ötə bilər. (Günəş, ay və ulduzların) hər biri göydə (öz hədəqəsində, öz dairəsində) üzür»¹.

Bu ünsürlərin aralarındakı fasilə, ölçü, həcm, uzunluq, en, dərinlik, rəng və digər xüsusiyyətləri, o cümlədən aralarında təqribən düz əlli milyon kilometr fasilə olan günəş və yerin bu fasiləsi heç bir zaman artıb-əskilmir. Belə ki, bu fasilənin artması bütün yer mövcudatının buzlaşmasına, azalması isə yer kürəsinin bütün ünsürlərinin yanmasına gətirib çıxarar. Bütün bunları müşahidə etdikdə, Allahın iradəsi ilə bütün mövcudatı əhatə edən sonsuz elm, ədalət və hikmətdən başqa bir şey görmək olmur. Elə buna görə də bəsirət, insaf və vicdan əhli pak qəlb, ürək gözü ilə varlıq aləminə nəzər saldıqda, bütün varlıqları ilə mövcudların yaradıcısını yad və bacardıqları qədər fəryad edirlər: **«Ey bizim Malik və Rəbbimiz, bu xilqəti boş yerə yaratmayıbsan»².**

İn həmə nəqşə əcəb bər dəru divar vucud
Hər ke fekrət nəkonəd nəqş buvəd bər divar.

¹ «Yasin» surəsi, ayə 40.

² «Ali-İmran» surəsi, ayə 121.

Mənası:

*Varlıq aləminin qapı və divarlarını gözəl rəsmlərlə bəzəyibsən,
Sənin barəndə düşünüb, fikirləşməyən divara çırpılar.*

Bəli, nəzm və qanun, zahirdə və batində varlıq aləminin bütün üsürlərini əhatə edir. Bütün mövcudatda Haqqın ismi və sifətləri özünü əks etdirir. Bu isim və sifətlərin xətti o qədər aydındır ki, hər bir savadsız və savadlı şəxs onu oxuya bilər.

Be nəzde anke canəş dər təcəllast
Həme aləm sefate Həqq Təalast.

Mənası:

*Qəlbləri nurani olanlar bilir ki,
Bütün aləm Haqq-təalanın sifətləridir.*

Maraqlı budur ki, bütün varlıqlar məxsus nizama, öz məhəbublarına – Haqq-təalaya çatmağa can atırlar.

«**Həqiqətən, son dönüş Rəbbinə doğrudur**»¹.

BİTKİLƏRİN BİRGƏ HƏYAT SİSTEMİ

Bitkilər aləminin tozlanma, cütləşmə, başqa sözlə desək, törəyib-artma prosesi hər bir müşahidəçini təəccüb dəryasına qərq edir.

Əlimizdə olan az fürsət bu mühüm məsələ haqqında ətraflı məlumat verməyə imkan yaratmır. Buna görə də, bir neçə sözlə bu maraqlı həqiqətin müəyyən şəraitdə, dəqiq və münəzzəm proqram əsasında qurulmasını əziz oxucuların diqqətinə çatdırırıq.

¹ «Nəcm» surəsi, ayə 42.

Əgər güllərə diqqət yetirsəniz, onların ortasında incə mil və bayraqcılar görünəcəkdir ki, onlara «göbəkci» deyilir. Göbəkciyələrin sayı güllərdə müxtəlif olmaqla yanaşı, xüsusi hesabı da vardır. Bu millərin yuxarisında «tac» adlanan sarı rəngli kiçik yumaq, onun daxilində isə dörd dəlikli çox kiçik bir torba vardır. Onların arasında yumru tozlar yerləşir. Yumru toz dənələri mikroskopla görünən çox xırda tozlardır. Vəzifə və iş etibarilə, onlar heyvanların spermasına olduqca bənzəyirlər.

Onlarla dişiciklər arasında tozlanma əməliyyatından sonra çiçək toxumu düzəlir. Həddən artıq kiçik olmalarına baxmayaraq, yumru tozlar öz növbələrində iç-içə keçmiş hissələrə və qərribə incəliklərə malikdirlər. Onların arasında protoplazma, yağ, şəkər, nişasta və azot maddələri vardır. Ortada biri kiçik, digəri isə böyük olan iki nüvə yerləşir. Kiçik nüvə «törəyən nüvə», böyük nüvə isə «cücərdən nüvə» adlanır. Bunların hər birinin ümdə vəzifəsi aşağıdakılardan ibarətdir:

Dişicik: Gülün üzərində - ortada - yerləşən hissədir. Onun yuxarisında «kəlalə» adlanan xüsusi bir çıxıntı vardır. Üzəri yapışqan və sürüşkən bir maddə ilə örtülmüşdür. Bu yapışqan maddənin işi erkəkci tozlarını cəzb edib saxlamaq və onların cücərməsinə kömək etməkdir.

Dişiciyin gülün aşağısına birləşən alt hissəsində «yumurtalıq» adlanan bir çıxıntı vardır. Onun arasında kiçik yumurtacıqlar görünür. O yumurtacıqlar xüsusi quyruğabənzər hissəylə yumurtalıqın divarına birləşir, onun vasitəsilə su və digər lazımi maddələri cəzb edirlər. Yumurtacıqların da özlərinə görə diqqət etməli quruluşları vardır.

Nikah: Tacın yumru torbaları parçalandıqdan və tozlar dişiciyin üzərinə düşdükdən sonra dərhal cücərməyə başlayırlar. Burada qeyd etmək lazımdır ki, erkəkci

tozlarının dişiciyin üzərinə çatması üçün müxtəlif yollar vardır. Onları müşahidə edərkən, yaranış aləmini öyrənənlər mütləq təəccüb edəcəklər.

O cümlədən, bu həyatı vəzifəni müxtəlif həşəratlar yerinə yetirirlər. Onlar güllərin gözəl ətir və rəngi, həmçinin onlarda olan xüsusi şirəyə görə onlara sarı hərəkət edir və üzərlərində oturub, tüklü ayaqları ilə toz dənələrini digər yerlərə aparırlar. Bu əməliyyat, xüsusilə erkəkciyə və dişicikləri bir-birindən ayrı olan və iki dayaq üzərində duran güllərdə xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Dediyimiz kimi, tozlar dişiciyin üzərində yerləşdikdən sonra böyüyüb, inkişaf etməyə başlayırlar. Cücərdən və bitirən böyük nüvə onunla birgə yumurtalığa doğru inkişaf edir, süzülür. Onun yaxınlığında tamamilə aradan gedib, məhv olur. Amma törəyən kiçik nüvə bu nazik borunun arasından keçib, yumurtalığa daxil olur. Orada yumurtalıqlarla qarışib, gizli və qaranlıq mühitdə bir-birlərinə qovuşurlar. Gülün nütfəsi bağlanır və onun əsl yumurtası əmələ gəlir.

Hava, su və insan bitkilərin tozlanmasına şərait yaradan digər vasitələrdirlər.

Cansız əşyaların yerləşdirilməsi kimi bitkilərin həyatında da tərkib olunmaq, törəmək və tozlanmaq üçün Haqq-təalanın iradəsiylə¹ qanun və şəraitlər vardır. Bu qanunlar ziddiyyət və nifrət, qarşıdurma və boşanma olmadan öz işlərini yerinə yetirir və bu yolla diri məxluqların, xüsusən də insanın ruzi süfrəsini müxtəlif nemətlərlə doldururlar.

HEYVANLARDA CÜTLƏŞMƏ VƏ ARTIM

Həyatın ləzzətini dadmaq, artıb-törəmək üçün erkək heyvanın dişi heyvana, dişinin də erkəyə qarşı olan meyli –

¹ Baş verə bir sıra.

bu iki varlıq arasındakı aşiqanə əlaqə - vəsfə gəlməyən möcüzələrdəndir.

Heyvanların bu həyati məsələyə olan diqqəti, onların arasındakı bu cütləşmə prosesinin nizam-intizamı hər bir müşahidəçini dərin fikrə qərq edir.

Erkək və dişi heyvanın özlərinə yuva tikərkən etdikləri həmkarlıq, yuvalarının quruluşu, sirlərinin qorunması, yer və zaman seçimi, hamısından mühüm onların cütləşməsi, cücəyə yetirilən qayğı, onun qida maddələri ilə təmin olunması, lazımi məsələlərin ona öyrədilməsi, təhlükələrdən qorunması və digər bu kimi heyvan həyatına hakim olan, əslində Haqqın iradəsini əks etdirən proqramlar dünyanın möcüzələrindən sayılmalıdır. Yumurtalıların və məməlilərin cütləşmə məsələsindəki sirlə dolu dünyaları, yumurtalarını və ya körpələrini qorumaları insanı heyrətə salır.

Heyvanların cütləşməsi, artıb-törəməsi ilahi bir qanundur.

«(Yer üzündə) elə bir canlı yoxdur ki, onun ixtiyarı Allahın əlində olmasın. Həqiqətən, Rəbbim düz yoldadır»¹.

Heç bir heyvan öz qarşı cinsindən qeyrisinə meyl göstərmir.

Dişi heyvan öz şəhvetini napaklıqlara aludə edərək, İlahinin təyin etdiyi yoldan çıxmır.

Heyvanların cinsi instinktləri mövzusunda heç bir aludəçilik və azğınlıq yoxdur. Erkək heyvanın nütfəsi öz dişisi üçündür və bu yolda digərinə diqqət yetirmir. Heyvanlarda şəhvetəməz baxışları digərlərinə dikib, onları təqib etmək yoxdur. Onlar digərinə aid olan dişi heyvana toxunmurlar. Bu sahədə yumurtalıları və məməlilər arasında heç bir fərq yoxdur.

¹ «Hud» surəsi, ayə 56.

Afərinəş həmə tənbihe xudavənde del əst,
Del nədarəd ke xudavənd iqrar.

Mə'nası:

*Yaradılış aləminin hamısı ürək hakiminin əlamətidir,
Elə isə Onu danan şəxsin ürəyi yoxdur.*

Həyatın bütün sahələrində, xüsusilə törəmə və artım sahəsində quşların, sürünənlərin, otlayanların və suda yaşayan heyvanların nizam-intizamı diqqətli insanların böyük marağına səbəb olur.

Heyvanların onlara hakim olan məxsus qayda-qanunla sürdükləri həyat, hidayətdən uzaq düşənlər üçün böyük ibrət dərşidir.

Heyvanlar da nizam-intizamda cansızlar, bitkilər və digər varlıqlara bənzəyirlər.

İNSAN VƏ İZDİVAC

İzdivac, ailə qurmaq, nəsil artırmaq heyvan, bitki və cansızlarda təkvini qanunlar, qərizələrin düzgün yönəldilməsi ilə baş verir. Lakin insanlar bu həyati məsələni dini qanunlarda, Quranda, peyğəmbər və imamların buyruqlarında göstərilən qayda-qanunlar əsasında həyata keçirilməlidirlər.

Bu həqiqətin ilk mayası qərizə, meyl, dostluq, eşq və mehribanlıq şəklində, Allah-təalanın iradəsi ilə bərpa edilmişdir.

«Sizin üçün onlarla ünsiyyət edəsiniz deyə, öz cinsinizdən zövcələr xəlq etməsi, aranızda dostluq, sevgi və mərhəmət yaratması da Onun qüdrət nişanələrindəndir.

Həqiqətən, bunda (bu yaradılışda) düşünən qövm üçün ibrətlər vardır!»¹.

«İnsanları sudan (nütfədən) yaradan, onları bir-birinə əsil-qohum (qan qohumu) və sonradan (izdivac vasitəsi ilə) qohum edən Odur. Rəbbin (hər şeyə) qadirdir!»².

Pak İslam mədəniyyətində özünə həyat yoldaşı seçmək öz-özlüyündə müstəhəb və çox bəyənilən bir işdir. Lakin ailə qurmamaq, subay qalmaq insanı günaha sürükləyərsə, bu zaman ailə qurmaq vacib və zəruri hesab olunur.

Bu halda Allahın göstərişlərinə boyun əymək, maddiyyatdan qorxmadan canla-başla ailə qurmaq lazımdır. Çünki gələcəkdən qorxmaq şeytan işidir, Tanrıya etimadsızlıqdır.

İndi isə Allahın izdivacla bağlı buyruğunu, Onun gələcək ailə xərclərinə zəmanət olmasını bəyan edən «Nur» surəsinin bir ayəsini diqqətinizə çatdırırıq:

«Aranızda olan subay kişiləri və ərşiz qadınları, əməlisaleh (yaxud evlənməyə qabil) kölə və cariyələrinizi evləndirin. Əgər onlar yoxsuldurlarsa, Allah öz lütfü ilə onları dövlətli edər. Allah (lütfü, mərhəməti) geniş olan və (hər şeyi) biləndir»³.

Ayədə istifadə olunan «وانكحوا» (evləndirin) kəlməsi ərəb dili qrammatikası baxımından felin əmr formasıdır. Bu əmr cəmiyyətin hər bir fərdinə – bütün qadın və kişilərə aiddir.

Bu ayədən ailə həyatı qurmağa ehtiyacı olanların izdivaclarının zəruriliyi anlaşılır. Belə ki, onların paklıq və sağlamlığı yalnız bu yolla təmin oluna bilər. Digər bir cəhətdən isə ayədə ailələrin, xüsusilə də maddi imkanı olan

¹ «Rum» surəsi, ayə 21.

² «Furqan» surəsi, ayə 54.

³ «Nur» surəsi, ayə 32.

ata-ananın öz övladlarını – oğul və qızlarını evləndirmələri zəruri hesab olunur.

NİKAH MƏRASİMİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİ ÇƏTİNLƏŞDİRMƏYİN

Kişinin qadına, qadının da kişiyə olan meyli, xüsusilə qərizə qönçələrinin çiçəkləndiyi, şəhvət gülünün açıldığı bir vaxtda, izdivaca ehtiyac olduğu zaman onun qüvvətlənməsi təbii, insani və həyati bir məsələdir. Belə ki, bunu heç bir şəxs inkar edə bilməz.

Ailə həyatının ilk günlərində oğlan və qızın gələcək həyat mövzusunda arzusu, amal və məramı hər bir şəxs üçün, xüsusilə cavan qızı və ya oğlu olan valideynlər üçün gün kimi aydın bir həqiqətdir.

Cəmiyyəti günahdan, pozğunluqdan qorumaq üçün, izdivaca ehtiyac duyan qız və oğlanları vaxtında evləndirmək ən mühüm üslublardandır. Bu elə bir həqiqətdir ki, onu danmaq yalnız ağılsız, şüursuz və məntiqsiz insanlar tərəfindən baş verə bilər.

Bu cəbəbdən ilk öncə valideynlərə, qohumlara, qız və oğlanların izdivac məsələsinə aidiyyəti olan hər bir şəxsə bu ilahi istəyi asanlaşdırıb, ən asan şəkildə həyata keçirmək vacibdir. Sonrakı mərhələdə isə bir-biri ilə ailə qurmaq istəyən qız və oğlanın şəhvət, meyl və istəklərinin öz təbii yolu ilə cərəyan etməsi, gələcək xoşbəxt ailənin təməl daşının qoyulması, dünya və axirət səadətini bərpası üçün bir-birlərinə qarşı yersiz tələblərdən, pis şəraitin meydana gətirilməsindən qəti surətdə çəkinmələri zəruridir.

Şübhəsiz ki, Quran ayələrində, rəvayətlərdə, hədislərdə Allah-təalanın bu kimi işləri, xüsusilə öz qız və oğlanlarının ailə qurmasını asanlaşdıran insanların dünya və axirətdə, məhşər hesabında işlərini asanlaşdıracağı buyurulur. Bunun əksinə olaraq, hər bir işi çətinləşdirən, xalq dili ilə desək, hər bir sahədə tükü tükədən seçən və bununla da, öz övladlarının

şəhvət və qərizələrin qələbəsi nəticəsində müxtəlif psixoloji, əsəbi xəstəliklərə tutulmalarına, onların pak çöhrələrinin günaha aludə olmalarına, arzu və amallarının puça çıxmasına bais olanları dünya və axirətdə, xüsusilə də məhşərdə Haqqın qəzəbi və əzabı gözləyir.

İzdivac və nikah məsələsində çox diqqət və xırdaçılıq etmək insanı, özü də bilmədən, problemlərlə qarşılaşdırır.

Təbiətdə iki ünsürün tərkibi olduqca asan olmasaydı, təbii ki, bu gün gördüyünüz varlıq aləmi də olmazdı.

Analar və atalar, qız və oğlanlar! Bu ilahi və insani təşəbbüsün həyata keçirilməsini, mehriyyənin təyin olunmasında şəraitin yaradılmasını, nikah və toy mərasimlərinin, öz məhəlli adət-ənənələrinizin həyata keçirilməsini çətinləşdirməyin. Hər iki ailənin imkanı xaricində olan tələblər irəli sürməyin. Qoyun izdivac məsələsi olduqca asan başa gəlsin ki, Allah da dünya və axirətdə sizinlə asan davransın.

Təqva əhlinin getdiyi yolla gedin və onlardan dərs alın. Öz həyatınızı o övliyaların xüsusiyyətləri əsasında qurun. Çünki xoşbəxtlik və səadət, dünya və axirət xeyrinin təmin olunması, əzəli və əbədi camal aşıqlərinin həmkarlığı ilə əldə olunur.

Əli (ə) təqva əhlini belə vəsf edir: «Özlərini hər bir aludəçilikdən qoruyurlar. Onların ehtiyacları olduqca azdır. Hər hansı bir xeyir iş onlardan gözlənilir və hamı onların şərrindən amandadır».¹

Hər halda, izdivacın həyata keçirilməsi ilə əlaqəli olan şəxslər yersiz və imkan xaricində olan tələblər irəli sürməkdən, həva-həvəsin tabeçiliyində yanlış adət-ənənələrə uymaqdan, digərləri ilə bəhs etməkdən, bir sözlə, nikahın bütün məsələlərini çətinləşdirməkdən çəkinməli və

¹ Hidayətul-elm, 651.

izdivacın təməlini ilk günlərdən asanlıqla, xeyirli məsləhətlər və Allah-təalanın razılıęı əsasında qurmalıdırlar.

Kiři ailə qurduqdan sonra öncədən izdivac məqsədi ilə görüb-bəyəndiyi, ailə qurduęu qadınla ailə həyatını davam etdirməli və ilahi r hm tin davamının qarantı olmalıdır. Qadın da  rliyə qəbul etdiyi ř xs  c n problem yaratmamalı v  bütün sahələrdə onun hüquqlarına riayət etməlidir.

Bir-birinin hüquqlarına riayət etmək mehriyyənin  oxluęu, çox xərc aparan məclislər qurulması, həddən artıq qonaq dəvət olunması və yersiz, qeyri-məntiqi adət-ənənələrin keçirilməsi ilə müyəssər olmur. Bir-birinin hüquqlarını tapdalamamaq münasib həyat yoldaşı seçmək, sadə proqramlar icra etmək, hər iki ailə tərəfindən  slam əxlaqına, ilahi v  insani haqlara riayət etmək, aradakı məhəbbət və səmimiyyəti davam etdirmək, müxtəlif ruhi v  əsəbi xəstəliklərə yol açan ixtilaf v  dava-dalařa yol verməməklə müyəssər olur.

Əli ( ) və Fatimənin (s. ) birgə yařadıqları ailə həyatı hər bir kiři və qadın  c n ideal həyat d rsidir.

Fatimə (s) ailə üzvlərinin, xüsusilə də  z həyat yoldařının aramlıęına bais olur və ailədə yařam z min l rini yaradırdı. Əli ( ) də  n nümunəvi ailə bařcısı, mehriban ata və övlad t rbiy cisi, ev iřl rində ən yaxşı həmkar idi. O, evin gündəlik ailə iřl rində belə   kinmirdi. Təmizlik iřl ri ilə m řęul olur, xəmir yoęurur v  uřaq saxlayırdı. Ev iřl rinin idarəsinin  z həyat yoldaşı  c n asan olmasını v  bütün iřl rin Fatimənin (s. )  z rin  d řm m sini təmin edirdi.

Qadın və kiři bir-birinin hüquqlarını tam qorumalıdırlar. Güman etməməlidirlər ki, zülm yalnız Firon, N mrud kimi zalımların etdiklərinə deyilir. Qətiyyən belə deyil! Nahaqdan digər bir ř xsin q lbının incim yi belə, zülm adlanır. Allah z lm  v  zalımı sevmir. Kimin tərəfindən olursa olsun, azacıq z lmd n belə xořu gəlmir.

Gələcək söhbətlərimizdə, tədricən, ailə həyatı ilə bağlı bütün məsələlərə toxunacağıq. Söhbətimizin bu yerində izdivacın əhəmiyyət və dəyəri, nikahın xeyirləri və bir çox digər məsələlər haqqında bir neçə etibarlı qaynağa əsaslanan hədisi diqqətinizə çatdırmaqla kifayətlənir və sizi bu hədislərə diqqət yetirməyə dəvət edirik. Çox güman ki, bu yolla İslam mədəniyyətinə heç bir mədəniyyətin tay ola bilməyəcəyi məlum olacaqdır.

RƏVAYƏTLƏR BAXIMINDAN İZDİVACIN ƏHƏMİYYƏT VƏ DƏYƏRİ

Peyğəmbər (s) buyurur:¹ «Haqqın rəhməti dörd yerdə insana tərəf üz tutur: yağış yağarkən, övlad məhəbbətlə atanın üzünə baxarkən, Kəbə evinin qapısı açılarkən və iki nəfərin bir-biri ilə ailə qurub yeni həyata qədəm qoyduqları zaman»; «Ailə qurun, (subay) gənc qız və oğlanlarınızı evləndirin. Müsəlmanın xoşbəxtlik nişanələrindən biri budur ki, bir qadının ailə qurmasının xərcini öz öhdəsinə götürsün. İslamda Allah yanında nikah vasitəsi ilə abadlaşan ev qədər sevimli bir şey yoxdur»; «Subay kişilərinizi evləndirin ki, Allah əxlaqlarını gözəlləşdirsən, ruzilərini çoxaltsın və igidliklərini artırsın»; «İzdivac mənim sünnəmdir. Mənim sünnəmdən üz döndərən şəxs məndən deyil»;² «İzdivac edən hər bir şəxs dinin yarısını qazanmışdır. Qalan digər hissəsi üçün də təqvaya riayət etsin».³

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Atam həzrət Baqir (ə) yanına gələn bir kişidən soruşdu: «Ailəlisənmi?». Kişi «yox»-deyə cavab verdi. Atam dedi: «İstəmirəm dünya və onda olanlar mənim olsun, amma bircə gecə həyat yoldaşsınız

¹ İzdivac dər İslam, 17;7;8.

² Bihar, 103-cü cild, səh-220.

³ Bihar, 103-cü cild, səh-219.

sübh edim». Sonra atam sözünü davam etdirərək buyurdu: «Ailəli adamın iki rəkət namazı, subay adamın gecə ibadət edib, gündüz oruc tutmasından yaxşıdır».

Sonra atam həmin şəxsə 7 dinar verib buyurdu: «Bu pulla ailə qurmaq üçün bütün imkanları yarat. Çünki Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Ailə qurmaq ruzinin artmasına bais olur».¹

Rəsuli-əkrəm (s) buyurur: «Ey cavanlar! Hansınızın imkanı varsa, evlənsin. Bu işlə gözləriniz qadınlara baxmaz və günahdan qorunarsınız»;² «İslamda Allah yanında heç bir iş izdivac qədər sevimli deyil»;³ «İzdivac edən hər bir şəxs səadətin yarısını əldə etmişdir»;⁴ «Şeytan cavanlığının əvvəllərində evlənən şəxsi görüb, «dininin üçdə iki hissəsini mənim əlimdən qurtardı»-deyə fəryad edir. Ona görə də, Allah bəndəsi dininin üçdə birini qorumaq üçün təqvaya riayət etsin».⁵

Görün, ailə qurmaqda necə də ülvi dəyərlər var. Ailə quran qadın və kişiyə nə qədər mənfəət nəsib olur və İslam ailə qurmağa necə böyük əhəmiyyət verir.

Kaş, ailələr bu ilahi və insani işin asanlaşması yolunu açaydılar. Çətinləşdirmələri, imkan xaricində olan işlərin həyata keçirilməsi cəhdlərini aradan qaldıraydılar. Bu mərasimi özlərinə münasib şəkildə həyata keçirəydilər. Qənaətlə, mümkün olan yolu keçəydilər. Nəticədə, qızlar və oğlanlar öz təbii meyllərinə çatır, arzularını həyata keçirər, haqqın neməti olan şəhvət və qərizələri nemətin küfrünə çevrilməz və onların pak qəlbləri günah və harama aludə olmazdı.

¹ Vəsail, 14-cü cild, səh-7.

² İzdivac dər İslam, 14.

³ Bihar, 103-cü cild, səh-222.

⁴ Müstədrəkül-vəsail, 1 babın müqəddiməsi.

⁵ Bihar, 103-cü cild, səh-221.

Arzu və amalların ürəkdə qalması, şəhvət və qərizələrin öz yolunu azması, günah və aludəçiliyin artması, öz cinsi tələbini müxtəlif yollarla doyurma, zina, gözlərin başqalarına dikilməsi və günaha meyllilik, digərlərinin namusuna təcavüz, ibadətdə tənbellik və təhsildə süstlük, əsəb və psixoloji xəstəliklərin meydana gəlməsi və digər bu kimi ictimai və fərdi bəlalərin kökü haradandır?

Bütün bu sualların cavabını ilk növbədə izdivac məsələsini çətinləşdirən, yanlış adət-ənənələrin əsirinə çevrilən, digərləri ilə bəhsə girən valideynlərdən, ikinci növbədə təqvadan kənar olan oğlan və qızlardan, üçüncü növbədə isə cavanların izdivac yolunu açmaq imkanı olub, lakin Allah yolunda pul xərcləməyə ürəyi gəlməyənlərdən soruşmaq lazımdır. Əgər bu dünyada hər hansısa bir qəbul olunan məntiqi və əqli cavab varsa, yəqin bilsinlər ki, o dünyada, qiyamətdə – ilahi ədalət məhkəməsində də həmin cavabı verməli olacaqlar!

İKİNCİ FƏSİL

AİLƏ VƏ CƏMIYYƏTDƏ İLAHİ QÜVVƏ OLAN TƏQVA TƏQVANIN HƏQİQƏTİ

Bu mənəvi kəlmənin kökü lüğətdə ən gözəl və ən əsl bir məfhum olan «وفى» kəlməsidir. «وفى», «pəhriz saxlamaq», «bütün varlığını ilahi qadağalardan qorumaq» deməkdir. وفى əslində, elə bir qüvvə, bacarıq, məharətdir ki, günahı tərk etmək, riyazət çəkmək və nəfsini haramın ləzzətindən qorumaq yolu ilə əldə olunur.

Təqva qazanmaq və günahdan çəkinmək ruhiyyəsi əldə etmək üçün cəhd etmək bəyənilmiş əməllərin ən yaxşısıdır. Təqva qazanmaq Tanrının əmri ilə edilən ibadətdir və bu işdə Allahın razılığı olduquna heç bir şübhə yoxdur.

Bədən, mal və digər yollarla olunan ibadətlərin məqsəd və məramı insan həyatında təqvanın əldə olunmasıdır. Əgər hər hansı bir ibadət, yaxud əməl insanda təqva yaratmırsa, deməli ibadət deyil.

Təqva kəramət özülü, şərəfət təməli, səadət mayası, dünya və axirət xeyirlərinin açarıdır.

Bir cəmiyyət minlərlə ailədən, bir ailə isə qadın, kişi və bir neçə uşaqdan ibarətdir. Əslində, ailə və cəmiyyət məsləhətlərinin təməli fərdlərdir. Əgər hər bir fərd təqva ruhuna malik olarsa, sağlam bir ailə və ideal bir cəmiyyət yaranar və bu ailədə daxili və xarici əmniyyət hökm sürür. Bu ailənin hər bir üzvü üçün tərəqqi və inkişaf yolu təqva amilinin sayəsində açıqdır. Nəticədə cəmiyyətimizdə hər bir fərd digərinə qarşı xeyir mənbəyi olacaq və hamı bir-birinin şərrindən amanda qalacaq.

Təqvalı insanlar Haqqın sevimlisi, peyğəmbər və imamların xüsusi diqqət yetirdiyi, mənfəətli və kəramətli varlıqlardır. Təqvalı insanlar gözəl əxlaqa, ilahi görkəmə,

günah və çirkinliklərdən uzaq olan əxlaqi davranışlara malikdirlər.

Fərdin, ailənin, cəmiyyətin abrı ilahi təqva ilə ölçülür. Allah yanında heç bir fərd, ailə və ya cəmiyyət təqva əhlindən daha dəyərli deyil.

Ər və arvadın, atalar, analar və övladların, bütövlükdə cəmiyyətin bütün fərdlərinin bir-biri tərəfindən məruz qaldıqları ziyanlar təqvasızlığın nəticəsidir. Ailədə, cəmiyyətdə əhalinin bir-birinə qarşı vəhşət və qorxusu təqvasızlığın acı məhsuludur. İnsan həyatının bütün sahələrində müşahidə olunan bir çox uğursuzluqlar məhz təqvasızlığın nəticəsindədir.

Həqiqətən, qadın və kişilərə sağlam ailə təşkil etmək üçün təqva kəsb etmək, həmçinin öz övladlarının tərbiyəsində təqva üçün böyük yer ayırmaq və öncədən bu ilahi vəzifə üçün zəmin yaratmaq zəruridir.

Çox yaxşı olardı ki, təqva mövzusunda onun mənfəətləri haqqında danışan Quran ayələrinə, rəvayətlərə diqqət yetirib onları dəyərləndirək. Əgər bütün qızlarımız, oğlanlarımız təqva libası ilə bəzənsələr, necə də saf və sağlam bir ailə və cəmiyyət yaranar.

TƏQVA VƏ ONUN DƏYƏRLİ QİSMLƏRİ

Ayıq və sayıq olanlar, Quran dili ilə desək «bəsirət əhli», yə'ni ruhi və mənəvi səfərləri başa vuranlar təqvanı üç qismə bölürlər: xassul-xas (ən xüsusi) təqva, xas (xüsusi) təqva, amm (ümumi) təqva.

Həzrət Sadiq (ə) çox mühüm bir rəvayətdə bu üç qismi açıqlayaraq buyurur: «İlk qism «Billah fillah» təqvasıdır ki, halalı belə tərk etməkdən ibarətdir. Bu qism (yuxarıda qeyd etdiyimiz) xassül-xas təqvasıdır.

İkinci qism «Minəllah» təqvasıdır. Bütün şübhələri dəf etməkdən ibarətdir. Bu (yuxarıda qeyd etdiyimiz) xas təqvasıdır.

Üçüncü qism qorxudan yaranan təqvadır (cəhənnəm əzabı qorxusundan yaranan təqva). Bu, bütün günahları və haramları tərk etməkdən ibarətdir. Sözügedən təqvanın qismi yuxarıda qeyd etdiyimiz amm təqvasıdır.¹

Əlbəttə, imam Sadiqin (ə) buyruğundakı halalı tərk etməyin mənası budur ki, bu təqva sahibləri bir çox halal işlərin ardınca getmirlər. Çünki ona ehtiyac duymur və ehtiyacları olan halallardan da qənaətlə bəhrələnirlər.

Qənaət etməyi hamı bacara bilər. Əgər bunu bacarmadığını iddia edən bir şəxs olarsa, heç bir şəxs ona inanmaz.

Halala qənaət, maddiyyatı məhdudlaşdırmaq, villalardan, malikanələrdən, qiymətli miniklərdən, bahalı geyimlərdən və rəngarəng süfrələr açmaqdan çəkinmək əxlaqi və bəyənilmiş işlərdən, ilahi təqvanın yaradılması üçün mühüm olan amillərdəndir.

HACI SƏBZİVARI VƏ QƏNAƏT

1362-ci ildə təbliğ məqsədi ilə Səbzivar şəhərinə ketmişdim. Orada böyük həkim və dahi arif Hacı Molla Hadi Səbzivari haqqında maraqlandım. Yerli əhali bu şəhərdə onun bir nəvəsinin yaşadığını, hikmət, fəlsəfə və Quran təfsiri elmləri haqqında dərin biliyə malik olduğunu, camaat namazı qıldığı məsciddə bütün Qurani iki dəfə təfsir etdiyini dedilər. Onun görüşünə getdim. Yaşayışı, həyat tərzini, davranışı Hacı'nın pak həyatından xəbər verirdi. Möhtərəm babasının həyat tərzini də maraqlandım. Çox maraqlı hadisələr danışdı. O deyirdi ki, Hacı ölkənin bütün elmi, siyasi şəxsiyyətlərinin diqqət mərkəzində idi. Müxtəlif şəhərlərdən, hətta bəzi ucqar yerlərdən elmi məsələlərin həlli üçün onun yanına gəlirdilər. Bütün bunlara

¹ əl-Məvaizul-ədədiyyə, 180.

baxmayaraq, həyat tərzi, yemək və s. bu kimi məsələlərdə son dərəcə qənaətli idi.

Bəzən aldığı bir paltarı təmizliyə riayət edərək 10 il geyinirdi. O, paltarın cırıqlarını yamamaqdan utanmırdı. Çünki bu, ənbiya və övliyaların getdiyi yoldur.

İSRAF

İsraf Haqqın nəzərində şeytani, bəyənilməz, həvayi-nəfs və heyvani istəklərə müvafiq olan bir işdir. Çox yaxşı olar ki, insan həyatın bütün sahələrində normal həddə, xüsusilə qənaətə riayət etsin. Çünki qənaət rahatlığın açarı, azadlığın təməli, iztirab və pərişanlığın dərmanıdır.

İnsanın ehtiyacı özünə münasib olan minik, geyim və qida ilə ödənilir.

Ailə həyatında bəhs, artıq xərc, dəb üçün alınan ləvazimat və bu kimi şeylərdən uzaq düşmək zəruridir.

Qərbin qiyafə və zahiri görünüşü bizim örnək və idealımıza çevrilməməlidir. Onlar saysız-hesabsız qüsurlara malikdirlər. Sənət və texnikanın inkişafı «bizdə nə deyirlər, nə yazırlar düzdür»-deyə, yanlış fikir yaratmasın.

Müqəddəs İslam dinində mühüm olan şey ruhun, cismin, şəhərin, kəndin və küçənin saflıq və təmizliyidir. Bu mədəniyyətdə daha çox diqqət olunan şey maddi, mənəvi və əxlaqi məsələlər, fərdi və ictimai imandır. Belə ki, iman həm dünyada və həm də axirətdə insanın xeyrinədir.

İsraf, ağır xərclərə düşmək, zahiri görkəmi bəzəmək – hətta müsəlmanların ibadət etdikləri məkan olan məscid tikintisində belə – bu pak mədəniyyət tərəfindən məzəmmət olunur.

Məscidlər və evlər batin baxımından son mənəvi həddə, zahiri baxımdan isə sadə və bəzək-düzəksiz olmalıdır ki, həva-həvəs qəlbləri aldatmasın və ruhlar Allah-təaladan uzaqlaşmasın.

İnsan sadə libas almalı, lakin geyim qaydalarına diqqət etməlidir. Ehtiyacı olduğu qədər qida hazırlamalı, lakin yemək qaydalarına riayət etməlidir. Özünə münasib minik almalı, lakin sürücülük qayda-qanunlarına tabe olmalıdır. Həyat sürmək üçün yaxşı evi olmalıdır, lakin bu ev onun ruhunu əsir etməməlidir. Bütün bunlar təqvanın və Haqqa diqqətin məhsuludur.

Bu həmin yəhudi və məsihilərin həyat tərzidir ki, ev və ev əşyaları, minik, geyim, yemək və zahiri bəzək baxımından israf uçurumuna yuvarlanıblar. Onlar kilsə və məbədləri milyonlarla qiymətə başa gələn zinət əşyaları, heykəllər və daş-qaşlarla bəzəmişlər. Məsihi və yəhudi ruhaniləri, hətta məsihilərin dini lideri olan papa o qədər israf və boş xərclərə yol verir ki, insan təəccüb etməyə bilmir. Misal olaraq qeyd etmək lazımdır ki, papanın yalnız xüsusi papaq və geyimini satsalar, dünyada yaşayan milyonlarla acı doyurub, aclıqdan xilas etmək olar.

Sərvət toplamaq, sələmçilik, günün günortaçağı baş verən böyük miqyaslı oğruluqlar və digər bu kimi rüsvayçılıqlar Allah düşmənlərinə məxsusdur. Haqqın dostları özlərini onun istəkləri ilə uyğunlaşdırmalı, israf və lazımsız xərclərdən qorunmalıdırlar.

Bütün bunlar təqva sayəsində müyəssərdir. Təqva ilə zinətlənmiş ev, təqvalı qadın və kişi ilahi xəzinəyə malikdirlər. Onların həyatı başdan-başa səmimiyyət, əmniyyət, insaf, rifah və bu kimi insanın rahat yaşaması üçün zəruri olan səciyyəvi xüsusiyyətlərlə zəngindir.

Ev və məbəd insanın aramlıq, əmniyyət hiss etdiyi məkan və öz məşuqu olan Haqqın tərəfinə pərvazlanmaq üçün bir vasitə olmalıdır.

Bir sözlə, ailənin təməlini təqva, qənaət, Tanrıya və qiyamətə diqqət yetirmək əsasında qurmaq mümkündür.

Belə ki, axirətin abadlığı və Haqqın razılığının cəlbi üçün bir vasitəyə çevrilsin.

Bu gün də təqva və qənaət yolu ilə az gəlirlə yaşamaq mümkündür. Əlbəttə, bu yolda hər hansısa bir problem meydana gələrsə və mömin şəxs az gəlirlə bu problemin qarşısını ala bilməzsə, digər möminlərin vaxtı itirmədən öz din qardaşlarının yardımına tələsmələri, onu bu problemin, çətinliyin çəngindən xilas etmələri vacibdir.

BİR-BİRİNİZİ TƏQVALI OLMAĞA ÇAĞIRIN

Bütün insanların təqvanın ilk iki qisminə – xassül-xas və xass təqvasına riayət etmələrinin olduqca çətin olduğunu nəzərə alaraq, bütün kişi və qadınları bu iki qism təqvaya dəvət etməkdən çəkinin. Çünki bu iki qism Peyğəmbərə (s), imamlara (ə) və Allahın xüsusi övliyalarına məxsusdur. Lakin bütün qadın və kişilərin, amm təqvaya riayət etmələri, yəni mal, şəhvət və əxlaqa aid haramlardan çəkinmələri mümkündür.

Bu səbəbdən xalq bir-birini yumşaq dil ilə, xoş əxlaqla təqvalı olmağa səsləməli və biri digərini bütün haramları tərk etməyə təşviq etməlidir. Belə ki, təqva öz ilahi süfrəsini geniş həyat meydanında açmalı, hamı, xüsusilə də ailə və cəmiyyət onun mənfəətlərindən lazımınca bəhrələnməlidirlər.

Bütün xalq, xüsusilə də qadın və kişiyə hər bir sahədə təqva ilə zinətlənib, onu tərbiyə vasitəsi ilə öz övladlarına ötürmək ilahi bir vəzifədir.

Haqq və həqiqət əhli başa düşür ki, uşaq ilahi əmanətdir. Onun qəlbi, ruhu, nəfsi, daxili paklıq nümunəsi hər bir aludəçilikdən uzaqdır. Uşağın hər bir yazı və təsvirdən uzaq bir tabloya bənzəyən pak qəlbi, istənilən yazı və təsviri qəbul etmək iqtidarındadır. Əgər valideynlər övladlarını evdə yaxşı danışmağa, xoş rəftara və bu kimi əxlaqi keyfiyyətlərə əməl etməyə adət etdirsələr, həqiqətlərin təlim

yolunu onların üzünə açsalar, uşaqlar dünya və axirət səadətinə nail olarlar. Valideynləri öz övladlarının belə bir həqiqətə nail olmasına səbəb olduqları üçün onun bütün savabında şərikdirlər. Bu mənada uşağın müəllimləri də – ki, onun belə ədəbli olmasının başlıca amilidirlər – onunla bu savabda şərikdirlər.

Lakin (yuxarıda qeyd olunanların əksinə olaraq) valideynlər təqvasızlıq, aludəçilik vasitəsi ilə şeytani rəsmləri onun pak qəlbində təsvir etsələr və uşaq onlardan əxlaqsızlıq və bu kimi digər keyfiyyətlər əxz edib, sanki heyvanmış kimi yalnız qarnının və şəhvətinin quluna çevrilsə, bu yolla bədbəxt və həlak olar. Şübhəsiz ki, onun bütün günahı, babalı valideynlərinin və ya müəllimlərinin boynundadır.

«Özünüzü və əhli-əyalınızı oddan qoruyun»¹.

Valideynlər uşağın yanan təndirə, manqala, qaza düşməsinə mane olduqları, onu hər hansısa bir təhlükəyə yuvarlanmaqdan qoruduqları kimi, ilk növbədə, qiyamətdə təqvasızlığın, pis əxlaqın, imansızlıq və qeyri-saleh əməllərin nəticəsi olan atəşdən də qorunmalıdırlar. Övladı sabahın əzabından qorumağın yolu ilk növbədə valideynlərin təqvalı olması, sonrakı mərhələdə isə bu təqvanın tərbiyə vasitəsi ilə uşaqlara ötürülməsidir. Valideynlər öz uşaqlarının tərbiyəsində çox səy göstərməli və onlara ən çox can yandıran şəxs olmalıdırlar. Onlar öz vücudlarını təqva, iman və saleh əməllə zinətləndirməli, sonra isə uşağın tərbiyəsinə, saflaşdırılmasına çalışmalıdırlar. Əxlaqi sifətləri övladlarına təlim edərək, onu pis dostlardan və pis müəllimdən qorumağa cəhd etməlidirlər.

Valideynlər övladının həyat amalının həddən artıq zinətlənməsinə, israf, bəzək-düzək və var-dövlətə

¹ «Təhrim» surəsi, ayə 6.

çevrilməməsinə səy göstərməlidirlər. Əks təqdirdə, həmin uşaq sabahın tamahkar, həris, qarətçi və özbaşına bir ünsürünə çevriləcək. Başqa sözlə desək, cəmiyyət binası təqvasız insanla, puç ideyalar üzərində qurularsa, bu bina öz başına uçulacaq və o cəmiyyətin həyatı hamı üçün dözülməz bir şəkil alacaq.

Lakin hər bir ailənin təməli təqva olar, qadın və kişi pərhizkarlıqla zinətlənər və valideynlər təqvalı uşaq tərbiyə edərlərsə, bu zaman cəmiyyətin islah əməl müəssisələrinə, məmur çoxluğuna, bir çox məhkəmə və mühakimə orqanlarına ehtiyacı olmayacaqdır. Belə bir şəraitdə dövlətin oğurluğa, pozğunluğa, qarətçiliyə qarşı xərclədiyi ağır vəsait, millətin və əhalinin rifahı yolunda istifadə olunacaqdır.

TƏQVA ƏHLİNİN ƏLAMƏTLƏRİ

Dinin elmi şəxsiyyətləri Qurandan və rəvayətlərdən istifadə edərək, aşağıdakı xüsusiyyətləri təqva əhlinin nişanələrindən hesab etmişlər: İnsanın fərdi davranışı, əxlaqı, ticarət, ailə və cəmiyyətlə qurduğu əlaqələri tənzimləyəcək qədərincə şəri elmlərlə tanış olmaq; Səhiyyə, qidalanma qaydalarına riayət etməklə öz sağlamlığını qorumaq; Həyatı məsələlərdə fərasətli və diqqətli, həyatın bütün sahələrində sədaqətli olmaq; Nəfsin saflığını qorumaq, danışıqda sədaqət, əxlaqi keyfiyyətlərlə zinətlənmək, rəzil sifətlərdən pak olmaq, riyə və ikiüzlülükdən çəkinmək, yaşayışda lazımsız maddi ləvazimata nifrət bəsləmək, hiylə və xəyanətdən uzaq olmaq, elm və fəzilət əhlinə qiymət vermək, şəri vəzifələri – vacibat və müstəhəbbatı həyata keçirmək, insanı Allahın dini, halal və haramı ilə tanış edən elm adamlarına ki, insanın inkişaf və tərəqqisinin qarantıdırlar, üz tutmaq və s.

İmam Sadiq (ə) bu həqiqətə, yəni din aliminə üz tutmağa toxunaraq buyurur: «Çox yalan danışan insanın xüsusiyyəti

budur ki, göydən və yerdən xəbər verir, lakin Allahın halal və haramı haqqında bir şey soruşsan, cavab verə bilmir».¹

Sadalanarlardan əlavə, müxtəlif hadisələr üz verdikdə səbir etmək, bütün sahələrdə İslamın qoyduğu yolla getmək, daim təfəkkür və zikrlə məşğul olmaq, niyyətdə ixlaslı olmaq, nəfsi saf saxlamaq və bu yolu keçməklə «yəqin elmi»nə, yəqin elmindən də «eynül-yəqin»ə nail olmaq kimi xüsusiyyətlər də təqva əhlinin nişanələrindəndir.

TƏQVALI QADIN VƏ KİŞİ

Ailə başçısı olan təqvalı kişi ailəsinin xərcini yalnız halal yolla təmin edir, halal maldan qeyrisini qəbul etmir. O, halal yolla pul qazanmaqla, onunla əlaqəli olan şəxslərin hüququnu qoruyur. Başqa sözlə desək, onun evdən xaricdə də heç bir Allah bəndəsinə ziyanı toxunmur. O, ilahi təqva sayəsində haram ətrafına dolanmır, nəfs saflığı və qənaət xəzinəsini əldən vermir.

Təqvalı ailə başçısı iş vaxtını sona yetirdikdən sonra evə gəldikdə, bütün yorğunluq və əzginliyini evə daxil olmazdan öncə kənara qoyub, tam şən və gülər üzlə evə daxil olur. Xanımına baxaraq, aşıqanə təbəssüm edir. Onun gün ərzində evin təmizliyində, biş-düş etdikdə, uşaqlarını saxladıqda çəkdiyi zəhmətləri dəyərləndirir. Onunla və uşaqları ilə olduqca səmimi və mehriban davranır. Hər birinə lazımı hörməti göstərir.

Təqvalı ailə başçısı ailə üzvlərinin dindən və dindarlıqdan qafil olmamaları üçün daim onlara Allahın halal və haramını, pislik və yaxşılıqları xatırladır. Bütün ömrünü və vaxtını evdən xaricdəkilərə sərf etmir, öz gülüş və təbəssümlərini yalnız dostları üçün saxlamır, məscidə getməkdə, məzhəbi məclislərdə iştirak etməkdə ifrat etmir. O, başa düşür ki, İslam bütün işlərdə, hətta ibadətdə belə

¹ Kafi, 2-ci cild, səh-340; Məhəccətül-bəyza', 5-ci cild, səh-140.

normal, orta səviyyəyə riayət etməyi lazım bilmişdir. Dostlarla görüşmək, məclislərdə iştirak etmək bəhanəsi ilə ailə üzvlərinin – həyat yoldaşının və uşaqlarının hüquqlarını tapdamır.

Söhbətimizin bu yerində İslam göstərişləri əsasında məscid və digər bu kimi ictimai yerlərdə çalışan şəxslərə tövsiyə edirəm: məscid və digər məkanlarda təşkil olunan iclaslarda camaat namazı qılıb bir neçə dəqiqə İslam maarifi, əhkamı, Əhli-beyt (ə) müsibəti zikir etməklə kifayətlənin. Bu, Peyğəmbər (s) və imamların (ə) üslubudur. Onlar az vaxtla, nitqlə böyük insanlar tərbiyə etmişlər.

İbadətdə, xüsusilə də müstəhəb ibadətlərdə ifrata varmaq, məclisləri uzatmaq dinləyicini yorur və tədricən onun psixologiyasında məzhəbi proqramlara qarşı nifrət oyadır. Bəzən müşahidə olunan belə hallar məscid və heyətlərə, xalqa, xüsusilə də tutumu az olan insanlara ziyandan başqa bir şey bəxş etmir.

Hər halda, təqvalı ailə başçısı həyatın bütün sahələrində lazımı ədəb qaydalarına riayət edir və bu yolla öz ailəsinin təməlini möhkəmlədərək, həyat yoldaşının və övladlarının məhəbbətini, sevgisini qazanır.

Təqvalı qadın da öz növbəsində iffət, ismət və paklığını hifz edir. Ev işlərini böyük maraqla görür. Öz həyat yoldaşının iş nəticəsində yaranmış yorğunluğunu aradan qaldırmaq üçün bütün mümkün vasitələrdən istifadə edir. Övladlarına yaxşı baxır. Həyat yoldaşı və övladları ilə İslamın əxlaqi dəyərləri əsasında davranır. İbadətini unutmur. Evini eşq, məhəbbət, səmimiyyət yuvasına çevirir.

Təqvalı qadın ilahi prinsiplər əsasında həyat yoldaşına tabe olur. Onun bütün haqlı tələblərinə müsbət cavab verir. Həyat yoldaşının qohumları ilə mehriban, səmimi davranır. Yoldaşı işdən qayıdarkən ona xoş üz göstərir, işə gedərkən xoş üzlə yola salır və ondan halal ruzi qazanmasını xahiş

edib, az olsa belə halal ruzi ilə kifayətlənəcəyini ona çatdırır. O, öz ərinə daim xatırladır: «Heç zaman ailə-uşağının var-dövləti bəhanəsi ilə Allah qanunları çərçivəsindən çıxıb, həyatımızı harama aludə etmə».

Təqvalı qadın digərləri ilə bəhs etməkdən çəkinir. Həyat yoldaşını, «qohumlarla eyni səviyyədə yaşamalılıq»-deyə, çətinliyə salmır.

Belə qadın və kişi Allahın razılığını cəlb etmiş, xeyir mənbəyi və ilahi insanın bariz nümunəsidir. Onların sayəsində Allahın istədiyi ailə təşkil tapır və belə bir ailədə Allah bəyənən uşaqlar tərbiyə olunur.

Bir sözlə, qadın və kişi ailə həyatının bütün sahələrində İslam maarifi, ilahi göstərişlər əsasında övliyalər kimi birlərini başa düşməlidirlər.

NÜMUNƏ KƏSBÇİ

Anamın atası deyirdi: «Bir şəhərdən digər şəhərə atla, ulaqla səfər edildiyi dövrlərdə dostlarımla birgə İsfahanın Xansar vilayətindən imam Rzanı (ə) ziyarət etməyə getdik. Mən dostlarım arasında lazımi şeylər almaq işinə baxırdım. Daməğan şəhərində sübh vaxtı bir mağazaya daxil oldum. Lazım olan malı istədim. Dükanın sakibi məni mağazanın daxilinə dəvət etdi. Ziyarətə getdiyimə görə mənə xidmət göstərməyə başladı. Bu vaxt bir şəxs nə isə almaq üçün ona müraciət etdi. Çox alver edəcəkdi. O, «Zəhmət olmasa, qarşıdakı dükandan alın»-deyə cavab verdi. Mən «Müştəri istəyən maldan varınız idi. Nə üçün satmadınız?»-deyə soruşdum. O dedi: «Sübhçağı qarşıdakı mağazanın sahibini qəmgin gördüm. Səbəbini soruşduqda, «Borcum var, bu gün ödəməliyəm. Lakin dünəndən bu günə qədər kifayət qədər alver etməmişəm»-deyə cavab verdi. Mən onun qəm-qüssəsinə dözə bilmərəm. Müştərini onun dükanına göndərdim ki, o borcdan xilas olsun. Axı mömin bir-birini başa düşməlidir».

Bəli, hamımız bütün işlərdə bir-birimizi başa düşməliyik. Xüsusilə də, ər və arvad bir-birlərini başa düşməlidirlər ki, onların ailələri ilahi qanunlar əsasında bərpa olunsun və bu ailənin məhsulu mədəni, əxlaqlı övladlar olsun.

Ailə başçalarına tövsiyə olunur ki, xüsusilə sübh namazı vaxtı evlərini Quran qiraəti ilə ətirləndirsinlər. Çünki Quranın gözəl, nurani sədası onların həyat yoldaşı və övladlarını nəvaziş edir. İbadəti, Quranı onlara xatırladır və onları xeyir, təqva və kəramət mənbəyi olan bir insan şəklinə salır.

ÜÇÜNCÜ FƏSİL

İSLAMDA AİLƏ QURMAĞIN ÜLVİ MƏQSƏDLƏRİ

PAK AİLƏ

Ailə qurmamış bir gəncin - istər oğlan, istərsə də qız, istər kişi və istərsə də qadın - pak, günahsız qalması, fəsaddan uzaq düşməsi qeyri-mümkün nəzərə tapır.

Milyonlarla insan arasında ailə qurmamış pak, saf, iffətli, özünü günahdan uzaq tutan bir gənc kişi və ya qadın tapmaq olduqca çətindir. Əgər ailə qurmadığı halda pak, günaha mürtəkib olmayan bir gənc tapsaq, onun Allah övliyalarından olduğunu etiraf etməliyik.

Ailə qurmadan özünü günahdan qorumaq Yusifə yaraşan bir işdir.

Ailə qurmamış kişi və qadın yaşayan ev fəsad və günahdan uzaq deyil. Ərsiz qadın, yaxud arvadsız kişi qərizə və şəhvətlərinin canlandığı bir vaxtda fəsad və günahdan, hətta çox az olsa belə, uzaq olmayacaq.

İzdivac – bu ilahi və təbii proses bir çox problemləri asanlaşdırın, cavanların paklığını davam etdirən, ilahi təqvanı və iffəti qoruyan başlıca amildir.

Cəmiyyətdə hər hansısa bir ailənin təməl daşı sağlamlıq və aramlıq üzərində qurularsa, qadın və kişi ailə qurmaqla, bir-birinin hüquqlarını pozmayaraq yaşayarlər.

Müsləmanın evinin hansı ölkədə, hansı şəhərdə olmasından asılı olmayaraq, ora Tanrı vəhyinin nuru, əzəmət və ucalıq rəmzi, gecə və gündüz edilən Allah ibadətinin məhsuludur: **«(Həmin taxça və çırağ) Allahın tikilib ucaldılmasına və öz adının zikr edilməsinə izn verdiyi o evlərdədir ki, orada səhər-axşam Onu təqdis edib, şəninə təriflər deyərlər»¹.**

¹ «Nur» surəsi, ayə 36.

Belə bir ev, bu xüsusiyyətlərə malik olan ailə, Allaha ibadət olunan, Onun hökmü ilə ailə qurulan, bütün ilahi əmrlərə itaət edilən ev mömin evidir.

Bəli, Quran ailə qurmağı əmr edir ki, bu yolla qadın və kişinin problemləri yüngülləşsin. Hər ikisi günah və fəsaddan çəkənsinlər və əl-ələ verib, öz evlərini Allahın zikr və ibadət məhəllinə çevirsinlər.

Belə bir ailə şəraitində qadın və kişi Haqqın bəndəsi, övladları fəzilət səmərəsi, bütün əməlləri ilahi göstərişlərin göstəricisi və əziz peyğəmbərlərin üslubudur.

Mömin qadın digər mömin bir kişi ilə ailə qurduqda hər biri özünü ilahi əmrlərin icrasına borclu bilir. Onlar iki dost, həmkar, həmdəm, sirdaş, iman mənbəyi, iki eşq, məhəbbət sütunu kimi öz həyatlarını hər hansısa bir problemin daxil olmasından qoruyurlar. Hər hansısa bir problem yarandıqda, özlərini itirmədən sadə və asan yol ilə onu həll edirlər. Səbir, dözümlü, helm və hövsələ silahı ilə hər bir dərdə əlac tapırlar.

CAMAATIN ƏN PİSİ

Tənhalıq və tənha yaşamaq, adama yovuşmazlıq və küncə qapılmaq bir çox problemlərə, ruhi, əxlaqi və əsəbi xəstəliklərə gətirib çıxarır. Tənhalıq və özünə qapılmaq insanı xəyallar, qeyri-məntiqi fikirlər və bir çox problemlər dəryasına qərq edir.

Rəsulullah (s) ailə qurmağın fəziləti və izdivacdan qaçmağın zəlaləti haqqında belə buyurur: «Qiyamətdə cəhənnəm əhlinin əksəriyyəti izdivac və ailə qurmaqdan imtina edənlər olacaq»;¹ «Sizin ölümlərinizin ən alçaq səviyyəli subay qalanlardır»;² «Sizin ən şər adamınız subay

¹ İzdivac dər İslam, 26.

² Bihar, 103-cü cild, səh-220-221.

qalanlardır və onlar şeytanın qardaşdırlar»;¹ «Mənim ümmətimin ən yaxşısı ailəlidir, ən pisi isə subay qalanlardır»;² «Əgər subay qalanlar öldükdən sonra dirildilsələr, mütləq ailə qurarlar»;³ «Allah ailə qurmaqdan boyun qaçıran adama lənət etmişdir».⁴

Peyğəmbərin (s) izdivacdan yayınları «atəş əhli», «səviyyəsiz insanlar», «şeytanın qardaşları», «şər insanlar» və «lənət olunmuşlar» xüsusiyyətləri ilə vurğulamasının başlıca səbəbi budur ki, izdivacdan boyun qaçıranlar çarəsizlikdən günah və haram girdabına yuvarlanacaqlar. Cəmiyyət və ailə üçün problemə çevriləcək və həyatın bütün sahələrində bir çox problemlərə yol açacaqlar.

Quran ayələrinə, rəvayətlərə, həyat təcrübələrinə müraciət etdikdə görürük ki, izdivac insana şərəf və ləyaqət verir, onu Haqqın əzabından xilas edir, səviyyəsizlik və şəxsiyyətsizlikdən qoruyur, şeytanın toruna düşməkdən hifz edir. İnsanı şər mənbəyi olub Haqqın lənətinə gəlməkdən amanda saxlayır və bütün bunlar rahatlığın, asudəliyin, rifahın, əmniyyətin, təqvanın, həyat yükünün yüngülləşməsinin başlıca səbəbidirlər. Elə buna görə də Quran izdivacın ilahi qanuna çevrilməsinin səbəbini belə açıqlayır:

«Allah, üzərinizdə olan ağırlığı (həyat proqramını) yüngülləşdirmək istəyir».⁵

İSTEDADIN ÇİÇƏKLƏNMƏSİ

Fitrət və təbiətə uyğun olaraq ilahi qanunlar, Haqq peyğəmbərlərinin üslubu əsasında ailə quran iki gənc ilahi

¹ Bihar, 103-cü cild, səh-220-221.

² Bihar, 103-cü cild, səh-220-221.

³ İzdivac dər İslam, 27.

⁴ İzdivac dər İslam, 27.

⁵ Nisa surəsi, ayə-28.

əzab uçurumundan, daxili xəbislikdən, şeytanın təhlükəli hiyləsindən, Allahın lənətinə gəlməkdən, bütünlüklə subay qadın və kişini əhatə edən bu bəlalardan xilas olmuş olacaqdır. İzdivac sayəsində fikri rahatlığa, daxili əmniyyətə nail olacaq, subaylıqdan irəli gələn problemlərə qələbə çalacaq, tənha yaşamaq başağrısından şəfa tapacaq və ilahi bir mühitə ayaq basacaqdır. Düzgün fikir və gələcəyə ümidlə baxmaq üçün zəmin yaranacaq, şəhvət və qərizələrin tüğyanı sönəcəkdir. Şübhəsiz ki, onların daxilindəki gizli istedadlar çiçəklənəcək və həyat ağacı barlı, bəhrəli məhsullar verəcəkdir.

Tarix səhifələri, ailə qurduqdan sonra yüz ilə gediləsi yolu bir gecədə gedən İslam alimləri və dahi şəxsiyyətlərə doludur. Onlar daxili əmniyyət və aramlıq yaradan izdivac sayəsində yüksək elmi məqamlar kəsb etmişlər. Belə ki, hamı ağızdolusu onların elm, təqva, şərəf və ibadətlərindən, eləcə də cəmiyyətə və İslama olan xidmətlərindən danışır.

«Ayətullah Brucerдинin keçdiyi həyat yolu» kitabının 95-ci səhifəsində qeyd olunur:

1314-cü ildə ömründən 22 il keçirdi ki, atası ona bir məktub yazıb Brucerdə çağırırdı. O, güman edirdi ki, atası onu təhsilini davam etdirmək üçün Nəcəfi-əşrəfə – şiə aləminin ən böyük elm mərkəzinə göndərəcək. Lakin Brucerdə gəlib atası və digər qohumları ilə görüşdükdən sonra – fikirlərinin əksinə olaraq – ailə qurmaq üçün hər şeyin hazır olduğunu gördü.

Belə bir vəziyyətin yarandığını görüb narahat olur. Atası narahatlığının səbəbini soruşduqda isə deyir: «Mən rahat, tam asudəliklə təhsil almaq istəyirəm. Amma indi qorxuram ki, izdivac mənimlə məqsədım arasında bir əngələ çevrilsin». Atası ona deyir: «Oğlum, bunu bil ki, əgər atanın əmrinə əməl etsən, Allah mühüm elmi tərəqqilərə nail olmaqda səni müvəffəq edər. Lakin bunu da bil ki, əgər

atanın bu arzusunu həyata keçirməsən, bütün ciddiyyətinə baxmayaraq, bir yerə çıxmayacaqsan».

Atasının sözləri ona çox təsir edir. Onun bütün tərəddüdlərini aradan qaldırır. Nəhayət, ailə qurduqdan bir az sonra yenidən İsfahana qayıdıb, beş ildə müxtəlif fənn və elmlərə yiyələnir.

Onun vəfalı həyat yoldaşı İsfahanda bu böyük insana lazım olan bütün şəraiti yaradır. O, mehriban bir dost, mətanətli bir xidmətçi kimi onun tərəqqisi üçün əlindən gələni edir. Həyat yoldaşı ilə İsfahanda yaşadıkları beş il ərzində müxtəlif elmlərə dərinlən yiyələnərək, olduqca rahat, ciddiyyət və arxayınlıqla, hətta bəzən gecələri sübhə qədər elmi araşdırmalar və mütalə ilə məşğul olur. Belə ki, o dahi insan özü dəfələrlə buyurmuşdur ki, boş vaxtlarında Quran əzbərləyirdi. Nəticədə, İsfahanda olduğu müddətdə «Bəraət» surəsini əzbərləmişdi. O, ömrünün axırına qədər bu surəni əzbər bilir və daim təkrarlayırdı.

«Təfsiri-mizan» kitabının müəllifi Əllamə Təbatəbai özünün bir çox elmi və mənəvi tərəqqilərini həyat yoldaşına borclu olduğunu bildirmişdir.

Bəli, izdivac əmniyyət və aramlığın, istedadın çiçəklənməsinin başlıca nişanələrindəndir.

EV VƏ AİLƏ ÜÇÜN ÇALIŞMAQ İBADƏTDİR

İzdivac, ailəli olmaq, övlad tərbiyəsi müsbət dünyəvi nəticələrdən başqa, bir çox mənəvi mənfəətlərə də yol açır.

Həyat yoldaşının və övladlarının ehtiyacını təmin etmək üçün işləyib çalışmaq pak İslam mədəniyyətində böyük ibadət, hətta Allah yolunda cihad etməyə bərabər bir ibadət sayılır. Belə ki, məsumlardan bizə gəlib çatmış bir rəvayətdə buyurulur: «Allah halalı ilə ailəsinin ehtiyaclarını ödəməyə çalışanlar Onun yolunda cihad edənlərə bərabərdirlər».¹

¹ Bihar, 101-ci cild, səh-72.

Həyat yoldaşının və övladların hüquqlarını qorumaq, onların mənəvi həyatına diqqət yetirmək, həmçinin qadının da ərinin və uşaqlarının hüquqlarına riayət etməsi çox çətin bir iş və Allah əmrinin icrası olduğundan, onların maddi ehtiyaclarını təmin etmək kimi böyük savab və əcrə malikdir.

Sağlam nəsil, layiqli övladlar tərbiyə edib cəmiyyətə təhvil vermək, Allah razılığı olan ailəni və ailə üzvlərini günah və fəsaddan uzaq saxlamaq, onların təkamül və tərəqqisi üçün zəmin yaratmaq isə çox mühüm bir iş və Allaha ibadətdir.

Dördüncü imam (ə) öz həkimanə bir kəlamında buyurmuşdur: «Maddiyyat və mənəviyyat süfrəsini öz qadını və övladlarının üzünə açan hər bir şəxs Haqqın razılığına digərlərindən daha yaxındır».¹

Hər halda, cəmiyyət ailənin məhsuludur. Hər hansı bir millətin prezidenti, naziri və digər məsul işçiləri ailədə formalaşmışlar. Onların tərbiyəsi və şəxsiyyətlərinin formalaşmasının əsas mənbəyi ailə və ailə başçıları olmuşdur.

Ailə bir torpağa bənzəyir. Əgər torpaq lazımı qayğıdan uzaq olsa, duzlu bir çöl olaraq qalacaq. Nə gül bitirəcək, nə də sünbül. Lakin ona lazımı qayğı göstərilərsə, bu zaman ondan gül, sünbül və ya hər hansısa bir məhsul gözləmək məntiqə uyğun olar.

Xoşbəxtlik və bədbəxtlik insana ilk növbədə valideynlərindən keçir. Əgər valideynlər öz övladlarının səadəti yolunda çalışsalar, böyük ibadət etmiş və izdivacın əbədi mənfəətlərindən bəhrələnmiş olarlar. Lakin onların bədbəxtlik amilinə çevrilsələr, müqəddəs izdivac prosesindən faydalanmamış və öz əlləri ilə özləri üçün ziyan

¹ Bihar, 101-ci cild, səh-72.

süfrəsi açmış olarlar. Bu səbəbdən İslamın yüksək maarif dolu rəvayətlərindən birində həzrət Peyğəmbərdən (s) nəql olunur: «Hər bir bədbəxtin bədbəxtliyinin amili anasının bətnində, hər bir xoşbəxtin də xoşbəxtliyinin amili anasının bətnindədir».¹

Böyük şair Kəlim Kaşaninin dili ilə desək:
Əz kuze həman brun təravəd ke dər ust.

Mənası:

Bir səhəngdən yalnız onun içindəkilər bayıra tökülə bilər.

Deməli, valideynlər övladlarının varlıq səhənginə nə töksələr, onun beynini, qəlbini hansı şəkildə formalaşdırsalar, onu hansı proqramlara qarşı sövq etdirsələr, gələcəkdə övladları cəmiyyət üçün həmin miqdarda da faydalı olacaqlar.

ÜLVİ MƏQSƏDLƏR ÜÇÜN AİLƏ QURUN

İnsanın ailə qurmaqdan məqsədi müqəddəs və mənəvi amal olmalıdır. İzdivac Haqqın əmrlərinə itaət, peyğəmbərlərin üslubuna tabeçilik, həyat yoldaşının səadətini təmin etmək və gözəl övladlar tərbiyə etmək məqsədi ilə həyata keçirilməlidir.

Qadın və kişi ailə qurarkən özlərini böyük bir ibadəti həyata keçirmək üçün hazırlamaladırlar. Haqqın razılığını nəzərdə tutmalı və bilməlidirlər ki, onların hər ikisi «sülb» və «bətn» baxımından cənab Haqqın əmanətdarıdır. Onlar bilməlidirlər ki, Haqqın əmanəti olan övladları az bir müddətdə atanın sülbündə, altı aydan doqquz aya qədər də ana bətnində qonaqdırlar. Bu iki müddətdə Allahın övlada verdiyi dəqiq təsirlənmə qabiliyyəti ilə onlar ana və atanın bütün xüsusiyyətlərini qeyri-iradi olaraq qəbul edirlər.

¹ Bihar, 5-ci cild, səh-157.

Nəql edirlər ki, həzrət Peyğəmbər (s) hamilə qadınlara batil əleyhinə haqq cəbhələrinə tamaşa etməyə icazə verirmiş. Bu yolla qadınlar cihadın, haqq yolunda savaşın gözəl mənzərələrinə tamaşa edərək, döyüşçülərin ilahi şüarlarına qulaq asır və bu görmək və eşitmək yolu ilə bətndəki uşağı qidalandırirdilər. Beləliklə də, uşaq ana bətnində şücaətli, ciddiyyətli bir varlıq kimi inkişaf edirdi.

Məgər eşitməmişiniz ki, həzrət Fatimənin (s) pak vücudu Rəsulullahın (s) sülbündə yaranmazdan öncə Allah tərəfindən Peyğəmbərə (s) qırx gün oruc tutmaq tapşırıldı. Gecələr iftar edərkən behişt yeməklərindən yeyirdi. Belə bir şəraitdə o pak insanın nütfəsi ana bətninə köçürüldü.

Sizinlə izdivac arasındakı vasitə gözünüz olmamalıdır. İzdivac dəllalı şəhvət, var-dövlət, yeni qohumların vasitəsilə hər hansısa vəzifəyə təyin olunmaq, aldadıcı gözəl simaya sahib olmaq olmamalıdır. Bu məqsədlərlə qurulan ailələr bu günə qədər heç bir nəticə verməmişdir.

Çalışıb Allahı, ibadəti, mənəviyyəti, həyat yoldaşının hüquqlarına riayət etməyi, saleh və sağlam övladlar tərbiyələndirməyi, bir sözlə, Allahın razılığını izdivacın əsas məqsədinə çevirməliyik. Yalnız bu yolla izdivacın nəticə və faydası əbədi və daimi olar.

Halal ləzzətləri bu uca məqsədin davamı hesab edin ki, bu halal ləzzətlə də axirət savabına nail olasınız.

Əgər izdivac ilahi məqsədlərlə həyata keçirilsə, təlaqla nəticələnəməz. İlahi bağlılıq daimi və əbədi olur.

İlahi məqsədlər üçün ailə quran şəxs öz həyat yoldaşının bütün haqlarına riayət edir. Həyat yoldaşı onun tərəfindən heç bir zülmə məruz qalmır.

Həyat yoldaşının abırını övladlar və qohumlar qarşısında qorumaq vacib, qadının kişi tərəfindən, kişinin də qadın tərəfindən təhqir olunması İlahi nəzərdə haramdır.

Əli (ə) və Fatimənin (s.ə) izdivacı müsəlman kişi və qadınlara örnək olmalıdır. Hansı ki, bu izdivac ülvî məqsədlərlə həyata keçirilmiş və onun nəticəsi pak, saf, ilahi övladlar olmuşdur.

Şiə hədislərində aşağıdakı ayə bu pak izdivaca aid edilmişdir:

«(Suları şirin və acı olan) iki dənizi O qovuşdurdu (bir-birinə qovuşmaq üçün), açıb buraxdı. Amma onların arasında maneə vardır, bir-birinə qatışmazlar (özləri üçün müəyyən edilmiş həddi aşmazlar). O iki dənizdən inci və mərcan çıxar»¹.

İki dəryadan məqsəd Əli (ə) və Fatimədir (s.ə). İki mərifət, səbir, helm, iman, bəsirət dəryası. Fasilədən məqsəd həzrət Peyğəmbər (s), «lölə» (inci) və «mərcan» isə həzrət Həsən (ə) və Hüseyndir (ə).²

Ailə quruluşu tam islami və ilahi olmalıdır ki, Allah-təalanın razılığını cəlb etsin.

Ailə qurarkən bəyənilməz, qeyri-ilahi, şeytani adət-ənənələrdən istifadə edilməməlidir. Peyğəmbər (s) onları məhv etməyi tapşırılmışdır: «İslama müvafiq olmayan cahiliyyət adət-ənənələrini məhv edin».

Əks təqdirdə, izdivacın acı nəticələri ilə qarşılaşmalı olacağıq.

QƏRBDƏ AİLƏ QURULUŞU

Avropa və Amerikada ailə quruluşu yanlış sütunlar üzərində həyata keçirilir. Qərbin ailə quruluşunu yamsılamaq olduqca yersiz və özünü bədbəxtlik quyusuna atmaq deməkdir. Onların izdivacdən məqsədi pak və müqəddəs deyil. Orada qadın və kişinin izdivacının səbəbi, yalnız və yalnız şəhvətin doyurulmasıdır. Orada ləyaqətli

¹ «Rəhman» surəsi, ayə 19-20.

² Nurus-səqələyn, 5-ci cild, səh-191, 19-cu hədis.

qadın və kişi çox azdır. Elə buna görə də, günah və fəsad Avropa və Amerikanın üzündən bahar yağışı kimi axır.

Qərbdə çox vaxt qadın və kişi fəsad dövrünü, qanunsuz əlaqələri keçirdikdən sonra bir-birləri ilə ailə qururlar. Öz südəmər övladlarını doğurduqdan sonra uşaq evinə tapşırır, sonra isə ana məhəbbəti, ata səmimiyyəti dadmadan geri alırlar. Onu hər bir fəsad süfrəsi başında əyləşdirirlər. Zahirən tərbiyə alsın, bir neçə terminlə tanış olsun deyər, məktəbə göndərilər. 18 yaşında isə onu azad buraxır, cəmiyyətin, mühitin ümidinə qoyurlar.

Onlar övladlarına tərbiyə verdikdə də yalnız centlmenlik, maddiyyat toplamaq əxlaqı öyrədirlər. Övladın daxili aləmi ilə heç bir işləri yoxdur. Onlar dəyərli, cəmiyyətə lazım olan bir insan tərbiyə etməkdə acizdirlər.

Məgər görmürsünüz ki, onlar dövlət qurduqda cəmiyyət fəsad və zəifləri istismar etmə mənbəyinə çevrilir.

Qərbin ev, məktəb və universitetlərinin məzunlarının törətdikləri cinayətlərin əvəzi qiyamət gününə qədər ödəniləsi deyil. Onların bəzən özlərini ədəbli, əxlaqlı, insani keyfiyyətlərə malik insanlar kimi davranmaları hələ yağlı tikə əldə etmədikləri üçündür. Onların bu növ davranışları aşağıdakı hekayəni xatırladır:

Bir kişi dostuna deyir: «Mən pişikləri tərbiyə edib ədəbləndirmişəm. Belə ki, süfrə başında müxtəlif yeməklər olduğu bir halda, onlar qonaqlar işıqda əyləşib rahat yemək yesinlər deyər, əllərində şam tuturlar». Dostu ona deyir: «Pişiyin bu tərbiyəsinə güvənib, ona bel bağlamaq olmaz. Sən məni evinə dəvət et, bunu sübuta yetirim». Dostu onu evinə dəvət edir. Qonaq pişiyin süfrə başında dayanıb yeməklərə gözünün ucu ilə belə baxmayaraq, evin işıqlanması və qonaqların rahat yeməsi üçün şam tutduğunu müşahidə edir. İşin qızgın yerində özü ilə gətirdiyi siçanı çıxarıb, süfrəyə qoyur. Siçanın qaçmaq istədiyini görən pişik

şamı bir tərəfə atıb, onu tutmaq üçün yırtıcı bir şir kimi süfrəyə atılır. Süfrənin gözəl düzümünü, eləcə də qonaqların kefini pozur.

Bəli, Avropanın, qərbin verdiyi tərbiyə bu tip tərbiyədir. Özlərinə lazım olan yağlı tikəni tapmayınca, çox aram və ədəblidirlər. Lakin gözləri zəif millətlərin neftinə, qızılına və digər mədənlərinə düşdükdə, onların haqqına təcavüz etmək üçün tərbiyə çırağını kənara atıb, yırtıcı heyvan kimi zəif millətlərin bütün mənəvi və maddi heysiyyətlərinə hücum edir və maddi məqsədlər üçün günahsızların qanı üzərindən keçirlər.

Qərb millətlərində mövcud olan fəsad, haram istəklərin qələbəsi, qətl, qarət və sair bu kimi qeyri-insani keyfiyyətlər yanlış ailə quruluşunun məhsuludur.

Avropa və Amerika evləri Allah-təalanın ibadət məkanı olsaydı, bu zaman həmin evlər cəmiyyətə ilahi əxlaqla zinətlənmiş, yüksək məramlı, şərəfli insanlar bəxş edərdi. Lakin onların evləri belə xüsusiyyətlərə malik olmadıqları üçün məhsulları da acı və dadsız olur. Belə bir uyğunsuz quruluş heç bir şəxsə örnək ola bilməz. Şübhəsiz ki, onları özünə örnək edən şəxslər onlardan da pis günə düşəcəklər!

DÖRDÜNCÜ FƏSİL

İSLAM VƏ BƏŞƏR TARİXİNDƏ QADININ YERİ

AZĞIN İNSANIN QADIN HAQQINDA YANLIŞ TƏSƏVVÜRÜ

Təkəbbürlə yaşayan, Haqq təlimlərindən uzaq düşən millətlər dünya və insana aid məsələlərdə yanlış təsəvvürlərə malikdirlər. Onlar bir çox vaxtlar varlıq aləmi, məxluqat haqqında həqiqətdən uzaq fikirlər yürütmüşlər. Bununla da, özlərinə və başqalarına böyük bir zülm etmiş və tarix səhifələrinə alçaqlıq, rəzillik, səviyyəsizlik yazmışlar.

Belə yanlış yürüdümlən fikirlərdən biri də qadın haqqındadır. Onlar qadın haqqında həqiqətə uyğun olmayan, qeyri-insani fikirlər yürütmüşlər.

İstər qərbdə, istərsə də şərqdə yazılan kitabları mütləq etdikdə belə bir nəticə əldə etdim ki, haqqdan uzaq düşmüş, həvayi-nəfsə qərq olmuş millətlər (qərbdə və ya şərqdə) qadın haqqında aşağıdakı on səhv və qeyri-məntiqi fikirləri yürütmüşlər:

1. Tam zəif bir məxluqdur. Buna əsasən də, bütün sahələrdə sorğu-sualsız kişiyə tabe olmalı və ailədə belə, heç bir müdaxilə haqqına malik olmamalıdır.

2. Şeytani ruha malik bir məxluqdur. Buna görə də, bütünlüklə insaniyyət hüdudlarından xaricdir. Əgər ona dəyər verməli olsaq, onun yeri insanla heyvan arasındadır. Bu səbəbdən heç bir qiyməti yoxdur və onun üçün heç bir şəxsiyyət təsəvvür etmək olmaz.

3. Əlində olan heç bir əşyaya malikiyyəti yoxdur. O, yalnız kişi məsləhət bildiyi zaman malikiyyət qazana bilər. Bu da hər şey haqqında ola bilməz.

4. Heç bir irs ala bilməz. O özü irs qalan əşyalardandır. Atası və ya əri vəfat etdikdən sonra irs olaraq digərlərinə qalır.

5. İbadət, bəndəlik, mənəviyyat sahəsinə daxil olmaq onun haqqı deyil. Çünki onun etdiyi ibadətin (özü kimi) heç bir dəyəri, qarşılığı, savabı yoxdur. Çünki o, ağıl baxımından çox zəif və həvəsə uyan bir varlıqdır.

6. Hüquqi baxımdan atasına və oğluna nisbət verilmək ləyaqətinə malik deyil. Onların arasındakı əlaqə yalnız qandır. Anası, atası və qardaşı ilə yalnız qandaş (damarlarında eyni qan olan) olduğu deyilə bilər, nəinki, övlad və ana.

7. Ailə qurduqda onun övladları atasının nəvəsi deyildirlər. Qayınata və övladlar arasındakı yadlıq şübhəsizdir. Qohumluq yalnız oğlan övladı tərəfindəndir.

8. Onunla kişi arasında ölüm məsələsində köklü fərqlər var. Kişi ölümdən sonra da yaşayır, qadın isə ölümlə məhv olub gedir.

9. Qadın əşyadır. Buna görə də, kişi öz malı ilə istədiyi kimi davrana bildiyi kimi, qadınla da bu şəkildə davrana bilər. Onu borc və kirayə verər, bağışlayar, satar, qovar və hətta öldürə də bilər.

10. Şəhvət alətidir. Yalnız kişinin ləzzət, zövq alması üçün yaradılıb. Kişi ondan bəhrələnməyə, heç bir qayda-qanun tanımır.

Bu onuncu nəzəriyyədə Haqdan uzaq düşmüş Amerika və Avropa daha çox ifrata varmışlar. Qərbin əksər hissəsində qadın heyvani və şəhvani müəssisələrin daha çox müştəri cəlb etmək və saysız-hesabsız pul qazanmaları üçün kino, televiziya, video, saysız-hesabsız jurnal və qəzet materiallarına çevrilmişdir.

İSLAMIN AZĞIN İNSANIN QADIN HAQQINDAKI YANLIŞ TƏSƏVVÜRLƏRİNƏ CAVABI

İslam ilahi bir dindir. İslam fitrət mədəniyyəti olaraq insaniyyətin bütün sahələrini əhatə edir. İslamın bütün qanunları Allah tərəfindəndir. O, insanı yaratmış və onun

kim, nə və hansı xüsusiyyətlərə malik olduğunu çox gözəl bilir. Bütün göstərişlərini onun xüsusiyyətləri əsasında və yetməli olduğu həqiqətlərə çatması üçün vermişdir.

İslam tarix boyu qadın haqqında düşünüüb mədəniyyətə çevrilmiş bu cəfəngiyyətə belə münasibət bildirmişdir:

1. Qadının yaradılışı və xüsusiyyətləri eynilə kişidə olduğu kimidir. O, Allah-təalanın, onu yaratdığı məqsədlə tam uyğun gəlir. O, bütün varlığı ilə insanlıq həqiqətinin nümunəsi və bir sözlə, bütün heysiyyəti ilə insandır. Necə ki, Quranda buyrulur:

«Biz insanı ən gözəl biçimdə yaratdıq»¹.

«Hər bir şeyi bacarıqla, yerli-yerində edən Allahın gördüyü işdir. Həqiqətən, O, etdiyiniz bütün əməllərdən xəbərdardır»².

«O, hər şeyi gözəl yaratdı»³.

2. Qadının ruhu sırf insani və ilahi ruhdur. Hansı ki, Allah tərəfindən ona üfürülmüşdür. Ona bu ruh üfürüldüyü üçün xüsusi imtiyaz bəxş edilmiş və səciyyəvi xüsusiyyətlər mənbəyinə çevrilmişdir. Bu ruhun kişi ruhu ilə heç bir fərqli cəhəti yoxdur. Onların ruhu tam mənada eynidir.

«Ey insanlar! Sizi tək bir şəxsdən (Adəmdən) xəlf edən, ondan zövcəsini (Həvvanı) yaradan və onlardan da bir çox kişi və qadınlar törədən Rəbbinizdən qorxun!»⁴.

«Sizin üçün onlarla ünsiyyət edəsiniz deyə, öz cinsinizdən zövcələr xəlf etməsi, aranızda dostluq, sevgi və mərhəmət yaratması da Onun qüdrət əlamətlərindəndir»⁵.

¹ «Tin» surəsi, ayə 4.

² «Nəml» surəsi, ayə 88.

³ «Səcdə» surəsi, ayə 7.

⁴ «Nisa» surəsi, ayə 1.

⁵ «Rum» surəsi, ayə 21.

Əyyaşının təfsirində imam Baqirdən (ə) nəql olunan bir rəvayətdə deyilir: «Allah-təala Həvvanı Adəmin torpağının artığından yaratdı».

Bu növ ayələr göstərir ki, qadının xilqətində zahiri və batini baxımdan heç bir nöqsan yoxdur. Onun ruhu Haqq-təala tərəfindən üfürülmüş ruhdur. Onda istedadı, fitrəti, ruhu, ağılı vasitəsi ilə Haqqın köməyi sayəsində ən yüksək mənəvi məqamlara yüksəlmək qabiliyyəti mövcuddur. Bunun əksinə olaraq, bütün həqiqətlərə göz yumub ən alçaq səviyyəli bir varlığa çevrilməsi potensialına da malikdir.

3. Onun malikiyyət hüququ var. Onun zəhmətlərinin məhsulu öz qanuni haqqıdır. Onun malikiyyət məsələsi və öz malından istədiyi kimi bəhrələnməyində kişi ilə heç bir fərqi yoxdur.

«İnsana ancaq öz əməli, öz zəhməti qalar!».

Bəli, insan öz səyinin, cəhdinin və əməlinin malikidir. Bu, Allahın dünya və axirətdə hər bir insana verdiyi haqdır.

«(Ey kişilər,) onlara (qadınlarınıza) verdiyinizdən (kəbin haqqından, mehriyyədən) bir şey tələb etməsiz sizə halal olmaz».¹

İmam Sadiq (ə) bir rəvayətdə buyurur: «Oğrular üç qismdir: zəkat verməyə ürəyi gəlməyənlər; həyat yoldaşının mehriyyəsini yeməyi özünə halal bilib onu ödəməyənlər; camaatdan borc alıb onu ödəmək məqsədi olmayanlar».²

«Sizlərdən vəfat edib özlərindən sonra arvadlarını qoyub gedən şəxslər həmin qadınlara öz evindən çıxarılmamaq şərti ilə, bir il müddətində baxılmasını (vərəsələrinə) vəsiyyət etməlidir».³

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 229.

² Bihar, 100-cü cild, səh-349.

³ Bəqərə surəsi, ayə-240.

Mehriyyədən əlavə, Quran kişiyə vəfatından sonra tələq verilmiş qadının xərclərini vəsiyyəət etməyi tapşırır.

«Boşanan qadınları qəbul olunmuş tərzdə (şəriətə müvafiq) faydalandırmaq müttəqilərin vəzifəsidir».¹

4. Qadın ata-anasının, ərinin və övladlarının mirasının sahibidir.

«Sizin hər birinizi ölüm haqlayan zaman qoyub gedəcəyiniz maldan valideynlərinizə, yaxın qohumlarınıza verilməsi üçün ədalət üzrə vəsiyyəət etməyiniz zəruridir».²

Bu ayə qadın və uşaqları öz həqiqi haqlarından məhrum edən adət-ənənə ilə mübarizə aparmaq üçün nazil olmuşdur. Bu zülmkar adət ərəblərə məxsus idi. Yuxarıdakı ayə xain adətin üzərinə xətt çəkərək buyurur: **«Ata, ana və yaxın qohumların (vəfat etdikdə) qoyub getdikləri maldan kişilərə və qadınlara pay düşür. Həmin malın azından da, çoxundan da (bunlara veriləcək) hissə müəyyən edilmişdir».**³

5. Qadının ibadəti Haqq dərgahında kişinin ibadəti kimi dəyərli və qiymətlidir. Behişt, savab kişilərə məxsus deyil. Allahın rəhməti kişi və ya qadın olmasından asılı olmayaraq bütün bəndələrinin əbədi nəsibidir.

Quranda buyurulur:

«Mömin olub yaxşı işlər görən kişi və qadına (dünya və axirətdə) xoş həyat nəsib edəcək və etdikləri yaxşı əməllərə görə mükafatlarını verəcəyik».⁴

Ayədən aydın olur ki, Haqq mizanının meyarı yalnız iman və saleh əməldir. Gözəl həyat və axirət savabı üçün bundan əlavə heç bir qeyd və şərt yoxdur. Nə qadınlıq və

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 241.

² Bəqərə surəsi, ayə-180.

³ «Nisa» surəsi, ayə 7.

⁴ «Nəhl» surəsi, ayə 97.

kişilik, nə yaş, nə millət, nə nəsil və nə də cinsiyyət baxımından.

Rəsulullah (s) buyurmuşdur: «Behiştin ən üstün qadınları dörd nəfərdir: Xədicə Xuvəylid qızı, Fatimə Məhəmməd (s) qızı, Məryəm İmran qızı və Asiya Məzahim qızı».¹

Şübhəsiz ki, qadın ibadət əhli, mərifətli və imanlı olarsa, bu zaman Allah tərəfindən böyük mükafata layiq görülməkdir. Lakin fasiq kişilər kimi dinsizliyə, günaha meyl göstərsə, əbədi əzab əhlinə çevriləcəkdir.

Həzrət Nuh və Lutun qadınları ilahi dini qəbul etmədikləri üçün, Quranın buyruğuna əsasən, əbədi olaraq cəhənnəm və əzab əhli oldular.

«Allah kafirlərə Nuhun övrəti ilə Lutun övrətini məsəl çəkir. Onlar bizim qullarımızdan iki saleh bəndənin kəbini altındaydılar. Onlar ərlərinə xəyanət etdilər və (Nuhla Lut) onları Allahdan (əzabından) heç vəchlə qurtara bilmədilər. Onlara, «başqaları ilə birlikdə siz ikiniz də cəhənnəmə girin!» deyildi»².

Quranın «Məryəm» və «Dəhr» surələri, Fironun möminə həyat yoldaşı haqqında olan ayələrin hamısı qadının ibadət məsələsində yüksək məqama sahib olduğuna və qiyamətdə böyük mükafata layiq görülməsinə sübutdur. Bütün bunlar, qadının ibadətini Allah yanında heç bir dəyəri olmadığını deyən tarix cəfəngiyyatlarının ağzına vurulan möhkəm yumruqdur!

6. Qadın öz ata-anasının övladı, övladlarının isə anasıdır. Heç bir kəs onun bu bağlılığını əlindən ala bilməz. Belə bir iş olduqca zülmkar və xaincəsinə görülmüş bir işdir.

Quran qızı öz ata-anasının həqiqi övladı bilir. Ailə qurub uşaq sahibi olduqda isə, onu öz uşaqlarının anası hesab edir.

¹ əl-Məvaziul-ədədiyyə, 201.

² «Təhrim» surəsi, ayə 10.

Quranda ərəblərin öz qızlarını diri-diri basdırmalarına qarşı tənqidlər yağdırılaraq, öz övladlarına qarşı edilən bu zülmə qadağa qoyulur.

«Kasıblıq üzündən övladlarınızı öldürməyin»¹.

Gördüyünüz kimi, ayədə qız açıqca övlad adlandırılır. Bundan başqa, irslə bağlı ayədə buyurulur:

«Allah övladlarınız haqqında sizə tövsiyə edərək buyurur ki, oğula iki qız hissəsi qədər pay düşür...»².

Bu ayədə də qız açıqca övlad adlandırılır. Bu, tarix cəfəngiyyatlarına kəskin cavabdır.

Habelə, qadın öz övladlarının anasıdır. Quranda buyurulur:

«Analar övladlarını əmizdirmə müddətini tamamlamaq istəyənlər (atalar) üçün tam iki il əmizdirməlidirlər»³.

Musanın (ə) başına gələnlərlə bağlı Quranda buyurulur:

«Biz, Musanın anasına (ilham yolu ilə) vəhy etdik»⁴.

Həzrət Peyğəmbər (s) qızı Fatimə (s) haqqında buyurur: «Fatimə mənim canımın bir hissəsidir».⁵

Digər bir rəvayətdə buyurulur: «Övladlarımız istər qız, istərsə də oğlan bizim ciyərlərimizdirlər».⁶

7. Şübhəsiz ki, onun övladları atasının nəvələridirlər. Həzrət Peyğəmbərin (s) imam Həsən (ə) və Hüseyin (ə) bir baba kimi hədsiz diqqəti, bu cəfəngiyyatçıların yanlış yolda olduqlarını göstərir.

İslam fiqhi anaları seyvidə olanların Peyğəmbərlə (s) dərin bağlılıqları olduğu qənaətinədir. Belə ki, böyük şie alimi Seyid Mürtəza anaları vasitəsi ilə həzrət Peyğəmbərin

¹ «Ənam» surəsi, ayə 151.

² «Nisa» surəsi, ayə 11.

³ «Bəqərə» surəsi, ayə 233.

⁴ «Qəsəs» surəsi, ayə 7.

⁵ Bihar, 43-cü cild, səh-23.

⁶ Səfinətül-bihar, 8-ci cild, səh-580.

nəslinə mənsub olanlara xüms verməyin mümkünlüyü fətvasını vermişdir.

8. Qadın ölümə məhv olmur. Əksinə, kişi kimi əbədi həyata malikdir. Əgər Allaha bəndəlik etmişsə, əbədi olaraq behiştə, ibadətdən uzaq olsa isə əbədi əzabda olacaq. Quranda qiyamət haqqında buyurulan minlərlə ayə buna sübutdur.

9. Qadın əşya deyil. Əksinə, Haqq kitabının aydın ayələrinə əsasən aqıl, iradəli və zətən kişi ilə eyni olan bir varlıqdır. O, bütün insani və ilahi xüsusiyyətlərə malikdir.

10. Şəhvət aləti deyil. Əksinə, kişinin şəriki, insan nəslinin davamlılığının başlıca amili və həyatın yarısını təşkil edən bir varlıqdır. Onunla düzgün və pak niyyətlə ailə qurmaq ibadət və lazımi qaydada davranmaq axirət həyatının azuqəsidir.

Quranda buyurulur:

«(Ey mö'minlər!) Qadınlarınız sizin (övlad əkdiniz) tarlarıdır. İstədiyiniz vaxtda öz tarlarınıza gəlin! Özünüz üçün qabaqcadan yaxşı əməllər hazırlayın! Allahdan qorxun və (Qiyamət günü) Onun hüzuruna gedəcəyinizi bilin! İman gətirənlərə (Cənnətlə) müjdə ver!»¹

İncə və dolğun məna kəsb edən «حراث» – «tarla» ifadəsi ilə qadının insan cəmiyyətində zəruri bir varlıq olduğu, onun şəhvət aləti deyil, insan həyatının davamlılığını qoruyan pak və pakizə bir vasitə olduğu nəzərə çatdırılır. Bu, qadına bir şəhvət aləti kimi baxanlara ciddi xəbərdarlıqdır.

«وقدمواالانفسكم» «Öz qadınınlarla cinsi əlaqədə olmaqla axirət dünyası üçün azuqə göndərin» kəlamı cinsi əlaqənin yalnız ləzzət almaq məqsədi ilə yaradılmadığını göstərir. Mömin bu mövzudan ləyaqətli övlad yetişdirmək üçün istifadə etməlidir. Bu müqəddəs xidmət öz sabahları üçün öncədən

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 223.

göndərilmiş mənəvi ehtiyat kimi həyata keçirilməlidir. Beləcə, Quran xəbərdarlıq edir ki, özünü həyat yoldaşı seçərkən müəyyən prinsiplərə riyaət edin və bununla sizin izdivacınızın nəticəsi saleh əməlli övladlar olsun.

Ayənin əvvəlində haqqında söhbət olunan ailənin intim həyatı çox mühüm və insanın ən aktiv qərizəsi və duyğusuna aid olduğu üçün Quran «اتقوا الله» ifadəsi ilə insanları bu mühüm məsələyə diqqət yetirərək, ilahi göstərişlərə riyaət etməyə çağırır. Sonra ayənin sonunda diqqəti qiyamət günü öz əməllərinin nəticəsini görəcəklərinə yönəldir və özlərini maddi və mənəvi həyatlarının xeyrinə olan bu göstərişlərə təslim etdikləri üçün «بشر المؤمنين» cümləsi ilə onlara müjdə verir.¹

İmam Sadiq (ə) çox mühüm bir hədisdə bu məhəbbət simvolunun əzəmət və dəyərini belə açıqlayır: «Həvvə yaradıldıqda Adəm Allaha ərz etdi: «İlahi! Bu gözəl xilqət nədir ki, yaxınlığı, baxışı məni tənhalıqdan xilas edir və mənim üçün ünsiyyət, ülfət yağıdır?» Xitab olundu: «Ey Adəm, bu mənim kənizimdir. Səninlə ünsiyyətdə olmasını, söhbət etməsini, sənin haqq tələblərinə tabe olmasını istəyirsənmi?» Adəm «Bəli»-deyə, cavab verdi. Xitab olundu: «Sənin üçün yetirdiyim bu yara görə ömrün boyunca mənə şükür et».²

Bəli, saleh qadın, vəfalı həyat yoldaşı, Haqqın nemətidir və ömrün axırına qədər bu dəyərli nemətə görə şükür etmək lazımdır.

Yeddinci imam (ə) buyurur: «Xeyrin çoxu qadınlardadır».³

¹ Təfsire-nümunə, 1-ci cild, səh-97.

² Vəsail, 14-cü cild, səh-2.

³ Vəsail, 14-cü cild, səh-11.

Bəli, qadınla ailə qurmaq dinin yarısı, onun hüquqlarına riayət etmək ibadət, ondan saleh övlad əldə etmək axirət azuqəsi, ona xidmət göstərmək Haqqın razılığını qazanmaqdır. Peyğəmbərin (s) dili ilə desək, «Behişt anaların ayağı altındadır». Bütün bunlar imam Sadiqin (ə) buyurduğu «xeyirin çoxudur».

Mən izdivac məqsədi olan və ya izdivac etmiş cavanlara, mömin kişilərə xəbərdarlıq edirəm ki, qadın haqqındakı bu ilahi həqiqətlərə riayət edib, onların hüquqlarını pozmaqdan qəti şəkildə çəkinsinlər. Öz həyatlarını necə qiymətli bir gövhərlə dəyərləndirdiklərini bilsinlər. Habelə, izdivac məqsədi olan və ya izdivac etmiş cavan qızlara, möhtərəm qadınlara tövsiyə edirəm ki, bütün dediklərimizə diqqət yetirərək öz qədirlərini bilsinlər və qadınlıq nemətinə görə mehriban Allaha şükür etsinlər. Öz həyat yoldaşı üçün Quranın, Peyğəmbərin (s) və məsum imamların (ə) buyurduğu kimi, ləyaqətli qadın olsunlar. Qadınlıq, ailə və analıq məsələsində öz pak hissiyyatlarından bəhrələnsinlər. Həyatlarının bütün sahələrində ilahi göstərişlərə riayət etsinlər. Bununla da sağlam ailə, pak və ləyaqətli övlad və əmniyyət dolu həyata sahib olsunlar. Allahın razılığını cəlb edib, öz gözəl davranışları ilə səmimiyyət, gözəllik, şirinliklə dolu bir həyat sürsünlər.

YENƏ QADININ HƏYATI VƏ YERİ MÖVZUSUNDA TARİXƏ NƏZƏR SALAQ

Tarixin cahil xalqlarının qadın cinsinə münasibətləri olduqca təcübüdür. Haqq və vəhy məntiqindən uzaq yaşayanlar qadına kişinin həva-həvəs dolu həyatını keçirmək üçün bir alət, müxtəlif ləzzət vasitəsi gözü ilə baxır, onun üçün oxuyub-yazmağın təhlükəli olduğunu hesab edirdilər. Təbii həyat məsələləri, qohumlarla görüşmək üçün evdən bayıra çıxmağa icazə vermirdilər. Onun həyat sürdüyü məkanın yalnız ev – dörd divar arası -

olmalı olduğu fikrini irəli sürürdülər. Qadını istədiyini etmək iqtidarında olan bir varlıq sanmır, onu olduqca ixtiyarsız hesab edirdilər.

Məsihilər çoxluq təşkil edən məntəqələrdə, - ki, məsihiyyətdən, bu ilahi dindən olduqca uzaq idilər, - qadının ağzına noxta vurmaq lazım olduğunu deyir və onun bəşər, yoxsa heyvan ruhuna malik olduğu mövzusunda tərəddüd edirdilər.

Afrikada qadına bir əşya və sərvət gözü ilə baxır, onun dəyərinin qoyun və inəklə eyni olduğunu hesab edirdilər. Kimin daha çox qadını olsaydı, daha varlı-dövlətli sayılırdı. Qadını alıb-satmaq, onu tarlaları şumlatdırarkən işlətmək olduqca adi və normal bir iş idi.

Hindistanda qadını 5 yaşında ərə verirdilər. Onlara heç bir haqq vermirdilər. Qadının həyatının ərinin həyatına bağlı olduğunu zənn edir, əri öldükdə onu da əri ilə yandırırtdılar. Heç bir varlığı əri ölmüş qadın kimi səviyyəsiz, alçaq bir varlıq hesab etmirdilər.

Kəldədə (Beynün-nəhreynin cənubunda yerləşən qədim bir diyar) və Babilədə qadını digər əşyalar kimi satırdılar. Hər il izdivac yaşına çatmış yetkin qızlarını satmaq üçün bazar qururdular.

Bu günlərdə də qəzetlərin yazdığına əsasən, bəzi hindlilər cehizin qorxusundan öz qızlarını az yaşlarında məhv edirlər.

Çin və Tibetdə qadınlar evdə – dörd divar arasında işləməkdən başqa heç bir hüquqa malik deyildilər. Qadının yerimək qüdrətini zəiflətmək məqsədi ilə doğulduqdan sonra ayağını dəmir qələibə salır və on beş yaşına yetdikdən sonra onu açırdılar.

Elm, bilik, fəlsəfə, hikmət mərkəzi olan Yunanıstanda qadının qız doğması cinayət idi. İki dəfə qız doğan qadın mühakimə olunub cərimə ödəyir, üçüncü dəfə isə edama məhkum olunurdu.

Ərəbistanda, Quranın buyruğuna əsasən, qızı diri-diri basdırmaq olduqca adi və çox sadə bir iş idi.

«Onlardan birinə qızı olması ilə müjdə verdikdə qəzəblənib, üzü qapqara qaralar. Verilən müjdənin pisliliyi üzündən öz tayfasından qaçıb gizlənər. (Allah bilir) Görəsən, o körpəni zillət içində saxlayacaq, yoxsa torpağa (diri-diri basdıracaq?) Bir görün onlar necə pis mühakimə yürüdürlər! (Oğlanları özlərinə götürüb, qızları Allaha isnad edirlər».¹

Bütün bunlar avam və ağılsız xalqın qadın cinsinə rəva gördüyü cinayətlərin kiçik bir hissəsidir. Bunların geniş izahını qadın haqqında yazılmış mənbələrdə tapa bilərsiniz.

Müqəddəs İslam dininin sözügedən on məsələ haqqında nəzərini bildiniz. Quranın və rəvayətlərin ifadələrində qadın cinsi aşağıdakı xüsusiyyətlərlə dəyərləndirilmişdir.

- «ام»: Hər bir şeyin qaynağı – ana.
- «حراث»: Nəslin davamlılığı amili.
- «لباس»: Həyat libası (örtüyü).
- «تسكين»: Aramlıq, təskinlik amili.
- «ريحانه»: Gül budağı və zərif.²
- «نعمت»: Haqqın neməti.³

Kişilər və cavanlar - istər ailə quranlar, istərsə də ailə qurmaq fikrində olanlar - bu gözəl varlığın mənəvi məqamlarına diqqət yetirsinlər və bilsinlər ki, ilahi peyğəmbərlər, imamlar, övliyalər, ariflər, həkimlər, yazıçılar, böyük fəqihlər və Allahın saleh bəndələri bu pak varlıqlardan doğulub, dünyaya qədəm qoymuşlar. Onlar bəşər həyatının bütün bu bərəkət və xeyirlərinin qaynağıdır.

¹ «Nəhl» surəsi, ayə 58-59.

² Vəsailüş-şiə, övlad bölümü.

³ Vəsailüş-şiə, övlad bölümü.

Əziz ata və analar öz qızlarının tərbiyəsinə daha çox diqqət yetirməli, onların ilahi və insani keyfiyyətlər əxz etmələri üçün fədakarcasına çalışmalıdırlar. Kişilər onların hüquqlarını tam şəkildə qorumalıdırlar. Belə ki, kişilər qadınların sayəsində saleh nəsil tərbiyə etməyə hazırlaşurlar. Bu yolla da, bəşər və cəmiyyət ən yaxşı şəkildə mənəvi qida alır.

Məgər bir məsihi qız müharibədə əsir düşüb həzrət Hadinin (ə) evinə gələrək, onun və Həkimə xatunun tərbiyəsi sayəsində on ikinci imamı – dünya ədalət carçısını dünyaya gətirməyə ləyaqət tapmadımı?!

Qadında belə bir mənəvi məqama yetmək potensialı mövcuddur. Vəhyin hidayət nurunun saçması ilə bütün bunlar onun vücudunda öz əksini tapacaq və əbədi xeyir mənbəyinə çevriləcəkdir.

Qadını təhqir etmək onun şəxsiyyətinə olan hücumdur. Onun hüquqlarını məhdudlaşdırmaq dinin hikmətin göstərişləri xaricindədir. Ona əziyyət vermək, valideynləri və qohumlarını görməkdən məhrum etmək, onunla acı dil və qaşqabaqla davranmaq, gün ərzindəki işin, qanqaraçılığın tənəsini ona vurmaq və onun hislərinə, xüsusilə cinsi qərizələrinə cavab verməmək, hamısı din baxımından bəyənilməz, çirkin iş və aşkar bir zülmüdür.

Əgər ailənizin sevgi, məhəbbət təməli üzərində qurulmasını istəyirsinizsə, qadının şəxsiyyətini uca tutun. Eşqinizi ona elan edin. Onun problemləri ilə maraqlanın, ev işlərində ona kömək edin, onu incitməyin, onun gündəlik yorğunluğunun nəticəsi olan bəzi qüsurlarından keçin. Siz yalnız bu yolla həyatın şirinliyini dadıb, Allaha ən yaxşı şəkildə ibadət etmiş olarsınız.

O, xeyir qaynağı, insaniyyət tarlası, sizin həyatınızın örtüyü, aramlıq və təskinlik amili, varlıq bağçasının incə və zərif gülü və Allah-təalanın sizə bəxş etdiyi nemətdir.

Əziz İslam Peyğəmbəri (s) qadına məhəbbət bəsləmək haqqında buyurur: «Dünyada sevdiyim şey qadın və xoş ətirlərdir. Lakin gözümün işığı namazdır».¹

Əgər insan qadının hüquqlarını qoruyub, şəxsiyyətinə hörmət göstərməklə ondan saleh əməlli və ləyaqətli övlad sahibi olsa, əməl kitabçası öldükdən sonra belə bağlanmır və saleh övladının paklığının nəticələrindən daim bəhrələnir.

Allah Rəsulu (s) buyurur: «İnsan öldükdən sonra yalnız üç əməlinin nəticəsindən bəhrələnir: Davamlı olan xeyir işdən, digərlərinin faydalandığı elmdən, onun üçün dua edən layiqli övladdan».²

Deməli, valideynlər öz qızlarının, kişilər öz həyat yoldaşlarının qədrini bilməlidirlər. Çünki ailəli olmaq, qız övladı olmaq insanın dünya və axirəti üçün mənfəət qaynağıdır.

¹ Bihar, 103-cü cild, səh-218.

² əl-Məvaziül-ədəbiyyə, 138.

BEŞİNCİ FƏSİL

İSLAMDA QADIN VƏ KİŞİ AZADLIĞI

İNSANIN AZADLIĞI

İnsanın yaranışı onun həyatı məsələlərdə müstəqilliyi və seçimdə ixtiyarı əsasıdır. Heç bir şəxsin digərini qul şəklinə salıb, ondan öz məqsədləri üçün istifadə etməyə haqqı yoxdur. Hər bir insanın azadlığını, hürriyyətini, müstəqilliyini və ixtiyarını əlindən almaq çox böyük bir günah, qatı cinayət və insanlığa xəyanətdir.

Azadlıq, hürriyyət, müstəqillik, ixtiyar və bu kimi məfhumlar insan vücudunun varlıq xəmiri ilə yoğrulmuş, onun təbiəti bu həqiqətlərlə yaradılmışdır. Azadlıq və müstəqillik Allahın insana bəxş etdiyi ən gözəl nemətlərdən biri, daxili və zahiri tərəqqi mənbəyidir. Azadlıq fəzası insan üçün ən gözəl fəza, hürriyyət əhval-ruhiyyəsi ən yaxşı əhval-ruhiyyədir. İslamın zülmə apardığı mübarizələrin ən mühüm məqamı budur. İslam istismarla, azad yaradılmış insanların azadlığını əlindən alıb qula çevirmək istəyənlərlə tam şəkildə mübarizəyə qalxır. İslamın cihad məsələsindəki təkidi də zülmü və zülmkarları, müstəqilliyə hücum edənləri əzmək məqsədi daşıyır.

Tarix boyunca insan həyatına vurulan bütün ziyanlar azadlığın əldən alınması, hürriyyət və müstəqilliyə olunan hücumların nəticəsidir.

Zülmü qəbul edib özünü ona təslim etmək, azadlığını satmaq ən böyük günahlardan biri kimi Haqqın rəhmətindən uzaq düşüb, maddi və mənəvi mənfəyini itirməyə səbəb olur.

Allah-təalanın insan istedadının çiçəklənməsi, tərəqqisi üçün bəxş etdiyi iradə və seçim azadlığını qorumaq zəruri və vacibdir. Ona hücum olunduqda, həyatının bahasına olmuş olsa belə, onu qorumalısan.

AZADLIQ HAQQINDA MARAQLI BİR HEKAYƏ

Tarixdə qeyd olunur ki, Yezid və ya onun məmuru həcc səfəri zamanı Mədinəyə daxil olur. Qüreyş tayfasına mənsub bir kişini hüzuruna çağırtdırır və həmin kişi o zülmkarın məclisinə daxil olur. Zalım ona deyir: «Mənim bəndə və qulum olduğunu etiraf et. İstəsəm səni zəncirləyib qul adı ilə satar, istəsəm qul kimi saxlayaram». Qüreyşli kişi cavab verir: «And olsun Allaha, nə əsil-nəsəb baxımından məndən üstün deyilsən, nə atan cahiliyyə və ondan sonrakı İslam dövründə mənim atamdan üstün deyildi. Nə özün din və iman, nə də fəzilət baxımından məndən üstün deyilsən. Belə olan halda mən sənin qulun olduğumu etiraf edə bilmərəm!» Zalım deyir: «Əgər dediyimi etməsən, ölüm hökmünü sadir edəcəyəm». Kişi cavab verir: «Mənim qətlim həzrət imam Hüseyin (ə) qətlindən mühüm deyil». İş bu yerə çatdıqda, Qüreyşli kişinin qətl fərmanı verilir və o öz hürriyyət, azadlıq, iradə və ixtiyarını qorumaq yolunda əzəmətli şəhadət feyzinə yetişir.¹

Əmirəl-möminin (ə) buyurur: «Ey camaat! İnsan övladı qul və ya kəniz olaraq doğulmamışdır. Həqiqətən, bütün kişi və qadınlar azaddırlar».²

Digər bir hədisdə isə buyurur: «Allah səni azad yaratdığı bir halda, heç bir şəxsin qulu olma».³

Diqqət yetirməliyik ki, azadlıqdan məqsəd insanın özü kimi insan olan digərlərinin qulu olmaqdan, şəhvani istəklərin və əxlaqi aludəçiliklərin boyunduruğundan azad olmaqdır.

İnsan dünyaya gəldikdə pak-pakizə, qiymətli gövhər, ulvi varlıq, digərinin qulu olmaqdan tam azad, izzəti-nəfsə

¹ Rövzeyi-Kafi, 313.

² Mizanül-hikmə, 2-ci cild, səh-351.

³ Bihar, 77-ci cild, səh-214.

malik, bir sözlə, əxlaqi rəzilə və çirkinlikdən azad, iradə və ixtiyar sahibi olur.

Allahın hidayəti, ağıl, fitrət, peyğəmbərlərin peyğəmbərliyi, imamların imaməti və Quran bu azadlıq, iradə və ixtiyardan yararlanmaq üçün onu müşayiət edir. Bununla da o, Pərvərdigarın lütf və rəhməti sayəsində öz azadlığından istifadə etməli, yaxşı işlər görməyə çalışmalı və bu yolla dünya və axirət səadətinə qovuşmalıdır.

İnsan bu mənaya diqqət yetirməzsə, ilahi hidayətdən uzaq düşər və şübhəsiz ki, öz azadlıq, iradə və ixtiyarını zamanın fironlarının, eləcə də hərislik, təkəbbür, həsəd və digər şəhvani meyllərin qarşısında əldən verər. Dünya quluna, digərlərinin bəndəsinə, şəhvani istəklərin köləsinə, hərislik və tamah əsirinə çevrilərək, dünya və axirət səadətindən heç bir şey əldə edə bilməz.

Hər bir pis əmələ əl atanlar, özlərini şəhvani istək və günaha bulaşdırırlar, digərlərinə tabe olub onların nöqərlərinə çevrilərək, bu köləliyin adını azadlıq qoyanlar cahil nöqər, səviyyəsiz qul, zəlil və çarəsiz bir kölədirlər.

Əmirəl-möminin (ə) buyurur: «Qeyri-şəri meyllərdən uzaq duran şəxs azaddır».

Digər bir hədisdə buyurur: «Dünya keçiddir və orada camaat iki dəstədir: özünü şəhvət, maddiyyat və aludəçiliklərə sataraq fəlakətə yuvarlananlar və özünü bütün bunlardan azad edərək, dünya və axirətdə də hər bir əzabdan azad olanlar».

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Bu beş xislətdən hən hansı biri bir şəxsə olmazsa, ondan bəhrələnmək mümkün deyil. Birincisi vəfa, ikincisi aqibəti düşünmək, üçüncüsü həya, dördüncüsü xoş əxlaq, beşincisi isə bütün bu xislətləri insanda cəm edən hürriyyət və azadlıqdır».¹

¹ əl-Məvaziül-ədədiyyə, səh-268.

Əli (ə) buyurur: «Tamah səni özünə kölə etməsin. Çünki Allah səni azad yaratmışdır»;¹ «Halal yolla pul qazanmaq azad insanın ilahi uğurlarındandır».

MÜHÜM BİR MƏSƏLƏ

Azadlığın mənasına və həqiqətinə, iradə və ixtiyarın dəyərində və insanın Haqqın hidayəti sayəsində azadlıq, hüriyyət, iradə və ixtiyarından bəhrələnib yüksək məqamlara yetməsinin danılmaz bir həqiqət olduğunu nəzərə alaraq çalışmalıyıq ki, ömrümüz boyunca öz azadlığımızı bütün hadisə və bəlalardan qoruyub, Allahın razılığını cəlb edək.

Bildiyiniz kimi, atomun tərkibi iki orta nüvədən, bir və ya bir neçə elektrondan ibarətdir. Elektronlar Haqq-təalanın iradəsinə əsasən, xüsusi qayda və müəyyən sürətlə öz orta nüvəsinə cəzb oluna-oluna, onun oxu ətrafında fırlanırlar. Bu fırlanma və sürət xüsusi qayda və cəzbolunma ilə olduğundan, atom harada olursa və nə iş görürsə, yalnız fayda və mənfəət verəcəkdir. Lakin bu cəzbolunma götürülsə, elektronlar xüsusi qaydadan xaric olsalar və onlarla orta nüvə arasında ayrılıq düşsə, zərər və ziyan yitirəcəklər.

İnsan da bir atom kimidir. Onun vücudunun orta nüvəsi fitrət, tövhid və Allaharama hissidir. Onun varlığı bütün xarici orqanları və daxili hallarının Haqqa cəzb olunması, rəbbinin fərman və istəkləri qarşısında hərəkət etməsi və iş və əməllərində Allaha eşqdən və Ona itaətdən ayrılmamasındadır. Çünki Haqqdan ayrılmaq, dostun eşq və mərifət cazibəsindən çıxmaq və Allahdan uzaqlaşmaq, fəsad törətmək insanın bədən üzvlərini, daxil və xaricini zay etmək deməkdir.

¹ Mizanül-hikmə, 2-ci cild, səh. 351-352.

Haqqa kafir olub özləri ilə Allah arasında pərdə yaradanlar, özlərini Rəbbin mərifət və məhəbbətindən bəhrələnmə bilmədilər. Allahçılıqdan çıxıb, Haqqa qarşı böyük qəflətə düşər oldular. Buna görə də onlar fəsad mənbəyinə çevrilib, tağut və şəhvətlərin əsiri, əxlaqi çirkinliklərin qulu oldular. Quranda bu barədə oxuyuruq: **«Kafirlərə gəlincə isə, onlara dünyada və axirətdə ağır əzab verəcəyəm. Onların heç bir köməkçisi olmayacaqdır»**¹.

İnsanı bir çox fəsadlardan qoruyub, kontrol edən amillərdən biri də izdivacdır.

İnsan lazımcına ləyaqət sahibi, yəni imanlı, əxlaqlı, saleh əməl sahibi olar və özünə tay bir həyat yoldaşı taparsa, bu zaman zahiri və batini baxımdan müəyyən dərəcədə kontrol olunar, öz azadlıq və hüriyyətini qoruyar, haram, şəhvani istəklərin, aludəçiliyin və uyğunsuz dostların köləsinə çevrilməkdən amanda qalar.

Tarixdə iman, əxlaq və kəraməti vasitəsilə öz həyat yoldaşlarını ilahi və insani keyfiyyət baxımından yüksək məqamlara yetirən kişilər və həmçinin, ayıq-sayıqlıq, bəsirət nəticəsində öz ərinə yüksək ilahi və insani məqamlara yetirən qadınlar az olmamışdır.

LƏYAQƏTLİ VƏ KƏRAMƏTLİ HƏYAT YOLDAŞI

Hicrətin 60-cı ilində Züheyri ibn Qin Bəcəli öz tərəfdarlarından bir neçəsi ilə birgə həcc səfərinə gedir və Həcc əməllərini yerinə yetirir. Züheyri başçılıq etdiyi bu kiçik karvan öz evindən Allah evinə gəlmiş, indi də Allah evindən öz evinə qayıdırdı. Züheyri də beləcə öz evinə qayıtdığını düşünürdü. Lakin qəzavü-qədər (tale) belə deyildi. O, Allah tərəfindən Allaha tərəf qayıdırdı. Amma özünün bu həqiqətdən xəbəri yox idi.

¹ «Ali-İmran» surəsi, ayə 56.

Züheyriin kiçik karvanı həccdən qayıtdıqda, onun imam Hüseyinin (ə) böyük karvanına qatılmaq meyli yox idi. Əgər imam Hüseyinin (ə) karvanı bir yerdə düşərgə salırdısa, Züheyriin karvanı oradan keçərək digər bir mənzilə gedib, orada düşərgə salırdı. Əgər Hüseyin (ə) bir yerdən keçirdisə, Züheyri orada düşərgə salırdı. O, bütün imkanlarından istifadə edərək çalışırdı ki, imam Hüseyinlə (ə) qarşılaşıb üz-üzə gəlməsin. Görəsən, niyə? Çünki özünün ictimai mövqeyi onu belə bir rəftara vadar edirdi. O, Əli (ə) və onun övladlarının tərəfdarlarından sayılmırdı. Bu sülalə ilə heç bir əlaqəsi yox idi və o, Osmanın tərəfdarlarından idi. Sonralar da Yəzid hökumətinin – hakim qüvvənin yaxınlarından oldu.

Bir tərəfdən Hüseyini (ə) yaxşı tanıyırdı. Əli (ə) ailəsinə böyük hörmət bəsləyir və o həzrətin (ə) oğlunun qətlinə şərik olmaq istəmirdi. Bitərəf qalaraq Əməvilərlə dostluğunu qorumaq istəyirdi. Buna görə imam Hüseyinlə (ə) qarşılaşmaq onun bu fikirlərini alt-üst edəcəkdi. «Züheyri Hüseyinlə (ə) görüşdü»-deyə, Yezidə məruzə olunacaqdı. Əgər imam Hüseyin (ə) ondan kömək istəsə necə? Ona kömək etsə dostları əlindən çıxacaq, kömək etməsə Hüseyinin (ə) sözündən necə çıxsın? Hüseyin (ə) Əlinin (ə) və Fatimənin (s) oğlu, Peyğəmbərin (s) yeganə yadigarıdır. Onun əmrinə itaət etməmək olarmı? Sabah Allaha nə cavab verər? Cəhənnəm atəşi ilə nə edər?

O, «Bitərəf qalmaq ən yaxşı yoldur»-deyə düşünürdü. Deməli, imam Hüseyinlə (ə) qarşılaşmamaq ehtimalı olan yerlərlə hərəkət etməli idi. Züheyri başqa şey istəyirdi, tale başqa şey.

Ərəbistanın isti və quru çölləri sonu görünməyən səhralardır. Karvanlar istəsələr də, istəməsələr də düşərgə salmağa məcbur olurlar. Tale Züheyriin karvanını bir diyarda düşərgə salıb, imam Hüseyinin (ə) karvanı ilə

qarşılaşmağa məcbur etdi. Belə ki, bu diyar Osman tərəfdarından Əli (ə) tərəfdarı yaratdı, Yezid tərəfdarını Hüseyin tərəfdarına çevirdi.

Bir tərəfdə Züheyr mənsublarının, digər bir tərəfdə isə imam Hüseyin (ə) mənsublarının çadırları ucalmışdı. İmam Hüseyin (ə) Züheyirin şücaətli, igid, mərd, bilici və bacarıqlı olduğunu bilirdi. Elə bu səbəbdən belə bir şəxsin Bəni-Üməyyə kimi bir qurdun təsiri altına düşməsinə istəmir.

Burada da Züheyr ehtiyatı əldə verməyərək, imam Hüseyinin (ə) gözündən yayınmağa çalışırdı. Çünki imam Hüseyin (ə) hakimiyyətə qarşı çıxmışdı. Züheyr isə hakimiyyət tərəfdarlarından idi. Dövrün hakimiyyəti öz tərəfdarlarından düşmənləri ilə düşmən olmağı, ona qarşı çıxanlarla döyüşməyi, müxalifləri məhv etməyi umurdu. Onlarla yaxın münasibətdə olmağı cinayət hesab edirdi.

Züheyr öz çadrasında oturub, qohumları ilə yemək yeyirdi. Bu zaman imam Hüseyinin (ə) elçisinin gözəl qaməti göründü. O salam verərək dedi: «Züheyr, Əba Əbdillahi Hüseyin ibn Əli (ə) səni çağırır!».

Züheyr qorxduğu vəziyyətlə üz bəüz qaldı. Qorxusundan bir söz deyə bilmədi. Düşünmək yolu onun üzünə bağlanmışdı. O belə bir vəziyyət yaranacağını nəzərdə tutmamışdı. İndi nə etməli olduğu mövzusunda tərəddüddə idi: İmam Hüseyinin (ə) buyuruğundan boyunmu qaçırırsın, yoxsa Yezidə arxa çevirib imam Hüseyinə qoşulsun? Hər iki iş onun məqsədi olan bitərəfliklə ziddir. Lakin indi bitərəf qalmaq planı da icra olunması deyildi.

Hamını dərin bir sükut bürüdü. Tikələr ağızlardan düşdü. Yemək, danışmaq unuduldu. Hüseyinin (ə) elçisi yaranmış vəziyyəti süzərək təəccüb edir və özündən, «Bu nə sükutdur»-deyə soruşurdu. «Züheyr niyə gəlmir və ya niyə görə «gəlmirəm» demir? İmam Hüseyin (ə) ki, ona təzyiq göstərmir. O, cavab verməkdə azaddır.»

Bu minvalla bir neçə dəqiqə keçdi. Züheyr qəti qərara gələ bilmədi. Nə «bəli» deyə bildi, nə də «xeyr». Onu heyrat və tərəddüddən xilas edəcək bir nur şüası saçmalı idi.

Züheyriin ömrünün ən həssas saati idi. Belə ki, iki yol ayrıcında – ölüm və həyat arasında qalmışdı. Züheyr hakimiyyətin qüvvəsindən hali idi. İmam Hüseyinin (ə) tərəfdarlarını tanıyır və onların öldürüləcəyini də bilirdi. Bilirdi ki, imam Hüseyinin (ə) ailəsi əsir olacaq. Bilirdi ki, imam Hüseyin (ə) onu nə üçün çağırır. Bilirdi ki, imam Hüseyinin (ə) yolu behişt, Yezid yolu isə cəhənnəm yoludur. Biri səadət, digəri isə bədbəxtlik yoludur.

Qəfildən ildırım çaxdı və bir qadın sükutu pozub, qərara gəlmək qüdrətini Züheyərə qaytardı. Bu qadın onun sirdaşı, həyat yoldaşı idi: «Züheyr, Allah rəsulunun (s) oğlu səni çağırır, getmirsən? Sübhanəllah!! Get, gör nə deyir. Sözüünü eşit və qayıt» (Yaxşı həyat yoldaşı, necə də gözəl nemətdir).

Züheyr dərhal yerindən sıçrayıb, imam Hüseyinin (ə) yanına yollandı. Çox keçmədi ki, geri döndü. Dodaqlarında təbəssüm yaranmışdı. Çöhrəsinin qəmi, qüssəsi çəkilmışdı. Yanaqlarında şadlıq, sevinc yaranmışdı. Zülmət getmiş, yerinə nur gəlmişdi. «Bitərəf» gedib, «lehinə» qayıtmış idi.

Bu qısa bir zamanda Hüseyinin (ə) Züheyrlə nə danışdığını heç kəs bilmədi.

Züheyr öz çadrasının yanına gəlib dedi: «Mənim çadırımı Hüseyinin (ə) çadırının yanında qurun». Kiçik bir çay dəryaya qovuşdu. Yezid tərəfdarı Hüseyin (ə) tərəfdarına çevrildi.

Züheyr öz tərəfdarlarına xitab edərək dedi: «Mənə tabe olanlar mənimlə qalacaqlar. Əks təqdirdə, vidalaşmaq anı çatmışdır».

Salman Bəcəli - Züheyriin əmisi oğlu - ona qoşuldu və Hüseyin (ə) tərəfdarlarından olaraq «şəhadət günü» zöhr namazını imam Hüseyinlə (ə) qıldıqdan sonra şəhid oldu.

Züheyir dünya və dünya malına göz yumaraq, Hüseyinə (ə) qoşuldu, imamla (ə) birgə oldu, birgə can verdi. Hal-hazırda da axirət dünyasında Hüseyinlədir (ə).

O öz əziz həyat yoldaşı ilə vidalaşaraq dedi: «Qohumlarının yanına getməlisən. Qoy, mənim ucbatımdan sənə bir ziyan dəyməsin». Onun bütün var-dövlətini özünə verib, əmisi oğlu ilə öz qəbiləsinin yanına göndərirdi.

Həyat yoldaşı alicənab əri ilə vidalaşarkən ağladı və dedi: «Allah sənə yar olsun. Bu son anda səndən bir xahişim var. Qiyamət günü həzrət Peyğəmbərin (s) hüzurunda olarkən məni yaddan çıxartma».

Bəli, Züheyirin azadlığı, iradəsi, seçimi Əməvilər tərəfindən qarət olunmuşdu. Lakin ləyaqətli həyat yoldaşı onda dönüş yaranmasına səbəb oldu. Beləliklə, Züheyir tağutun köləliyindən azad olmaq sayəsində əbədi səadətə qovuşdu.

Bu səbəbdən də, «izdivac hüriyyə və ixtiyarın qarantı və ya azadlığın qayıdış amilidir» desək, yanılmırıq.

İzdivacla özümüzdə ilahi ruhu qorumalı, Haqq tərəfindən verilmiş xəlifəlik məqamını şəhvani istəklərin hücumundan amanda saxlamalıyıq. Öz iman və saleh əməllərimizi günü-gündən artırmalıyıq. Bu yolla dinimizin yarısını əldə edib, qalan yarısını da təqva və haramlardan çəkinməklə qorumalıyıq.

Kişi izdivac vasitəsi ilə qadının, qadın da kişinin istedadının çiçəklənməsində şərikdir.

Qadın ləyaqətli varlıqdır. Belə ki, dahilər onun haqqında demişlər: «O, kişinin vücudundakı həqiqətləri aşkara çıxarır». Kişi şərəfətli və kərəmətli varlıqdır. Belə ki, dahilər onun haqqında demişlər: «O, qadının yüksək dərəcələrə yetişməsinə bais olur».

Əli (ə) buyurur: «Dünya qadınlarından behiştə ilk qədəm qoyan Xədicə olacaq».

Bu hədis qadının ilahi ruhuna, Haqq tərəfindən əta olunmuş yüksək məqamına, insani və əxlaqi keyfiyyətlərə malik olmasına sübutdur.

Bəli, həva-həvəsdən, tağut əsarətindən, şəhvani meyllərdən azad olan qadın və azad kişi əzəmətli xilqət meydanında qiymətli gövhər, iki ülvi həqiqətdirlər.

İmam Hüseyin (ə) Hürri ibn Yəzidin azadlığını onun kəramət sahibi olan anasına aid edir. Əli (ə) Malik Əjdərin əzəmətinin anasının ilahi paklığından qaynaqlandığını söyləyir.

Ailədə kişi yaxşı xislətlər baxımından qadına örnək, ülgü olmalıdır. Həmçinin, onlar hər ikisi bu baxımdan övladlarına nümunə olmalıdırlar.

İZDİVACDA QADIN VƏ KİŞİNİN AZADLIĞI

Valideynlər diqqət yetirməlidirlər ki, həyat yoldaşı seçmək hüququ İslamın göstərdiyi şəkildə övladın özünə aiddir. Valideynlərin, övladını onun bəyənmədiyi bir qızla evləndirməyə haqqı yoxdur. Onlar qızlarını da zorla onun bəyənmədiyi bir şəxsə ərə verə bilməzlər. Çünki övladları izdivac məsələsində Haqq tərəfindən verilmiş bir azadlığa malikdirlər.

Bir rəvayətdə ailə qurarkən seçim haqqında belə buyurulur: «İbn Əbu Yəfur deyir: «İmam Sadiqə (ə) ərz etdim: «Mən ailə qurmaq üçün bir qız seçmişəm, valideynlərim isə digərini. Belə olan halda mənim vəzifəm nədir?» İmam Sadiq (ə) buyurdu: «Özün sevdiyinlə ailə qur, valideynlərinin seçdiyinə əhəmiyyət vermə».¹

Böyük şiə mərcəi-təqlidlərinin risalələrində izdivac fəslində oxuyuruq: Əgər qız üçün şərən və ürfən özünə uyğun bir oğlan tapılar, onunla ailə qurmaq istədiyi bir vəziyyətdə valideynləri mane olar və ya bu işi

¹ Bihar, 103-cü cild, səh-235.

çətinləşdirərlərsə, belə olan surətdə onların icazəsi lazım deyildir.»

Buna əsasən, bir qızı özünə uyğun bilən oğlan və ya bir oğlanı özünə uyğun bilən qız, valideynlərinin razılığı olmadan İslamın icazəsi, Haqqın razılığı ilə ailə qura bilərlər.

Valideynlər həva-həvəslərini kənara qoyaraq, sinfi və tayfa marağı və prinsiplərini öz övladlarının izdivac məsələsində büruzə etdirməməlidirlər. Onlar bilməlidirlər ki, İslam dinində zülm və zülmü qəbul etmək haramdır.

*Do ruyeye zire nişe mar xoftən,
Do poştəye ruye nişe mur rəftən.
Təne ruğan zəde ba zəhmətu zur,
Miyane laneye zənbur rəftən.
Miyane lərzu təb ba cisme macruh,
Zemestan zire abe şur rəftən.
Be kuhe bisutun bi rəhnməyi,
Şəbane ba do çəşmə kur rəftən.
Be nəzde mən hezaran bar behtər,
Ke yek co zire bare zur rəftən.*

Mənası:

*İlanın dili altında üzüqoylu yatmaq,
Qarışqanın ağzının üstünə getmək,
Ağır zəhmətlə yağılanmış bədənə,
Bal arısının yuvasının arasında gəzmək,
Yaralı bədənə qızdırma və titrətmə içində,
Qışda şor su altına girmək,
Gecə vaxtı iki kor gözlə
Bələdçi olmadan Bisutin dağına getmək
Mənim üçün bir zərrə olsa belə,
Zülm altına getməkdən min dəfə yaxşıdır.*

Qadın və kişi şəri işlərin seçimində də müstəqil və azaddırlar. Onların işlərinin məhsulu özlərinə məxsusdur. Onlar öz gəlirlərinin tam, qanuni malikidirlər. Kişi qadının icazəsi olmadan onun malına, qadın da kişinin icazəsi olmadan onun malına toxuna bilməz. Qadın və kişinin müstəqilliyi mütləq həyatın bütün sahələrində qorunmalıdır.

ALTINCI FƏSİL

VƏHY MƏNTİQİNDƏ QADININ MƏQAMI

HAQQIN PAK DİNİ

Peyğəmbərin (s), onun haqq canişinlərinin və məsum imamların izah etdiyi müqəddəs İslam dini – şiə məzhəbi - tövhid, qiyamət, mələklər, nübuvvət, imamət, Quran, fərd, ailə, cəmiyyət, maddi və mənəvi məsələlər, əxlaqi və əməli qaydalar, qadın, kişi, övlad, mənfəət əldə etmək, tərbiyə, siyasət, hökumət və s. işlərdə digər din, məzhəb və cərəyanlardan köklü şəkildə fərqlənir.

İslamın bütün bu mövzularda irəli sürdüyü fikirlər həqiqətlə tamamilə uyğundur və İslamda həqiqət şərhçilərinin buyruqları Qurandan qaynaqlanan ilahi bilik və dünyagörüşünün məhsuludur.

Bütün bu məsələlərin başlanğıcı Quran, Quranın başlanğıcı isə Haqqın müqəddəs vücudunun rəhmanlıq, rəhimlik və rübubiyyət vəsfidir. Bu həqiqətlərin şərhçi həzrət Peyğəmbərin (s) pak və ilahi qəlbindən, davamı isə Əlidən (ə) on ikinci imama qədər olan məsum imamların buyuruqlarından başlanır.

«Rəhman» Haqqa məxsus sifətlərdəndir və Allahdan qeyrisinə aid edilə bilməz. Lakin «rəhim» Haqdan qeyrisinə də aid ola biləcək sifətlərdəndir.

Hər iki vəsfin kökü «rəhmət»dir. Tərcüməsi isə «bağışlayan» və «mehriban»dır.

Quran təfsirçilərindən bir qrupu deyirlər: «Rəhman, ilahinin ümumi rəhmətinə bütün – yaxşı və ya pis bəndələrinə qarşı olan rəhmətinə aiddir. Lakin rəhim isə ilahinin yalnız saleh və itaətkar bəndələrinə qarşı olan xüsusi rəhmətidir.

Rəhmanlıq vəsfidünyada, rəhimlik vəsfi isə axirətdə öz əksini tapır. Amma Quranda bu fərqlə bağlı bir şey görünür. Quranda buyrulur:

«**Mərhəmətim hər şeyi ehtiva etmişdir**»¹.

Bu vəsfin təcəllasını məxluqatın yaranmasında, onlara ruzi verilməsində, müxtəlif hadisələrdən xilas olunmasında müşahidə etmək olar. Bu iki vəsf vasitəsi ilə Allah dərğahından yardım diləmək irfani bir əhval-ruhiyyəyə, məxsus gümrəhlığa səbəb olur. Nəticəsi isə, Allah-təalanın öz bəndəsinə diqqət yetirməsidir.

İslam qaynaqlarında qeyd olunur ki, Allah buyurur: «Bəndəm Məni rəhman və rəhim vəsfləri ilə çağırıdığda, yardımına yetməməyə həya edirəm».

Xalqı yaradıb onu ruzi ilə təmin etmək rəhman, onu hidayət edərək uğur qazandırmaq isə rəhim vəsfindən doğur.

Allah-taala Quranda Özünü digər kəlamlarla rəhmət sahibi adlandırmışdır.

Rəsulullah (s) bu həqiqəti camaatın düşüncə tərzinə yaxınlaşdırmaq üçün aşağıdakı şəkildə (ədəd və dərəcə ilə) bəyan etmişdir: «Allahın yüz rəhməti vardır. Onlardan birini yeddi səma və yerə yaydı. Bu bir dərəcə ilə xalqın hər birinə onun layiq olduğunu bəxş etdi. Xalq da bundan bəhrələnərək, bir-birinə məhəbbət bəsləyir və rəhm edir. Doxsan doqquzunu isə özündə saxlayıb. Qiyamət günü o bir dərəcəni doxsan doqquz dəfə artıraraq, mömin və itaətkar insanlara bəxş edəcək».

«Rəbb» malik deməkdir. Onun malikiyyəti varlıq aləminin bütün məxluqatını əhatə edir. Bu malikiyyət O müqəddəs varlıqdan alına bilməz. Belə ki, bütün məxluqatın tərəqqisi, idarə olunması Onun əlindədir. Haqqın

¹ «Əraf» surəsi, ayə 156.

malikiyyəti, idarəçiliyi varlıq aləminin ən kiçik zərrələri ilə belə daimi, əbədi, zati olduğu üçün insanın Allahın malikiyyəti qarşısında digər bir malik axtarmasının, Onun qanunlarından başqa qanun qəbul etməsinin heç bir mənası yoxdur.

Həqiqi tövhidin insan həyatının bütün sahələrində təcəllası insanın bütün varlığı ilə Onun malikiyyəti altında qalması, malikiyyət carçısı olan hər bir mədəniyyət və cərəyanı rədd etməsidir. Pak «La ilahə illəllah» kəlməsinin həyatın bütün sahələrində bundan başqa mənası yoxdur.

Bəli, insanın batini və zahiri ehtiyaclarını ödəyən Haqqın rəhməti, Onun malikiyyət nuru, dünya və axirət səadətinə zəmanət verən lütfü, kərəmi, rəhmətidir.

İLƏHİ ƏNBİYƏLƏRİN ALLAHIN RƏHMƏT VƏ MALİKİYYƏTİNƏ SİĞİNMƏLƏRİ

Haqqın malikiyyət, rəhmət və lütfündən qeyrisini tanımayan, özlərini bütün anlarda Allahın mülkü, qulu, bəndəsi hesab edən, yalançı malikiyyət iddiaçıları ilə daim mübarizə aparan, bəzən bu yolda canlarından belə keçən ilahi peyğəmbərlər cansızıcı hadisələr və ehtiyaclar zamanı O müqəddəs varlığın rəhmətinə, malikiyyətinə sığınardılar.

Adəm ərz etdi:

«Ey Rəbbimiz, biz özümü zülm etdik, əgər Sən bizi bağışlamasan və rəhm etməsən, mütlək ziyankarlardan olarıq.»¹

Həzrət Nuh (ə) özünün və möminlərin nicatı, zalımların kökünün kəsilməsi üçün etdiyi duada belə dedi:

«Ey Rəbbim! Yer üzündə bir nəfər belə kafir qoyma!»²

İbrahim (ə) duasında deyirdi:

¹ «Əraf» surəsi, ayə 23.

² «Nuh» surəsi, ayə 26.

«Ey Rəbbimiz! Mən əhli-əyalımdan bəzisini (*vaxtlı-vaxtında, lazımcıca*) namaz qılsınlar deyə, Sənin Beytul-həramın (*Kəbənin*) yaxınlığında, əkin bitməz bir vadedə (*dərədə*) sakin etdim»¹.

Musa (ə) çarəsi hər yerdən kəsildikdə, Mədyən şəhərinin darvazası ağzında Allahla belə münacat etdi:

«Ey Rəbbim! Mən Sənin mənə nazil edəcəyin xeyirə möhtacam»².

Həzrət Yusif (ə) ərz etdi:

«Ey Rəbbim! Sən mənə səltənətdən bir pay verdin. Mənə yuxu yozmağı öyrətdin. Ey göyləri və yeri yaradan! Sən dünyada da, axirətdə də mənim ixtiyar sahibimsən. Mənim canımı müsəlman olaraq al və məni əməli salehlərə qovuşdur!»³.

Həzrət Zəkəriyyə ərz etdi:

«Pərvərdigara! Məni tək buraxma. Sən varislərin ən yaxşısısan»⁴.

Öz kəramət sahibi Rəsuluna (s) münacat edərkən belə deməyi təlim edir:

«*(Ya Məhəmməd!)* De ki, Pərvərdigara (bizi) bağışla və rəhm et! Sən rəhm edənlərin ən yaxşısısan»⁵.

Haqq övliya və aşıqlərindən nəql olunur ki, qaranlıq gecədə oturdqları halda xilqət və yaradılış haqqında düşünərək belə deyirlərmiş:

«Ey Rəbbimiz! Sən bunları boş yerə yaratmamısan»⁶.

Məsüm imamlardan bizə gəlib çıxan dualarda, xüsusilə «Kumeyl», «Əbu Həməzə», «Ərəfə» və imam Səccadın (ə)

¹ «İbrahim» surəsi, ayə 37.

² «Qəsəs» surəsi, ayə 24.

³ «Yusif» surəsi, ayə 101.

⁴ «Ənbiya» surəsi, ayə 89.

⁵ «Möminun» surəsi, ayə 118.

⁶ «Ali-İmran» surəsi, ayə 191.

«On beş münacat» duasında «Rəbb» sözü çox işlənmişdir. Ənbiyanın bu məqama diqqəti, sığınması, dualarda təkrar olunması bu məsələnin əzəməti və insan həyatının bütün sahələrində öz əksini tapmasının göstəricisidir. Haqqın rübubiyyəti onların həyatında, əqidələrində və əxlaqlarında öz elmi və əməli əksini tapmışdır.

HAQQIN İBADƏT VƏ BƏNDƏLİYİNİN ƏZƏMƏTLİ MƏQAMI

İnsan – istər qadın, istərsə də kişi - eyni şəxsiyyətə, eyni varlığa malikdirlər. Mənəvi məqamlara yetmək və insani keyfiyyətlər kəsb etməkdə onlar arasında heç bir fərq mövcud deyil. Onlar batini istək və fitri cazibə ilə, aql, nübuvvət, imamət və bəşər müəllimlərinin vasitəsi ilə Haqqın malikiyyətini qəbul edər və ona tabe olarlarsa, tağut, həva-həvəs, şeytani cərəyan və mədəniyyətlərin kölgəsinə çevrilməkdən amanda qalarlar. Bu həqiqi malikin mülkü olmağın bərəkəti vasitəsi ilə yüksək mənəvi məqam və dərəcələrə yetişirlər.

Qadın və kişi öz yaradılışlarında Haqqın rəhmanlığının, rəhimliyinin, malikiyyətinin təcəllisidirlər. Bu, Quran ayələrindən aydınca istifadə olunan bir həqiqətdir. Belə ki, onda bir irad və ya tərəddüd yoxdur.

Qadın insandır, istedad və mənəvi qüvvə sahibidir. Qadın vəhy məntiqində kişi ilə eyni şəxsiyyətə malikdir. Qadın ilahi rəhmətdir, Haqqın rübubiyyət cilvəsidir. Onu təhqir etmək, təzyiq göstərmək, hüquqlarını tapdalamaq, haqqını ödəməkdən boyun qaçırmaq, insanlığını zəif sanmaq, yersiz və səbəbsiz boşamaq, onunla oğlan arasında fərq qoymaq hamısı yalançı bəşər malikilərinin, tarix fironlarının və zalım mədəniyyətlərin acı nəticəsidir.

İtaliyada hər hansısa bir kişinin qız övladı olduqda, sevincindən uçmağa qanadı olmurdu. Çünki onun var-

dövləti artmışdır. On üç, on dörd yaşına çatdıqda, onu bazara çıxarıb satacaq və gündəlik xərclərini ödəyəcək.

Bəzən İtaliyada qadının əlindən bezidikdə, onu içində zeytun yağı qaynayan iri bir qazana ataraq məhv edirdilər. Ondan xidmətçi, kölə və şəhvət aləti kimi istifadə edirdilər. Qadın hələ də bəşər mədəniyyətində bir çox hüquqlarından məhrumdur.

Amma Haqq dinində, vəhy məntiqində qadın ülvi bir varlıq, mənəvi xüsusiyyətlər, ilahi qüvvə və sonsuz istedadlar qaynağıdır.

Qadın öz qədrini bilsə, öz insani məqamını qorusa, öz tərəqqisi üçün İslam təlimlərindən istifadə etsə öz həddində pak Məryəm, kəramət sahibi bir Xədicəyə, ləyaqətli bir Zeynəbə çevriləcək və cənab Haqqın yanında uca bir məqama sahib olacaqdır. Əks təqdirdə naşükür, Haqqın nemətlərini danan kişilər kimi dünya və axirət uçurumuna düşəcək və Haqqın əbədi lənətinə gələcəkdir.

QADIN VƏHY MƏNTİQİNDƏ

Böyük «Məcməül-bəyan» təfsirində qeyd olunur:¹ «Əsma bint Üməys öz həyat yoldaşı Cəfər ibn Əbi Taliblə birgə sırf ilahi və dinin qorunması məqsədi ilə həyata keçirilən Həbəşə hicrətindən qaçırdıqdan sonra Peyğəmbərin (s) xanımlarının yanına gəlir və onlardan «Bizim haqqımızda Quranda bir şey varmı?»-deyə soruşur. «Yox» cavabı eşitdikdə Peyğəmbərin (s) hüzuruna gedərək, eyni sualı soruşur və bildirir ki, qadınlarda ümitsizlik yaranmışdır. Peyğəmbər (s) «Hansı mövzuda?»-deyə soruşduqda o deyir: «Kişilərin yaxşılığı yad edilmiş, lakin qadınların yox.» Bu hadisədən sonra mehriban Tanrı aşağıdakı ayəni nazil etdi:

«Həqiqətən, Allah məhz müsəlman kişilər və qadınlar, mömin kişilər və qadınlar, (Allaha) müti kişilər və

¹ Məcməül-bəyan, 8-ci cild, səh-358.

qadınlar, doğru danışan kişilər və qadınlar, səbirli kişilər və qadınlar təvazökar (*yalnız Allah qarşısında kiçilən*) kişilər və qadınlar, sədəqə verən, oruc tutan kişilər və qadınlar, ayıb yerlərini (*zinadan*) qoruyan kişilər və qadınlar və Allahı çox zikr edən kişilər və qadınlar üçün (*axirətdə*) məğfirət (*bağışlanma*) və böyük bir mükafat (*cənnət*) hazırlanmışdır»¹.

Həzrət Peyğəmbər (s) səhabələrlə birlikdə əyləşmiş idi. Əsma bint Yəzid Ənsari onun hüzuruna gəlib ərz etdi: «Atam-anam sənə qurban! Mən qadınlar tərəfindən gəlmişəm. Bil ki, şərq və qərbdə bütün qadınların fikri mənim fikrimlə üst-üstə düşür. Allah səni kişi və qadınlar üçün peyğəmbər göndərüb. Biz də sənə və Allaha iman gətirmişik. Lakin qadın cinsinin imkanları çox məhduddur. Onlar evdə – dörd divar arasında həbs olunublar və öz ərlərinin şəhvetini doydurmağa və hamilə olmağa məcburdurlar. Amma siz kişilər cümə və camaat namazlarına, xəstələrin görüşünə, cənazə müşayiətinə təkrar şəkildə həcc ziyarətinə, hamısından mühümü də Allah yolunda cihada getməkdə qadınlardan üstünsünüz. Kişi həccə, ömrəyə və yaxud sərhədləri qorumağa gedir, biz qadınlar isə onların malını qoruyur, libas tikir, uşaq tərbiyə edirik. Biz kişilərlə hansı əcrdə, hansı savabda şərikik?» Həzrət Peyğəmbər (s) üzünü səhabələrinə tutaraq buyurdu: «Dini haqqında bundan yaxşı danışan bir şəxs görmüsünüzmü?» Səhabələr dedilər: «Bu həqiqətlərə çatacaq hər hansısa bir qadın təsəvvür etmərik». Həzrət Peyğəmbər (s) üzünü ona tutaraq buyurdu: «Get, bütün qadınları xəbərdar et. Ərinizə yaxşı xidmət göstərmək, onların razılığını cəlb etmək və düzgün həyat sürmək

¹ «Əhzab» surəsi, ayə 35.

məsələlərində onlarla razılaşmaqdan qazandığınız savab, kişilərə aid bütün savablarla bərabərdir».

Əsma bint Yəzid Ənsari Peyğəmbərin əyləşdiyi məclisdən olduqca şad və sevincək halda xaric oldu.¹

Səkkizinci İmam (ə) ataları vasitəsi ilə həzrət Peyğəmbərdən (s) nəql edir: «Mömin insan Allah üçün müqərrəb mələk kimidir. Həqiqətən, mömin Haqq üçün mələkdən də böyükdür. Allah üçün tövbə edən mömin kişi və qadından sevimli bir şey yoxdur».

ƏQL VƏ ŞƏHVƏT XOŞBƏXTLİK VƏ BƏDBƏXTLİYİN MEYARIDIR

Həqiqətləri dərk edən, reallıqları qəbul edən, xoşbəxtlik və sağlamlığın planını cızan, insan həyatında müsbət işlərin həyata keçirilməsinin idarəçisi əqldir. «Üsuli-kafi»nin «Əql» fəslində Əhli-beytdən nəql olunan bir rəvayətdə bu qiymətli gövhər «batini peyğəmbər» adlandırılmışdır.

Təbii ki, şəhvət Haqqın neməti, maddi həyatdan ləzzət alma vasitəsi və insanın yaşanı üçün fəaliyyət və çalışma amilidir. Şəhvət əql nurunun nəzarəti altında olarsa, həyatın fəzası sağlam olar. Bununla da insan, insaniyyətin kamil nümunəsi və mələkdən də dəyərli olar. Lakin əgər əql şəhvət zindanında əsir olub öz nurunu yaymaqdan məhrum olsa, insan həyatını idarə edən heç bir hədd tanımayan şəhvət olsa, batini və zahiri gözü şəhvət ucbatından maddiyyatdan qeyrisini görməsə, insan həyatının meyarı qarın və cinsi qərizə olsa, insaniyyət məhvə sürüklənərək, heyvanlardan da səviyyəsiz olar.

Abdullah ibn Sənan deyir: «İmam Sadiqdən (ə) soruşdum: «Mələklər üstündür, yoxsa insanlar?» Həzrət cavab verdi: «Əli (ə) buyurmuşdur: «Allah-təala mələklərə yalnız əql bəxş etdi. İnsana isə həm əql, həm də şəhvət bəxş

¹ Mizanül-hikmə, 9-cu cild, səh-96.

etdi. Deməli, əqli şəhvətinə üstün gələn mələklərdən yaxşı, şəhvəti əqlinə üstün gələn isə heyvanlardan da pis olacaqdır».¹

Bu həqiqət qadınlarda da kişilər kimi özünü göstərsə, şübhəsiz ki, onun dəyər və qiyməti mələklərdən çox olacaqdır. Lakin bu varlıq əqlinin, «daxili peyğəmbər»inin - üstünü örtərək bütün cəhdini bəzənib-düzənməyə, özünü digərlərinə göstərməyə, Tanrıdan ayrı yaşamağa yönəldərsə, fasiq və kafir kişilər kimi, heyvanlardan da pis olacaqdır.

MERAC GECƏSİ QADINLAR HAQQINDA MARAQLI BİR HƏDİS

Şiə məzhəbinin böyük alimi və elmi simalarından və həzrət Hadinin (ə) buyruğuna əsasən, ziyarətinin savabı imam Hüseyin (ə) ziyarətinin savabı ilə bərabər olan İslamın mötəbər hədisçisi Həzrət Əbdüləzim Həsəni imam Cavaddan (ə), o həzrət də ataları vasitəsi ilə Əlidən (ə) belə nəql edir: «Mən və Fatimə (s.ə) Peyğəmbərin (s) yanına getdik. O həzrət çox möhkəm ağlayırdı. Ərz etdim: «Atam, anam sənə fəda! Ağlamağınızın səbəbi nədir?» Buyurdu: «Meraca aparıldığım gecə ümmətimin bəzi qadınlarını gördüm. Çox şiddətli əzab içində idilər. Onları bu şəkildə görcək, məni ağlamaq tutdu: Başının qabağının tükü ilə cəhənnəm divarından asılmış bir qadın gördüm. Əzabın şiddətindən beyni qaynayırdı. Dili ilə cəhənnəm divarına bağlanmış bir qadın gördüm. Cəhənnəmin ən isti və çirkli maddəsini onun ağız və boğazına tökürdülər. Sinəsi cəhənnəm divarına yapışdırılmış bir qadın gördüm. Cəhənnəmdə iki ayağından asılmış bir qadın gördüm. Öz bədəninin ətinə yeyən bir qadın gördüm. Belə ki, ətindən od yağırdı. Əli-ayağı bağlanmış bir qadın gördüm. Ona çoxlu ilan və əqrəb hücum etmişdi. Əl-ayağı bağlı olduğu üçün

¹ Bihar, 57-ci cild, səh-299.

qaçıb qurtara və özünü heç cür müdafiyə edə bilmirdi. Kor, kar və lal bir qadın gördüm. Onu od dolu bir tabuta qoymuşdular. Bədəninin dərisi və əti cüzam xəstəliyinə tutulmuş adamın dərisi və əti kimi tikə-tikə olaraq yerə tökülürdü. Üzü və bədəni od tutub yanan bir qadın gördüm. Onu pəncələri ilə qarnındakıları çıxarıb yeməyə vadar edirdilər. Baş donuz başı, bədəni ulaq bədəni olan bir qadın gördüm. O, milyonlarla əzaba düşər olmuşdu. İt sifətində olan bir qadın gördüm. Od arxasından daxil olub ağızından xaric olurdu. Əzab mələkləri cəhənnəm alətləri ilə onun başına, bədəninə vururdular».

Həzrət Zəhra (s.ə) ərz etdi: «Mənim məhbubum, gözümün işığı, onların bu dünyada nə etdiklərini və nə üçün bu növ əzablarla qarşılaşdıqlarını mənə söylə». Həzrət (s) buyurdu: «Başının qabağının tükü ilə cəhənnəm divarından asılan qadın başının qabağının tükünü naməhrəmdən qorumamışdır. Dili ilə cəhənnəm divarına bağlanmış qadının əri onun dil sancmalarından amanda qalmamışdır. Sinəsi cəhənnəm divarına yapışdırılmış qadın öz ərinin cinsi tələblərinin doyurulmasına yol verməmişdir. Cəhənnəmdə iki ayağından asılmış qadın icazəsi olmadan istədiyi yerə gedirmiş. Öz bədəninin ətini yeyən və ətindən od yağan qadın ərindən qeyrisi üçün bəzənir və öz bəzəyini naməhrəm kişilərə göstərirmiş. Əli-ayağı bağlanıb ilan, əqrəb hücumuna məruz qalan qadın namazı yüngül sayar, özünü nəcasət, cənabət və heyzdən paklayıb qüsl verməzdi. Kor, kar və lal qadın ərindən başqası ilə cinsi əlaqədə olub, övlad doğurmuş və onu öz ərinin boynuna atmışdır. Od tutan qayçı ilə əti doğranan qadın özünü yad kişilərin ixtiyarına vermişdir. Üzü və bədəni od tutub yanan və pəncələri ilə qarnındakıları çıxarıb yeməyə vadar edilənlər fahişəlik üçün vasitəçilik edər və qadınları cinsi tələblərini doyurmaq üçün kişilərin ixtiyarına verərmişlər. Baş donuz

başı, bədəni ulaq bədəni olan və milyonlarla əzaba məruz qalan qadınlar ara vurur və yalançılıqla məşğul olarmışlar. İt sifətində olan, od arxasından daxil olub ağızından xaric olan qadın eyş-işrət məclislərində xanəndəlik edər və həsəd xəstəliyinə bulaşmış idi».¹

Hər halda, vəhy məntiqinə əsasən, qadın ən uca mənəvi məqamlara, yüksək dərəcələrə yetişərək Məryəm, eləcə də Haqq dininə diqqətsizlik nəticəsində heyvanlardan da pis ola bilər.

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-245.

YEDDİNCİ FƏSİL

İZDİVAC YOLUNUN PROBLEM VƏ MANEƏLƏRİ

İZDİVAC MƏSƏLƏSİNİ ÇƏTİNLƏŞDİRMƏK

Oğlan və qızın izdivaca olan ehtiyacı təbii və zati bir ehtiyacdır. Şəhvət qərizəsinin hücumundan özünü uzun müddət qorumaq oğlan və qız üçün olduqca çətinidir.

Bəzən müddətin çoxluğu izdivaca ehtiyacı olanın məhv olmasına gətirib çıxarır. Bəzən qərizələrin çılğınlığı insanların günah və fəsad girdabına sürüklənmələrinə bais olur. Bəzən qız və oğlanın izdivacına mane olmaq onlar üçün baş ağrısı yaradır və onları müxtəlif xəstəliklərə salır. Bəzən izdivacın qarşısını almaq eşq üçün maneələr törətmiş, pak insanları aludə etmiş və hər bir ölkənin sərmayəsi olan gəncləri intihar həddinə qədər gətirib çıxarmışdır.

Bəzi valideynlər izdivac yaşına yetən övladının ailə həyatı qurmaq istədiklərini eşitdikdə onu uşaq hesab edir, bu istəyini həyasızlıq, üzlülük adlandıraraq ona hücum edirlər. Bu tip davranışlar nəticəsində övlad ümitsizliyə sürükləyirlər. Belə ki, güclü imana malik olmayanlar bu hərəkətlərin nəticəsində yollarını azmağa məcbur olduqlarını güman edirlər.

Bəzi valideynlər gəlinin və ya kürəkənin ailəsinə elə ağır təkliflər irəli sürürlər ki, müqabil tərəf üçün onu həyata keçirmək qeyri-mümkün olur. Bəzən öz təkliflərinin üstündə elə möhkəm dayanırlar ki, övladlarının izdivac vaxtı keçir.

Bəzən oğlan elçilik üçün bir qızın evinə gedir. Lakin qızın ailəsinin pis rəftarı ilə qarşılaşır və onunla ailə qurmaq istədiyinə peşman olur. Nəticədə, qızın yaşı ötür və evdə qalır. Əlbəttə, bu növ davranış oğlanın ailəsində də ola bilər.

Bəzən oğlanlar və qızlar öz iradələrinin məhdudluğu ucbatından valideynlərinin iradəsinə tabe olduqlarına görə izdivaca boyun qoymur və bununla da böyük bir ziyan

düşürlər. Bəzən cavanlar özləri ağır təkliflərlə qarşı tərəfin izdivacı həyata keçirməsinə mane olurlar.

Müqəddəs İslam dini bu növ davranışları insaniyyətə və mürüvvətə zidd, insani əxlaqa uyuşmayan qeyri-ilahi və qeyri-şəri bir iş hesab edir. İslam izdivacı çətinləşdirənlərə xəbərdarlıq edərək, onların bu hərəkətlərin acı nəticəsini dünya və axirətdə görəəcəklərini bildirir. İslam deyir: Allah-təala digərləri ilə asanlıqla davrananlarla asan, çətinliklə davrananlarla çətin davranacaq. Bu məsələni çətinləşdirmək oğlan və qızların insani, təbii meyl, arzu və amalları ilə döyüşmək deməkdir. Allah-təala onları çətinliyə salar və öz məhəbbətindən məhrum edər.

Himad ibn Osman deyir: «Bir şəxs imam Sadiqə (ə) digəri haqqında şikayət etdi. Çox keçmədi ki, haqqında şikayət olunan şəxs gəlib çıxdı. İmam (ə) buyurdu: «Filan şəxs səndən nə üçün şikayət edir?» Ərz etdi: «O, mənə borcludur. Özümə söz vermişəm ki, son dinarına qədər borcumu ondan alam. Həzrət (ə) oturuşunu dəyişdi və əsəbiləşərək buyurdu: «Borcunu son dinarına qədər ondan almağının pis iş olmadığını düşünürsən?! Allah-təalanın Quranda nə buyurduğunu eşitməmişəm?»

«(Rəbbindən) və (qiyamət günü çəkiləcək) pis haqq-hesabdan qorxurlar»¹.

«Sən pis haqq-hesabın Allah tərəfindən bəndəsinə olunan zülm olduğunu hesab edirsən! Yox, and olsun Allaha (belə deyil). Onlar yalnız ondan qorxurlar ki, əməllərin ən axırını zərrəsinə qədər onlardan hesab çəkilsin. Ey kişi, bunu bil ki, kim hesabı belə çətin çəksə, pis bir iş görmüşdür.»

Validəymlər, oğlan və qızlar, məxsusən də izdivac məsələsini çətinləşdirməkdən çəkinməlidirlər. Bu qeyri-

¹ «Rəd» surəsi, ayə 21.

insani işdən özlərini qoruyaraq, izdivac yolunu açmalıdırlar. Bu ilahi işin şəraitini asanlaşdırmalı və bununla da günah süfrəsinin açılmasının qarşısını almalıdırlar.

ÖZÜNÜZÜ ONLARIN YERİNƏ QOYUN

Valideynlər bilməlidirlər ki, bir gün onlar da gənc olmuş, ərə getmək, yaxud evlənmək eşqi ilə alovlanmışlar. Onlar da arzu edirdilər ki, valideynləri onların izdivac məsələsini çox tez həll etsinlər. Bu məsələni çətinləşdirməsinlər, cavanların eşqinə hörmətlə yanaşsınlar. Valideynlərinin onların izdivac məsələsini çətinləşdirdiklərini, gecikdirdiklərini hiss etdikdə çox narahat olurdular. Daxili vəziyyətləri qarışır, onlarda valideynlərinə qarşı kin yaranırdı.

Bu gün qızlarını ərə vermək, yaxud oğlanlarını evləndirmək istəyərkən, özlərini bir anlığa onların yerində hiss etsinlər. Onların arzu və amallarını, eşq atəşi ilə alovlandıqlarını başa düşsünlər. Çox güman ki, özlərini onların yerində hiss etsələr, bu məsələni asanlaşdıracaq və övladlarının evlənməsi, yaxud ərə getməsi üçün istənilən şəraiti yaradacaqlar.

Həzrət Əli (ə) bu mühüm məsələyə aşağıdakı şəkildə toxunaraq buyurur: «Özünü digərlərinin yerində hiss et. Özün üçün sevdiklərini, digərləri üçün də sev. Özün üçün bəyənmədiklərini digəri üçün də bəyənmə. Digərlərinə azacıq olsa belə, zülm etmə; necə ki, özünə zülm olmamasını istəyirsən. Özünə yaxşılıq olunmasını istədiyini kimi, digərlərinə də yaxşılıq et. Digərləri üçün pis hesab etdiyini özün üçün də pis hesab et. Camaatın səndən razı olmalarını istədiyini məsələdə sən də onlardan razı ol».¹

Həzrət Müctəba (ə) buyurur: «Camaatla, səninlə davranmalarını istədiyini şəkildə davran».²

¹ Bihar, 77-ci cild, səh-203.

² Mizanül-hikmə, 6-cı cild, səh-316.

İslamın haqq istəyi, dinin səmərəli göstərişləri, digərləri ilə yaşamağı asanlaşdıran üslub, günahın insan həyatına hücumunun qarşısını alan amil budur. Həyatı eşqlə, səmimiyyətlə, vəfa ilə dolduraraq, onu şirinləşdirən proqram bundan ibarətdir.

Validəymlər gənc yaşlarında öz izdivac məsələlərində daha çox istədikləri, özlərinə uyğun ailə ilə qohum olmaq, hər iki ailənin bel sındıran tələblərdən çəkinmələri, bu məsələni tez həll etmək, sözdən, danışmaqdan çox əməl mərhələsinə keçmək və s. kimi məsələləri bu gün öz övladları üçün də istəməlidirlər.

İzdivac üçün vasitəçilik etmək Allah yanında özünəməxsus savaba malikdir. Əziz valideymlər bu vasitəçiliyi öz üzərlərinə götürməli və sona qədər davam etdirməlidirlər.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «İmanlı oğlan və qızların izdivacında Allahın onları bir-birinə yetirməsi üçün zəhmət çəkən şəxsin mükafatı min behişt hurisidir. Bu iş üçün atdığı hər addımın, danışdığı hər sözün savabı bir il ibadətənin savabına bərabərdir».

İzdivac məsələsini asanlaşdırma bildikləri halda onu çətinləşdirənlər, özlərini çox böyük bir savabdan məhrum edirlər.

Onlar öz övladlarının cavabını - günaha düşdükləri, onlara hər hansısa zərbə dəydiyi, fikir pozuntusuna sürükləndikləri təqdirdə - Allahın ədalət məhkəməsində verməli olacaqlar.

Musa ibn Cəfər (ə) məktub vasitəsi ilə malik olduğu malı Məhəmməd ibn Cəfərin əyalının mehriyyəsinə kömək etmək üçün öz möhtərəm bibisindən istədi. O kəramətli qadın məktubu alan kimi istənilən malı göndərdi. Məktubda deyilirdi: «Allahın qiyamətdə bir kölgəsi olacaqdır. Bu kölgədən yalnız Peyğəmbər, onun vəsisi, mömin qulu azad

edən, möminin borcunu ödəyən və subay mömini evləndirən şəxs faydalanacaq».

Həzrət Əli (ə) buyurmuşdur: «Ən böyük günah möminin malına təcavüzdür. Ən böyük vasitəçilik isə izdivac məsələsində vasitəçilik etməkdir».

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Subayı evləndirən şəxs Allahın qiyamət günü rəhmət gözü ilə baxacağı şəxslərdəndir».

Digər bir hədisdə isə buyurur: «Allah qiyamətdə dörd nəfərə rəhmət gözü ilə baxar: Geri qaytarılmış malı qəbul edən dükançıya, digərinin qəmini aradan qaldırana, qul azad edənə, subayı evləndirənə».

Rəsulullah (ə) buyurmuşdur: «Ailə qurmaq qərarına gəlmiş qadın və kişinin qərarını pozub onları bir-birindən ayıran şəxs, Allahın qəzəb və lənətinə gələr. Allah onun başına min odlu daş yağdırar. Bu iş üçün çalışan, lakin müvəffəq olmayan şəxs də Allahın qəzəb və lənətinə gələr və Allahın rəhmətinə qovuşmaq ona haram olar».

Kaş bütün ata-analar bundan xəbərdar olaydılar! Bu həqiqətlərə əməl etməklə böyük bir ilahi savabdan bəhrələnəydilər! Kaş bu məsələlərdən xəbərdar olanlar təkəbbürdən, bu qadağalardan çəkinməklə qiyamətdə Allahın əbədi qəzəb və lənətinə gəlməyəydilər!

TƏKƏBBÜR İBLİS SİFƏTİDİR

Bu gün gənclərin həddi-buluğa tez yetməsi camaatın problemini daha da artırmış, yad mədəniyyətlərin hücumu onların dərini daha da dərinləşdirmiş, küfr dünyasının informasiya mərkəzləri xüsusilə cavanların fikrini, ruhunu işğal etmiş, biabırçı kinofilmlər bütün dünyanı tutmuşdur. Bütün bunların nəticəsi isə şəhvani meyllərin təhrək olunması və qərizələrin alovlanmasıdır. Valideynlərin, qohumların, imkanlıların, bir sözlə, millət və dövlətin bütün qüvvəsi gənclərin izdivacını asanlaşdırmağa, yanlış adət-

ənənələri kənara qoymağa və bu kimi digər məsələləri həyata keçirməyə sərf olunmalıdır. Bu, şəri və əxlaqi baxımdan vacib və zəruridir. Bu yolla cavanların insani keyfiyyətlərini, əxlaq və imanlarını qorumaları lazımdır.

Valideynlər ilahi göstərişləri, Peyğəmbər (s) və məsum imamların buyruqlarını həyata keçirərkən təkəbbürlük etməməlidirlər. Çox təəssüflər olsun ki, bəzən müşahidə olunduğu kimi, bəzi valideynlər sanki padşah, övladları isə şahzadəymiş kimi davranırlar. Əqd və toy mərasimlərinin padşahlara layiq keçirilməsi tələbini irəli sürürlər. Onların ağır təklif və istəkləri qohum olacaqları ailəni çətin, çıxılmaz vəziyyətdə qoyur, övladları isə ailə qurmaq istəmələrinə peşman edir. Bununla da, naümid olan övladlar öz cinsi qərizələrini doyurmaq üçün qeyri-qanuni yollara əl atır və özlərini müxtəlif cinsi günahlara aludə edirlər.

Quran Haqqa qarşı təkəbbürlük etməyi İblisin xüsusiyyətlərindən hesab edərək buyurur:

«Buna görə də mələklərin hamısı birlikdə (Adəmə) səcdə etdi. Yalnız İblisdən başqa! O, (səcdə etməyə) təkəbbürlük göstərdi və kafirlərdən oldu»¹.

«Allah buyurdu: «Oradan (cənnətdən) aşağı en. Orada sənə (Allahın əmrinə) təkəbbürlük göstərmək yaramaz. Oradan çıx ki, sən alçalanlardan oldun!»².

Həzrət Əli (ə) buyurmuşdur: «Təkəbbürdən qəti surətdə çəkin. Həqiqətən təkəbbür günahların ən böyüyü, eyblərin ən pisi və İblis xislətidir»;³ «Təkəbbürdən çəkin. Çünki o Allah-təalaya qarşı asi olub, Ondan üz çevirməyin qaynağıdır»;⁴ «Təkəbbür ən çirkin xüsusiyyətdir».⁵

¹ «Sad» surəsi, ayə 73-74.

² «Əraf» surəsi, ayə 13.

³ Mizanül-hikmə, 8-ci cild, səh-298.

⁴ Həmən mənbə, səh. 300-302.

⁵ Həmən mənbə.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Təkəbbürdən çəkinin. Allah-təala təkəbbürlə yaşamağa davam edənlər haqqında əməl yazıçılarına buyurur: «Ey əməl yazıçıları! Bu bəndəmin adını tarix zalımlarından biri kimi qeyd edin».¹

O həzrət (s) Əbuzərə buyurur: «Ey Əbuzər! Qəlbində zərrə qədər təkəbbür olan halda ölən şəxs, behişt iyini dadmayacaq. Onun çıxış yolu yalnız ölməzdən öncə tövbə edib, təkəbbür libasını çıxarmaqdır».²

Doğrusu, nütfədən yaranmış, dünyada yaşayarkən olduqca zəif, gücsüz olan varlığın Haqqa və ya xalqa qarşı təkəbbür etməyə nə haqqı var?

İmam Sadiq (ə) atalarından nəql edir: «Salmanla bir kişi arasında dava düşdü. O kişi təkəbbürlü bir görkəm alaraq Salmana dedi: «Sən kimsən ki, mən səninlə qarşı-qarşıya gələm?» Salman cavab verdi: «Sənin də, mənim də əvvəlimiz nəcis nütfə idi. Axırımız isə qəbirdə pis qoxulu bir mürdardır. Qiyamət günü mizan qurulduqda kimin əməli ağır gələcəksə üstün, yüngül gələcəksə alçaq olacaq».³

Əllamə Məclisi bu təhlükəli xəstəliyin müalicə olunması haqqında buyurur: «Təkəbbürün müalicəsi və təvazö' əldə olunması iki yolla mümkündür: elmi və əməli yolla. Elmi yolu budur ki, özünü və yaradanını tanısin. Bu tanıma təkəbbürün qəlbindən silinməsi üçün kifayətdir. Çünki özünü tanıdıqda nə qədər zəlil, dəyərsiz olduğunu anlayacaq və biləcək ki, onun haqqı yalnız təvazö' etməkdir. Elə ki, öz daxili aləminə, xarici aləmə, Quran ayələrinə diqqət yetirərək Allahu tanıdıqda təkəbbürün, böyüklüyün yalnız Ona məxsus olduğunu anlayacaq.

¹ Həməən mənbə.

² Həməən mənbə.

³ Bihar, 73-cü cild, səh-231.

Əməli yolu isə budur ki, bütün hərəkətlərində, davranışlarında təvazökar olmağa çalışsın. Saleh insanları özünə örnək hesab etsin. Böyük İslam peyğəmbərinin (s) həyatından dərs alsın. Məxluqatın əşrəfi olan o həzrət (s) əyləşib yemək yeyərkən buyururdu: «Bir bəndə digər bəndələr kimi yemək yeyir».¹ (Burada Peyğəmbər (s) bəndə dedikdə özünü nəzərdə tutmuşdur).

Bütün bunları nəzərə alaraq, valideynlər izdivac məsələsində öz övladlarına qarşı təvazökar olmalıdırlar. Bu məsələdə onların təvazöləri yalnız amal və arzuların, təbii meyllərin yüksəkliklərində pərvazlanan övladlarını nəzərə almaqları və yersiz adət-ənənələr və s. kimi izdivacı çətinləşdirən məsələlərdən uzaq durmalarıdır. Onlar övladlarının izdivacdan sonra da rahat yaşamaları üçün bu məsələləri olduqca asanlaşdırmalı və qarşı tərəfin öhdəsinə gücləri çatmayan öhdəliklər qoymamalıdırlar.

İZDİVACI ASANLAŞDIRMAQ HAQQINDA MARAQLI BİR HADİSƏ

Dahi alim Mərhum Molla Məhəmməd Təqi Məclisi üç alim oğul və dörd fəzilətli qız atası idi.

Onun böyük qızı Amənə Bəyimdir. Amənənin öz alim həyat yoldaşı – «Üsuli-kafi» kitabının şərhçisi Molla Saleh Mazandarani ilə maraqlı və ilahi izdivac hekayəsi belədir: Molla Saleh Mazandarani tanınmış şiə alimlərindən olmuşdur. Onun macəra ilə dolu həyat tarixinin icmalı belədir: Atası olduqca yoxsul bir kişi idi. Belə ki, öz oğlunun xərclərini təmin etməyə belə qadir deyildi. Bu səbəbdən o, oğluna deyir: «Mən sənin xərclərini təmin edə bilmirəm. Bu işlə özün məşğul ol».

Çox gənc olan Molla Saleh İsfahana gəlir və bu şəhərdəki elm mərkəzlərindən birində təhsil almağa başlayır. Burada

¹ Bihar, 73-cü cild, səh. 201-205.

hər bir tələbəyə, elmi səthinə uyğun olaraq, müəyyən məbləğdə pul verilirdi. Təhsilə yeni başlayan Molla Salehin aylığı olduqca az idi. Belə ki, öz adi məişət xərclərini belə ödəmirdi.

O çox sıxıntı və çətin günlər keçirir, hətta gecələr mütaliə edərkən belə, bu iş mərkəzinin həyətində yandırılan çıraqdan istifadə edirdi.

Lakin o böyük ciddiyyət və möhkəm iradəsi nəticəsində məhrumiyyətlərə qələbə çalaraq, yüksək elmi məqama yetişdi. Belə ki, Əllamə Məclisi - Molla Məhəmməd Təqinin dərslərində iştirak etmək şərəfinə nail oldu. Çox keçmədi ki, Əllamənin xüsusi diqqətini cəlb edərək, bütün tələbələrdən önə keçdi.

«Miratül-əhval» kitabının müəllifi bu barədə yazır: «Bu zaman Molla Saleh cavan bir alim idi. Ailə qurmaq, özünə həyat yoldaşı seçmək haqqında düşünürdü. Əllamə Məclisi bu haqda məlumat əldə etmişdi. Bu səbəbdən bir gün ona dedi: «İcazə verirənsənmi sənin üçün həyat yoldaşı seçim?» Molla Saleh başını aşağı saldı. Bir neçə andan sonra öz razılığını bildirdi. Əllamə Məclisi yerindən qalxıb evə daxil oldu. Bir çox elmlərə dərinlən yiyələnən alim qızı Amənə Bəyimi yanına çağıraraq dedi: «Qızım, səni bir nəfərə əvə vermək istəyirəm. Lakin olduqca yoxsul və son dərəcə fəzilət sahibi bir şəxsdir. Bu iş sənə razılığınla bağlıdır». O fəzilətli xanım çox böyük bir həyə ilə dedi: «Atacan, yoxsulluq kişilərin eybi deyil». O bu sözü ilə izdivaca razılığını bildirdi. Bundan sonra Əllamə onların əqdini oxudu və toy üçün bütün müqəddimələri hazırladı.

Molla Saleh toy gecəsi gəlinin bənzərsiz olmasını müşahidə etdikdən sonra qadir Allaha şükür edərək bir küncə çəkilib mütaliyəyə məşğul oldu. O qarşıya çıxan böyük bir elmi məsələni həll edə bilmirdi. Amənə Bəyim bunu başa düşdü. Molla Saleh səhəri gün tədris üçün evdən çıxanda,

Amənə bu elmi məsələnin geniş şərhini yazıb, onun yerinə qoydu. Növbəti axşam Molla Saleh onun yazısına baxdı və qarşıya çıxan həllolunmaz məsələni həll etdiyini gördü. Elə buna görə də alını torpağa qoyaraq şükür səcdəsi etdi və sübhə qədər ibadətlə məşğul oldu. Bu minvalla o gəlinlə üç günə qədər kəlmə belə kəsmədi.

Əllamə Məclisi bu hadisədən xəbərdar olduqda ona dedi: «Əgər bu qadın sənə münasib deyilsə, sənün üçün digərini tapım». Molla Saleh dedi: «Yox, düşündüyünüz kimi deyil. Bütün bunların səbəbi Allahın şükrünü əda etməkdir. Allaha şükür edirəm ki, mənə belə bir nemət bəxş edib. Lakin bu nemətin şükrünü edib qurtara bilmirəm». Əllamə Məclisi bu sözü eşitdikdə buyurdu: «Allahın şükrünü etməyi bacarmamağı etiraf etmək bəndələrin şükrünün son həddini göstərir».

Diqqət yetirirsinizmi? Əllamə Məclisi öncə bütün elmləri mənimsəmək şəraitini öz qızı üçün yaradır. Bununla da o, elmin fətholunmaz qüllələrinə yetişir. Sonra onu ismət, həya, iffət mədəni, İslam əxlaqı, təvazö' simvolu kimi yetişdirir. Daha sonra isə onun izdivac məsələsində ən asan yolu seçir və sorğu-sualsız onu iman, əxlaq, əməl baxımından özünə münasib olan birinə ərə verir. Ən başlıcası isə budur ki, onu Molla Salehə ərə getməyə məcbur etmir. Bu məsələdə təkəbbürlük göstərmir. Əksinə, ilahi maarifin tələbinə uyğun olaraq özünə həyat yoldaşı seçməyin qızının razılığına bağlı olduğunu bildirir. Digər mühüm bir məsələ isə budur ki, o, şükür etməyə başı qarışıb gəлиндən ayrı düşən Molla Salehə «Bəyənmirsənsə, sənün üçün digər bir qadın seçim»-deyə təklif edir.

Haqq övliyalarının, həqiqət aşıqlərinin, saleh və ləyaqətli şəxslərin, imanlı və iffətli qadınların, pak və pakizə ailələrin əxlaqı, getdiyi yol budur! Allahın bərəkəti bu növ

izdivaclara şamil olur və Onun rəhməti bu tip ailələrə hakimdir.

Molla Saleh o müqəddəs qadın vasitəsi ilə altı alim, ədib, fəqih və şair oğul, iki fəzilət sahibi qız atası oldu. Onun qızlarından biri Əbul Məalinin həyat yoldaşı, Mir Əbu Talibin isə anası olmuşdur. Bu ata və oğul hər ikisi görkəmli alim olmuşlar.

Ayətullahul-üzma Brucerдинin beşinci babası, I Məclisinin qız nəvəsi seyyid Məhəmməd Mir Əbu Talibin kürəkəni olmuşdur. Bununla da onun övladları Məclisi ailəsinə bağlanır. Onun ikinci qızı Ayətullah Brucerдинin altıncı babası seyyid Əbdülkərim Təbatəbainin həyat yoldaşı, seyyid Məhəmməd Təbatəbainin isə anası olmuşdur.

Məsum imamlardan bizə gəlib çatan rəvayətlərin birində deyilir: «Allah-təala bəşərin ehtiyacı olan hər bir şeyi öz elçisinə təlim etmişdir. Aşağıdakı hadisəni onların bir nümunəsi kimi qeyd etmək lazımdır: Bir gün Peyğəmbər (s) mənberə qalxıb, Allaha həmd və səna etdikdən sonra buyurdu: «Ey camaat! Vəhy mələyi Allah tərəfindən mənə nazil olub dedi: «Gənc qızlar ağacların nazik budaqlarında yetişən meyvəyə bənzəyirlər. Onları yetişən kimi dərmək lazımdır. Əks təqdirdə, günəşin hərərəti, küləklərin əsməsi onları məhv edəcək. Gənc qızlar həddi-bülüğa yetişdikdə, onların qərizələrinin tüğyanının ərdən qeyri dərmanı yoxdur. Əks təqdirdə, onlar aludə və məhv ola bilərlər. Çünki onlar da insandırlar».¹

Valideynlər bu məqama olduqca diqqət yetirməlidirlər. Qızlar lazımi inkişaf həddinə çatdıqda, olduqca asan və sadə yolla onların izdivac məsələsini həll etməlidirlər. Onlar bu

¹ Müstədrəkül-vəsail, Nikahın müqəddiməsi bölmləri, 23-cü bölüm.

hərəkətləri ilə Haqqın buyruğuna əməl etmiş və böyük bir savab qazanmış olacaqlar.

BƏHSLƏŞMƏK ŞEYTANI BİR MƏSƏLƏDİR

Bəzi fərdlərin ən pis adətlərindən biri də bəhsləşməkdir. Belə ki, hər hansısa bir fərd və ya ailə öz qohumlarının, qonşularının yaxşı maddi vəziyyətini görüb əl-ayağa düşür və nəyin bahasına olursa olsun, onlarla ayaqlaşmağa çalışır. Qız öz qohum qızlarının maddi vəziyyətinə göz dikir və gələcək həyat yoldaşının, nikah və toy mərasimlərinin filan qızın nikah və toy mərasimləri kimi olması arzusuna düşür. Buna görə də münasib elçilərə «maddi durumları yaxşı deyil» -deyə, rədd cavabı verir. İzdivac təkliflərini qəbul etməyərək vaxtı o qədər uzadır ki, artıq yaşı keçir. Bu zaman çıxılmaz vəziyyətdə qalaraq, yaşlı və ya həyat yoldaşı olmuş kişi ilə ailə qurmağa məcbur olur. Bəzən də evdə qalıb, ömrünün sona yetməsinə gözləyir. Belələri izdivac etsələr də, gənclik əhval-ruhiyyəsindən məhrum olurlar. Nə ərlərinə qulluq göstərməyə, nə də övlad tərbiyə etməyə hövsələləri çatmır. Ümumiyyətlə, bəhsləşmə izdivac yolunun maneələrindən, şeytani sifət və pis adətlərdəndir.

Quranın «Hicr» surəsinin 88-ci və «Taha» surəsinin 131-ci ayələrində dünya əhlinin dünyasına, var-dövlətlilərin var-dövlətinə göz dikməyə qadağa qoyulmuşdur. İmamların rəvayətlərində qeyd olunur: «Daim digərlərinin dünyasına göz dikən və onlarla ayaqlaşmaq arzusunda olan şəxslər sonsuz qəm-qüssə və həsrətə düşər olurlar».

İzdivac Allaha görə, xalis niyyətlə olmalıdır. Ondan məqsəd, Peyğəmbərin (s) sünnəsini həyata keçirmək, saleh övlad yetişdirmək və Haqqın rəhməti sayəsində pak bir həyat sürmək olmalıdır.

İzdivacın təməli bu məqsədlərlə qurularsa, olduqca möhkəm və sarsılmaz olar və Allahın bərəkəti bu izdivacda özünü göstərir.

İzdivacın müqəddiməsi hazırlandıqda, bu məsələ ilə əlaqəli şəxslər onun sona qədər davam edib həyata keçməsinə çalışmalı, yersiz dəxalətlərdən çəkinməlidirlər. Onlar bu ilahi əmrin icrasında qeyri-adılanə qəzavət, öz yerini şirin etmək və s. kimi məsələlərdən qəti şəkildə uzaq olmalıdırlar.

AĞIR MEHRİYYƏLƏR

Mehriyyə məsələsi İslamda ən mühüm, dəqiq və incə məsələlərdəndir. İslam mehriyyənin az olmasını təkid edir və ağır, çox mehriyyəyə nifrətlə yanaşır.

Qiymətə, dəyərə malik olan hər hansısa bir mal və ya əməl, məsələn bağ, mağaza, torpaq sahəsi, tikili, nağd pul, elm öyrətmək və s. kimi şeylər qadının mehriyyəsi ola bilər.

Quran ayələrindən əlavə, mötəbər kitablarda Peyğəmbərdən (s) və məsum imamlardan (ə) çox mühüm rəvayətlər qeyd olunmuşdur. Bu rəvayətlər bütünlüklə yüngül mehriyyələr üzərində dayanır və ağır mehriyyələrdən çəkinməyi tapşırır. Çünki ağır mehriyyələr gənclərin izdivacdən üz döndərmələrinə və qızların evdə qalmalarına səbəb olur.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Ümmətimin ən üstün qadını özü gözəl, mehriyyəsi az olanlardır».¹

Əli (ə) buyurmuşdur: «Mehriyyələri çoxaltmayın. Çünki bu, düşmənciliyə səbəb olur».²

Bəli, hər hansısa bir gənc qohumlarından, qonşularından və ya digər ailələrdən olan bir qıza elçi göndərdikdə ağır mehriyyə ilə qarşılaşarsa, özünü izdivac məsələsində uduzmuş hesab edir. Bununla da onda qızın özünə və ailəsinə qarşı kin yaranır. Bu ümitsizlik onu fəsada

¹ Bihar, 103-cü cild, səh-347.

² Həməən mənbə.

sürükləyir, ömrünü hədəd edir, gəncliyinə, əhval-ruhiyyəsinə əvəz olunmaz ziyan vurur.

Həzrət Sadiq (s) buyurur: «Az xərc aparması və doğması (doğulması) asan qadının bərəkətindən, xərclərinin çoxluğu, çətin doğması (doğulması) isə onun nəhsliyindəndir».

Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Mehriyyələri ağırlaşdırmayın. Eşqi, məhəbbəti mehriban Tanrı yaratmalıdır. Pul və var-dövlət eşq, məhəbbət yaratmır».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) Hövla adlı bir qadına buyurur: «Ey Hövla! And olsun məni peyğəmbərliyə seçən Pərvərdigara! Allah ərinin öhdəsinə ağır mehriyyə qoyan qadının boynuna oddan zəncir salar».

Ağır mehriyyə cavanların izdivacdan qaçmasına, onların günaha düşməsinə səbəb olur. Bu mehriyyəni istəyənlər isə gənclərin pozğunluğuna şərik olurlar və buna görə də İlahi əzaba layiqdirlər.

QURAN İZDİVACIN HƏQİQİ MEHRİYYƏSİ OLUR

Həzrət Baqir (ə) buyurmuşdur: «Bir qadın həzrət Peyğəmbərin yanına gəlib, «Məni ərə verin»-deyə ərz etdi. Həzrət Peyğəmbər (s) üzünü camaata tutub, buyurdu: «Sizin hansınız bu qadını qəbul etməyə hazırdır?» Bir kişi ayağa duraraq dedi: «Mən». Həzrət (s) buyurdu: «Mehriyyə üçün nə verirsən?» Kişi «Bir şeyim yoxdur»-deyə cavab verdi. Həzrət buyurdu: «Mehriyyəsiz olmaz». Rəsulullah yenə təklifini təkrar etdi. Lakin həmin kişidən qeyrisi cavab vermədi. Həzrət (s) üçüncü dəfə də soruşdu. Sonra kişiye buyurdu: «Qurandan bir şey bilirsənmi?» O, «Bəli»-deyə cavab verdi. Həzrət (s) buyurdu: «Bu qadını - Qurandan bildiyin qədəri öyrətməyin qarşılığında - sənə ərə verirəm».

İmam Rza (ə) buyurmuşdur: «Hər hansı bir mömin digər mömin qardaşının ailəsinə elçilik etsə və mehriyyə olaraq

¹ Mucazatul-nəbəviyyə, 182.

beş yüz dirhəm ödəsə və «mehriyyə azdır»-deyə qəbul etməsələr, ona zülm ediblər. Onlar Allah tərəfindən Huril-eyndən məhrum olunmağa layiqdirlər.»¹

Ümmi-Səlim İslamın ilk dövrlərinin qadınlarından və əsilli-nəsilli ailəyə mənsub idi. Ona elçilik edən gəncin müsəlman olmasını mehriyyə olaraq istədi. Bu həmin qadındır ki, övladı ölərkən ərinə təsəlli verdi və fəryad etməyə qoymadı. Allah-təala bu səbri qarşılığında ona gələcəkdə Əlinin (ə) dostlarından olan bir övlad verdi.

Kəramətli qızlar bu məsələyə diqqət yetirməlidirlər. Özlərinə uyğun olan bir şəxs onlara elçi göndərdikdə, ailələri izdivac məsələsini, xüsusilə də mehriyyə məsələsini çətinləşdirərlərsə, olduqca ədəb-ərkanlı şəkildə öz ailələri qarşısında dayanmalı, Haqq maarifini onlara çatdırmaqla ailələrini bu əməllərdən çəkəndirməlidirlər. Çünki aza qane olmaq ilahi övliyə və ənbiyaların əxlaqi sifətlərindəndir.

Həzrət Peyğəmbər (s) öz qızının həzrət Əliylə (ə) izdivacında çox az mehriyyə təyin etdi ki, bütün ümmətə nümunə olsun. Əziz ailələrin izdivac, xüsusilə də mehriyyə məsələsində öz Peyğəmbərlərinin etdiklərinə tabe olmaları zəruridir.

¹ Bihar, 103-cü cild, səh-348.

SƏKKİZİNCİ FƏSİL

İZDİVACIN İLAHİ VƏ İSLAMİ ŞƏRAİTİ

DİN VƏ DİNDARLIQ

Müqəddəs İslam dini etiqadi, əxlaqi və əməli bir quruluşdur. İslamda əqidə qəlbin Haqqa bağlılığı, qiyamətə, mələklərə, peyğəmbərlərə və Qurana inamından ibarətdir.

İslamda əxlaq təvazö', ədəb, səbir, helm, hövsələ, dözümlü, mehribanlıq, səmimiyyət, ədalət, kərəm, səxavət və s. kimi xüsusiyyətlərdən ibarətdir.

İslamda əməl namaz, oruc, həcc, zəkat, xüms, əmr və nəhiyə və nəhyə əz münkər, cihad, təvəllü və təbərri, ata-anaya yaxşılıq, insanla münasibətdə olanların hamısının hüquqlarına riayət etməkdən ibarətdir.

Əlbəttə, bu məsələlər İslamın bütün məsələləri deyil. Bu kamil İslamın, əhatəli dinin bəzi nümunələri, camaatın dünya və axirətinin zəmanətidir.

Din, həqiqətdə, həyat günəşi, Haqqa tərəf gedən yolun bələdçisi və insanın dünya və axirətini abad edəndir. Haqqın yaradılış xəzinəsində dindən dəyərli gövhər yoxdur. Belə ki, bütün ilahi peyğəmbər, imam və övliyalar onun təbliğçisi olmuşlar. Bu elə bir dindir ki, onunla zinətlənən ilahi rəng alır və bütün səadət qapılarını öz üzərinə açmış olur. Ondan uzaq düşənlər isə bütün bədbəxtlik qapılarını öz üzələrinə açırlar.

Dindarın dəyəri dinin Allah dərğahında malik olduğu dəyər miqdarıncadır. Haqq dininə bürünən insan ən dəyərli insan, varlıq və məxluqdur.

«İman gətirib yaxşı əməllər edənlər isə yaradılmışların ən yaxşılardır»¹.

¹ «Bəyyinə» surəsi, ayə 7.

Möminin xüsusiyyətləri Quranda və rəvayətlərdə insanın onlarla zinətlənməsi vasitəsi ilə həqiqi mömin olacağı qədərində bəyan olunmuşdur: Namazda xüzu, yersiz və lazımsız sözlərdən çəkinmək, zəkat vermək, şəhvət üzvlərini haramdan qorumaq, əmanətə, əhd-peymanə vəfa qılmaq, namaza əhəmiyyət vermək¹, yer üzündə təvazö' ilə yerimək, nadanlarla qarşılaşdıqda salam vermək (yaxşı davranmaq), gecələri sübhə qədər səcdə və qiyam halında keçirmək, cəhənnəm əzabından nicat tapmaq üçün dua etmək, infaq edərkən israf etməmək, səxavətli olmaq, hər bir işdə orta yolu nəzərə almaq, şirk, qətli-nəfs və zinadan çəkinmək, digərlərinin uyğunsuz işlərini öz böyüklüyü ilə əfv etmək, Allahın ayələrinə bəsirətlə yanaşmaq, həyat yoldaşları və övladları üçün dua etmək, paklar və təqva əhlləri arasında öncül (rəhbər) olmaq².

Əli (ə) buyurur: «Möminin adəti dünyaya meylsizliyi, ciddiyyəti dindarlığı, izzəti qənaəti və bütün səyi axirəti üçündür. (Belə bir şəxsin) yaxşılıqları artmış, dərəcəsi yüksəlmiş və nicatı yaxınlaşmışdır»;³ «Mömin daim zikr edən, çox düşünən, ilahi nemətlərə şükür və bəlalara qarşı səbir edəndir».⁴

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Mömin qazancı təmiz, gözəl təbiətli, batini pak, malının artığını infaq edən, artıq danışmayan şəxsdir».⁵

Möminin dəyəri haqqında rəvayətlərdə qeyd olunur:

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Möminin hörməti Kəbədən böyükdür».⁶

¹ «Möminun» surəsi, ayə 2-9.

² «Furqan» surəsi, ayə 64-74.

³ Mizanüş-hikmə, 1-ci cild, səh-333.

⁴ Həməən mənbə.

⁵ Bihar, 67-ci cild, səh-293.

⁶ Mizanül-hikmə, 1-ci cild, səh-330.

İmam Baqir (ə) buyurmuşdur: «Mömin səmada məşhurdur. Kişi öz həyat yoldaşını və övladlarını tanıdığı kimi. O, Allah dərgahında müqərrəb mələklərdən də əzizdir».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Allah-təala buyurur: «And olsun izzət və cəlalıma, yaratdıqlarım arasında mömindən sevimlisini yaratmamışam»».²

ÖZÜNƏ UYGUN HƏYAT YOLDAŞI

Din və dindarlıq haqqında danışdıqdan sonra izdivacın çox mühüm şərtlərindən olan tərəflərin bir-birinə tay olmaları məsələsinə diqqət yetirmək zəruridir. Rəvayətlərdə bu məna «kufuv» sözü ilə ifadə edilmişdir. «Kufuv» sözünün hərfi mənası «oxşarlıq», «bənzərlik» deməkdir. İzdivac məsələsində isə bundan məqsəd, qızla oğlanın zahiri və batini baxımdan bir-biri ilə bənzərliyidir.

Bu bənzərliyin ən mühüm mərhələsi özünü dindarlıqda göstərməlidir. Yəni Haqqın pak dinində mömin möminənin tayı, dindar dindarın bənzəridir.

Quranın dili ilə desək,

«...Təmiz qadınlar təmiz kişilərə, təmiz kişilər də təmiz qadınlara layiqdirlər»³.

Quran buyurur:

«Sizə halal olan qadınlarla nikah bağlayın»⁴.

Bu paklıqdan məqsəd, ilk növbədə daxili paklıqdır. Daxili paklıq Allaha, qiyamətə, nübüvvətə, Qurana, mələklərə inamdan və ilahi əxlaqla zinətlənməkdən ibarətdir.

¹ Həmən mənbə.

² Bihar, 71-ci cild, səh-158.

³ «Nur» surəsi, ayə 26.

⁴ «Nisa» surəsi, ayə 3.

Buna əsasən, müsəlman və imanlı kişi qeyri-müsəlman və imansız¹ qadınla ailə qurmaq haqqına malik deyil. Belə bir izdivacın həyata keçirilməsi düzgün deyil. Belə ki, onların nikahı batil, övladları isə zinazadə olacaq. İmanlı qadın da imansız bir şəxslə ailə qurmaq haqqına malik deyil. Çünki belə bir izdivac şəri baxımdan batil və haram, bu yolla dünyaya gələn uşaqlar isə haram yolla doğulmuş olacaqlar.

Mömin və möminə, qeyri-mömin və qeyri-möminə ilə tay deyildirlər. Əgər bu qeyri-şəri nikah baş tutarsa, onların üzünə qiyamət əzabından bir qapı açılacaq. Quran pak, mömin insanın müşriklə ailə qurmasına qəti surətdə qadağa qoymuşdur:

«Allaha şərik qərar verən (*Onu inkar edən*) qadınlar imana gəlməyincə onlarla evlənməyin! Əlbəttə, Allaha iman gətirmiş bir cariyə, gözəlliyinə heyran olduğunuz müşrik bir qadından daha yaxşıdır. Həmçinin, müşrik kişilər Allaha iman gətirməyə qədər mömin qadınları (*onlara*) arvadlığa verməyin! Əlbəttə, Allaha iman gətirən bir kölə camalına məftun olduğunuz müşrik bir kişidən daha xeyirlidir. Onlar (*müşrik qadınlar və kişilər*) sizi cəhənnəmə səslədikləri halda, Allah sizi öz icazəsi ilə cənnətə, məğfirətə çağırır və yaxşı düşünüb ibrət almaları üçün insanlara hökmlərini aydınlaşdırır».

Buna əsasən, valideynlər son dərəcə diqqətli olmalı və öz imanlı qızlarını Haqq əhli olmayan birinə ərə verməməlidirlər. Həmçinin, öz gənc oğlanlarına ilahi prinsipləri danan qız almamalıdırlar. Çünki izdivacın ilk şərti oğlan və qızın imanlı olmasıdır. Bu yolla iki pak və pakizə mömin bir-birinə qovuşur və bu qovuşmanın məhsulu olan saleh övladlar dünyaya gəlir. «İmansız kişi və ya qadının pulu, gözəlliyi, vəzifəsi onun xoşbəxtliyinə,

¹ Məsələn, bütperəst, ya Allaha şərik qoşan bir şəxs.

sağlamlığına və həyatın davamına dəlidir» - deyə düşünmək düzgün deyildir.

Əlbəttə, ailələr bənzərlik məsələsini çox da qabardaraq işi çətinləşdirməməlidirlər. İki gənc İslam etiqadı, əxlaq, əməl, sima və görkəm baxımından bir-birinə tay olarlarsa, şəri cəhətdən bənzər və oxşar sayılırlar. Haqqın rəhməti onları izdivacında mütləq özünü göstərəcəkdir.

Bənzərlik məsələsi haqqında aşağıdakı hədislərə diqqət yetirin:

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «İffətli və həyatı asanlaşdıran qız sizin tayınızdır».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Dinindən və əmanətdarlığından razı olduğunuz bir şəxs sizin qızınıza elçi göndərsə, mütləq bu izdivacın baş tutmasına zəmin yaradı. Çünki bir-birinə tay olanların ailə qurmasının qarşısını almağınız, yer üzündə böyük bir fitnə-fəsada yol açır».²

Rəsulullah (s) digər bir hədisində buyurmuşdur: «Dinindən, davranışından razı olduğunuz adama qız verin. Bu izdivacın qarşısını alsanız, yer üzündə böyük bir fitnə-fəsada səbəb olacaqsınız».³

Bəli, izdivacı çətinləşdirmək, ona maneələr törətmək, yanlış adət-ənənələrə üz gətirmək, çətin şəraitin tabeçiliyinə düşmək, gözəllik, var-dövlət və vəzifə tələb etmək gənclərin özlərini müxtəlif yollarla doyurmalarına, homoseksualizmə, zinaya, əsəbi və ruhi xəstəliklərin çoxalmasına yol açır. Bütün bunların cəzası dünya və axirətdə bunu törədən valideynlərin, qohum və ailələrin yaxasından yapışacaq.

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-372.

² Həməən mənbə.

³ Bihar, 100-cü cild, səh-373.

Peyğəmbəri-əkrəm (s) buyurmuşdur: «Bir-birinə tay olan gənclərin izdivacına zəmin yaradır. Öz tayınızla ailə qurun və saf övladlar dünyaya gətirmək üçün onlarla nikah bağlayın».¹

Bəli, iman, əxlaq, əmanət və doğruluq bənzərliyin, oxşarlığın mayasıdır. Valideynlərə, ailələrə olduqca tez, ilahi şərtlər əsasında gənclərin izdivacı üçün şərait yaratmaq zəruridir. Onlar yalnız bu yolla Haqqın razılığını cəlb edə bilirlər.

Həzrət Baqir (ə) buyurmuşdur: «Bundan böyük müsibət yoxdur ki, gənc bir mömin öz mömin qardaşının qızına elçilik edə, o isə «Mən qızımı sənə verə bilmərəm, çünki sən məndən yoxsulsan»-deyə cavab verə».²

İzdivac məsələsində tayfa, qəbilə, şəhər təəssübləri nəzərə alınmamalıdır. Çünki bu tip təəssüblər Allah dinində qadağan olunmuşdur. Yoxsulluğu və var-dövlətliliyi, bu şəhəri və o şəhəri, bu qəbiləni və o qəbiləni izdivacın meyarına çevirmək lazım deyil. Çünki insanları ayıran və üstünlüklərini müəyyənləşdirən yalnız təqva və pərhizkarlıqdır.

HƏZRƏT SƏCCADIN (Ə) «BƏNZƏRLİK» HAQQINDA NƏZƏRİ

Həzrət imam Baqir (ə) buyurur: «Atam Zeynəl-Abidin (ə) həcc miqatlarından birində bir xanımla rastlaşdı. Onun əxlaqı atamı özünə cəlb etdi. Həzrət (ə) onun ailəli olub-olmadığını soruşduqda, «Ailəli deyil»-deyə cavab verdilər. Atam qadının əsil-nəsəbi haqqında axtarış aparmadan ona elçilik etdi. Sonunda, bu elçilik izdivacla nəticələndi.

Ənsardan olan bir kişi bu məsələdən xəbərdar oldu. Bu evlilik, bu sadəlikdə izdivac ona çox ağır gəldi.

¹ Həmən mənbə.

² İzdivac dər İslam, 32.

«Mümkündür, o qadın əsilsiz-nəsəbsiz və nəticədə, İmamın (ə) məzəmmətinə səbəb olsun»-deyə düşündü. Bir müddət axtarış apardı. Məlum oldu ki, o qadın Şeyban tayfasındandır. İmamın (ə) yanına gəldi. Məsələni İmam (ə) danışıb, «Şükür Allaha, sizin həyat yoldaşınız tanınmış və möhtərəm bir ailədənir»-deyə ərz etdi. İmam (ə) ona buyurdu: «Mən sizin bu işlərə diqqət yetirmək səviyyəsindən daha ağıllı olduğunuzu düşünürdüm. Məgər bilmirsənmi ki, uca Allah İslamın bərəkəti ilə bütün səviyyəsizlikləri aradan qaldırılmış və qüsurların yerini doldurmuşdur. İndi müsəlman hansı mövqedə olmasından asılı olmayaraq möhtərəmdir. Ona heç bir səviyyəsizlik aid etmək olmaz. Bu xislətlər cahiliyyətə məxsus idi».¹

Bu şərif hədisə əsasən eyni qəbilədən, eyni şəhərdən və ya var-dövlət baxımından eyni səviyyədə olmaq bənzərliyə səbəb olmur. İslamın hökmünə əsasən ərəb əcəmdən, ağ qaradan, Qüreyş qeyri-Qüreyşdən heç bir şeylə fərqlənmir. İnsanlar bir-birindən təqva ilə fərqlənir. İki müsəlman qadın və kişi iman, təqva, əxlaq, əmanətdarlıq, iffət, paklıq və təharətə malik olmaqla, bir-birinə tay olurlar. Biri ərəb, digəri əcəm, biri şəhərli, digəri kəndli, biri varlı, digəri yoxsul, biri ağ, digəri qara və biri əsilli-nəsilli, digəri isə kimsəsiz olsa belə, onlar bir-birinə taydırlar.

Əli ibn Əsbat həzrət Cavada (ə) yazdı: «Mən qızlarımı ərə vermək üçün özüm kimi imanlı, əxlaqlı birisini tapmamışam». Həzrət (ə) onun məktubuna cavab olaraq belə yazdı: «Qızların haqqında yazdıqlarını aldım. Allah sənə öz rəhmət və lütfünü şamil etsin. Qızlarını ərə vermək məsələsinə bu qədər diqqət yetirmək lazım deyil. Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Əgər əxlaqını, dinini

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-374.

bəyəndiyiniz biri elçiliyə gəlsə, qəbul edin. Əks təqdirdə, yer üzündə böyük bir fitnə-fəsada yol açacaqsınız».¹

İmam Sadiq (ə) İbrahim adlı bir kişiyyə buyurdu: «Heç bir mömin var-dövlətdən təhlükəli fayda qazanmamışdır. Malın ziyanı, çobansız sürüyə hücum edən iki canavarın ziyanından çoxdur. Bu canavarlar qoyunlara nə edirlər?» İbrahim dedi: «Yırtıb dağıtmaqdan başqa bir şey etmirlər». İmam buyurdu: «Doğru deyirsən. Malın ən kiçik ziyanı budur ki, bir müsəlman digər bir müsəlmanın qızına elçi göndərsin və o, yoxsul olduğu üçün qızını ona verməsin».

BİR NEÇƏ ŞƏXSƏ QIZ VERMƏYİN

İlahi maarifdə qeyd olunur ki, övlad Allahın əmanəti, Haqqın neməti, Pərvərdigarın bəxşisidir. Ulu Tanrının əmanətini qorumaq, ona yetirincə dini tərbiyə vermək, izdivac zamanı isə onun üçün yaxşı, pak və pakizə həyat yoldaşı seçməkdir.

Ər evinə gedən qız həyat yoldaşı və onun ailəsinin təsiri altına düşür. Hər halda, o mühitdə ər vasitəsi ilə ondan müəyyən şeylər tələb olunur. Buna görə də, qızın getdiyi ailə ilahi və mömin ailə olmalıdır. Həyat yoldaşı öz çıxarı qədərincə zahiri və daxili gözəlliklərə malik olmalıdır. Allah bütün bunları nəzərə alaraq ilahi və islami şərtlərə uyuşmayan şəxslərə qız verməyi qəti surətdə qadağan etmişdir.

Bir rəvayətdə Peyğəmbərin (s) dilindən deyilir: «Nikah bir növ bəndəlik və itaətdir. Sizlərdən hansınız qızını ərə verirə, onu ərinin bəndəlik və itaət dairəsinə daxil edir. Buna görə də qızınızı kimə verməyinizə diqqət yetirməyiniz zəruridir».²

¹ Həməən mənbə, səh-373.

² Bihar, 103-cü cild, səh-371.

İlahi göstərişlərə, dinə, haqq əqidələrə əhəmiyyət verməyən şəxsə, Quranın ifadəsi ilə desək, fasiq şəxsə qız vermək düzgün deyil. Əxlaqsız, təkəbbürə, qürrələnməyə, paxillığa, tamaha, hərisliyə, səxavətsizliyə aludə olan və acı dil, nadan, səfeh, anormal, öz yaşayışını idarə edə bilməyən və qadın üçün problemdən başqa heç bir şey yaratmayan, şərəbxor, səviyyəsiz və Allahın haramlarından çəkinməyən şəxslərə qız vermək qəti şəkildə qadağandır, həmçinin şəriətə zidd və insanlıqdan uzaqdır.

İndi isə bu mövzuda bir sıra rəvayətlərə nəzər salaq:

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Öz kəramət sahibi olan qızını dinsiz bir şəxsə ərə verən valideynə hər gün min lənət yağdırılır».¹

Hüseyn ibn Bəşşar imam Musa ibn Cəfərə (ə) yazdı: «Qohumlarımdan biri qızıma elçi göndərib. Lakin çox pis əxlaqa malikdir». Həzrət (ə) cavabında yazdı: «Əgər əxlaqı pisdirsə, ona qız vermə».²

İmam Sadiq (ə) «Nisa» surəsinin 5-ci ayəsinə əsaslanaraq ictimai, fərdi və əmanət məsələsində etimad olunmayan, mal verilməyə ləyaqəti olmayan nadan və səfehə qız verməyi qəti surətdə qadağan etmişdir.³

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Bilin ki, mən Allah tərəfindən şərəbin haram olmasını elan etdikdən sonra şərəb içən şəxs hər hansısa ailənin qızına elçilik etsə, cavab eşitməyə layiq deyil».⁴

İmam Rza (ə) buyurmuşdur: «Qızını şərəbxora verməkdən çəkin. Əgər onu belə bir şəxsə ərə versən, sanki öz iffətli qızını zina olunmağa vermişən».⁵

¹ İzdivac dər İslam, 55.

² Bihar, 103-cü cild, səh-235.

³ İzdivac dər İslam, 54-55.

⁴ Həməən mənbə.

⁵ Bihar, 79-cu cild, səh-142.

Bəli, ilahi vacibatlara əhəmiyyət verməyən, günahdan çəkinməyən, insani keyfiyyətlərə, lazımi ağıla malik olmayan, süst iradəli, haram içkilərdən çəkinməyən şəxs Haqqın əmanəti olan pak və möminə qıza sahib çıxmağa layiq deyil. Əks təqdirdə, qızın zay olması ilə yanaşı, ondan cəmiyyət üçün yararlı olmayan, ərinin bütün pis xüsusiyyətlərindən təsirlənən övladlar dünyaya gələcək. Bəşər elmi bu həqiqəti kəşf etməzdən öncə, altıncı İmam (ə) bu barədə buyurmuşdur: «Haramın təsiri nəsildə (övladlarda, törəmələrdə) özünü göstərir».¹

BU QADINLARLA AİLƏ QURMAYIN

Müqəddəs İslam dini bir neçə zümrəyə, o cümlədən fasiqlərə, axmaqlara, pis əxlaqlılara, şərابخorlara qız verməyi qadağan edərək qadının izzət və hörmətini qoruduğu kimi, mömin cavanlara da ilahi şərtlərlə uyuşmayan qadınları almağı qadağan etmişdir. Bu mövzuda da çox mötəbər kitablarda olduqca mühüm rəvayətlər qeyd olunmuşdur. Onlardan bir neçəsinə nəzər salaq:

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Axmaq qadınla ailə qurmayın. Onunla oturub-durmaq ömrü zay etmək deməkdir. Ondan doğulan övlad isə zülmkar və təcavüzkardır».²

O həzrət digər bir rəvayətdə buyurur: «Zibillikdə bitən çiçəkdən çəkinin. «Zibillikdə bitən çiçək hansıdır?»-deyə soruşulan suala Peyğəmbər (s) «səviyyəsiz ailədə böyüyən gözəl qızıdır»-deyə buyurdu.³

Rəsulullah (s) dua edərkən Haqq-təalaya ərz edərdi: «İlahi! Mənim əmrlərimə tabe olmaq əvəzinə mənə əmr edən övladdan xeyir vermədən məhv olan maldan, axmaqlığı

¹ Vəsail, 17-ci cild, 1-ci bab, səh-81, 22043-cü hədis.

² Bihar, 103-cü cild, səh. 232-237.

³ Həmən mənbə.

ucbatından məni vaxtından tez qocaldan qadından və hiyləgər dostdan sənə sığınırım».¹

Peyğəmbəri-əkrəm (s) buyurur: «Sizin qadınlarınızın ən xeyirsizi qısır (doğmayan), təmizliyə riayət etməyən, inadkar, sözə baxmayan, qohumlarının gözündə səviyyəsiz, öz gözündə hörmətli, ərinə itaətsizlik göstərən, digərlərinə isə təslim olan qadınlardır»;² «Uğursuzluq üç şeydədir: Minikdə, qadında və evdə. Qadında uğursuzluq mehriyyəsinin çoxluğu və doğmamazlığı, minikdə onun xəstəlik və itaətsizliyi, evdə isə kiçikliyi və qonşuların pisliliyidir»;³ «Ən xeyirsiz şey pis qadındır».⁴

Əli (ə) buyurmuşdur: «Ən pis həyat yoldaşı (ərinin əmrlərinə) uyuşmayan qadındır».

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Qadınlarınızın ən pisini tanıtdırımmı? Qohumları və ailəsində sayılmaz, ərinə qarşı qürrələnən, doğmayan, kin bəsləyən, pis işlərdən çəkinməyən, əri olmadıqda özünü bəzəyən, ərinin yanında bəzəksiz gəzən, ərinin tələbinə cavab verməyən, onun üzrünü qəbul etməyən və qüsurundan keçməyən qadınlardır».⁵

¹ İzdivac dər İslam, 75-77.

² Həmən mənbə.

³ Müstədrək, «Nikah» kitabı, 6-7-ci bölümlər.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Bihar, 100-cü cild, səh-235.

DOQQUZUNCU FƏSİL

HƏYAT YOLDAŞI SEÇMƏYİN YOLU

NAQİS HAQQIN RƏHMƏTİNDƏN MƏHRUMDUR

Həzrət Peyğəmbər (s) bir rəvayətdə buyurur: «Naqis Allahın rəhmətindən uzaqdır».

Şübhəsiz, naqis gözü olmayan, əlsiz-ayaqsız və ya digər qisim nöqsanla dünyaya gəlmiş insan deyildir. Naqis gözəl əxlaqi keyfiyyətlərə malik olmayan, əməlisaleh olmayan və mərifət kəsb etməyən şəxsdir. Belə ki, yemək, yatmaq və səhvani ləzzətdən qeyri bir şeyə fikir vermir.

Bəli, insan həqiqətlərə, mənəvi məqamlara yetişməyə qadirdir. O, bu yolda öz səyini əsirgəməməli, nə qədər dünyadan köçməyib, öz daxili, fikri nöqsanlarını aradan qaldırmalıdır. Əgər bu iş üçün çalışmazsa, Haqqın rəhmətindən uzaq düşəcəkdir.

Çox təəssüflər olsun ki, bəziləri yetmiş, həştad yaşlarında olmalarına baxmayaraq, fikri baxımdan bir, əxlaqi baxımdan isə beş yaşlı uşağa bənzəyirlər. Onlar həyatları boyunca Haqqın səmavi kitablarından, peyğəmbərlər, imamlar və bu kimi mənəvi nemətlərindən bəhrələnməyiblər. Heyvan kimi yalnız enlərini və uzunlarını artırmaqla məşğul olublar. Halbuki, onlar özlərini saflaşdırıb mənəvi xüsusiyyətlər qaynağına çevirə bilərdilər. Lakin bunun əksinə olaraq, öz heyvani bədənlərini şişirtmiş və bununla qürrələnərək, hədsiz dərəcədə naqis və mənəvi baxımdan yoxsul qalmışlar.

Bu qəbildən olan çoxları övlada, vəzifəyə, var-dövlətə sahib olmalarına baxmayaraq, qüsurlu və naqisdirlər. Bu naqislik ucbatından da olduqca ziyan çəkən, hər bir günaha, məsiyyəyə aludə olan bir şəxsə çevrilər. Digərlərinin hüququna təcavüz edir, zülm etməkdən çəkinmir,

utanmadan Haqq nemətlərinin geniş süfrəsindən bəhrələnin və şeytanla – Allahın düşməni ilə həmkarlıq edirlər.

Digər bir hədisdə yeddinci imam həzrət Musa ibn Cəfərin (ə) dilindən qeyd olunur: «İki günü eyni olan şəxs ziyandadır. İki gününün sonu həmin iki günün ən pis zamanı olan şəxs məlumdur. Ömrü boyunca özündə artım hiss etməyən şəxs naqisdir. Bu yöndə hərəkət edən şəxsin ölümü yaşamasından daha yaxşıdır».¹

Bu məzmunu yaxın digər bir rəvayət də imam Sadiqdən (ə) nəql olunmuşdur.²

Peyğəmbər (s) buyurur: «Kəsb və qazanla məşğul olan şəxs Tanrının sevimlisidir».

Şübhəsiz ki, ən üstün kəsb, ən gözəl ticarət və qazanc mənəvi fəzilətlər qazanmaq, maarif, əxlaqi və insani keyfiyyətlər kəsb etmək yolunda addımlamaqdır. Belə bir qazanc sahibi Allah elçisi kimi Haqqın sevimlisi və dəyərlı bir insandır.

Gəlin naqis qalmaqdan, iki günümüzün eyni olmasından çəkinək, mənəvi məqamlar kəsb etmək uğrunda çalışaq.

Qiyamətdə mənəvi baxımdan yoxsul olanlar Allah rəhmətindən uzaq düşər, əməlləri qiyamət tərəzində yüngül gələr, nəticədə isə əzaba layiq görürlər. Mənəvi çəkiyə malik olanlar isə nicat taparlar.

Bu barədə Quranın iki ayəsinə nəzər salaq:

«O gün (qiyamət günü) əməllərin (tərəzidə) çəkilməsi haqqdır. Tərəziləri ağır gələnlər (yaxşı əməlləri pis əməllərindən çox olanlar) nicat tapanlardır! Tərəziləri yüngül gələnlər (pis əməlləri yaxşı əməllərindən çox

¹ Bihar, 78-ci cild, səh-327.

² Bihar, 71-ci cild, səh-173.

olanlar) isə ayələrimizə haqsızlıq etdiklərindən, özlərinə zərər yetirənlərdir»¹.

KAMİLLİYİN YOLU

Allah-təala Quranda bütün insanlara kamillik yolunu keçmək üçün ilahi və insani şərtləri nəzərə alaraq, iki həqiqəti əldə etməyi tapşırır: Maddi və mənəvi həyat yolunu qət etmək.

Bu iki anlayış «Ali-İmran» surəsinin aşağıdakı dörd ayəsində bəyan olunmuşdur:

«Qadınlar, uşaqlar, qızıl-gümüş yığınları, yaxşı cins atlar, mal-qara və əkin yerləri kimi nəfsin istədiyi və arzuladığı şeylər insanlara gözəl göstərilmişdir. Lakin bütün bunlar dünya həyatının keçici zövqüdür, gözəl dönüş yeri isə Allah yanındadır.

(*Ya Məhəmməd!*) Söylə ki, sizə bunlardan (*dünya zinətlərindən*) daha yaxşısını xəbər verimmi? Allahdan qorxub çəkinənlər üçün Rəbbin yanında (*ağacları*) altından çaylar axan cənnətlər (*bağlar*) vardır ki, orada əbədi qalacaqlar. Onlardan ötrü orada hər cür eyibdən pak olan zövcələr və (*ən böyük nemət olan*) Allah rizası (*razılığı, hüsn-rəğbəti*) vardır. Allah, həqiqətən, bəndələrini görəndir!

O bəndələr ki, «Pərvərdigara, biz həqiqətən Sənə iman gətirmişik, günahlarımızı bağışlayıb, bizi cəhənnəm əzabından qoru!» deyirlər.

Və o bəndələr ki, (*müsibətlərə*) səbir edən, (*sözlərində və işlərində*) doğru olan, Allaha itaət edən, mallarından fəqirlərə verən və sübh çağı Allahdan bağışlanmaq diləyənlərdir (*Sübh namazına qalxanlardır*)»².

¹ «Əraf surəsi, ayə 8-9.

² «Ali-İmran» surəsi, ayə 14-17.

Ayədə istifadə olunan «زین» feli qrammatik baxımdan felin məchul növüdür. Ayədə felin bu növündən istifadə edilməsi yəqin ki, sözügedən məsələnin dəyər və əzəmətinin göstəricisidir. Buna əsasən demək lazımdır ki, bu, Haqq tərəfindən edilmişdir. O, bütün insanları bu həqiqətlərlə bəzəmiş və onları öz istəklərinə qarşı rəğbətli və meyilli yaratmışdır. Bir tərəfdən də bu eşq və rəğbət insanı izdivaca, qazanca, heyvanları əhliləşdirməyə, abadlaşdırma işlərinə sövq edir və insanlar da bu yolla maddi həyatdan bəhrələnirlər.

Digər tərəfdən isə təqva, iman, dua, axirət əzabından qorxuyla zinətlənir, səbir, ibadət, infaq, istiğfar kəsb edir və bu yolla Haqqın behiştinə, İlahi razılığına, pak axirət huriləri əldə etməyə nail olurlar.

Hər halda, Quran ayələrinə əsasən qadının zərif xilqəti, gözəl siması, onun zati həya və vüqarı, bu varlığın cazibəsi və incə səsi, onun işvəgərliyi bütün – bunlar hamısı bu fəvqəladə varlığın zinət və bəzəyidir. Bütün bunlar kişini cəzb edən, onun özünə həyat yoldaşı seçmək eşqinin ən başlıca amili, ailə qurmaq, övlad sahibi olmaq, maddi həyatı üçün qazanc ardınca getmək və ailə həyatının sona qədər davam etməsinin köklü səbəblərindəndir. Bu elə bir yoldur ki, təqva, günahdan çəkinmə, iman, münacat, sidq və s. bu kimi xüsusiyyətlərlə yanaşı olarsa, dünya və axirət səadətini, mənəvi və maddi xeyri təmin edir. İnsan dünyanın ləzzətbəxş nemətlərindən, axirətin əbədi mənafeyindən, ən başlıcası isə Allah-təalanın razılığından bəhrələnir.

İSLAMDA HƏYAT YOLDAŞI SEÇMƏYİN YOLU

Vəhydən ayrı düşünən və ya öncədən vəhylə heç bir əlaqəsi olmayan din, məzhəb və cərəyanlar həyat yoldaşı seçmək məsələsində İslamdan köklü şəkildə fərqlənirlər.

İslam mömin şəxsə, müsəlmana hər istədiyi qızı seçməyə, eləcə də, mömin və müsəlman qadına istədiyi hər bir şəxsə

ərə getməyə icazə vermir. Çünki həyat yoldaşı seçərkən, insanın dünya və axirət səadəti, bu günün və sabahın xoşbəxtliyi, günah, aludəçilik və şeytani azğınlıqdan qorunması nəzərə alınmalıdır. İslam dininin prinsiplərinə əsasən, izdivacın məqsədi yalnız cinsi ləzzət, şəhvəti doymaq deyil. Əksinə, ondan məqsəd qadın və kişilərin dininin qorunması, ilahi bir ailə qurmaq, ləyaqətli övladlar yetişdirmək və Haqqın razılığını cəlb etməkdir. Elə buna görə də, izdivac prinsipləri çərçivəsində ailə qurmaq, öz mömin xanımına məhəbbət bəsləmək, lazımı qədərincə cinsi ehtiyacların ödənilməsi, qarşılıqlı hüquqların qorunması, övlad sahibi olmaq, övlad tərbiyə etmək, ailəsini mənzillə, geyimlə, qida ilə təmin etmək Allaha ibadət hesab olunur və bu yolda insanın atdığı hər bir addım üçün böyük bir savab nəzərdə tutulmuşdur.

Buradan İslamın bənzərliyə – bir-birinə tay olmağa təkid etməsi möcüzəsi aydınlaşır. İnsan İslamda mövcud olan ilahi şərtlər əsasında izdivac etmək qarşısında bütün varlığı ilə tabeçiliyə vadar olunur. Əgər bu mənəvi və ilahi şərtlər nəzərə alınmazsa, onun qurduğu ailənin, yaşadığı həyatın, sürdüyü ömürün üz-gözündən şər və fitnə yağacaq, yaşadığı ev əzab, qəm-qüssə ilə dolu olacaq, sonu isə tələq, boşanma ilə nəticələnəcəkdir. Dözüm, səbir olmadıqda isə psixoloji xəstəliklərə və ya iki tərəfdən birinin intiharına gətirib çıxaracaqdır.

İzdivac edərkən təqva, iman, əxlaq kəsb etməyən qadıncan uzaq durun. Bu xüsusiyyətlər əsasında tərbiyə olunmayan qadın öz əri üçün təhlükə və ziyandan başqa bir şey deyildir.

Bu mövzuda həzrət Baqirdən (ə) bir rəvayət nəql edilmişdir: «Allah rəsulu bir dəstə qadının yanından keçərkən, dayanıb onlara xitab etdi: «Mən aqillərin ağılını əlindən alan sizin kimi ağılı və dini qüsurlu olan başqa bir

zümərə görmədim. Mən sizin əzabınızı bütün cəhənnəm əhlinin əzabından ağır olduğunu müşahidə etdim. Sizə ciddi şəkildə tapşırıram, imanınızı təkmilləşdirmək, mərifət kəsb etmək və insani keyfiyyətlərlə zinətlənməklə Allaha yaxınlaşın».¹

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Möminin ən qatı düşməni onun pis həyat yoldaşdır».²

Digər bir rəvayətdə buyurur: «Günahın ilk mərhələsi altı xislətdir: Dünyapərəstlik, vəzifəpərəstlik, yatmağa meyl, qadınpərəstlik, qarınpərəstlik və rahatlığa meyli olmaq».³

Buna görə də, həyat yoldaşı seçərkən, burada rəvayətlərdən istifadə edərək, izah edəcəyimiz İslamın şərtlərinə diqqət yetirmək lazımdır. Səy etmək lazımdır ki, yalnız zahiri gözəllik, ailə qurmaq həvəsi, qadının var-dövlətinə göz dikmək və s. kimi məsələlər həyat yoldaşı seçməyinizə təsir göstərməsin.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Qadını var-dövləti və gözəlliyi üçün seçməyin. Onun var-dövləti harınlığa, gözəlliyi isə məhv olmağa yol açır. İzdivac edərkən qadının iman və dinini nəzərə alın»;⁴ «Əgər qərar olsa ki, bir şeydə nəhslik olsun, qadınlarda olar».⁵

Bəli, iman, əxlaq və digər insani keyfiyyətlərə malik olmayan qadın ərinin uğursuzluğuna, həyatın mənasızlığına səbəb olur.

Rəsulullah (s) digər bir hədisdə buyurur: «Ən pis şey pis qadındır».⁶

¹ Vəsail, «Nikahın müqəddiməsi» bölümü.

² Bihar, 100-cü cild, səh-240.

³ Vəsail, «Nikahın müqəddiməsi» 4-cü bölümü.

⁴ Müstədrəkül-vəsail, «Nikah» 13-cü bölümü.

⁵ Bihar, 100-cü cild, səh-227.

⁶ Həməən mənbə.

MARAQLI BİR HADİSƏ

Əbulfütuh Razinin təfsirində qeyd olunur: «Azan vaxtı minarədə azan verən bir gənc məscidin ətrafında yerləşən evlərə nəzər saldı. Hansı ki, Allah-təala insanın məsləhətini, onun fitnələrdən qorunmasını nəzərə alaraq, bu növ baxışları haram etmişdir.

Gəncin gözü evlərdən birində yaşayan gözəl simalı qıza düşdü və ürəyini ona verdi. Azandan sonra o evin qapısını döydü. Ev yiyəsi qapını açdı. Gənc dedi: «Qızınızı ərə vermək fikriniz varsa, mən onu istəyirəm». Ev yiyəsi dedi: «Biz Asuri məzhəbinə mənsubuq. Əgər bizim məzhəbimizi qəbul etsən, qızımla ailə qurmağına heç bir etirazım yoxdur. «Qızın gözəlliyinə aldanan gənc, öz tayını tapmaqdan əl çəkdi və bu məsələdə yalnız şəhvətin, gözəlliyyənin meyar olduğunu düşündü. İslamdan üz döndərərək, şirkə doğru addımladı. Nəhayət, nikah mərasimi gəlib çatdı. Gənc kamına çatacağı gün evin pillələri üzərindən yığılıb, əbədi həlak oldu».

HƏYAT YOLDAŞI SEÇMƏYİN İNSANİ VƏ İSLAMİ ŞƏRTLƏRİ

1. Əziz valideynlər izdivacdan öncə qız və oğlanın bir-birini görməsinə şərait yaratmalıdırlar. Burada əqd oxunması, məhrəmlik əldə olunması lazım deyil. Bu İslamın icazə verdiyi, İslam fiqhinin heç bir qadağa qoymadığı bir həqiqətdir. Bu görüş hər iki tərəf üçün zəruridir. Burada onlar bir-birlərini bəyənər və zahiri qüsurlarından xəbərdar olurlar. Sonra qəti qərara gələrkən, izdivacdan sonrakı irad və bəhanələrin yolunu bağlayırlar. Əlbəttə, bu görüş yalnız izdivac məqsədi ilə həyata keçirilməli və bəyənilib-bəyənməmək məsələsi şərt olunmalıdır. Bununla da, bu görüş Allaha qarşı asi olmaqdan kənar olar. Bu mövzuda bir neçə rəvayətə diqqət yetirək:

Həzrət Peyğəmbər (s) bir qadınla ailə quran Müğeyrə ibn Şöbəyə buyurur: «Əgər (izdivacdan) öncə onu görsəydin, indi sizin səmimiyyətiniz daha çox olardı».¹

Məhəmməd ibn Müslüm deyir: «İmam Baqirdən (ə) soruşdum: «İzdivac etmək istəyən şəxs almaq istədiyi qızı görə bilərmimi?» Həzrət buyurdu: «Bəli! Çünki, çox baha qiymətə alır, niyə görə görmək haqqına malik olmamalıdır?!»²

Həsən (imamın əshabı) deyir: «İmam Sadiqdən (ə) soruşdum: «Kişinin evlənməzdən öncə qadına diqqət yetirməsi caizdirmi? Onun arxasına, simasına nəzər sala bilərmimi?» Həzrət buyurdu: «Bəli, istədiyi qadının arxa və simasına nəzər salmasının heç bir eybi yoxdur».³

Bir şəxs imam Sadiqdən (ə) soruşdu: «Kişi ailə qurmaq istədiyi qadının başının tükünü və digər gözəlliklərini müşahidə edə bilərmimi?» Həzrət buyurdu: «Qadının gözəllikləri ilə tanış olmaq məqsədi ilə olarsa, heç bir eybi yoxdur».⁴

İmamdan soruşuldu: «(Ailə qurmaq istədiyi) qadının kişinin görməsi üçün onun qarşısında dayanması caizdirmi?» Həzrət buyurdu: «Bəli bu məqsədlə nazik paltar geyinməyin də eybi yoxdur».

Həzrət Peyğəmbər (s) bir qadına elçilik edən səhabələrdən birinə buyurdu: «Onun üzünü və əllərini nəzərdən keçir».⁵

Bu kimi rəvayətlər göstərir ki, hər hansı bir şəxs hər hansı bir qadını özünə həyat yoldaşı seçirsə, onun ailəsi, əxlaqı, imanı haqqında apardığı araşdırmalardan sonra başının

¹ İzdivac dər İslam, 47.

² Vəsailü-ş-şiə, «Nikahın müqəddiməsi» 36-cü bölüm.

³ Vəsail, 36-cı bölüm.

⁴ Həməən mənbə.

⁵ İzdivac dər İslam, 49.

tükü, gözəlliyi, boy-buxunu, quruluşu və s. kimi bədən xüsusiyyətlərini müşahidə etməyinin heç bir eybi yoxdur. Bunun səbəbi odur ki, kişi ailə qurandan sonra qadında mövcud olan hər hansı eyib və ya nöqsan üzündən ondan soyuyaraq ayrılmasın. Əlbəttə, bütün bunların mənası bu deyildir ki, hər hansı bir şəxs evbəev gəzib, insanların namusunu bir-bir gözdən keçirərək qadınları başdan-ayağa qədər gözdən keçirsin, sonda isə onlardan birini seçsin.

2. Qadını görüb bəyəndikdən sonra, onunla izdivac fikrinə düşdükdə qadının gözəlliyi, ağılı, kamalı, camalı ilə yanaşı, niyyətini də xalis Allaha görə etməlidir. Bu işi Allah-təalanın göstərişini, ilahi ənbiaların, xüsusilə də böyük İslam peyğəmbərinin (s) sünnəsini diriltmək və ona əməl etmək məqsədi ilə görməlidir.

Bu mövzuda həzrət Peyğəmbərdən (s) nəql olunan bir rəvayətdə buyrulur: «Allaha görə ailə quran və digərlərinin ailə qurmasına yardım edən şəxs Onun himayəsi altındadır».¹

Bəli, aşağıdakı ayə bu fəzilətli insanlara aid olunur:

«Allah ona inananların dostudur. Onları zülmətdən çıxarıb, nura (işığa) tərəf yönəldər...»².

Allah-təala qadın və övlad sahibi olanları sevir. Elə buna görə də, yaşlı vaxtlarından Zəkəriyyaya Yəhyanı, İbrahimə isə İsmayılı bəxş etdi. Quranın ayələrindən birində isə öz elçisinə buyurur:

«(Ya Məhəmməd!) Biz səndən öncə də peyğəmbərlər göndərdik, onlara zövcələr, övladlar verdik»³.

3. İzdivac məsələsində tələsmək düzgün deyildir. İslam maarifində qeyd olunur ki, tələsmək şeytan işidir. Həyat

¹ Məhəccətül-bəyza, 3-cü cild, səh-54.

² «Bəqərə» surəsi, ayə 257.

³ «Rəd» surəsi, ayə 38.

yoldaşı seçmək diqqətlə, məsləhətləşmə və onun özü və ailəsi haqqında lazımı araşdırmalar aparılmaqla həyata keçirilməlidir. Əks təqdirdə, hər iki tərəfə əvəzolunmaz olmayan böyük ziyan dəyə bilər.

Həzrət Sadiq (ə) bu mövzuda buyurmuşdur: «Qadın, sanki bir boyunbağıdır. Həyatının boynuna hansı boyunbağını saldığına diqqət yetir».¹

4. Dəyərli şiə kitablarında Haqq elçisi və onun pak Əhli-beyti (ə) tərəfindən buyurulan hədislərdə mömin və müsəlman gəncə layiq həyat yoldaşının bütün xüsusiyyətləri dolğunluqlu ilə bəyan edilmişdir.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Sizlərdən hər hansı biriniz bir qadınla ailə qurmaq istədikdə (onu görmək mümkün olmazsa), siması barəsində araşdırma apardığınız kimi, saç haqqında da araşdırma aparın. Çünki saç da gözəlliklərdən biridir».²

5-13. Cabir ibn Abdullah Ənsari deyir: Həzrət Peyğəmbərin (s) hüzurunda əyləşmişdik. Qadınlar haqqında, onların bəzilərinin bəzilərinə nisbətən üstün olmaları barəsində söhbət olundu. Haqq elçisi buyurdu: «Sizlə bu mövzuda söhbət edimmi?» Səhabələr «Bəli»-deyə, ərz etdilər. Həzrət (s) buyurdu: «Sizin qadınlarınızın ən yaxşısı övlad dünyaya gətirən, mehriban, iffətli, qohumları yanında hörmətli və ərinə təvazökarlıq və itaət göstərən qadınlardır. Onlar yalnız ərləri üçün bəzənər, digərlərinə qarşı etinasızlıq göstərər, ərinin sözünə baxar, ona tabe olar, xəlvətdə özünü onun ixtiyarına verərlər».³

14-18. Əli (ə) buyurmuşdur: Sizin ən yaxşı qadınlarınız beş xislətə malikdirlər. İmamdan «Bu beş xislət

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-233.

² Həməən mənbə, səh-237.

³ Həməən mənbə, səh-235.

hansılardır?»-deyə soruşulduqda, Həzrət (ə) buyurdu: «İşin asanından yapışmaq, yumşaq xasiyyətli olmaq, güzəşt etməyi bacarmaq, əri qəzəbləndikdə nəyin bahasına olursa - onun razılığını cəlb etmək, əri olmadıqda onun abırını qorumaq. Bu xislətləri özündə cəm edən qadın Haqq tərəfdarıdır. O, Allahın rəhmətindən (heç bir zaman) məyus olmasın».¹

19. Bir kişi izdivac məsələsi haqqında həzrət Peyğəmbərlə (s) məsləhətləşdi. Həzrət (s) buyurdu: «İzdivac et, amma dindar qadınla. Allah xeyrini versin. Ləyaqətli qadın əsəm qarğaya bənzəyir. (Yə'ni) iou tapmaq çox çətindir». Kişi «Əsəm qarğa nədir?»-deyə soruşdu. Həzrət (s) buyurdu: «Bir ayağı ağ olan qarğa».²

20-21. İbrahim (imamın əshabı) deyir: «İmam Sadiqə (ə) dedim: «Həyat yoldaşım, həmdəmin, məni anlayan yeganə şəxs dünyasını dəyişib. İndi ailə qurmaq fikrinə düşmüşəm. Həzrət (s) buyurdu: «Çox diqqətli ol. Bax gör, özünü kimə tapşırırsan, kimi öz var-dövlətinə şərik edir, onu dinindən, sirrindən və əmanətindən xəbərdar edirsən. İzdivacdan qeyri çarən olmazsa, özünə əxlaqlı bir həyat yoldaşı tap».³

22. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Müsəlman şəxsin vəziyyətini yaxşılaşdıran ilahi təqdirlərdən biri qadındır. Belə ki, əri ona nəzər saldıqda qəlbinə sevinc dolur, o olmadıqda onun abırını qoruyur, o olduqda isə əmrlərinə tabe olur».⁴

23. Rəsulullah (s) buyurmuşdur: «Ümmətimin qadınlarının ən üstünü ən gözəl və mehriyyəsi ən az olandır».⁵

¹ Həmən mənbə, səh-231.

² İzdivac dər İslam, 59.

³ Bihar, 100-cü cild, səh-232.

⁴ İzdivac dər İslam, 60.

⁵ Bihar, 100-cü cild, səh-236.

24. Əli (ə) buyurmuşdur: «Rəsulullah (s) camaata buyurdu: «Qadınlar üçün nəyin daha yaxşı olduğunu mənə deyin». Həzrət Fatimə (s) cavab verdi: «Kişiləri görməsinlər, kişilər də onları görməsin. Əxlaqi və şəri məsələlərə qarşı etinasız olmasınlar». Həzrət Peyğəmbər (s) bu cavaba heyran oldu və buyurdu: «Fatimə mənim canımın bir hissəsidir».¹

25-26. İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Sizin qadınlarınızın ən yaxşısı ona bir şey verildikdə təşəkkür edən, bir şeyi qadağan etdikdə isə razı qalan qadındır».²

28-30. İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Sizin qadınlarınızın ən yaxşısı gözəl ətirli, biş-düşü yaxşı bacaran, yersiz və artıq xərc aparmayan, yerində qənaət etməyi bacaran qadındır. Belə bir qadın Haqq göstərişlərinin icraçısıdır. Onun məyus və peşman olmasına səbəb yoxdur».³

31. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Ən bərəkətli qadın ərinə az xərcə salan qadındır».⁴

32-34. Əli (ə) buyurmuşdur: «Qadının ailədəki ən yaxşı xüsusiyyətləri kişinin ən pis xüsusiyyətləridir: Təkəbbür, qorxu, xəsislik. Qadın təkəbbürlü, qürurlu olarsa, ərindən qeyrisinə təslim olmaz. Xəsis olarsa, ərinin malını qoruyar, qorxaq olarsa qarşıya çıxan hər bir hadisədən qorxaraq, özünü qorumaq fikrinə düşər və digərlərinin hiyləsinə məruz qalmaz».⁵

35-38. «Bakirə və toxunulmamış qızlarla ailə qurun. Çünki onlar daha pakizə ağıza və (uşaq doğurmaq üçün)

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-238.

² Həmən mənbə, səh-239.

³ İzdivac dər İslam, 61.

⁴ Həmən mənbə, 70.

⁵ Bihar, 100-cü cild, səh-238.

daha əlverişli bətnə malikdirlər. Onlara təlim vermək daha asan, ərlərinə və həyata bağlılıqları daha möhkəmdir».¹

39-40. İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Sizin qadınlarınızın ən yaxşısı odur ki, əri ilə xəlvətə düşdükdə, libasını əynindən çıxarmaqla öz ərinə qarşı həya pərdəsini də kənara atsın. (Özünü istənilən şəkildə ərinin ixtiyarına versin). Libasını geyindikdə isə həya pərdəsinə də bürünsün».²

Yuxarıda qeyd olunan xüsusiyyətlər müsəlman və mömin qadında olmalıdır. Gənc möminlər ailə qurarkən rəvayətlərdə qeyd olunan bu qırx xüsusiyyətə diqqət yetirməlidirlər. Belə bir qadın tapdıqda onu özlərinə həyat yoldaşı, övladlarına isə ana olaraq seçməlidirlər. Onlar diqqət yetirib, bu seçimi özləri üçün çətinləşdirərək, yersiz vəsvəşələrə yol verməsinlər. Çünki çox diqqət və yersiz vasvaslıqlar işi olduqca çətinləşdirir.

¹ Həməən mənbə, səh-237.

² İzdivac dər İslam, 67.

ONUNCU FƏSİL

İSLAMIN İZDİVAC MƏSƏLƏSİNDƏ ƏSASLI PROQRAMLARI

İZDİVAC ÜÇÜN DANIŞIQ APARMAQ

Müsəlman və mömin əhali arasında belə bir adət var: Oğlan və qızın ailələri (qarşılıqlı) araşdırmalarını başa vurduqdan sonra izdivac, mehr, nikah və toy mərasimləri üçün bir-birləri üçün məsləhətləşirlər.

Ailələr çalışmalıdırlar ki, məsləhətləşmələri, oğlan və qız haqqındakı sual-cavabları müqəddəs şəriət çərçivəsində, ağla müvafiq şəkildə həyata keçirilsin və hər bir sözlərində tam doğruluğa riayət edilsin.

Belə məclislərdə qız və oğlanın həqiqi yaşı, oğlanın sənəti, qazancı, davranışı, əhval-ruhiyyəsi, təhsili və s. kimi deyilməsi zəruri olan məsələlər doğru-düzgün şəkildə qarşı tərəfə çatdırılmalıdır. Əgər hər hansısa bir eybi varsa, açıqca deyilməlidir. Gizlədilməsi mümkün olsa belə. Həmçinin, qızın ailəsi də qarşı tərəfin bütün suallarına düzgün və insafla cavab verməli, düz danışmaqdan çəkinməməlidir. Çünki bu şəraitdə hər bir lazımi məsələni açıqca demək, gələcəkdə yarana biləcək bir çox problemin qarşısını alır.

Bu mövzuda məkr, hiylə və s. kimi vasitələrdən istifadə etmək şəri cəhətdən haram və böyük bir günahdır. Bu odun tüstüsü ilk mərhələdə qız və oğlanın, növbəti mərhələdə isə hər iki ailənin gözünü acıdacaq.

Doğruluq, düzgünlük, sədaqət hər iki ailəni qarşıya gələn hər hansısa bir qanqaraçılıqdan qoruyur, qəti qərara gəlməyi asanlaşdırır və onların nicat tapmalarına zəmin yaradır.

Hiylə, məkr, aldatmaq bəzən nikahın pozulmasına, mehrin boyundan düşməsinə və əqdin tələqsiz pozulmasına səbəb olur. Bu, İslamın iki tərəfdən birinin aldandığı vaxt ona verdiyi icazədir.

Quran, rəvayətlər insanlara hiylə işlətməyi, bir-birini aldatmağı qadağan edir və bu işi görəni adamın dünya və axirətdə ilahi əzaba düçar olacağını bəyan edirlər.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Hər hansısa bir müsəlmanı aldadan bizdən deyil».¹

Əli (ə) buyurur: «Səni özünə əmin hesab edən şəxsə qarşı hiylə işlətməyin küfrdür»;² «Hiylə işlədən şəxs öz əməlinin acı nəticəsi ilə qarşılaşacaq».³

«Nəhcül-bəlağə»də müttəqilərin xüsusiyyətləri sayılarkən buyurulur: «Müttəqilər xalqa məkr və hiylə ilə yaxınlaşmazlar».

Rəsulullah (s) buyurur: «Məkr və hiylə (işlədən şəxsin yeri) cəhənnəm odundadır».

O həzrət (s) digər bir hədisdə buyurur: «Müsəlman şəxs məkr və hiylə işlətməz. Mən Cəbrayıldan eşitdim ki, məkr və hiylə (işlədən şəxsin yeri) oddadır».

İzdivac etmək istəyərkən bir-birini aldatmaq, qadın və kişinin eybini örtmək, bir sözlə, kişi və qadının birgə yaşamalarını təhlükəyə salan məsələlər «Biharül-ənvar»ın 100-cü cildində və mərcəyi-təqlidlərin əməliyyə risalələrinin «İzdivac» fəslində geniş şəkildə qeyd olunmuşdur.

MEHR VƏ KƏBİN HAQQININ ÖDƏNİLMƏSİ ZƏRURƏTİ

Ailələr arasında baş verən səmimi danışığıdan sonra oğlan və qız İslam prinsipləri əsasında, ifrat və təfritə yol vermədən mehr haqqında razılığa gəlməlidirlər. Əlbəttə, mehr məsələsini nə qədər asanlaşdırıb onun miqdarını orta səviyyədə saxlasalar, bir o qədər Haqqın razılığına səbəb olar.

¹ Bihar, 75-ci cild, səh-285.

² Mizanül-hikmə, 166-167.

³ Həməən mənbə.

İslam övliyaları qız və oğlanların nikah məsələləri rahat həll olunması üçün mehr məsələsini çətinləşdirməməyi, ağırlaşdırmamağı təkidlə tövsiyə etmişlər.

Ailələr «mehr ağırdır» -deyə, ailə həyatlarının davam edəcəyini düşünməsinlər. Ağır mehlərlə atası evinə qayıdan, xar olan çox qızlar müşahidə olunmuşdur!

Bu növ məsələlərdə Allahın lütf, rəhmət və inayətinə güvənin. İki tərəfdən birinin təhqir olunacağına səbəb olan məsələlərdən qəti şəkildə çəkinin.

Mehr məsələsində müəyyən razılıq əldə olunduqdan sonra əsl tərəflər, yəni qız və oğlan onun miqdarını təyin etməlidirlər. Nikah bağlandığı andan etibarən mehrin yarısını ödəmək kişiyyə vacib olur. Qalan hissəsi isə toydan - bir yastığa baş qoyduqdan sonra şəri bir borc olaraq kişinin boynuna gəlir. Əgər bu haqq nikah bağlandıqda ödənilərsə, bu zaman kişi öz borcunu ödəmiş, qadın da öz şəri və qanuni haqqını almış olar.

Gənclər bu məsələyə diqqət yetirməlidirlər. Mehrin ödənilməsi onlar üçün bir zərurətdir. Əks təqdirdə, böyük bir günaha düşmüş olacaqlar.

Mehrin ödənilməsi elə bir həqiqətdir ki, Quranın «Bəqərə» surəsinin 236, 237, 241, «Nisa» surəsinin 4, «Qəsəs» surəsinin 27, 28 və «Əhzab» surəsinin 49-cu ayəsində açıqca bəyan edilmişdir. Mehr məsələsində heç bir şəxsin qadına azacıq da olsa, zülm etməyə haqqı yoxdur.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Qadının mehrini ödəməyən – beləliklə də ona zülm edən şəxs Allah yanında zinakar sayılır. Qiyamət günü Allah-təala ona xitab edər: «Ey mənim bəndəm! Mənimlə bağladığın əhd (kəbin) əsasında kənizimi sənə halal etdim. Mənimlə bağladığın peymanə vəfa qılmadın. Ona zülm etdin». Sonra qadının haqqı qədərincə kişinin yaxşı əməllərindən götürüb, arvadının yaxşı əməlləri üzərinə qoyarlar. Əgər arvadının

haqqını ödəmək qədərincə yaxşı əməli olmazsa, əhdinə vəfa qılmadığı üçün onu oda atarlar. Əhd-peyman (böyük) məsuliyyətdir».¹

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Oğrular üç zümrədən ibarətdirlər: Zəkat verməkdən boyun qaçıranlar, qadının mehrini yemək və qarət etməkdən çəkinməyənlər və borc alıb, onu qaytarmaq fikrində olmayanlar».²

Həzrət Rza (ə) ataları vasitəsi ilə Peyğəmbərdən (s) nəql edir ki, Allah-təala üç günahdan başqa bütün günahları bağışlayır. O üç günah qadının mehrindən boyun qaçıрмаq, fəhlənin əmək haqqını verməmək və azad insanı satmaqdan ibarətdir.³

Həzrət Sadiq (ə) buyurur: «Ən böyük günah günahsız insanı öldürmək, mehr ödəməkdən boyun qaçıрмаq və fəhlənin əmək haqqını ödəməməkdir».⁴

İslam övliyalı kəramət sahibi olan qadınlara tövsiyə edirlər: «Mehri bağışlamaq üçün münasib olan bir şərait gördükdə, səxavət nişanəsi olan bu əxlaqi əməli həyata keçirsinlər».

Həzrət Peyğəmbərdən (s) rəvayət olunan bir hədisdə buyurulur: «Nikah zamanı, hələ əri ilə bir yastığa baş qoymayan hər hansı bir qadın öz mehrini ona bağışlayarsa, onun əməl naməsinə mehrin hər bir dinarının qarşılığında bir kölə azad etmə savabı qeyd olunur». Soruşdular: «Ya Peyğəmbər! Bu bəxşiş toy mərasimindən sonra baş versə, necə?» Rəsulullah buyurdu: «Toy mərasimindən sonra bağışlanan (halal olunan) mehr, məhəbbət və ünsiyyətin nəticəsidir».⁵

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-349.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə, səh. 350-351

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Bihar, 100-cü cild, səh-351.

GƏLİNİN CEHİZİ

Müsəlman və möminlər arasında belə bir adət vardır. Atalıq, böyüklük, məhəbbət üzündən ailənin böyüyü, qızın himayəçisi öz övladına cehiz verir.

Bu məsələdə oğlanın və qızın ailəsinə xatırladılmalıdır ki, ənbəyia və imamların əxlaqi xüsusiyyəti, Allahın böyük əhəmiyyət verdiyi qənaətə riayət olunsun. Qızın ailəsinin gücü çatdığı qədər göndərdiyi cehizi qənaət, məhəbbət gözü ilə qəbul etsinlər. Belə olan surətdə digərlərinin şəxsiyyəti qətiyyənlə təhqir olunmaz. Qızın valideyni də cehizin hazırlanmasında orta yolu tutaraq, israfdan çəkinməli və öz ictimai mövqeyini nəzərə almalıdır. Çünki israfkar Allahın düşmənidir.

Cehiz üçün olduqca bahalı ləvazimatın hazırlanmasına ehtiyac yoxdur. Cehizin xərci öz şəri və ictimai hədudlarını aşmamalı və ailələr bu üzdən ağır xərcə və borca düşməməlidirlər.

Bu məsələdə mütləq bəhsləşməkdən, digərlərinin israf edərək hazırladıqları təmtəraqlı cehizlərinə göz dikməkdən çəkinmək lazımdır. Bununla, gənclər ağır cehizlərə meyl etməz və yalnız varlı-dövlətli şəxslərin qapısına elçi göndərməzlər. Bundan əlavə, izdivac məsələsində digərləri üçün həllolunmaz problem icad olunmaz. Əks təqdirdə, insaniyyətlə təzad təşkil edən bu məsələ Haqqın nifrətinə və qiyamət gününün əzabına səbəb olacaq.

Cehiz halal maldan hazırlanmalıdır. Çünki gəlin və bəyin etdikləri vacib ibadət yalnız halal geyimdə şəriətə uyğundur. Valideynlər özlərini övladlarının hədsiz intizar və təvəqqeləri ucbatından qiyamət əzabına düçar etməsinlər.

CEHİZ MƏSƏLƏSİNDƏ MƏNƏVİ VƏ İLAHİ ÖRNƏK

Əllamə Məclisi çox dəyərli «Biharül-ənvar» kitabında həzrət Fatimənin (s) keçdiyi həyat yolunu şərh edərkən,

imam Sadiqdən (ə) belə bir rəvayət nəql edir: «Əli (ə) maddi həyatda bir iki dəst geyim, bir dəvə, bir qılınc və bir zirehdən qeyri bir şeyə malik deyildi. O gündəlik xərcini digərlərinin əkin sahəsində, bağında işləməklə təmin edirdi. Yaradılış qadınlarının xanımına elçilik etdikdə, həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: «Get zirehini sat».

Əmirəl-möminin bu hadisəni belə nəql edir (ə): «Zirehi satdım və pulunu Allah elçisinin qarşısına qoydum. Nə o miqdarını soruşdu, nə də mən miqdarını dedim. Pullardan bir ovuc götürüb Bilala verdi və «Bu pula qızım üçün ətir al»-deyə tapşırırdı. Bir hissəsini Əbu Bəkrə verib «Libas və ev əşyaları al»-deyə buyurdu. Əmmar və digər səhabələrə isə libas və ev əşyaları almaqda ona kömək etmələrini tapşırırdı. Alınanlar aşağıdakılardan ibarət idi:

1. Köynək: 7 dirhəm; 2. Baş örtüyü: 14 dirhəm; 3. Qara xeybəri çadırı; 4. Bir top ip; 5. Üzlüyü Misir kətanı, içi isə xurma lifi və qoyun yunundan olan iki dəst döşək; 6. Üzü Taif dabağı, içi isə quru bitkidən olan dörd balış; 7. Bir ədəd (yundan toxunmuş) pərdə; 8. Bir ədəd həsir; 9. Əl dəyirmanı; 10. Bir ədəd su məşki (tuluğu); 11. Bir ədəd su dolçası; 12. Bir ədəd aftafa; 13. Bir ədəd su və qida maddələri saxlamaq üçün yaşıl rəngli saxsı qab; 14. Bir neçə saxsı səhəng; 15. Bir ədəd mis təşt; 16. Bir ədəd böyük kasa.

Bütün ləvazimatlar hazırlandıqdan sonra Rəsulullahın (s) yanına gətirdilər. O Həzrət (s) əşyalara baxıb buyurdu: «Allah Əhli-beyt (ə) üçün mübarək etsin».¹

O ilahi insan (Əllamə Məclisi) sonra belə yazır: «Bu əşyalar elə bir qızın cehizi idi ki, atasının iqtidar və nüfuzu təsəvvürolunmazdır. Belə ki, tərəfdarları ona qızıl-gümüş əvəzinə can bağışlayırdılar. Amma o, nə kürəkəninə borc qəm-qüssəsinə saldı, nə miskin, yetim və ümumi məsləhətlər

¹ Bihar, 43-cü cild, səh. 111-112.

üçün xərclənməli olan beytül-maldan yersiz bəzək-düzək və özünü göstərmək üçün istifadə etdi, nə də izdivac mərasimini ağır xərclər bahasına başa gələn şəkildə keçirdi. O, bu dahiyənə addımı ilə tarix boyunca digərlərinə özlərini əziyyətə, qəm-qüssəyə salmamaq üçün örnək oldu».

Ən başlıcası isə, bu qohumluq və bağlılığa hakim olan, onu əhatə edən səmimiyyət elə bir səviyyəyə çatmış idi ki, qızına cehiz vermək istədikdə özünü aciz görən ata, öz kürəkəninə zirehini satmaq təklifini edir və onun pulu ilə cehiz, sadə ev əşyaları alır və bu işi heç bir vəchlə onu alçaldacaq bir iş hesab etmir. Kərəm sahibi kürəkənə gəlincə, o da bu səmimiyyətin ən yüksək mərhələsində idi. Buna görə də «Qızın cehizi atanın öhdəsinə düşür» sözünü dilinə gətirmir və onu ilahi və pak ürəyindən belə keçirmir.

Bu izdivacın nəticəsi, məhsulu on bir məsum imam və o gündən bu günə qədər dünyaya bir nur kimi saçmış minlərlə fəqih, alim, həkim, şair, arif, Haqq aşiqi, mərcəyitəqlid və mömin insanlardır. Bu izdivacın dünya yarandığı gündən bəri heç bir bənzəri olmamışdır.

TOY ƏRƏFƏSİNDƏ DUA

Allahla münacat etmək, dua edərək ondan nə isə diləmək bütün hallarda bəyənilir və bu iş ibadət kimi dəyərləndirilir.

Dua, əlini Allaha açma zamanlarından biri də toy mərasimindən öncəki günlərdir.

Bu zaman duanın qəbul olunma ümidi daha çoxdur. Çünki bu zaman şəri istək və diləklərin həyata keçməsinə daha çox zəmin yaranmışdır.

Əmirəl-möminin Əli (ə) buyurmuşdur: «Ailə qurmaq məqsədi olan şəxs iki rəkət namaz qılaraq, «Həmd» və «Yasin» surəsini oxusun. Namazını sona yetirdikdən sonra Allaha həmd-səna edərək desin: «İlahi! Mənə əməlisaleh, məni sevən, övlad dünyaya gətirən, məmnun olan, qənaətçil və qeyrətli bir zövcə nəsis et. Belə ki, ona yaxşılıq etdikdə

təşəkkür etsin, haqqında xəyata düşdüyümdə məni əfv etsin. Səni yad etdikdə mənə kömək etsin, bunu unutduqda yadıma salsın. Mən onunla birlikdə olmadıqda heysiyyətimi qorusun, onun yanına gəldikdə isə qəlbi sevinclə dolsun. Ömr etdikdə əmrinə müti olsun, and verdikdə anda riayət etsin, ona qarşı qəzəbləndikdə razı qalsın. Pərvərdigara! Bu diləkləri mənə əta et. Mən yalnız səndən dilədim. Sənin təqdirindən qeyrisi nəsimim olmaz». Sonda Həzrət buyurdu: «İzdivac ərəfəsində bu işi görən şəxs Allahın lütf və mərhəməti ilə diləklərinə yetəcəkdir».

TOYUN VAXT VƏ ADƏTLƏRİ

Bəzi ailələr nikah və toyun tələb etdiyi hər bir işi görmək üçün icazə olunduğunu zənn edirlər. Öz övladlarının nikah və toy mərasimləri zamanı onların özlərinin, dostlarının və qohumlarının istəyi ilə ilahi qadağalara əl atır və bununla məclisdən, qurulan büsatdan daha çox ləzzət almağı düşünürlər.

Lakin nikah və toy mərasimləri həddindən artıq əzəmətlə, vüqarla, şəxsiyyətə hörmətlə, günah və şəhvani meylləri təhrək edən amillərdən uzaq olaraq həyata keçirilməlidir. O, yalnız bu yolla Haqqın rəhmətini cəlb edər və Allahın bu izdivacı bərəkətli etməsinə səbəb olar.

Həzrət Musa ibn Cəfər (ə) buyurmuşdur: «Qeyri-haram ləzzətlərdən çəkinmək heç bir vəchlə lazım deyil».

Əlbəttə, nikah və toy mərasimləri zamanı şadlanmaq lazımdır. Gözəl səsle oxumaq, gülüb-danışmaq, müxtəlif şənləndirici proqramların icrası kimi şəri amilləri yaddan çıxarmaq olmaz. Arifanə şerlər, şənləndirici, mənalı və ibrətəməz nəğmələr oxumağın, adətən, müsəlman qadınların belə mərasimlərdə icra etdikləri adət-ənənələrin heç bir şəri maneəsi yoxdur. Belə günlərdə (sübhə qədər və ya gecənin bir hissəsini) oyaq qalmaq təbii bir adətdir.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «(Gecə yarısına qədər) oyaq qalmaq üç yerdə maneəsizdir: Quran oxuyarkən, elm oxuyarkən, gəlini ər evinə ötürərkən».¹

İslam toy mərasiminin gecə keçirilməsini daha məqsədə uyğun sayır. Buna görə, həzrət Zəhranın (s) toy mərasimi gecə keçirilmişdir.

Cabir Ənsari deyir: «Həzrət Peyğəmbər (s) Fatimənin əqdini Əli üçün oxuduqda, bəzi dar düşüncəlilər «Siz qızınızı az bir mehr qarşılığında Əliyə verdiniz»-deyə etiraz etdilər. Həzrət (s) buyurdu: «Bu nikah mənim iradəm xaricindədir. Zəhranı Əliyə Allah vermişdir».

Toy gecəsi Rəsulullah (s) öz ağ və qara qatırını hazırladı. Üstünə bir qətfə ataraq Fatiməyə «Min»-deyə buyurdu. Salmana yəhəri tutmasını əmr etdi. Özü isə arxadan haylamaqla məşğul oldu. Yolda nəyinsə yerə enməsi səsini eşitdi. Nəzər saldıqda, Cəbrayıl və Mikayılın hər birinin yetmiş min mələklə öz yüksək dərəcəli məkanlarından yerə endiklərini müşahidə etdi. Onların yerə enmələrinin səbəbini soruşduqda belə cavab verdilər: «Fatiməni Əlinin evinə yola salmağa gəlmişik». Sonra təbrik etdilər. Mələklərin «Təkbir» sədaları ucaldı. O vaxtdan da gəlini yola salarkən «Təkbir» (Allahu əkbər) demək bir adət halını aldı.²

Bəli, toy mərasimini, şadlıq, şənlilik gecəsini bu şəkildə hazırlamaq lazımdır, çünki mələklərin və Allahın bərəkətinin nazil olmasına səbəb olur.

Həzrət Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Gəlini ər evinə gecə aparın».³

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-267.

² Həmən mənbə, səh-266.

³ İzdivac dər İslam, 112.

İmam Rza (ə) buyurmuşdur: Toy mərasiminin gecə keçirilməsi Rəsulullahın üslubudur. Çünki Allah gecəni aramlıq üçün yaratmışdır. Qadın da insanların aramlıq vasitəsidir».¹

Rəsulullah (s) göstəriş verdi: «Əbdül Mütəllibin qızları, mühacir və ənsar qadınları toy gecəsi Zəhranın ardınca getsinlər. Şer oxuyub, şənlənsinlər. «Allahu əkbər» və «Əlhəmdulillah» desinlər. Allahın razılığı olmayan sözlər deməkdən çəkinsinlər».²

Zəhmət çəkib, hər iki ailənin dəvətini qəbul edən qonaqlar üçün süfrə açmaq İslam baxımından müstəhəb bir işdir.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Beş yerdə (vaxt) şənlik mərasimi qurulmalıdır: İzdivac zamanı, uşaq dünyaya gəldikdə, uşağı sünnət etdirdikdə, ev aldıqda və Məkkədən qayıtdıqda».³

Rəvayətlərdə qeyd olunur: «Həzrət Zəhranın (s) toy gecəsi həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: «Ey Əli! Həyat yoldaşına ehtiram olaraq yaxşı yemək hazırla». Sonra sözünü davam etdirərək dedi: «Ət və çörəyini biz verərik. Xurma və yağını isə siz». Əli (ə) buyurur: «Mən xurma və yağ aldım. Peyğəmbər (s) qollarını çırmayıb, xurmanı əzərək yağa tökdü. Qatışdıraraq «His»⁴ şəklinə saldı. Həzrət (s) bir qoç göndərdi. Onu kəsdik. Çoxlu miqdarda çörək bişirdilər. Həzrət (s) buyurdu: «İstədiyin hər bir şəxsi dəvət et». Mən məscidə gedib, «Fatimənin şənlik mərasiminə dəvətimi qəbul edin»-deyə səsləndim».⁵

¹ Həməən mənbə.

² Həməən mənbə; Müstədrək, «Nikah, bölümü, 31-ci fəsil.

³ Həməən mənbə.

⁴ Xurma, yağ, qrud və ya onun qarışığı.

⁵ İzdivac dər İslam, 91.

Peyğəmbər (s) toy mərasimində iştirak etmək üçün olunan dəvətlə bağlı buyurur: «Toy mərasiminə dəvət olunduqda tələsməyin. Çünki o, dünyanı, zahiri həyatı yada salır. Cənazə dəfninə dəvət olunduqda çox tələsin. Çünki o, axirəti yada salır».

Əziz ailələr nikah və toy mərasimini elə bir şəkildə təşkil etməlidirlər ki, uşaqlar, gənclər, yeniyetmələrdə günaha qarşı meyl, rəğbət yaranmasın. Oraya dəvət olunan mömin camaat, möminə qadınlar rahat, istədikləri şəkildə iştirak etsinlər.

İslami prinsiplərə müvafiq, İlahi hüdüdlərin qorunması şəklində keçirilən şənlik mərasimləri gənclər üçün böyük bir dərs və Allah lütfünün və mərhəmətinin nazil olacağı məkandır.

ZİFAF ƏNƏNƏLƏRİ

Quranda və rəvayətlərdə zifaf haqqında bəzi məsələlərə toxunulmuşdur ki, onlara riayət etmək qadının, kişinin və onların gələcək övladlarının xeyrinədir.

Bu mövzuda əxlaqi tələblərdən biri budur ki, gəlin evə gəldikdə bəy onun ayaqqabılarını çıxarıb, ayağını yusun. Onun suyunu evin qapısından mümkün olan yerə qədər səpsin. Çünki bununla evdən yetmiş min növ yoxsulluğun kökü kəsilir və onu yetmiş min növ bərəkət bürüyür. Gəlinin başı üzərində yetmiş mələk pərvazlanır və onların bərəkəti evin dörd bir yanını əhatə edir. Gəlin o evdə olduğu qədərincə dəlilik, cüzam və s. kimi xəstəliklərdən amanda qalır.

Toyun ilk həftəsində gəlin özünü süd, sirkə, kişmiş və turş alma yeməkdən qorusun. Çünki ilk günlərdə bu dörd qida məhsulu onun bətninə mənfi təsir göstərir. Belə ki, o sonsuzluqla qarşılaşmaq təhlükəsi ilə üzləşir.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Əgər qadın sirkə yediyi zaman heyz olarsa, heyzdən qurtarmağı gecikər.

Kişmiş heyzi şiddətləndirir və doğuşu çətinləşdirir. Turş alma heyzi tez kəsir və qanın bətnədə qalması müxtəlif xəstəliklər əmələ gətirir».

Ayın əvvəlində, ortasında və axırında cinsi əlaqədə olmaqdan çəkinmək lazımdır. Bunun günortadan sonra da baş verməsi məqsədə uyğun deyil.

Bu vaxt danışmaq, göz dikmək olduqca məkruhdur. Zifaf zamanı digər qadının fikrində olmaq dünyaya gələcək uşağın ruhiyyəsi üçün çox zərərliyədir.

Zifaf zamanı sadə və yüngül libas geyinmək qadın və kişi üçün əxlaqi baxımdan yaxşıdır.

Bu işlə ayaq üstə məşğul olmaq heyvana məxsus və narahatlığa səbəb olan bir işdir.

Fitr bayramı axşamı, qurban bayramında, ağac altında, gün altında, azan və iqamə arasında, ev üstündə və Şəban ayının on beşinci gecəsi bu işlə məşğul olmaq ziyandır.

Bazar ertəsi axşamı, çərşənbə gecəsinin ilk saatlarında, cümə axşamı gecəsi və gündüzü, cümə günü gecə və axşamçağı zifaf üçün əlverişli və maddi-mənəvi mənfəətlərə malikdir.

Zifaf qadağan olunan günlərin dünyaya gələcək övlada aşağıdakı təsirləri göstərməsi ehtimal olunur: dəlilik, cüzam, axmaqlıq, çəpgözlük, lallıq, korluq, xəsislik, qadına bənzərlik, təfriqə və ayrılıq, sonsuzluq, altı barmaq olma, dörd barmaq olma, yoxsulluq, tamahkarlıq, təcavüzkarlıq, eybəcərlik, kütlük və s. kimi xislətlər.

Tövsiyə olunan vaxtlar isə övlada Quranı əzbərləmək, Haqqın qəzası ilə razılışma, iman, əzabdan amanda qalmaq, mehribanlıq və səmimiyyət, ürəyi yumşaqlıq, səxavət və əliaçıqlıq, şirin dilli olma, bilik və savad, din və dünya saflığı və ilahi övliyələr məqamına ucalmaq kimi təsirlər göstərir.

Bu növ təsirləri maddi vasitələrlə, tibbi yollarla müəyyənləşdirmək olmaz. Həzrət Peyğəmbər (s) bu

həqiqətləri Əliyə (ə) bir vəsiyyəət kimi söylədikdən sonra zifaf mövzusunda qeyd olunan məsələlərə riayət etməyi tapşırırdı və «Cəbrayıldan eşitdikdən sonra mən də əməl etdim»-deyə buyurdu.¹

Bu işin heç bir müqəddimə və hazırlıq olmadan həyata keçirilməsi qadına zülmüdür. Ona görə də belə bir iş qadağan olunmuşdur. Müqəddimə ilə, hər hansı bir hazırlıqdan sonra bu işlə məşğul olmaq kişi və qadın üçün ruhi və cismi baxımından olduqca faydalıdır.

Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Üç şey zülm nümunələrindəndir: Bir şəxsın digəri ilə yoldaşlıq etdiyi bir halda, onun adını və ya künyəsini soruşmaması. Qonaqlığa dəvət olunduqda dəvəti qəbul etməmək və ya qəbul edib ev sahibinin yeməyindən yeməmək. Heç bir atifi və cismi hazırlıq olmadan intim əlaqədə olmaq».²

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Üç şey peyğəmbərlərin sünnəsindəndir: Gözəl ətirdən istifadə etmək, saç azaltmaq və qadının cinsi tələbatına lazımınca cavab vermək».³

Əli (ə) buyurur: «Qadına yaxın durmamaq, onun cinsi tələbatını cavabsız qoymaq qəbir əzabına səbəb olur».⁴

Heyz halında zifaf günah, dörd aydan artıq heç bir üzr olmadan fasilə və ya həyat yoldaşının razılığı olmadan bu işlə məşğul olmamaq əzaba səbəb olur və cənabət halında məkrühdür.

Əmirəl-möminin (ə) buyurur: «Heç bir hazırlıq olmadan intim əlaqədə olmaqdan qəti şəkildə çəkinin. Çünki qadının atifi və cismi ehtiyacları vardır. Ona bu sahədə kömək edin. Sonra isə istənilən şəkildə intim əlaqəyə girin. Gözünüz

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-280; İləlüş-şəraye, səh. 514-517; Əmaliye Səduq, 566-570.

² Bihar, 100-cü cild, səh-285.

³ Bihar, 100-cü cild, səh-285.

⁴ İləlüş-şəraye, 309.

naməhrəm bir qadına düşdükdə onun gözəlliyi sizi cəlb edərsə, dərhal öz qadınınızın yanına gəlin. Çünki Allah o naməhrəm qadına verdiklərini sənin həyat yoldaşına da bəxş etmişdir. Naməhrəm qadına göz dikməkdən əl çəkərək öz arvadının yanına gəlmək, şeytanın qəlbə hakim olma yolunu bağlayır.

Arvadınız olmadığı surətdə dərhal iki rəkət namaz qılın. Allaha çox həmd edin. Peyğəmbər (s) və ailəsinə çox salavat göndərin, sonra Allah-təaladan diləyin. Allah-təala öz lütfü ilə sizi ehtiyacsız edəcək şeyi halal edir.¹

Qadının cinsi tələbinə cavab vermək insanı təəccübə gətirəcək qədər savaba malikdir. Bir rəvayətdə qeyd olunur ki, İslam peyğəmbəri (s) bir kişiye buyurdu:

- Bu gün oruc tutmusanmı?

Kişi:

- Xeyr.

- Hər hansısa bir xəstəyə baş çəkmisənmi?

- Xeyr.

- Dəfn mərasiminə getmisənmi?

- Xeyr.

- Bir miskin qarnını doyurmusanmı?

- Xeyr.

Daha sonra Rəsulullah (s) buyurdu: «Evinə qayıt. Həyat yoldaşının cinsi haqqını ödə. Bu sənin üçün sədəqədir».²

Az yaşlı uşaq olan bir məkanda cinsi əlaqəyə girmək olmaz. Çünki ruhi və əxlaqi baxımdan uşağa ziyandır. İmam Sadiqin (ə) buyruğuna əsasən, uşağın gələcəkdə zinakar olması ehtimalı mövcuddur.³

Çox tox halda bu işlə məşğul olmağın cismə ziyanı var.⁴

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-287.

² Həmən mənbə, səh-289.

³ Həmən mənbə, səh-290.

⁴ Həmən mənbə, səh-290.

Beşikdə südəmər uşaq baxarkən, bu işdən çəkinmək lazımdır.¹

Doğrusu, İslam əxlaqi, tərbiyəvi məsələlər, xüsusilə də qadınların hüquqlarını qorumaq, həyatın bütün sahələrinə diqqət, fərdi, ictimai və ailə və maddi və mənəvi məsələlərə baxışı baxımından çox əzəmətli və aqilləri heyran edən bir dindir. Bəli, belə də olmalıdır. Çünki o, Haqq vəhyinin, Peyğəmbər və Əhli-beyt (ə) dünyagörüşünün məhsuludur.

¹ Həmən mənbə, səh-295

ON BİRİNCİ FƏSİL

AİLƏ QURULUŞUNDA SAĞLAMLIQ

İSLAMDA SƏHIYYƏ VƏ TƏMİZLİYİN DƏYƏRİ

İzdivacın ilk mərhələsi sona yetdikdən sonra gənc ər və arvad son dərəcə eşq və məhəbbət sayəsində öz birgə yaşayışlarına başladıda, həyatın təməlini təşkil edən bir neçə məsələyə diqqət yetirməlidirlər. Belə ki, bu məsələlərə qətiyyənlə etinasızlıq etmək olmaz.

Belə məsələlərdən biri, həyatın bütün sahələrində təmizliyi və sağlamlığı qorumaqdır.

Bədən, saç, ağız, diş, geyim, döşənəcək, ev əşyaları, xüsusilə mətbəx əşyaları, bir sözlə, gündəlik həyatla bağlı olan hər bir şeyə səhiyyə və təmizlik baxımından olduqca diqqət yetirilməlidir.

Bir çox gənc ailə başçıları ailə həyatının ilk günlərində təmizlik və sağlamlıqla bağlı məsələlərə əhəmiyyət verməyərək, yalnız yeyib-içmək və zahiri ləzzətlərlə kifayətlənirlər. Onların həyatında nizam-intizamdan, təmizlikdən əsər-əlamət yoxdur. Bu etinasızlığı sağlam fitrət, ağıl və ilahi din heç bir formada qəbul etmir. Əksinə, ona böyük nifrət bəsləyir. Bundan əlavə mümkündür ki, bu etinasızlıq uzun zaman onların həyatına hakim olsun və ailə üzvlərini sağlamlıq baxımından təhlükə ilə qarşılaşdırsın. Belə məsələlər, xüsusilə uşaqlara xoşagəlməz təsirlər göstərir və onları etinasız, xəstə, zəif və cəmiyyət üçün bir yükə çevirir. Bununla da, onlarda rəzalətə və müxtəlif günahlara yol açır.

Allah-təala Quranda təmizliyi, daxili və zahiri paklığı qoruyan şəxslərə eşq elan edərək buyurur:

«Allah (günahından) tövbə edənləri, təmiz və pak olanları sevir»¹.

İslam dini, başqa sözlə desək, Quranda, Peyğəmbərin (s) kəlamlarında və Əhli-beytin hədislərində öz əksini tapmış vəhy dini, həyatın bütün sahələrində paklıq, təmizlik və sağlamlığa olduqca böyük əhəmiyyət verir. Onun bu sahəyə diqqəti digər dinlər arasında misilsizdir. Bu səmavi dinin səhiyyə mövzusunda beş mindən çox göstərişinin bir hissəsi «Vəsailü-ş-şiə» kitabının birinci və ikinci cildlərində qeyd olunmuş, bütün tibbi qanunların fəvqündə olduğunu sübuta yetirmişdir.

İslam dini təqribən on beş amili təmizlik və sağlamlıq amili kimi göstərmişdir. Belə bir səhiyyə sistemi heç bir dində mövcud deyildir.

İslam bir çox yerlərdə çirkinliyi, aludəçiliyi haram hesab etmiş, bu işi görənlər şəxsin isə qiyamət günü Allahın əzabına düçar olacağını bildirmişdir.

Axar su, quyu suyu, bulaq suyu, yağış suyu, hündürlükdən bir şeyin üstünə axan az su, torpaq, yer, günəşin maneəsiz şüası, od, nəcis şeyin digər bir hala düşməsi – bütün bunların hamısı öz növbəsində və müəyyən olunmuş şəraitdə pak edənlərdəndir (mütəhhərat).

Haqq elçisi (s) bir neçə rəvayətdə təmizlik və paklığın əhəmiyyətinə toxunaraq buyurmuşdur: «Təmizlik imanın yarısıdır».²

Çox maraqlıdır ki, imanın yarısını bütün əxlaqi, əməli məsələlər təşkil etdiyi halda, qalan yarısını təmizlik və təmizliyə verilən əhəmiyyət təşkil edir. Bu hər bir düşüncə sahibini heyran edir.

«Qiyamət günü ilk (hesabı) soruşulacaq şey təmizlikdir».¹

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 222.

² Mizanül-hikmə, 5-ci cild, səh-558.

Rəsulullah (s) ağzın, saçın, üzün tükünün, geyimin, ev əşyalarının, küçələrin, şəhərin və kəndlərin, hətta ölümlərin təmizliyinə belə olduqca əhəmiyyət verir və bu sahəyə bütün dünya xalqlarından daha çox riayət edirdi.

Onun ölümlərin sidrli, kafurlu su ilə, sonra da xalis su ilə yuyulmasını, səcdə yerlərinin kafurlanmasını, qəbrin dərin qazılmasını, ləhədin düzülməsində və torpaqla doldurulmasında nizam-intizama riayət olunmasını tapşırmasının səbəbi qəbirdə meyitin bədəni çürüyüb parçalandıqda, torpaq və kafurla qarışdığı zaman şəhər və digər yaşayış məntəqələrində sağlamlığa riayət olunmasıdır. Həqiqətən bu, İslamın möcüzələrindəndir.

O həzrət daxili və zahirə təmizliyə riayət etməkdə o qədər dəqiq idi ki, Əli (ə) kimi bir məsum dünya xalqlarını o müqəddəs varlığın təmizliyindən dərs almağa səs-ləyir: «Ən pak və təmiz varlıq olan Peyğəmbərdən dərs al. Həqiqətən, o müqəddəs varlıqda ona tabe olmaq istəyənlər üçün (həyatın bütün sahələrində) böyük dərslər vardır».²

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Həqiqətən, Allah pakdır və pakları sevir. Pakizədir, pakizələri sevir. Paklığın, təmizliyin dəyəri Allaha aid ediləcək qədər böyükdür».³

Əli (ə) buyurmuşdur: «Özünüzü su vasitəsilə digərlərini narahat edən pis iydən təmizləyin. Özünüzə qarşı məsuliyyət hiss edin. Allah-təala camaatın yanlarında oturmasından xoşları gəlməyən çirkli insana kin bəsləyir».⁴

Rəsuli-əkrəm (s) buyurmuşdur: «Bədəninizi pak saxlayın ki, Allah da sizi paklasın. Həqiqətən, kecnəni sübhə qədər pak və pakizə qalan şəxsi bir mələk müşayiət edir və gecənin hər bir saatında deyir: «Pərvərdigara! Bu bəndəni bağışla! Çünki

¹ Həmən mənbə.

² Nəhcül-bəlağə, xütbə-160.

³ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-92.

⁴ Həmən mənbə.

o gecəni sübhə qədər pak olmuşdur»;¹ «Çirkin insan çox pis insandır»;² «Çirkin və aludə insanlar həlak oldular».³

Cabir ibn Abdullaha rəvayət olunur: «Allah elçisi (s) başı daranmamış bir şəxs gördükdə buyurdu: «Saçını darayacaq bir şey tapmadınmı?»

Çirkin paltar geyinmiş birini gördükdə buyurdu: «Çirkli paltarını yuyacaq su tapmadınmı?».⁴

İmam Baqir (ə) buyurmuşdur: «Evi süpürmək yoxsulluğun aradan qalxmasına səbəb olur».⁵

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Qabları yumaq, evin astanasını süpürmək ruzini artırır».⁶

Əli (ə) buyurmuşdur: «Evin zibilini arxasına yığmayın. Həqiqətən, (zibil yığılan yer) şeytanların yığınacaq yeridir».⁷

Şeytan, «şətən» sözündən götürülmüşdür və «çirkin», «incidən», «şər» mənalarını ifadə edir.

Bu, İslamın möcüzəsidir. Məsum şiə imamları mikrob kəşf olunmazdan əsrlər öncə şeytan ifadəsi ilə bu çirkin varlıq haqqında məlumat vermişlər.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Süfrədən artıq qalan, yeyilməsi, istifadə olunması mümkün olmayan şeyləri gecəyə qədər evdə saxlamayın. Onu gündüz evdən çıxarın. Həqiqətən, süfrənin istifadəsi mümkün olmayan qalıqları şeytanın oturacaq yeridir»;⁸ «Bacardığınız qədər təmizliyi qoruyun. Həqiqətən, Allah İslamın təməlini təmizlik

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə, səh-93.

⁶ Həmən mənbə.

⁷ Həmən mənbə.

⁸ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-95.

üzərində qurmuşdur. Behiştə yalnız pak və pakizə olanlar daxil olacaq».¹

İmam Rza (ə) buyurmuşdur: «Təmizlik peyğəmbərlərin xüsusiyyətlərindəndir».²

Haqq elçisi (s) Aişəyə buyurur: «Bu iki libası yu. Bilmirsənmi, libas Allahı təsbih edir?! Çirkli olduqda isə, bu təsbihin arası kəsilir».³

Ailə üzvləri təmizlik mövzusunə aid bir çox Quran ayələri və çox mühüm rəvayətlərə nəzər salaraq bədənlərinin, geyimlərinin, ev əşyalarının və evin təmizliyinə əhəmiyyət verməli, bacardıqları qədər təmizliyə riayət etməlidirlər.

Evin kişisi, ailə başçısı Quran ayələrinə əsasən, təqva məsələsində qadınına kömək etməli olduğu kimi, təmizlik işlərində də ona yardım etməlidir. Qadının evi, ev əşyalarını təmiz saxlaması əxlaqi bir vəzifədir. O, bu hərəkəti ilə Haqqın razılığını cəlb edir və ailə üzvlərinin sağlamlığını qoruyur.

Evin xanımı bilməlidir ki, ev işləri onun üçün ibadətdir və o, Allahdan bunun mükafatını alacaqdır.

AĞIZIN VƏ DIŞLƏRİN TƏMİZLİYİ

Bu gün ağızın və dişlərin təmizliyi məsələsi çox mühüm və diqqətəlayiq məsələdir. Mütəxəssislər deyirlər: «Bədənin bir çox üzvlərinin sağlamlığı ağız və dişlərin təmizliyinə bağlıdır».

Allahın insana bəxş etdiyi dişlər sağlamlığın qorunmasının başlıca amillərindən olan nemətlərdəndir. İnsan diş vasitəsilə qidanı çeynəyir. Əgər qida lazımı şəkildə

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə, səh-94.

çeynənilərsə, mədənin sağlamlığına, nəticədə isə insanın sağlamlığına gətirib çıxarar.

Dişlərinə nifrət oyandan məsələlərdən biri də ağızın pis iyidir ki, diş və ağızın təmizliyinə etinasızlıqdan yaranır. Dişləri və damağı məhv edən, bir çox xəstəliklərə yol açan çox təhlükəli pyorrhoe xəstəliyi dişlərin və ağızın sağlamlığına etinasızlığın nəticəsidir.

Əgər insanlar azacıq vaxt sərf edib hər yeməkdən sonra öz ağızlarını yusalar, gözəl dişlərini fırçalasalar, bir az duzlu su ilə ağızlarını yaxalasalar, həm ağız, diş və boğazlarının sağlamlığını qoruyar, həm də yenidən dişlərinin sağlamlığına qovuşmaq üçün ağır xərcə düşməkdən amanda qalarlar.

İslam günəşi susuz, otsuz bir diyarda, əhalisi yazmaq, oxumaq bilməyən bir mühitdə doğmasına baxmayaraq, insanların sağlamlığını təmin etdi. Bu həmin dinin Allah tərəfindən göndərilməsinə tutarlı bir sübutdur.

Din öndərlərinin ağız və dişlərin təmizliyi mövzusunda göstərişlərinin bir hissəsinə nəzər salaq:

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Əgər ümmətim üçün çətin olmasaydı, hər bir namazla birgə dişlərini fırçalamağı da onlara əmr edərdim».¹

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Dişləri fırçalamaq Peyğəmbərin əxlaqındandır».²

İmam Baqir (ə) buyurur: «Əgər camaat dişləri fırçalamağın xeyrini bilsəydilər, onu (fırçanı) özləri ilə yatızdırardılar».³

¹ Mizanül-hikmə, 4-cü cild, səh-596.

² Bihar, 76-cı cild, səh-331.

³ Mizanül-hikmə, 4-cü cild, səh-597.

Həzrət Sadiqdən (ə) soruşurlar: «Bu camaat hamısı insandırmı?». Həzrət buyurur: «Dişlərini fırçalamaayanlardan əlini üz».¹

Rəsulullah buyurur: «Cəbrayıl daim mənə dişlərimi fırçalamağı tapşırırdı. Belə ki, mən dişlərimi fırçalamasam, «onlardan məhrum olaram»-deyə qorxdum».²

Başqa bir hədisdə buyurur: «Cəbrayıl daim mənə dişlərimi fırçalamağı tapşırırdı. Belə ki, onun vacib ediləcəyindən qorxdum».³

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Dişləri fırçalamaq on iki xüsusiyyətə malikdir. O dini bir tapşırıq olaraq dişləri paklayır, gözləri işıqlandırır, Haqqın razılığını cəlb edir, dişləri ağardır, onların çürüməsinin qarşısını alır, damağı möhkəmlədir, iştahanı açır, bəlgəmin kökünü kəsir, hafizəni gücləndirir, yaxşılıqları artırır və mələkləri sevindirir».⁴

Bu gün mütəxəssislər dişləri necə fırçalamaq lazım olduğu haqda deyirlər: «Dişləri eninə bir neçə dəqiqə, yavaş-yavaş fırçalamaq lazımdır».

Peyğəmbərin (s) bir rəvayəti bu günümüzə qədər gəlib çatmışdır. Deyildiyi dövrü nəzərə alsaq, bu kəlamın Rəsulullahın elmi möcüzələrindən olduğu qənaətinə gələrik: «Dişləri eninə fırçalayın. Onları uzununa fırçalamaqdan qəti çəkinin».⁵

Rəsulullah dişlərini hər gecə üç dəfə fırçalayarmış: yatmadan öncə, yatıb yenidən Quran oxumaq üçün qalxdıqda, bir də sübh namazı qılmaq üçün məscidə

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

⁴ Bihar, 76-cı cild, səh-129.

⁵ Mizanül-hikmə, 76-cı cild, səh-129.

getməzdən öncə. O, Cəbrayılın buyruğuna əsasən, dişlərini «ərak misvakı» ilə təmizləyirdi.¹

YEMƏKDƏ NİZAM-İNTİZAM VƏ SAĞLAMLIQ

Həzm orqanı, ağız, dişlər, çörəyə, suya olan ehtiyac və digər nemətlər mehriban Allahın insana bəxş etdiyi lütfələrindəndir.

Halal ruzi qazanmaq, ondan düzgün istifadə etmək, bədənin sağlamlığı və s. kimi cəmiyyətə təsir göstərən çox mühüm göstərişlər Quranda və rəvayətlərdə qeyd olunmuşdur. Onların bəzisi vacib, bəzisi əxlaqi vəzifə, digər bir hissəsi isə olduqca müstəhəbdir. Vacib buyrulanlara boyun əyməmək haram olaraq qiyamət əzabına yol açır. Müstəhəbə boyun əyməmək isə böyük ziyanlara, cismi xəstəliklərə səbəb olur.

Quranda buyrulan ən mühüm vacib əməllər, həyatın davamı üçün qazanc əldə etmək, mənzil, geyim, qida və s. bu kimi zəruri ehtiyacları halal yolla əldə etməkdən ibarətdir:

«Ey iman gətirənlər! Sizə verdiyimiz ruzilərin təmiz və halalından yeyin! Əgər Allaha ibadət edirsinizsə, (bu nemətlərə görə) Ona şükür edin»².

«Ey insanlar! Yer üzündəki şeylərin təmiz və halal olanlarını yeyin, Şeytanın izi ilə getməyin! Həqiqətən, Şeytan sizinlə açıq-açıqına düşməndir»³.

«(Ey Adəm oğulları!) Yeyin, için, lakin israf etməyin. Çünki Allah israf edənləri sevməz»⁴.

¹ Həmə'n mənbə.

² «Bəqərə» surəsi, ayə 172.

³ «Bəqərə» surəsi, ayə 168.

⁴ «Əraf» surəsi, ayə 31.

Bu ayələrdə pakizəlikdən, halallıqdan və israfdan çəkinməkdən söhbət gedir.

Halal ruzi qazanmaq, qıdanın paklığına riayət etmək vacib, israf isə haramdır. Halala etinasızlıq, haram və nəcis maddələrlə qidalanmaq Haqqın göstərişinə ziddir. Özünə zülm etməyə və Allah əzabına səbəb olur.

Ailə başçısı gözəl İslam təlimləri ilə tanış olmalı, onları ailəsinə ötürərək, ailə üzvlərinin tərəqqisinə yol açmalıdır.

ÇOX YEMƏYİN ZİYANLARI

Əli (ə) buyurur: «Çox yemək və çox yatmaq insanı məhv edərək, ziyana doğru sürükləyir»;¹ «Çox yeyənin sağlamlığı az, xərci isə çoxdur»;² «Çox yemək qeyri-təbii iştah üzündəndir. Bu bir növ eyib və bir növ xəstəlikdir».³

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: «Möminin qəlbi üçün çox yeməkdən daha ziyanlı bir şey yoxdur. Çox yemək iki şeyə – daşürəkliliyə və şəhvətin təhrik olunmasına səbəb olur».⁴

Allah-təala Bəni-İsrailə buyurur: «Çox yeməyin! Həqiqətən, çox yeyən çox yatar. Çox yatan az namaz qılar. Namazını azaldan isə qafillərdən sayılır».⁵

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Çox yeməkdən çəkinin! Həqiqətən, o, bədəni məhv edir, müxtəlif xəstəliklərə və ibadətdə süstlüyə səbəb olur»;⁶ «Allah yanında dolu qarından daha pis bir şey yoxdur».⁷

¹ Mizanül-hikmə, 1-ci cild, səh-117.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə.

⁶ Həmən mənbə.

⁷ Həmən mənbə.

Musa ibn Cəfər (ə) buyurur: «Əgər hamı yemək məsələsində orta yolu tutarsa, onların bədənləri daim normal vəziyyətdə olar».¹

Haqq elçisinin yeyib-içmək məsələləri haqqında maraqlı göstərişləri mövcuddur. Bu o həzrətin (s) tibb elminə aid möcüzələrindəndir: «Ac olduğun zaman yeməyə əl uzat, tam doymadıqda isə ondan əlini çək».²

Tox olduğu halda qidalanmaq həzm orqanı, bədənin sağlamlığı üçün olduqca ciddi təhlükədir. Tam ac olduqda qidalanmaq, tam doymadan yeməkdən əl çəkmək insan sağlamlığı, uzunömürlülük, qıvrıqlıq üçün ən başlıca amildir.

İBRƏTAMİZ BİR DƏRS

Böyük əmirlərdən biri mahir bir həkimi camaatı pulsuz müalicə etmək üçün Mədinəyə göndərdi. Həkim bir neçə müddət Mədinədə qaldı. Lakin ona müraciət edən çox az oldu (Bəzən heç müraciət edən olmurdu). Bu məsələ onu çox təəccübləndirdi. Peyğəmbərin (s) yanına gəlib, şikayətləndi. Həzrət buyurdu: «Bu şəhər həmişə belədir, çünki mən onlara tapşırıışam: «Tam acmayınca yeməyə əl uzatmayın. Tam doymamış əlinizi süfrədən çəkin». Həkim dedi: «Siz bu bir neçə sözdən ibarət tapşırığınızla bütün tibb və səhiyyə qanunlarını bəyan etmişiniz. Elə buna görə də, bu şəhərin əhalisi bu sadə üsulun vasitəsilə xəstələnmişlər».

Əmirəl-möminin Əli (ə) yeməyə başlamaq haqqında çox mühüm bir göstəriş verir: «Yeməyə duzla başlayın. Əgər camaat bu işin faydasını bilsəydi, ondan təcrübə olunmuş bir dərman kimi istifadə edərdi».³

¹ Vəsail, 16-cı cild, səh-406.

² Mizanül-hikmə, 1-ci cild, səh-123.

³ Vəsail, 16-cı cild, səh-520.

Rəsulullah (s) isti su içməyi qadağan etmişdir və «Allah öz bərəkətini hərərəti sönmüş yeməyə bəxş etmişdir»-deyə buyurmuşdur. Bundan başqa, Peyğəmbər isti yeməyi soyutmaq üçün üfürməyi də qadağan etmişdir.¹

Müqəddəs İslam dinində hər hansı bir heyvanın (canlının) insanın yemək yediyini gördüyü halda ona etinasızlıq etməsi qəti şəkildə qadağan olunmuşdur.

Nəcih deyir: «Həzrət Müctəbanı gördüm. Yemək yeyirdi və qarşısında bir it dayanmışdı. Bir tikə özü yeyir, bir tikə isə itə verirdi. Ərz etdim: «Nə üçün iti süfrə başından qovmursunuz?» İmam buyurdu: «Həqiqətən, mən yemək yeyəndə hər hansı bir canlının məni görməsinə və ona etinasızlıq göstərməyə Allahdan həya edirəm».²

Bəli, yemək də lazımdır, yedizdirmək də. Yemək bədən üçün zəruridir. Yedizdirmək isə əxlaqi bir vəzifə kimi Haqqın lütfünə səbəb olur. Bu məsələyə etinasızlıq insafdan uzaqdır.

İmam Müctəba (ə) buyurur: «Qidalanarkən 12 şeyə diqqət yetirmək lazımdır: neməti və onun xaliqini tanımağa, ruzi məsələsində Haqqın qədərinə razı olmağa, yeməyə «bismillah»la başlamağa, yeməkdən sonra şükür etməyə, yeməkdən öncə dəstəmaz almağa, yemək yeyərkən sol tərəfi üstə əyləşməyə, üç barmaqla yeməyə, barmaqları yalamağa, süfrədə olanlardan yeməyə, tikəni az-az götürməyə, yaxşı çeynəməyə və süfrə arxasında əyləşənlərə az baxmağa».³

İmam Rza (ə) buyurur: «Gecə az yeyin. Bu sizin kökəlməməyinizə kömək edər».⁴

¹ Həmən mənbə, səh-518.

² Mizanül-hikmə, 1-ci cild, səh-125.

³ Vəsail, 16-cı cild, səh-539.

⁴ Bihar, 62-ci cild, səh-324.

Rəsulullah buyurur: «Allah dərgahında ibadəti çox, yeyib-içməyi, yatmağı az olan şəxs Allah mələklərinin rəğbətini qazanır».¹

Digər bir hədisdə isə belə buyurur: «Yeyib-içmək, geyinmək məsələlərində bədəninizə və qarnınıza qarşı insafli olun. Həqiqətən, bu insaf peyğəmbərliyin bir hissəsidir».²

Əli (ə) buyurur: «Az yemək insanın böyüklüyü və sağlamlığın davamlılığıdır».³

Digər bir hədisdə isə buyurur: «Allah-təala bəndəsinin xeyrini istədikdə, ona az danışmaq, az yemək və az yatmağı nəsib edir».⁴

Ailədə digər diqqətəlayiq məsələlərdən biri də siqaret, qəlyan, narkotik maddələr və s. kimi insan orqanizminə köklü ziyan vuran ünsürlərdən çəkinməkdir.

Bəzi şiə fəqihlərinin fikrincə, tüstü ifraz edən maddələr bütünlüklə haramdır. Çünki onlar tədricən sağlamlığı pozur və bəzən də ictimai və əxlaqi pozğunluqlara gətirib çıxarır.

İslamda qadağan qoyulmuş məsələlərdən biri də müştərək daraq, qətfə və diş fırçasından istifadə etməkdir.

Ümidvarıq ki, ailə üzvləri, xüsusilə də ailə başçıları sağlamlıqlarını qorumaq üçün belə məsələlərə əhəmiyyət verəcəklər. Bütün bunlar İslamın göstərişləri olduğu üçün onlara riayət etmək ibadət, əks təqdirdə isə günah sayılır.

¹ Mizanül-hikmə, 1-ci cild, səh-116.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

ON İKİNCİ FƏSİL

AİLƏ QURULUŞUNDA İSLAM ƏXLAQI

GÖZƏL ƏXLAQIN DƏYƏRİ

Qadın və kişi özlərinin və övladlarının səadəti naminə Quranın və rəvayətlərin təkid etdiyi bir çox əxlaqi məsələlərə riayət etməlidirlər.

Gözəl əxlaq sahibi olub, əxlaqi çirkinliklərdən qorunmaq çətin iş deyil. Əxlaqi məsələlərə riayət etmək, az bir müddətdə əxlaqi çirkinliklərdən çəkinmək mümkün olan işdir. Bu, ilahi yolu asanlaşdırır, ailəni möhkəmləndirir və qarşılıqlı məhəbbəti gücləndirir. Bu, digərlərinə, xüsusilə də ailənin övladlarına nümunəvi əxlaq dərsi təsirini bağışlayır.

Əxlaqi xüsusiyyətlərin icrası ailə həyatına səmimiyyət, əmniyyət, eşq və məhəbbət bəxş edərək, həyatı baldan da şirin edir.

Əxlaqi xüsusiyyətlərlə zinətlənmək və onları həyata keçirməklə bağlı Quranın bir çox ayələrində Peyğəmbər (s) mədh olunmuşdur:

«(Ya Məhəmməd!) Allahın mərhəməti səbəbinə sən onlarla yumşaq rəftar etdin. Əgər qaba, sərt ürəkli olsaydın, əlbəttə, onlar sənənin ətrafından dağılıb gedərdilər»¹.

«Doğrudan da, sən böyük əxlaq sahibisən!»².

Peyğəmbər buyurur: «İslam gözəl əxlaqdır».³

İmam Həsən (ə) buyurur: «Yaxşılıqların ən yaxşısı yaxşı əxlaqdır».⁴

¹ «Ali-İmran» surəsi, ayə 159.

² Qələm surəsi, ayə-4.

³ Mizanül-hikmə, 3-cü cild, səh. 137-138.

⁴ Həməən mənbə.

Rəsulullah (s) buyurur: «Gözəl əxlaq dünya və axirət səadətini özüyülə gətirir».¹

Əmirəl-möminin Əli (ə) buyurur: «Gözəl əxlaq bütün yaxşılıqların başıdır».²

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Gözəl əxlaq sahibi olmaqdan yaxşı eyş və yaşayış yoxdur».³

Peyğəmbər (s) buyurur: «Allah-təala gözəl əxlaq sahibini oruc tutan, gecə yarısı ibadətlə məşğul olan şəxs dərəcəsinə yetirər»;⁴ «Qiyamət günü bəndənin (ədalət) tərəzisinə qoyulacaq ilk əməli gözəl əxlaqdır»;⁵ «Sizin mənim yanımda ən seviminiz, qiyamət günü mənə ən yaxınız, ən gözəl əxlaqa malik və çox təvazökar olanınızdır».⁶

Xatəmi-ənbiya (s) imam Əliyə (ə) buyurur: «Sənə öz əxlaqıma daha oxşar əxlaq sahibini tanıtdırımmı?» İmam «Bəli»-deyə cavab verdi. Rəsulullah (s) buyurdu: «Sizin ən gözəl əxlaqlınız, ən səbirliniz, yaxınlarınıza daha çox yaxşılıq edəniniz və daha çox insafınız (mənə daha çox bənzəyir)».⁷

Gözəl əxlaq o qədər mühümdür ki, həzrət Peyğəmbər (s) onu öz peyğəmbərliyinin səbəbi kimi göstərmişdir: «Mən, yalnız gözəl əxlaqı təkmilləşdirmək üçün göndərilmişəm».⁸

Gözəl əxlaq Haqq sifətlərinin şüası, ənbiya və imamların xüsusiyyətləri və xeyrin, hərəkətin başlıca amilidir.

Pis əxlaqi xüsusiyyətlər həyatın acılığına, əhali arasında iğtişaş və təfriqəyə səbəb olan şeytani amillərdəndir.

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə.

³ Bihar, 71-ci cild, səh. 388-389.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə, səh-385.

⁶ Həmən mənbə.

⁷ Bihar, 77-ci cild, səh-58.

⁸ Mizanül-hikmə, 3-cü cild, səh-149.

Mən ailənin möhkəmlənməsinə, səmimiliyinə bais olacaq məsələlərə toxunur və Allah-təaladan hamımızı gözəl əxlaqi keyfiyyətlərlə zinətləndirməsini və bizə pis əxlaqi xüsusiyyətlərdən uzaq durmaqda yardım etməsini diləyirəm.

MƏHƏBBƏT VƏ ONUN ELAN OLUNMASI

Qadın və kişinin qəlbinə qarşılıqlı məhəbbəti, eşqi Allah bəxş etmiş və onu öz varlığının nişanələrindən hesab etmişdir. Bu qadın və kişinin eşqinin, xüsusilə də kişinin qadına qarşı eşqinin əzəmətinin göstəricisidir.

«Sizin üçün onlarla ünsiyyət edəsiniz deyə, öz cinsinizdən zövcələr xəlf etməsi, aranızda dostluq, sevgi və mərhəmət yaratması da Onun qüdrət əlamətlərindəndir. Həqiqətən, bunda düşünən bir qövm üçün ibrətlər vardır!»¹.

Bu eşq və məhəbbət izdivacın ilk günlərində, hətta nikah bağlanmazdan öncə meydana gəlir. Qadın və kişi bu daxili neməti, həyata şirinlik bəxş edən bu ülvi hissi qorumaq üçün əllərindən gələni əsirgəməməli, ona zərbə vuran, nəticədə isə ilahi əzaba səbəb olan ünsürlərdən qəti şəkildə çəkinməlidirlər.

Həzrət Sadiq (ə) digərlərinin məhəbbətini cəlb etməyi bacaran şəxs haqqında dua etmişdir: «Allah-təala öz mərhəmətini insanların rəğbətini qazanan şəxslərdən əsirgəməsin».²

Eşqi heç bir əqli və şəri səbəb olmadan nifrətə çevirmək Haqqın neməti qarşılığında naşükürlük, onu qorumaq isə dünya və axirət sevincinin qarantıdır.

¹ «Rum» surəsi, ayə 21.

² Mizanül-hikmə, 2-ci cild, səh-205.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Vay olsun Allah neməti qarşılığında naşükürlük edənlərə. Xoş Allaha görə bir-birlərinə məhəbbət bəsləyən şəxslərin halına».¹

Əli (ə) buyurur: «Ehsan və yaxşılıq baxımından ən fəzilətli şəxs, öz tərəf müqabilinə məhəbbət göstərməkdə öncül olan şəxsdir».²

İnsan həyat yoldaşı və övladları kimi yaxınlarından əlavə, digər eşqə, məhəbbətə və dostluğa layiq şəxslərə sevgi bəsləyib, onlara ehtiramla yanaşmalıdır.

Hədəsi-qüdsidə qeyd olunur: «Yaradılmışlar mənim əyalımdırlar. Onların ən sevimlisi digər məxluqata qarşı mehriban olan və öz ehtiyaclarını aradan qaldırmağa səy göstərənlərdir».³

Yuxarıda qeyd etdiklərimizdən məlum olur ki, qadın və kişinin qarşılıqlı məhəbbəti Allah varlığının əlamətlərindən və Haqqın nemətlərindəndir. Həyatın davamı yalnız onun qorunması və artırılmasına bağlıdır.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Qadınlara məhəbbət bəsləmək peyğəmbərlərin əxlaqındandır».⁴

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Gözümün aşığı (nuru) namaz, ləzzət və sevincim dünya qadınları, xoş ətirli güllərim isə Həsən və Hüseyindir».⁵

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Camaat dünya və axirətdə qadından aldıkları ləzzət qədər heç bir ləzzət almırlar. Allah-təala buyurmuşdur:»⁶

¹ Vəsail, 16-cı cild, səh-171.

² Mizanül-hikmə, 2-ci cild, səh-210.

³ Kafi, 2-ci cild, səh-199.

⁴ Vəsail, 20-ci cild, səh. 22-23.

⁵ Həmən mənbə.

⁶ «Ali-İmran» surəsi, ayə 14.

İmam ayəni oxuduqdan sonra buyurdu: «Behişt əhli nikahdan aldıqları ləzzət qədər heç bir şeydən – nə yeməkdən, nə də içməkdən ləzzət almırlar».¹

Rəsuli-əkrəm (s) buyurur: «Kişinin həyat yoldaşına dediyi «Həqiqətən, mən səni sevirəm» sözləri heç vaxt qadının qəlbindən silinmir».²

İmam Sadiq (ə) buyurur: «İnsanın qəlbində həyat yoldaşının məhəbbəti artdıqca, imanı da artır».³

Əlbəttə, diqqət yetirmək lazımdır ki, qadına qarşı eşq bəsləyərkən ifrata varmaq olmaz. Çünki ifrat eşq insanın haqq yolunda addımlamağına mane olur. Bu, qadının eşq vasitəsilə kişiyə hakim olmaq istəməsi zamanı özünü daha çox göstərir.

İnsanın hər bir hissi, hər bir duyğusu, o cümlədən qadına məhəbbəti Allaha olan imanına tabe olmalıdır. Onun qadına məhəbbəti günah qaynağına çevrilərsə, bu zaman bu ülvü hiss öz ilahi məcrasından çıxıb, şeytani cığırla hərəkət edər. Bu növ eşq Allah razılığından kənardır.

AZ UMMAQ

Kişi və qadın hər ikisi özünəməxsus cismi və ruhi gücə malikdir. Bu gücü anlamaq azacıq ünsiyyətdən asılıdır. Qadın və kişi azacıq ünsiyyətdən sonra bir-birlərinin cismi və ruhi qabiliyyətləri ilə daha yaxından tanış olurlar.

Qadın və kişi bilməlidir ki, uca Allah insana ünvanladığı əmr və qadağaları buyurarkən, iki mühüm məsələni nəzərə almışdır: 1. İnsanın bacarığı xaricində olan bir şey tapşırمامışdır; 2. İnsanın öhdəsinə qoyduğu məsuliyyətləri onun bacardığından da bir pillə aşağı mərhələdə tələb etmişdir.

¹ Vəsail, 20-ci cild, səh. 23-24.

² Həməən mənbə.

³ Həməən mənbə.

Bu ulu Tanrının qiyamət gününə qədər davam edəcək lütfüdür. «Bəqərə» surəsinin 233, 286, «Ənam» surəsinin 152, «Əraf» surəsinin 42 və «Möminun» surəsinin 62-ci ayələrində bu həqiqətə toxunulmuşdur:

«Heç kəsin öhdəsinə gücü çatmayan iş (bacarığı xaricində olan iş) qoyulmaz».

«Allah heç kəsi gücü çatmayan işi (görməyə) vadar etməz».

Buna əsasən, qadın və kişi qarşılıqlı təvəqqe və umacaqlarında Haqqın rəhim xüsusiyyətindən dərs almalıdırlar.

Birincisi, istər maddi, istərsə də mənəvi məsələlərdə imkan xaricində olan tələblər irəli sürməməlidir. Çünki bu bir zülm olaraq Haqqın əzabına səbəb olur.

İkincisi isə, öz istək və tələbləri zamanı bir-birlərinin hazırki imkanından da aşağı mərhələni nəzərə almalıdırlar.

Əgər onlar belə bir iş görə bilsələr, bu zaman ilahi övliyaların əxlaqını özlərində əks etdirmiş olacaqlar.

Çox şey ummaq imkan xaricində olan bir işin icrasını tələb etmək deməkdir. Şübhəsiz ki, belə bir işin tələb olunması ailədə qan-qaraçılıq yaradır, səmimiyyəti pozur, nəticədə isə ailənin dağılmasına gətirib çıxarır.

Çox şey ummaq qürurdan doğan şeytani bir xislət və ruhi bir xəstəlikdir. Az şey ummaq isə ədəbin, mərifətin göstəricisidir.

Əgər baldan da şirin bir həyat sürmək istəyirsinizsə, ixtilafdən, şəxsiyyəti təhqirə yol açan artıq umacaqdan uzaq durun. Çünki Haqqın rəhmətini, razılığını yalnız bu yolla cəlb etmək mümkündür.

Hər halda, qadın və kişi ailədə olduqca səmimi və mülayim olaraq, bir-birlərinə qarşı daha asan tələblər irəli sürməlidirlər. Bu, saleh əməllərdən hesab olunaraq, mükafata layiq görülür.

Həzrət Peyğəmbər buyurur: «Əməlisaleh şəxslər behiştə daxil olaraq, Kövsər kənarında mənimlə ilk görüşən şəxslər olacaqlar».¹

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Behiştin «saleh əməl» adlı bir qapısı var. Oradan yalnız əməlisaleh şəxslər daxil olacaqlar. Bu dünyanın əməlisalehləri axirətin də əməlisalehləridirlər».²

Rəsulullah (s) buyurur: «Hər bir saleh əməl sədəqədir».³

Quranda hər bir yaxşı əməlin qarşılığının (mükafatının) on qat ödəniləcəyi buyurulmuşdur.⁴

Az şey ummaq bir növ saleh (yaxşı) əməl və İslami bir sədəqədir. Belə ki, onun mükafatı on qat ödəniləcəkdir. Belə olan surətdə bəs nə üçün qadın və kişilər bu ilahi mükafata layiq olmasınlar? Nə üçün onlar ömürlərinin sonuna qədər bu faydalı mükafatı əldə etmək üçün mübarizə aparmasınlar?

GÜZƏŞT VƏ ƏFV

Qadın və kişinin qarşılıqlı qüsurlara yol vermələri mümkündür. Qadın həyat yoldaşına xidmət göstərərkən, övladlarına baxarkən, yemək hazırlayarkən, eləcə də kişi ailədəki davranışında, ailəni idarə etməsində müxtəlif qüsurlara yol verə bilər. Qüsür, xəta hər iki tərəfdən bağışlanıla biləcək bir məsələdir. Qadın və kişinin lazım olduqda güzəşt etmələri şəri və əxlaqi bir vəzifədir. Onlar bu məsələdə qətiyyətlə qürura yol verməməli və Haqq göstərişlərinə arxa çevirməməlidirlər.

Güzəşt Quran baxımından bir ehsan olaraq, Allahın sevgisini qazanır.

¹ Vəsail, 16-cı cild, səh-303.

² Həmən mənbə, səh. 304-305.

³ Həmən mənbə.

⁴ «Ənam» surəsi, ayə 160.

«(O müttəqilər ki,) İnsanların günahlarından keçərlər. Allah yaxşılıq edənləri sevər»¹.

«Hər kəs pislilik edəni bağışlasa və onunla barışsa, onun mükafatı Allaha aiddir»².

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Üç şey dünya və axirət böyüklüyüdür: sənə zülm edən şəxsi əfv etmək, sənənlə qohumluq əlaqəsini kəsən şəxslə gəl-get etmək, sənə qarşı nadanlıq edən şəxs qarşısında dözümlü olmaq».³

Rəsulullah buyurur: «Həqiqətən, Allah bağışlayandır və bağışlayanları sevir»;⁴ «Allah-təala müsəlmanın qüsurundan keçən şəxsi qiyamət günü əfv edəcək»;⁵ «Camaatın qüsurlarından keçin. Bunun qarşılığında Allah da sizin qüsurunuzdan keçəcək».⁶

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Biz Əhli-beytik. Bizim böyüklüyümüz, bizə qarşı zülm edən şəxsi əfv etməkdir».⁷

Əmirəl-möminin Əli (ə) buyurur: «Az əfv etmək eyib, intiqam almağa tələsmək isə böyük günahdır»;⁸ «Camaatın ən pisi tərəf müqabilinin qüsurlarından keçməyən və digərlərinin eyibini örtməyən şəxsdir».⁹

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Əfv cəriməsiz, danlaq və qəzəbsiz olmalıdır».¹⁰

¹ «Ali-İmran» surəsi, ayə 134.

² «Şura» surəsi, ayə 40.

³ Bihar, 71-ci cild, səh-400.

⁴ Mizanül-hikmə, 6-cı cild, səh-367.

⁵ Həmən mənbə.

⁶ Həmən mənbə.

⁷ Həmən mənbə, səh. 368-370.

⁸ Həmən mənbə.

⁹ Həmən mənbə.

¹⁰ Həmən mənbə.

Qurana və rəvayətlərə əsasən, əfv Allahın məhəbbət bəslədiyi bir xüsusiyyət, cəhənnəm əzabından nicat qapısıdır.

Nə üçün qadın və kişi bir-birlərinin qüsurlarından keçməklə, Allahın sevimli bəndəsi olmasınlar?! Nə üçün onlar məsum imamlarla, ilahi övliyalarla həmrəy olaraq dünya və axirət səadətinə nail olmasınlar?!

Qadın və kişilər bir neçə dəfə bu üsuldan istifadə edərlərsə, artıq əfv etmək onlarda bir adət halını alaraq, bütün varlıqlarını əhatə edəcəkdir.

ÖZÜNÜ UNUTQANLIĞA VURMAQ

Olduqca gözəl xüsusiyyətlərdən biri də xalq arasında çox az təsadüf olunan özünü unutqanlığa vurmaqdır.

Digərlərinin təqsirini, eyibini müşahidə etdikdə özünü, qarşı tərəfin sənin müşahidə etmədiyindən arxayın olacağı şəkildə unutqanlığa vurmaq insani keyfiyyətlərdəndir.

İnsanın öz həyat yoldaşının hər hansısa bir qüsurlarını gördükdə, özünü bilərəkdən unutqanlığa vurması onun əxlaqının, insanlıq və böyüklüyünün son həddidir.

Əli (ə) buyurur: «Aqilin vücudunun yarısı səbir və dözm, yarısı isə özünü unutqanlığa (görməməzliyə) vurmasıdır»;¹ «İnsanın ən gözəl əxlaqı özünü bildiyi şey haqqında unutqanlığa (bilməməzliyə) vurmasıdır»;² «Özünü bilməməzliyə vurmaq kimi bir ağıllıq, unutqanlığa vurmaq kimi bir dözümlülük yoxdur».³

Xırdaçılıq etmək, səhvi üzə vurmaq, qüsurlardan keçməmək, Əlinin (ə) buyruğuna görə, əxlaqa zidd olan, həyatın şirinliyini pozan xüsusiyyətlərdəndir.⁴

¹ Mizanül-hikmə, 7-ci cild, səh-268.

² Həməən mənbə.

³ Həməən mənbə.

⁴ Həməən mənbə.

Əfv və keçəcək, bundan daha yüksək özünü unutmazlığa vurmaq qadın və kişi üçün zəruri olan əxlaqi keyfiyyətlərdəndir. İnsan yalnız bu növ əxlaqi və insani dəyərlər sayəsində tam aram, şirin bir həyat sürə bilər.

Əfv, özünü bilməməzliyə, unutmazlığa vurmaq qəzəbi udmağın şirin meyvəsi, qəzəbi udmaq isti kürədən can qurtarmaq kimi bir şeydir.

Qəzəb və ardı-arası kəsilməyən dedi-qodular qeyri-insani keyfiyyət olaraq Haqqın nifrətinə səbəb olur. Bu xüsusiyyətin çirkinliyi haqqında bir rəvayət qeyd olunmuşdur. Bir kişi acı bir tərzdə imam Hüseyinə (ə) dedi: «Gəl, din mövzusunda mübahisə edək». İmam (ə) buyurdu: «Mən dinim haqqında kifayət qədər məlumata malikəm. Allahın məni hidayət etməsi mənə gün kimi aydındır. Əgər sən bu mövzuda cahilsənsə, get, cəhlinə bir əlac et...Şeytanın insanı günaha salması üçün bir vəsvəəsi olan mübahisə ilə mənim nə işim var?!».¹

Mübahisə haqqı sübuta yetirmək üçün olarsa, gözəl mübahisənin nümunələrindəndir. Bu növ mübahisənin heç bir eybi yoxdur. O, elmin inkişafı üçün də çox faydalıdır. Lakin mübahisə söz dava-dalaşı, ağıla müvafiq olmayan məqsədlər üçün həyata keçirilərsə, şübhəsiz ki, haram və günahdır.

Həzrət Rza (ə) Əbdül Əzim Həsəniyə buyurur: «Dostlarıma məndən salam de. Onlara de ki, şeytana sizə vəsvəə etməyə yol verməyin. Onlara düz danışmağı, əmanətdarlığı, sakitliyi, yersiz və heç bir faydası olmayan mübahisədən uzaq durmağı tapşır».²

¹ Bihar, 2-ci cild, səh-135.

² Bihar, 74-cü cild, səh-230.

QƏZƏB

Quranla yanaşı, rəvayətlər də bəşəriyyəti əsəbilik və qəzəbdən uzaq düşməyə çağırır və qəzəbi, insanı məhvə sürükləyən bir növ «dəlilik» adlandırırlar.

Əli (ə) dahiyənə kəlamlarında bu məsələyə toxunaraq buyurur: «Qəzəb təhlükədir. Onu cilovlamazsansa, (səni) məhv edər»;¹ «Qəzəb ağıldan yüngül olanların miniyidir»;² «Qəzəb gizli kinləri (düşmənçilikləri) alovlandırır».³

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Qəzəb hər bir ziyanın açarındır».

Bəli, qəzəblənən şəxs hər bir xətaya yol verir. Qarşı tərəfin şəxsiyyətini təhqir edir, öz orqanizminə istənilən ziyanı vurur.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Qəzəb şeytanın bir odudur».⁴

Əli (ə) buyurur: «Qəzəb bir növ dəlilikdir. Həqiqətən, bu xislətə malik olan şəxs peşman olur. Peşman olmadıqda isə, onun bu dəliliyi güclənir»;⁵ «Qəzəb ağılı məhv edir, insanı Haqdan uzaqlaşdırır»;⁶ «Qəzəbini cilovlamayan şəxs bizdən deyil»;⁷ «Şəhvəti və qəzəbinə məğlub olan şəxs heyvanlar sırasındadır».⁸

Həzrət Baqir (ə) qəzəbi boğmaq haqqında buyurur: «Allah qiyamət günü qəzəbini üzə çıxara biləcəyi halda boğan şəxsin qəlbini iman və təskinliklə doldurar».⁹

¹ Mizanül-hikmə, 7-ci cild, səh-231.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə, səh. 232-233.

⁶ Həmən mənbə.

⁷ Həmən mənbə.

⁸ Həmən mənbə.

⁹ Kafi, 2-ci cild, səh-110.

Əli (ə) buyurur: «Allah-təala öz qəzəbini cilovlayan şəxsin eybini örtər».¹

O həzrət vəfalı dostu Haris Həmədaniyə yazır: «Hirsini boğ, qütrətin olsa belə, əfv et. Əsəbini cilovla, gücün yetsə belə, digərlərinin qüsurlarını ört (gizli saxla). Əgər belə edərsənsə, aqibətin xeyir olar».²

«Kafi», «Vəsail» və «Biharül-ənvar» kimi mötəbər kitablarda digərlərinə qarşı qəzəbi boğmağın mükafatının Haqqın qəzəbindən amanda qalaraq, rəhmətinə qovuşmaq olduğu qeyd olunmuşdur.

Həzrət Məsihdən (ə) qəzəbin səbəbini soruşduqda buyurdu: «Qəzəbi törədən üç səbəb var: qürur, eqoistlik və digərlərini səviyyəsiz hesab etmək».

Həzrət Peyğəmbərin (s) Əmirəl-möminin Əliyə (ə) ünvanladığı tövsiyələrdə oxuyuruq: «Qəzəblənmə, qəzəbləndikdə əyləş və Haqqın bəndələrini əhatə edən qüdrəti haqqında düşün. Qəzəbləndiyində sənə «Allahdan qorx!»-deyə söyləsələr, qəzəbi bir kənara qoyub, normal vəziyyətə qayıt».

FƏXR ETMƏK

İslamda ən pis əxlaqi xüsusiyyətlərdən biri kimi günah hesab olunan, ilahi əzaba səbəb olan xüsusiyyətlərdən biri də, digərləri qarşısında iftixar hissi (fəxr etmək) duymaqdır. Bunun çıxış yolu, yalnız tövbə edərək təvazökarlıq yolunu seçməkdir.

Toydan öncə bir-birlərini görüb bəyənmiş, ailələri haqqında geniş məlumat əldə edərək bu qohumluğu qəbul etmiş ər və arvad indi birgə həyat sürdükləri halda, bəzi imtiyazları nümayiş etdirməkdən, bəzi çatışmazlıqları üzə vurmaqdan, bir sözlə, bir-birlərinə qarşı iftixar hissi

¹ Mizanül-hikmə, 7-ci cild, səh-236.

² Həməən mənəbə.

duymaqdan qəti şəkildə çəkinməlidirlər. Əgər ailədə belə hərəkətlər baş verərsə, bu yersiz dava-dalaşa, kin bəsləməyə və nəticədə, ayrılığa gətirib çıxarar. Belə olan halda, bütün bu baş verənlərin ağır yükü, öz iftixarı ilə bütün bunlara səbəb olan şəxsin üzərinə düşəcək.

Əli (ə) buyurur: «Digərlərinə qarşı iftixar hissi duymaqdan böyük axmaqlıq yoxdur»;¹ «İftixar hissini kənara qoy, qürurdan uzaq ol və qəbiri düşün».²

Fəxr etmək olduqca çirkin xüsusiyyətlərdəndir. Belə ki, imam Səccad (ə) «Səhifeyi-Səccadiyyə»nin 19-cu duasında Haqq dərgahına üz tutaraq buyurur: «(Pərvərdigara!) Məni digərlərinə qarşı fəxr etməkdən qoru».

Əli (ə) buyurur: «Adəm övladının fəxr etməyə nə əsası var?! Onun əvvəli nütfə, sonu isə iyli bir leşdir. Onun ruzisi digərlərinin əlindədir. Ölümdən qaçmağa gücü yoxdur».³

Quran bir çox ayələrdə bu məsələyə toxunaraq, Allah-təalanın qürurlu və fəxr edən şəxsləri sevmədiyini buyurur:

«Həqiqətən, Allah heç bir özündən razını, lovğalanıb fəxr edəni sevməz»⁴.

Hər halda qadın və kişi ailələrinə, var-dövlətlərinə, biliklərinə görə bir-birləri qarşısında lovğalanaraq, iftixar etməkdən çəkinməlidirlər. Çünki bütün bunların hamısı bir gün öz dəyərini itirəcək. Bu şeytani xüsusiyyət yersiz dava-dalaşa, eşqin sönməsinə və Allah-təalanın gözündən düşməyə səbəb olur.

DAVRANIŞ

Qadınla kişinin bir-biri ilə davranması məhəbbət, dostluq, həmkarlıq, təvazö' və ədəb əsasında olmalıdır.

¹ Mizanül-hikmə, 7-ci cild, səh-414.

² Həmən mənbə.

³ Bihar, 73-cü cild, səh-294.

⁴ «Loğman» surəsi, ayə 18.

Onların rəftarı, qarşılıqlı münasibəti hörmət üzərində qurulmalıdır.

Kişi qadının yaradılış baxımından incə, zərif, eşq və həya mənbəyi olmasını bütün hərəkətlərində nəzərə almalıdır. Eyni zamanda, qadın da kişinin güclü, qüvvəli bir varlıq olduğunu bilməlidir.

«Kişilər qadınlar üzərində ixtiyar sahibidirlər. Bu, Allahın onlardan birini digərinə üstün etməsi və kişilərin öz mallarından (qadınlar üçün) sərf etmələri üçündür»¹.

Buna görə də, möhtərəm qadınlar öz ərləri ilə davranışlarında bütün bunlara diqqət yetirməlidirlər. Əgər hər iki tərəf bu həqiqətlərə diqqət yetirərlərsə, bu zaman sağlam ailə quraraq, ömür sürərlər.

Səy etməliyik ki, bizim qarşılıqlı davranışlarımız saleh əməlin bariz nümunəsinə çevrilsin. Bununla həm gözəl həyat sürək, həm də axirət savabından bəhrələmək.

DANIŞIQ

Qadın və kişinin bir-biri ilə danışığı eşqdən, daxili duyğulardan doğmalıdır. Bir-birləri ilə danışdıqlarında ədalətli, xoş, yumşaq və gözəl sözlərdən istifadə etməlidirlər.

Danışiq mülayim, xoş olduqda ilahi rəngə boyanaraq, həyata şirinlik bəxş edir. Söz haqq olduqda yumşaq dillə deyilərsə, bəsirət gözüünün açılmasına, haqqın eşidilməsinə səbəb olur.

Peyğəmbər (s) buyurur: «Siz çox danışmasaydınız, qəlbiniz şyetanın otlağına çevrilməşəydi, o zaman mənim eşitdiyimi eşidər, gördüyümü görərdiniz».²

Artıq danışiqdan, yersiz, dünya və axirətin xeyrinə olmayan sözlərdən çəkinmək lazımdır.

¹ «Nisa» surəsi, ayə 34.

² Kənzül-ummal.

Rəsulullah (s) buyurur: «Kişinin islami gözəlliyi ona xeyri dəyməyən söz danışmamağındadır».¹

Əmirəl-möminin (ə) çox danışan bir kişiyyə buyurdu: «Əməl yazanların əlində olan bir əməl naməsini artıq sözlərlə doldurursan. Hansı ki, bu əməl naməsi Allahın hüzuruna aparılır. Yalnız faydalı sözlər danış və heç bir xeyri olmayan sözlərdən çəkin».

Əbuzər buyurur: «Dünyanı iki kəlməyə (sözə) böl. Birindən halal qazanc üçün istifadə et, digərindən isə axirət üçün. Üçüncüsü faydasızdır. Ondan istifadə etmə».²

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Bəni-Adəmin yaxşı işlərə dəvət, pis işlərdən çəkəndirmək və Allahın zikri üçün danışdığı sözlərdən qeyrisi faydasızdır».³

Əli (ə) buyurur: «Çox danışan şəxs çox səhv edir. Çox səhv edən şəxsin həyası azalır. Həyası azalan şəxsin pəhrizkarlığı azalır. Pəhrizkarlığı azalan şəxsin qəlbi ölür. Qəlbi ölən şəxs isə cəhənnəm oduna daxil olur».⁴

Qadın və kişi ailədə ehtiyacları olan qədər danışmalı, qarşılıqlı eşqlərini elan etməli, bir-birlərinin sirlərini qorumalı, onu evdən kənara, ata, qohum evinə çıxartmamalı və evi yalan, söyüş, qeybət ocağına çevirməməlidirlər. Çünki Quranda və rəvayətlərdə qeyd olunduğuna görə yalan, qeybət, söyüş və bu kimi qeyri-insani keyfiyyətlər insanı Allahın rəhmətindən uzaqlaşdıraraq, ilahi əzaba layiq edir.

Evin kişisi günah əhlini evə gətirərək, Haqq göstərişlərinə zidd olan məclislər qurmamalıdır. Çünki bunun ziyanı ilk növbədə onun özünə və əhli-əyalına dəyərək, onların axirətlərini əllərindən alacaq. Qadın israfdan, yersiz

¹ Mizanül-hikmə, 8-ci cild, səh. 434-440.

² Həməən mənbə.

³ Həməən mənbə.

⁴ Həməən mənbə.

xərclərdən çəkinməlidir. Bəhsləşmədən doğan bu artıq xərclərin hər bir qəpiyi belə qiyamət günü hesab olunacaq.

Kişi və qadın öz davranışları, danışmaları ilə övladlarına örnək olmalıdırlar. İnsanın öz övladını belə düzgün yola yönəltməsinin savabı, yaradılmış bütün insanları düzgün yola yönəltməsinin savabı qədərdir.

ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL

QADININ İFFƏTİ VƏ HİCABI

HİCABIN MƏNFƏƏTLƏRİ

Qadının gözəlliyini örtən, onu tərbiyəsiz və aludə insanların baxışlarından qoruyan örtük və ya hicab Qurandan qaynaqlanan ilahi bir göstərişdir.

Hicabın ən gözəl nümunəsi Zəhra (s.ə) yadigarı olan çadra elm və tərəqqi üçün heç bir maneə törətmir. Əksinə, bir çox təhlükələrdən qoruyur.

Çox qiymətli daş-qaş olan qadın ilahi hicab sandıqçasında olduğu müddətdə ərzində oğruların, qarətçilərin şərindən amanda qalır.

Əgər gənc, gözəl simalar görünməzsə, həva-həvəs alovları, cinsi tələblər atəşi bir millətin paklığını, bir məmləkətin mənəviyyatını yıxmağa qalxmaz.

Əgər gənc oğlanlar küçədə, bazarda, elm mərkəzlərində, idarələrdə və s. kimi ümumi obyektlərdə qız və qadınların gözəlliklərini müşahidə etməzlərsə, bu zaman pozğunluqlar, digərlərinin namusuna təcavüz, zina, homoseksualizm, ruhi xəstəliklər, tüfeylilik və digər bu kimi problemlərlə qarşılaşmaz, minlərlə istedad heyvani həyat qəbiristanlığına gömülməz.

Bütün bunlara əsasən deməliyik ki, hicab və örtük qadın üçün vacibdir. Bunu inkar edən isə İslamın zəruri bir göstərişini, Quranda buyurulan bir əmri inkar etdiyi üçün kafir sayılır.

Hicabı danan hər hansı bir gənc oğlan müsəlman qızla ailə qura bilməz. Çünki bu evlilik qanunsuz, onların arasında bağlanılan nikah batil, aralarındakı münasibət zina, evladdarı isə zinazadədir. Həmçinin, hicabı danan hər hansı bir qız gənc müsəlman oğlana ərə gedə bilməz. Çünki yuxarıda qeyd olunanlar ona da şamil edilir.

Hicab qadının əzəmətini, şəxsiyyətini və gözəlliyini öz əri üçün qoruyur.

Qadın hicab zinəti ilə zinətləndiyi bir halda təhsil, tərəqqi mərhələlərini asanlıqla keçə bilər. «Hicab tərəqqi yolunun maneəsidir» prinsipi şeytani bir vəsvəsə olaraq qarətçi müstəmləkəçilərin, namus oğrularının dünya xalqlarına aşılmaq istədikləri yanlış bir fikir, qərb və şərqlə dövlətlərinin sayaqlamalarıdır.

Ailələrin səmimiyyəti, kişilərin qəlblərinin təskinliyi, ər və arvad münasibətlərinin möhkəmliyi, kişinin öz nikahlı qadınına məhəbbəti, etibar - bütün bunların hamısı qadınların hicab və örpəyinə borcludur.

Əgər kişilər asanlıqla, istədikləri şəkildə (qeyri-qanuni yolla) qadınlara sahib ola bilsələr, bu zaman onların öz nikahlı qadınlara qarşı eşq və məhəbbətlərinin heç bir zəmanəti olmayacaq, yuvalar asanlıqla dağılacaqdır.

Hicabsızlıq, qərbin təlqin etdiyi şəkildə qadının özbaşınalığı onun azadlığı demək deyil. Bu növ azadlığın ziyan və təhlükəsini saymaqla qurtarmaq olmaz: Hicabsızlıq indiyə qədər minlərlə kişini azgınlığa, tüfeyliliyə, ailəli qadınlarla qanunsuz münasibətlərə sürükləyib; təlağın sayını artırıb; yəhudilik və məsihiliyin arzu etdiyi kimi, bir çox kişi və qadınların İslamdan, dindən çıxmasına səbəb olub və s.

Hicabsızlığın təməlini qoyanlar, dilə gəlib, onun acı nəticələrini son dövrlərin ən qorxulu təhlükəsi adlandırırlar.

İranda mövcud olan ailə quruluşu həya, iman, təqva əsasında qurulan, olduqca güclü, möhkəm bir ailə quruluşudur. Bu səbəbdən, təlaq da digər ölkələrə nisbətən olduqca azdır.

Qərb müstəmləkəçiləri Rza xan adlı vətəninə satan, xain birinin əli ilə tüfeyliliyin, savadsızlığın əsasını qoyduqdan, Qurandan gələn hicab və örtüyü qarət etdikdən sonra

ailələrin vəziyyəti tamamilə dəyişdi. Təlaq inanılmaz şəkildə artdı. Belə ki, onun hakimiyyətinin sonlarında hər ay altıyeddi min ailə boşanmaq məqsədi ilə məhkəmələrə müraciət edirdi. Qadınlar ərələrindən, kişilər isə arvadlarından imtina edirdilər. Ailə məsuliyyətini çiyinlərindən atmış bu iki zümrə sürətlə cəmiyyətə qoşulur, nəticədə isə pozğunluq, fəsad baş alıb gedirdi.

Hicabın aradan qaldırılması məsələsindən sonra, böyük mərcəyi-təqlid, dahi alim mərhum Ayətullah Şahabadi şah rejimindən qorxmayaraq minbərlər üzərində, ümumi və xüsusi məclislərdə fəryad edirdi: «Rza xan Quranın hicabını qarət etməklə, Gövhərşad məscidinin və imam Rzanın (ə) məqbərəsinin ətrafında hicabsızlıq əleyhinə qiyam edən əhalini qırmaqla yüz iyirmi dörd min peyğəmbərin belini sındırdı».

Bəli, o arif, İslam hökmlərində, fəlsəfədə məharətli müctəhid, misilsiz alim olan o haqq aşiqi hicabsızlığı Allah elçilərinin belini qıran bir amil hesab edir.

Qütb çox faydalı «Biz müsəlmanıq mı?» kitabında yazır: «Əlimə keçən sənədlərdən məlum oldu ki, papalardan biri bütün keşiş və kardinalları Vatikanə dəvət edir. Onlardan İslamı məhv etmək, din işığını söndürmək üçün Vatikan və məsihiyyətə az xərcə başa gələn bir yol tapmalarını tələb edir. Bu məqsəd üçün komissiyalar təşkil olunur. Mütəxəssislər müxtəlif fikirlər irəli sürürlər. Bütün rəy və fikirlər arasında yalnız bir rəy keşişlər, kardinallar və papanın özü tərəfindən qəbul olunaraq bəyənilir. Həmin rəy bundan ibarət idi: İslamı məhv etmək üçün ən güclü silah, ən az xərc tələb edən proqram müsəlman qadınlarının hicabını əllərindən almaqdır. Bu yolla onları bütün məkanlarda gənclərin ixtiyarına verər və qeyri-qanuni münasibətlərə sürükləyərək».

Bu layihə xainlərin əli ilə həyata keçirildi, qadınların həva-həvəsini, imansız qızların qeyri-normal tələblərini alovlandırdılar. Bununla da İslam ölkələri, İran acınacaqlı vəziyyətə düşdü. Belə ki, dinin məhv olması təhlükəsi gözlənilirdi. Belə bir şəraitdə peyğəmbərlər sülaləsindən, imamlar nəslindən olan şücaət simvolu Xomeyni (r.ə) İranda bir şimşək kimi çaxdı. Öz möhkəm yumruğu ilə biganələrin, yadların sinəsinə vuraraq dini əsarətdən qurtarıb, Quran hicabını müsəlmanlara qaytardı.

Bu ilahi inqilabı qorumaq, bu əzəmət dolu ilahi hərəkətdən doğan dəyərlərin keşiyini çəkmək İslam ümməti üçün vacib bir vəzifədir. Heç bir vəchlə düşməyə bu nuru söndürmək, İran xalqını inqilabdan öncəki vəziyyətinə qaytarmaq icazəsi vermək olmaz. Yalnız bu yolla bu ilahi mədəniyyətin öz ayaqları üzərində möhkəm dayanaraq, onu digər xalqlara sadir etməsi mümkündür.

Bütün qeyd olunanlara nəzər saldıqda, o mütəfəkkir şəhid (Seyyid Qütüb) dəfələrlə öz çıxışlarında vurğuladığı «Hicab məhdudiyyət deyil, İslamın keşikçisidir» nəticəsini əldə edirik.

Bəli, hicab minlərlə qadını, kişini, ailəni, cəmiyyəti, xüsusilə də gəncləri minlərlə təhlükədən qoruyur və ailələrin isti ocaqlarının dağılmamasına yardım edir.

Tədqiqatçılar Quranın on dörd ayəsinin hicaba dəlalət etdiyi qənaətindədirlər. Bəzi tədqiqatçılar isə bu ayələrin iyirmi beşə çatdığını söyləyirlər.

Həzrət Əli (ə) oğlu imam Həsənə (ə), onun simasında isə bütün dünya xalqlarına xitab edərək buyurur: «Məhrəm-naməhrəmiyə ciddi şəkildə riayət et. Çünki bu səni və bütün naməhrəm qadınları günaha və günah fikrə düşməkdən qoruyur. Əgər sənin ailənin qadınlarının səndən

qeyri bir kişi tanımamalarını istəyirsənsə, bu məsələyə diqqət yetir».¹

Bir şəxs deyir: «Yağışlı bir gündə həzrət Peyğəmbərlə (s) birgə Bəqi qəbristanlığında əyləşmişdim. Ulağa minmiş bir qadın bizim yanımızdan keçdi. Ulağın ayağı çuxura düşərək qadını yerə atdı. Həzrət Peyğəmbər (s) üzünü çevirdi. Mən dedim: «O özünü şalvarla örtmüşdür». Rəsulullah (s) üç dəfə belə qadınlar üçün Allahdan bağışlanmaq dilədi və buyurdu: «Ey camaat! Bədəninizi daha yaxşı örtün və bu növ geyimlərdən istifadə edin. Öz qadınlarınızı evdən çıxardıqda, bu növ libas geyindirin».²

Məqnə, uzun köynək, əba ayə və rəvayətlərdə qadın geyimləri kimi göstərilmişdir.

Qadın özünü Haqqın bəndəsi bilərək, özünü bəndə kimi aparmalıdır. O, həqiqi nemət sahibinin nemətləri üçün Ona şükür etməlidir. Bu şükrün başlıca yolu nemət sahibinin əzəmətini hiss edib, qiyamət gününə inanmaq, Onun bütün göstərişlərinə əməl etməkdir. Yalnız bu yolla özünü, ailəsini, cəmiyyəti hicabsızlığın acı nəticələrindən qoruya bilər.

«Amma kim (qiyamət günü) Rəbbinin hüzurunda durmaqdan qorxmuş və nəfsinə istəyini, şəhvəti qadağan etmişsə, həqiqətən, onun yurdu cənnətdir»³.

Çox təəssüflər olsun ki, bu gün dünyanın dörd bir yanında, bəzi qadınlar öz şəhvəni istəklərini tam azad buraxaraq, keçmiş tariximizdə baş verməmiş azgınlıqlar törədirlər. Çox təəssüf hissi ilə deməliyəm ki, bu gün müsəlman ölkələrində yaşayan qadınlar da onları özlərinə örnək hesab edirlər.

¹ Bihar, 77-ci cild, səh-214.

² Mizanül-hikmə, 2-ci cild, səh-259.

³ «Naziat» surəsi, ayə 40, 41.

Əli (ə) belə qadınlar haqqında buyurur: «Gələcəkdə, qiyamətə yaxın ən pis dövrdə ən pis qadınlar peyda olacaq. Onların xüsusiyyətləri aşağıdakılardan ibarətdir: Hicabsız, lazımi örpəkdən uzaq, öz zinətlərini gözə soxan, dindən çıxmış, fitnəkar, sürətlə (şəhvani) ləzzətlərə tərəf can atan və Allahın haram buyurduqlarını halal hesab edən. Bu xüsusiyyətlərə malik olan qadınlar əbədi olaraq cəhənnəmdə qalacaqlar».¹

DƏHŞƏTLİ BİR HADİSƏ

Yüksək tirajla çap olunan Keyhan qəzetinin bir sayında belə bir dəhşətli məqalə oxudum: «Əlinin (ə) buyruğundakı xüsusiyyətləri özündə tapmış gənc bir qadın qərbin nümayiş etdirdiyi azadlıq nəticəsində ərinin evə gedib-gələn dostları ilə yarıçılpaq şəkildə oturub-durur və daim qadınla-kişinin bir-birinə qarışdığı məclislərdə iştirak edir. Üç yaşlı bir qızı olan bu qadın gənc bir oğlana vurulur və onu ələ keçirmək arzusuna düşür. Dinsiz, şəhvani meyillərə qərq olmuş gənc onu daha çox özünə cəlb edən həmin ailəli qadına deyir: «Bu uşaq bizim aramızda bir maneədir. O aradan götürülməlidir».

Dörd ay bu Allahdan xəbərsiz aşıqlə məşuqun arasında məsum uşaq haqqında mübahisə gedir. Nəhayət, qadın məhəbbət mənbəyi kimi yaradılan analıq şəxsiyyətini əldən verir. Buna səbəb isə, şəhvətin qələbəsi və digərinin ağuşuna atılmaq istəyi idi. Qadın günahsız, nur üzlü uşağı evin hamamına aparıb günahkar əlləri ilə onu boğur. Bu yolla bir neçə dəqiqəlik cinsi ləzzətinin maneəsi aradan qaldırılır. Naməhrəm gənc bir neçə dəqiqəlik kamına çatır; ailəli, iffətsiz qadın bir neçə dəqiqəlik cinsi ləzzət alır. Bununla da, daimi olaraq adını ləkələyir və ərinin ürəyinə əbədi bir dağ çəkir».

¹ Vəsail, 14-cü cild, səh-19.

Əgər bu qadının əri azacıq qeyrət göstərüb arvadını digərlərinin gözündən qorusaydı, bu zaman nə günahsız uşaq öldürülər, nə ailəli qadın əbədi olaraq ləkələnər, nə nadan bir gənc bədbəxt olar, nə də yeni qurulmuş isti bir yuva dağılardı. Bəli, hicab məhdudsiyyət deyil, qoruyucudur!

QƏRB ZİYALILARININ HAZIRKI QƏRB CƏMİYYƏTİNİN DÜŞDÜYÜ VƏZİYYƏTƏ BAXIŞI

İngiltərənin keçmiş baş nazirlərindən biri məqalələrinin birində yazır: «Mən bir çox dəliliyə səbəb olacaq əməllərə qurşanmaq təhlükəsi ilə qarşılaşmışam. Lakin onlardan birindən çəkinmək üçün çox çalışıram. Bu aldadıcı eşqlə ailə qurmaqdır. Qorxuram küçədə, bazarda bir qızı görərək xoşum gəlsin və onun idealım olduğunu düşünüm».

Dərdüşüncəli insanlar yaradılışın pak gövhərini azadlıq adı altında hicabdan məhrum edib, şəhvətinin hər tələbinə «bəli» demək ixtiyarını ona verdilər. Sonra da aldadıcı eşqlə ailə qurmaqdan qaçmaq üçün onu kənara atdılar. Çünki onlar bu qiymətli gövhərin əllərindən çıxaraq, hər an bir naməhrəmin ağuşunda olduğunu müşahidə etdilər.

İsveç yazıçısı və şairə xanım Eliza Mari «Ekspress» qəzetində çap olunan bir məqaləsində Avropa cəmiyyəti haqqında yazır: «Kişilər vəfa və səmimiyyətin nə olduğunu bilmirlər. Onlar, yalnız hiylə ilə qadınları diz çökdürürlər».

Bu xanımın nəzərinə çatdırmaq lazımdır ki, qadınları iffətsizliyə, hicabsızlığa sürüklədikdən, onları azadlıq adı ilə şəhvani istəklərin əsirinə çevirdikdən sonra kişilər onları istədikləri zaman, istədikləri yerdə yarıçılpaq halda görə bildilər. Beləliklə də, öz ailələrinə qarşı olan vəfa və səmimiyyətlərini əldən verib, hiyləgər, məkrli bir şəxsə çevrildilər.

Hicabsızlığın acı nəticələri bir-iki deyil. Onu saymaqla sona yetməz.

Hicabsızlığın təsirindən kişilər öz həyat yoldaşlarından əl çəkir, gənclər şəhvətin doydurulmasının asan olduğunu gördükdə, ailə qurmaqdan boyun qaçıraraq namus ovuna çıxırlar. Qərbin təlqin etdiyi ailə quruluşu və onları yamsılayan şərq ailəsi, beləcə, dağılaraq cəmiyyətdə meşəyə bənzər bir vəziyyət yaradır.

Xanım Eliza Mari məqaləsinin digər bir hissəsində yazır: «Hal-hazırda İsveçin hər bir yanında ərə getmək arzusunda olan gözəl qızlar çoxdur. Lakin onlar məcburi şəkildə kişilərlə dostluq edirlər».

Bəli, ailə qurmaq intizarındadırlar, lakin özlərinə münasib həyat yoldaşı tapa bilmirlər. Çünki gənclər qadınlardan istədikləri şəkildə, asanlıqla istifadə edə bildikləri üçün ailə qurmağa ehtiyac duymurlar. Bundan başqa, bir çox ailəli kişilər də öz cinsi istəklərini istədikləri kimi doydurmaq üçün həyat yoldaşlarını boşayırlar.

Xanım Eliza Mari yazır: «Mən qızlara tövsiyə edirəm ki, ailə qurmadan öncə heç bir kişi ilə əlaqə yaratmasınlar».

Bu necə də mühüm bir tövsiyədir! Lakin qadının dünyadakı vəziyyəti və qərb cəmiyyətində kişinin məsuliyyətsizliyi ilə bir araya sığmır.

Dünya ictimaiyyəti ideal bir cəmiyyətdə yaşamaq istəyirsə, İslamın qadınla bağlı insani, fitri və şəri qayda-qanunlarını həyata keçirməlidir. Bütün bu qanunların önündə olan qadın örtüyünü ona qaytarmalı, bununla da, onun ismət, həya və iffətini özünə verməlidir. Əks təqdirdə, bütün bu fəsadın dərmanı tapılmayacaq.

Qərbin qadına rəva qıldığı zülmün tarixdə misli yoxdur. Onlar qadının bütün meylini işvəgərliyə, kişiləri azdırmağa, özlərini küçədə, bazarda nümayiş etdirməyə sövq etmişlər. Onu şəhvət vasitəsinə çevirmiş və bu yolla ondan pul qazanmaq, şəhvəti doydurmaq üçün istifadə etmişlər.

Əli (ə) «Nəhcül-bəlağə»də buyurur: «Heyvanların bütün səyi qarınları, yırtıcıların bütün səyi digərləri ilə düşməncilik etmək, qadınların bütün səyi isə dünya bəzək-düzəyi və fəsad üçündür. Allahın əmrlərinə tabe olan, səmimi və Allahdan qorxanlar, yalnız mömin kişi və qadınlardır».¹

İMAM HÜSEYNDƏN (Ə) ALINASI BİR DƏRS

İmam Hüseyin (ə) döyüş meydanına getməzdən öncə həzrət Zeynəbə (s) buyurdu: «Qadınların bütün zinət əşyalarını topla. Mən şəhid olduqdan sonra düşmən xeymələrə tərəf gəldikdə, bunları onlara tərəf atın. O dünyapərəstlərin başı zinət əşyalarını toplamağa qarışdıqda, siz əmniyyəti olan bir yerdə sığınacaq tapın ki, naməhrəm gözündən uzaq olasınız».

Tarixi mənbələrdə qeyd olunduğuna görə, Yezid çubuqla imam Hüseyinin (ə) dodağına, dişlərinə vurduqda, onun sarayında yaşayan bir kənis yuxuda həzrət Zəhranın (s) Yeziddən qəmli-qüssəli bir vəziyyətdə şikayətləndiyini görür. Qorxu və izzət içində yuxudan ayılan kənis, başıaçıq vəziyyətdə özünü Yezidin məclisinə atır və qışqırmağa başlayır. Kənisi bu vəziyyətdə görən Yezid öz əbasını onun başına atır və naməhrəmlərin iştirak etdiyi bir məclisə bu şəkildə gəldiyi üçün əsəbiləşir.

Çox maraqlıdır ki, dinsiz, şərəbxor, itbaz, meymunbaz Yezid öz kənisinin naməhrəm qarşısına başıaçıq çıxmasına dözməyərək, onu öz əbası ilə örtüb məclisdən uzaqlaşdırır. Lakin bəzi kişilər öz namuslarını qorumaq üçün heç bir qeyrət göstərmirlər. Onu yarıçılpaq şəkildə özləri ilə gəzdirir və müxtəlif yerlərə göndərirlər.

¹ Nəhcül-bəlağənin şərhı, İbni Əbil Hədid, 9-cu cild, bölüm-153, səh-160.

Həzrət Peyğəmbər (s) qeyrət haqqında buyurur: «Qeyrətli olmaq imandandır»;¹ «Həqiqətən, Allah qeyrətlidir. Hər bir qeyrət sahibini də sevir. Zahiri və batini çirkinlikləri haram etməsi Onun qeyrətindən doğur».²

QURAN BAXIMINDAN HİCAB VƏ GÖZ GÜNAHI

Hicabsızlıq saysız fəsadlarla nəticələnən çirkin bir işdir. Hicabsızlığın haram olunması Allahın qeyrətindən doğur. Xoş o şəxsin halına ki, Haqdan dərs alıb öz namusunu qoruyaraq, qeyrət nümayiş etdirir.

Kişi və qadın küçədə, bazarda, ictimai yerlərdə, elm və təhsil mərkəzlərində, xarici səfərlərdə bir-biri ilə qarşılaşmaq məcburiyyətində olduqlarına görə, onların fikir və ruhi sağlamlıqlarının qorunması üçün Quranda qadınlarla bağlı bir, hər iki cinslə bağlı isə digər bir vacib göstəriş verilmişdir.

Qadınlar barədə buyurulur: **«Ya Peyğəmbər! Zövcələrinə, qızlarına və möminlərin övrətlərinə de ki, çarşablarını örtünlər. Bu onların tanınması və onlara əziyyət verilməməsi üçün daha münasibdir. Allah bağışlayan və rəhm edəndir»**.³

Hər iki cins haqqında isə buyurulur: **«(Ya Məhəmməd!) Mömin kişilərə de ki, gözlərini haram edilmiş şeylərdən çevirsinlər, ayıb yerlərini qorusunlar. Bu onlar üçün daha yaxşıdır. Şübhəsiz ki, Allah onların nə etdiklərindən xəbərdardır»**.⁴ **«Mömin qadınlara da de ki, gözlərini haram buyurulmuş şeylərdən çevirsinlər, ayıb yerlərini qorusunlar»**.⁵

¹ Mizanül-hikmə, 7-ci cild, səh. 357-358.

² Həmən mənbə.

³ «Əzhab» surəsi, ayə 59.

⁴ «Nur» surəsi, ayə 30.

⁵ Nur surəsi, ayə 31.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «İsa (ə) səhabələrinə dedi: «Çirkin baxışlardan çəkinin. Çünki bu baxışlar insan qəlbində günaha meyl toxumunu əkir. Bu baxış, sahibi üçün fitnə törədir. Xoş o şəxsin halına ki, baxışı gözündə yox, qəlbindədir».¹

Əli (ə) buyurur: «Bədəndə gözdən naşükür bir şey yoxdur. Onu istəklərindən məhrum edin. Çünki o sizi Allahdan uzaqlaşdırır».²

Rəsuli-əkrəm (s) buyurur: «Hər bir üzvün özünəməxsus zinası var. Gözün də zinası naməhrəmə baxmaqdır».³

Quranın buyruğuna əsasən, Şüeybin qızı Musa (ə) haqqında atasına dedi: «**Atacan! Onu muzdla çoban tut, çünki bu güclü və etibarlı adam (indiyə qədər) muzdla tutduqlarının ən yaxşısıdır**»⁴.

Şüeyb cavabında deyir: «Bəli qızım, o güclü, qüvvətlidir. Bunun daşı kənara çəkməsindən bildin. Bəs etibarlı olduğunu haradan bildin?» Qız dedi: «Ata, onun qarşısında evə tərəf gəlirdim. Mənə dedi ki, arxamca gəl. Əgər yolu səhv getsəm, mənə de. Biz qadınları arxadan öz baxışlarımızla müşayiət edən şəxslərdən deyilik».⁵

Peyğəmbər (s) buyurur: «Gözlərini haramla dolduran şəxsin gözü qiyamət günü Haqq-təala tərəfindən odla doldurulacaq. Əlbəttə, əgər tövbə edərək Allaha tərəf qayıtmazsa».⁶

Rəsulullah (s) Allah-təaladan nəql edir: «Haram baxış İblisin zəhərli oxlarından biridir. Yalnız Mənə görə gözlərini

¹ Bihar, 78-ci cild, səh-284.

² Bihar, 104-cü cild, səh-36.

³ Həmən mənbə.

⁴ «Qəsəs» surəsi, ayə 26.

⁵ Bihar, 13-cü cild, səh-32.

⁶ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-77.

naməhrəmdən qoruyan şəxsə bunun əvəzində elə bir iman verəcəyəm ki, onun ləzzətini qəlbində duyacaqdır».¹

QURAN BAXIMINDAN QADININ MƏHRƏMLƏRİ

Hidayət və səadət qaynağı, dünya və axirət xeyrinin qarantı olan Allah kitabı qadına məhrəm olanları bir ayədə tanıtdırır. Bununla da qadınlara kimin qarşısında azad, kimin qarşısında isə zinətlərini örtməli olduqlarını aydınlaşdırır: «...Öz-özlüyündə görünən (*əl, üz istisna olmaqla*) zinətlərini (*zinət yerləri olan boyun, boğaz, qol, ayaq və s.*) naməhrəmə göstərməsinlər; baş örtüklərini yaxalarının üstünə çəksinlər; zinət yerlərini ərlərindən, yaxud öz atalarından, yaxud ərlərinin atalarından, yaxud öz oğullarından, yaxud ərlərinin oğullarından, yaxud öz qardaşlarından, yaxud qardaşlarının oğullarından, yaxud bacılarından, yaxud öz (*müsəlman*) qadınlardan, yaxud sahib olduqları cariyələrdən, yaxud kişiliyi olmayan xidmətçilərdən, yaxud qadınların məhrəm yerlərini hələ anlamayan uşaqlardan başqasına göstərməsinlər; gizlətdikləri bəzək əşyalarını göstərmək üçün ayaqlarını (*yerə və ya bir-birinə*) vurmasınlar. Ey möminlər! Hamınız Allaha tövbə edin ki, bəlkə, nicat tapasınız»².

Müsəlman qadınlar, Məhəmməd (s) ümmətinin qızları öz dünya və axirət mənfəətlərinə görə Haqq göstərişlərinə boyun əyməli, qeyrətli kişilər isə, İslam örtüyü ilə öz namuslarını həva-həvəs kölələrinin təcavüzündən qorumalıdırlar. Onlar öz xanımlarının yalnız onlara məxsusluğunu və digərlərinin onların gözəlliyindən ləzzət almalarının qeyrətsizlik olduğunu bilməlidirlər.

¹ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-78.

² «Nur» surəsi, ayə 31.

ON DÖRDÜNCÜ FƏSİL

HƏYATDA ƏMNIYYƏT YAXŞILIQLAR VƏ PİSLİKLƏR

İnsan əql, qəlb, nəfs və cismdən ibarət bir varlıqdır. İnsanın bütün üzvlərinin yaxşılıq və pisləkləri var. Bütün yaxşılıqlar Haqq tərəfindəndir. Pisləklərin qaynağı isə insanın özüdür.

Quranda Rəhim, Rəhman, Rəbb, Ğəfur, Kərim, Lətif, Rəuf, Qüddus, Əiz sifətləri ilə yad edilmiş müqəddəs varlıqdan xeyirdən, rəhmətdən başqa bir şey gözləmək olmaz.

Cəhlin, kinin, həsədin, tamahın və tənbəlliyin pisləkdən, ziyandan qeyri məhsulu yoxdur.

Biliyin, savadın insana öz həyatında lazım olan qədər mənimsənilməsi bir tərəfdən vacibi-eyni, digər tərəfdən isə vacibi-kifayidir.¹

Elm, bilik ağılın inkişafı üçün Allahın bəxş etdiyi ləzzətli bir tikədir. Haqq tərəfindən bəxş edilmiş bir nemət olan ağıl bilik kimi bir nemətlə qoşalaşdıqda, insanın daxilində nurdan yaranmış bir dərya meydana gəlir. Bu nuraniyyət insanın daxili aləminin əmniyyətinin bir qismini təmin edir. Təbii olaraq, bu əmniyyət insandan həyat yoldaşına, övladlarına keçir və nəticədə, onlar da bu daxili təskinlikdən bəhrələnilir, həyatları aramlıq nuruna bürünmüş bir həyata çevrilir.

¹ Vacibi-eyni, yə'ni o vacibdər ki, hamının boynundadır və bə'zi şəxslərin əncam verməsilə o birilərin boynundan düşmür; məsələn, namaz qılmaq kimi;

Vacibi-kifayi, yə'ni o vaciblər ki, hamının boynundadır və bə'zi şəxslərin əncam verməsilə o birilərin boynundan düşür, məsələn ölü müsəlmanın dəfn olunması kimi.

Din elminin, məxsusən fiqh elminin, yəni halal-haramı tanımağın lazım olduğu qədərincə mənimsənilməsi ilk növbədə ailə başçısı, sonra isə evin xanımı və övladları üçün zəruridir. Onlar bu yolla savadlanar və cəhl şərinədən amanda qalarlar.

Bəli, savad əmniyyət, savadsızlıq isə ziyan doğurur.

CƏHL VƏ SAVADSIZLIQ

Əhli-beytdən nəql olunan rəvayətlərdə savadsızlıq mənəvi ölüm, əbədi bədbəxtlik amili, insanın təhlükəli, qorxunc düşməni, küfr və azgınlıq kimi hesab edilmişdir.

«Həzrət Peyğəmbərdən (s) cahilin xüsusiyyətlərini soruşduqda, cavab verdi: «Əgər onunla yoldaşlıq etsən, səni zəhmətə, əziyyətə salacaq. Ondan kənar gəzsən, səni məzəmmət edəcək, sənə bir şey bağışlasa minnət qoyacaq, ona bir şey bağışladıqda isə naşükürlük edəcək. Ona sirr versən, sənə xəyanət edəcək».¹

Özünüz fikirləşin, əgər ailə başçısı cəhalət xəstəliyinə düşər olarsa, mənəvi baxımdan yoxsul olarsa, istər ailədə, istərsə də ailədən kənardə hansı əmniyyətsizliyə, əzab-əziyyət qaynağına çevriləcək?

Cahilin ixtiyarında olan var-dövlət, ailə, arvad-uşaq, hamısı təhlükə ilə qarşı-qarşıyadır.

İslamın təhsilə, elmə verdiyi əhəmiyyətin sirri budur ki, insan özünü, ailəsini tam əmniyyətdə yaşatsın, onları heç bir təhlükə qorxutmasın.

İslami qaynaqlarda qeyd olunur: «Həzrət Məsih var qüvvəsi ilə qaçırdı. Bir tanıdığı ondan qaçmasının səbəbini soruşdu. İsa (ə) «Cahilin əlindən qaçırım»-deyə cavab verdi».

¹ Tuhəful-uqul, 28-ci səh.

Bəli, tam qüvvə ilə cəhlin və peyğəmbərliyə qarşı cahil olanın əlindən qaçmaq lazımdır. Yalnız bu yolla dünya və axirət səadətinə nail olmaq mümkündür.

Cahil iksirə malik olmaqla yanaşı, yenə yoxsuldur. Alim yoxsulluq içində olsa belə, var-dövlət sahibidir.

Əgər sənə iksir belə versələr, elmin olmadığıda yoxsulsan.

Lakin sənə elm versələr, bu zaman iksiri sat getsin.

ELM VƏ BİLİK

Quranın buyurduğuna əsasən, bilicilər nadanlarla heç bir sahədə bərabər deyildirlər: «**Heç bilənlərlə bilməyənlər (alimlə cahil) eyni olar bilərmilə?!**»¹.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Hər hansısa bir gün mənə Haqqa yetirən elmim artmazsa, o günüm bərkətsizdir».²

Digər bir hədisdə buyurur: «Hikmətdən - azacıq da olsa - mənimsəməyən qəlb dağılmış ev kimidir. Öyrənin, öyrədin, düşünün, dünyadan cahil olaraq getməyin. Həqiqətən, Allah qiyamət günü cahilin üzrünü qəbul etməyəcək».³

Əli (ə) «Gürərül-hikəm» kitabında elm və biliyi belə vəsf edir: «Elm qələbə gətirir. Elm bələlər qarşısında bir səddir, ən böyük ehtiyacsızlıqdır. Bilik əqlin nuru, gözəl vaiz, ən yaxşı hidayət, aşkar gözəllik, ən yaxşı dost, ən şərəfətli nəşəb, möminin itkisi, helm bələdçisi, ən faydalı xəzinə və ən şərəfətli həqiqətdir».

Rəsulullah (s) bir cümlə ilə dünya və axirətdə elmin məhsulu olacaq bütün həqiqətləri aydınlaşdırmışdır: «Elm və bilik bütün yaxşılıqların başıdır (əvvəlidir)».⁴

¹ «Zümər» surəsi, ayə 9.

² Mizanül-hikmə, 6-cı cild, səh-449.

³ Həmən mənbə.

⁴ Bihar, 77-ci cild, səh-178.

Əli (ə) var-dövlətlə elmin yeddi köklü fərqi olduğunu buyurmuşdur: «Elm peyğəmbərlərin, var-dövlət isə fironların mirasıdır. Elm xərcləndikcə azalmır, var-dövlət isə xərcləndikcə azalır. Var-dövlətin keşikçiyə ehtiyacı var, elm isə özü insanın keşiyini çəkir. Elm insanla birgə axirətə köçür, var-dövlət isə dünyada qalır. Var-dövlət qazanmaq hamı üçün mümkün olan bir şeydir, elm və onun nuraniyyəti isə möminlərə məxsusdur. Hamı din məsələlərində elm sahibinə möhtacdır, var-dövlətə isə bu sahədə heç bir ehtiyac yoxdur. Bilik qiyamət günü «sirat»dan keçməyi asanlaşdırır, var-dövlət isə bunun qarşısını alır».¹

Boş gəmi dənizin ortasında tufana düşərək məhv olmaq təhlükəsi ilə qarşı-qarşıyadır. Dolu, ağır gəmi isə əmniyyətlə məqsədə doğru hərəkət edir. Boş gəmi cahil, dolu gəmi isə savadlı, geniş məlumatlı insanın misalıdır.

Tövhid nuru işıqlanan qəlb, qiyamət gününə yəqini olan bir qəlbdir. O, bu günün necə bir gün olduğunu bilir: «**Kim (dünyada) zərrə qədər yaxşı iş görmüşdürsə, onun xeyrini görəcəkdir. Kim zərrə qədər pis iş görmüşdürsə, onun zərərini görəcəkdir**».²

Belə bir insan özünün dünyada qonaq olduğunu bilir, axirətin əbədi olduğuna inanır. Allahın bütün nemətlərinin əmanət olduğuna, özünün hər bir nemət qarşısında məsuliyyət daşdığına əmindir. Bir sözlə, onun bütün inancları elmdən doğur. Belə bir insan daim təskinlik içində həyat sürür. İslam bütün ailə üzvlərinin belə olmasını istəyir.

¹ Bihar, 1-ci cild, səh-185.

² Zilzal surəsi, 7-8-ci ayələr.

HƏQİQƏTLƏR QAYNAĞI OLAN QƏLB

İslam qaynaqlarında qəlb «Allahın hərəmi», «çəşmə», «iman», «padşah» və «qab» kimi ifadələrlə yad edilmişdir. O sağlam, xəstə, pak, xəbis, yumşaq, nurani, kor, ölü, qəsavətli, möhürlənmiş kimi sifətlərlə vəsf edilmişdir. Bu ifadələr Quranda, həmçinin «Kafi», «Şafi», «Tuhəful-uqul» və s. kitablarda qeyd olunmuş və hər birinin mənası açıqlanmışdır.

Həqiqətən, qəlb qabdır. Çox maraqlı bir qab. Əgər bu qabda haqqa, qiyamətə iman, nuraniyyət, ixtlas, səmimiyyət, eşq yerləşdirilsə, o zaman bu qəlbın sahibi əmniyyət və təskinliklə yaşayacaq. Onunla əlaqədə olan hər bir şəxs ondan səmimiyyətdən qeyri bir şey gözləməyəcək. Amma bu qaba tamah, həsəd, kin, küfr, şirk, qəsavət və s. kimi qeyri-insani keyfiyyətlər yerləşdirilsə, bu qəlbın sahibi təhlükəli, aludə bir varlığa çevriləcək. Belə ki, heç bir şəxs ondan əmniyyət gözləyə bilməz.

Hələ izdivac etməmiş gənclər öz qəblərinin bu qeyri-insani keyfiyyətlərə aludə olduğunu gördükdə, yalnız onu islah etdikdən sonra izdivac etməlidirlər.

Min arzu ilə öz ailəsindən, ata evindən əl çəkib sizin evinizə gələn hər hansısa bir qızın ümidlərini qırmayın! Vay olsun ailəsi onun üzündən rahatlıq duymayan kişiyyə! Vay olsun ailəsi onun üzündən saysız-hesabsız əziyyətlərə düçar olan qadına! Vay olsun valideynləri onun üzündən rahatlıq görməyən övlada!

Əlinin (ə) buyruqlarına görə, insan öz qəlbini Haqqa bağlamazsa, onu iman, eşq, məhəbbət qabına çevirməzsə, bu zaman o öz sahibini inanılmaz bəlalara düçar edər. Belə ki, o, tamah zillətinə düçar olar və onun hücumu nəticəsində həlak olar. Məqsədinə yetmədikdə qəm-qüssə onu öldürər. Biri ona qəzəbləndikdə qeyzi alovlanır. Özündən razı olduqda özünü tamamilə unudar. Qorxuya düşdükdə ömrü

pəhrizlə hədəyə gedər. Əmniyyətdə olduqda qurur onu bürüyər. Başına bir müsibət gəldikdə, özündən gedərək rüsvay olar. Var-dövlət sahibi olarsa, bu onu azğınlığa sürükləyər. Yoxsulluq ona tərəf gəldikdə, narahatlıq başını qatar. Ac olduqda zəiflikdən ayağa dura bilməz. Toxluqda ifrat edərsə, qarınpərəstlik nəfs yolunu onun üzünə bağlayar. Belə bir insan üçün hər bir şeyin artığı fəsad, əskiyyi isə ziyan gətirər.¹

Həzrət Peyğəmbər (s) qəlbin sağlamlığı və xəstəliyi haqqında buyurur: «İnsanda bir parça ət var. Əgər o sağlam olarsa, cismin digər hissələri də sağlam, əgər xəstə olarsa, cismin digər üzvləri də xəstə olar. Bu bir parça ət qəlbdir (ürəkdir)».²

Digər bir hədisdə buyurur: «Allahın yer üzündə məkanları (qabları) var. Bilin ki, bu məkanlar qəlblərdir. Bu qəblərin ən sevimlisi daha yumşaq, daha saf və daha möhkəm olanıdır. Mömin qardaşlarına qarşı daha yumşaq olan qəlb, günahdan saf olan qəlb və Haqqqa qarşı daha möhkəm olan qəlbdir».³

Əli (ə) bir hədisdə qəlbin sağlamlığı haqqında buyurur: «Sənin qəlbin, yalnız özün üçün bəyəndiyini (istədiyini) mömin qardaşın üçün də bəyəndikdə (istədikdə) sağlam olar».⁴

Görün, qəlbin sağlamlığı üçün nə qədər də maraqlı bir təklif irəli sürülmüşdür?! Bu, Haqq aşıqlərindən bizə gəlib çatmış nurani və dahiyənə bir kəlamdır!

Bəli, insan özü üçün istədiyini digərləri üçün də istəyərsə, onun qəlbi tədricən sağlam bir qəlbə çevrilər. Bu zaman onun qəlbi eşq, səmimiyyət, ixlas ilə dolu bir qəlb olaraq

¹ Bihar, 70-ci cild, səh-52.

² Mizanül-hikmə, 8-ci cild, səh. 216-217.

³ Həməən mənbə.

⁴ Bihar, 78-ci cild, səh-8.

hamıya, xüsusilə də öz həyat yoldaşı və övladlarına dünya və axirət səadəti bəxş edəcəkdir.

İzdivac etməyən şəxslər əgər qeyri-insani keyfiyyətlərə malikdirlərsə, ailə qurmazdan öncə onları islah etməlidirlər. Əks təqdirdə, gələcək ailələrinə, övladlarına zülm etmiş olacaqlar. Bu həqiqəti hamı bilməlidir ki, ailəsi ondan əxlaqsızdan qeyri bir şey görməyən şəxslər Allahın əzabına düşər olacaqlar.

Əql elmlə qidalanar və qəlb ilahi əxlaqla zinətlənərsə, bu zaman insan xeyir mənbəyinə, fəzilət çeşməsinə çevrilər. Bu barədə bir Quran ayəsinə nəzər salaq: **«İman gətirib, imanlarını zülmə qatışdırmayanlar əmin-amanlıqdadırlar. Haqq yola yönəldilmişlər də onlardır!»**¹.

Bəli, öncədən qeyd olunduğu kimi, bütün yaxşılıqlar Allahdan, pislilər isə insanın özündəndir.

Qur'an, Peyğəmbərlər, imamlar və əməli-saleh alimlər vasitəsilə Tanrıya tapınaraq, daxili və zahir qüvvələri səfərbər edərək yaxşılıqlar kəsb edib, pislilərdən uzaq düşmək olar.

İnsan yaxşılıqları, əxlaqi keyfiyyətləri kəsb etdikdən sonra onu bacardığı qədər qeyrilərinə, xüsusilə öz həyat yoldaşına və övladlarına ötürməlidir. Bu məsələyə etinasız yanaşmaq böyük günah hesab olunaraq, insanı Haqqın əzabına düşər edir.

Bizim imamlarımız buyurmuşlar: «Dil ilə deyil, əməllərinizlə digərlərinə örnək olun».

İnsanın əxlaqi gözəlliklərini müşahidə edən hər bir şəxs onu kəsb etmək arzusuna düşür.

Evin kişisi həyat yoldaşı və övladları üçün Allahın höccəti, evdə mənəvi və əxlaqi keyfiyyətlər baxımından öz ailəsinə örnək olmalıdır. Evin kişisi yuxarıda qeyd olunan

¹ «Ən'am» surəsi, ayə 81.

xüsusiyyətləri özündə cəm etmək üçün mütləq öz qəlbini saleh əməl, elm, təqva ilə qidalandırmalıdır. Onun ailəsi yalnız bu zaman Əhli-beyt (ə) evinin kiçik bir nümunəsi ola bilər.

Burada dini məclislərə, məscidlərə gedib-gəlmək, din alimləri ilə, fəqihlərlə oturub-durmaq zərurəti hiss olunur. Bütün bunlardan uzaq düşmək cəhalətin şiddətlənməsinə, qəlbın xəstəliyinə, əxlaqi azğınlıqlara gətirib çıxarır.

İlahi vəhyin Quranda cümlələnməsi, dəyərli kitablarda peyğəmbər və imamlardan qalan əsərlər, bütün bu məscidlər, dini məclislər, əməli-saleh alimlər əlimizdə olduğu bir halda, qiyamət günü Allah dərgahında heç bir üzrümüz olmayacaq.

QİYAMƏT ƏZABI

Sabahın odu, cəhalətin törətdikləri fəsadın, əxlaqi azğınlıqların alovlandığı bir oddur. Allah-təala istədiyi adama məcburi şəkildə əzab vermir. Qarşılaşacağımız əzab od şəklində zühur edən qeyri-insani keyfiyyətlərimiz, əxlaqi azğınlığımızdır. Əgər günah, küfr, Haqqa qarşı inad olmasaydı, bərzəx, qiyamət əzabı da olmayacaqdı.

«Kumeyl duası»nda deyilir: «(İlahi!) Tam əminəm ki, kafirlərə, inadçılara, düşmənlərinə əzab verəcəyini buyurmasaydın, cəhənnəm atəşini tamamilə söndürərdin və heç bir şəxsə əzab verməzdin. Amma Sən and içmisən ki, cəhənnəmi kafirlərlə, naşükürlərlə dolduracaqsan».

Buna əsasən, camaat günaha bulaşmaqla özü üçün od hazırlayır. Mehriban, bağışlayan, insanların rahat yaşaması üçün hər bir şəraiti yaradan Tanrı heç bir şəxsə əzab verməz.

Hər halda qadın və kişilər əxlaqın, imanın köməyi ilə özləri, övladları, qohumları üçün diqqətəlayiq, əmniyyət dolu şərait yaratmalı və bunun vasitəsilə dünya və axirət səadətini əldə etməlidirlər.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Dünya axirətin tarlasıdır».

İmam Baqir (ə) buyurmuşdur: «Dünya təqva əhli üçün gözəl bir mənzildir».¹

Təqva əhli dünyanın hər bir şeyindən axirət üçün istifadə edir. Öz dünyası ilə axirətini abadlaşdırır. Dünyada xoşbəxt yaşayır, axirətdə isə ondan da xoşbəxt bir həyat sürür.

Bənzərsiz İslam şəxsiyyətlərdən olan Abdullah ibni Yəfur deyir: «İmam Sadiqə (ə) ərz etdim: «Biz dünya aşıqıyıq». Həzrət buyurdu: «Dünya nəyinizə lazımdır?». Dedim: «Ondan ailə qurmaq, həcc, qadın və uşaqlarımız, mömin qardaşlarımız və sədəqə vermək üçün istifadə edirik». İmam (ə) buyurdu: «Bunlar dünyadan deyil, axirətdən sayılırlar».

Diqqət yetirin, iman əhli ticarətlə, əkinlə gəlir əldə edir, ailə qurur, camaatın problemlərinin həllinə çalışır, gözəl həyat sürür, ziyarət səfərlərinə gedir, sədəqə verir, bir sözlə, əmniyyət dolu, sağlam bir şəraitdə yaşayır. Onun ardınca isə daha gözəl, daha yaxşı axirətdən bəhrələnir.

Kaş bütün ailələr belə əmniyyət dolu, sağlam həyat sürəydilər! Kaş ailələrə əxlaq, iman hakim olaydı!

İmam Sadiq (ə) bir rəvayətdə həqiqi möminin bütün xüsusiyyətlərini açıq şəkildə buyurur. Həmin rəvayətlərin bir hissəsi belədir: «Hamı mömin tərəfdən əmniyyətdədir. Lakin mömin bu əmniyyəti yaratmaq üçün böyük zəhmətə qatlaşır».²

ƏMƏLİSALEH ATA-ANALAR

Əxlaqi keyfiyyətlərlə zinətlənmiş valideynlər bir-birlərinə və övladlarına qarşı əmin-amanlıq və təskinlik qaynağı, tərəqqi amilidirlər. Onlar öz övladlarına qarşı heç bir zaman etinasızlıq göstərmir, onların bütün ehtiyaclarını ödəyirlər.

¹ Bihar, 73-cü cild, səh-107.

² Bihar, 78-ci cild, səh-37.

Buna imkanları olmadıqda səbirlə, həvəslə, tam əxlaqi bir şəkildə onları qane edirlər. Bu səmimiyyəti görənlər övladları da onların üzrünü qəbul edirlər.

Düşüncəli, əməlisaleh övladlar valideynləri tərəfindən pis işlərə dəvət olunsalar belə, tam ədəblə, onların hörmətini qoruyaraq bu dəvəti qəbul etmirlər.

Peyğəmbərin (s) yaşadığı dövrdə bir ana oğlunun müsəlman olmasından narazı idi. O bu narazılığını bildirmək üçün yemək yemirdi. Lakin Allahın oğlunun müsəlman olmasından razı olduğunu və anasının bu narazılığının heç bir dəyəri olmadığını eşitdikdə, ölüm orucunu pozdu və artıq oğluna bir söz demədi.

Həzrət Peyğəmbərin (s) ana bətnindən yarımçıq düşmüş uşaqlara diqqət yetirdiyi halda – hansı ki, onlara «Behiştə daxil olun»-deyə buyurulduqda, «Valideynlərimizdən öncə daxil olmaq» deyərlər¹ – nə üçün valideynlər öz övladlarının – bu ilahi nemətin qədrini bilməsinlər?! Onun ehtiyaclarını ödəməsinlər?! Halbuki, valideynlərin övlad sahibi olmaları, onların ehtiyaclarını ödəmələri dünya və axirətdə böyük xeyri olan bir ticarətdir.

¹ Vəsail, 20-ci cild, səh-14.

ON BEŞİNCİ FƏSİL

AİLƏDƏ FƏZİLƏT CİLVƏLƏRİ

İXLASLI NİYYƏT

Peyğəmbər (s) dahiyənə bir kəlamında buyurur: «Allah-təala yalnız Ona görə qohumluq əlaqələrini qorumaq üçün ailə quran şəxsi mələklərin tacı ilə bəzəyəcək».

İzdivacın bir çox müsbət nəticələri vardır: Kişi ilə qadının bir-biri ilə ünsiyyəti, yalqızlıqdan xilas olmaq, ruzinin artması, dinin yarısının qorunması, Haqqın rizasının cəlb olunması, cinsi ləzzət, övlad sahibi olmaq, arxa, dayaq tapmaq və s. Əgər insan ailə qurarkən öz niyyətini yalnız Allaha tərəf yönəldərsə, bütün bu xeyirli nəticələrdən əlavə, böyük bir ibadət etmiş olacaq və onun dəyəri mələklərin dəyəri səviyyəsinə yüksələcək. Belə olan təqdirdə, nə üçün bütün dəyərləri üstələyən daha dəyərli bir iş görməyək?!

Bunun üçün ailənin təməlini ixtlas üzərində qurmaq lazımdır. Kişi və qadınlarımız bu məsələyə diqqət yetirərək, öz həyatlarının zahir və batinlərini Haqqın rəhmətinə qovuşdurmalıdırlar. Bununla da, Tanrı onların bütün əməllərini qəbul edər.

Əli (ə) buyurur: «İnsanın əməllərinin heç biri qəbul olunmuş əməl qədər dəyərli deyil».

İXLASIN SON HƏDDİ

Bu mövzuda həzrət Musa (ə) haqqında maraqlı bir hadisəyə nəzər salaq: Həzrət Musa (ə) Şüeybin qoyunlarına su verərkən çəkdiyi əziyyətdən sonra onun dəvəti ilə evinə daxil oldu. Şam süfrəsi açıldı. Şüeyb buyurdu: «Ey gənç! Əyləş, yemək ye». Musa «Allaha pənah aparıram»-deyə cavab verdi. Şüeyb dedi: «Nə üçün? Ac deyilsənmi?» Musa: «Acam, lakin bu yeməyin zəhmətinin qarşılığı olacağından qorxuram. Biz axirət üçün görülən işi qızıl dolu tarla ilə də dəyişmirik». Şüeyb dedi: «And olsun Allaha, mənim elə bir

məqsədini yoxdur. Mənim və ata-babamın adəti qonağa qulluq göstərməkdir». Bu söhbətdən sonra həzrət Musa (ə) süfrə kənarında əyləşib, yemək yeməyə başladı.¹

Olduqca maraqlıdır, Musa (ə) uzun müddət idi ki, Misirdən çıxmışdı. Bu müddət ərzində yaxşı yeməmişdi. Yalnız şirin çöl bitkiləri ilə qidalanmışdı. Şüeybin evinə daxil olduqda isə, lazımi yeməklər düzülmüş süfrə ilə qarşılaşdı. Çox ac olmasına baxmayaraq, yalnız Allaha görə gördüyü işin əlindən çıxacağından qorxaraq, süfrəyə əl uzatmadı. Amma Şüeybin Allaha görə öz qonağına xidmət etmək istədiyinə arxayın olduqda, süfrə başına keçdi.

Şüeybin ixlası gələcəyin ülul-əzm peyğəmbərinin onun üçün səkkiz il çobanlıq etməsinə, Musanın ixlası isə Şüeyb peyğəmbərin onun qayınatası olmasına səbəb oldu.

TƏƏCCÜB DOĞURAN İXLAS

İxlaslı və Əhli-beyt aşiqi olan, uzun müddət ünsiyyətdə olduğum, əxlaqından dərs aldığım alimlərdən biri nəql edirdi: «İlahiyyət elmləri sahəsində təhsil almaq üçün Qum şəhərinə daxil oldum. O zaman Qum hövzəsinin rəisi Ayətullah həacı şeyx Əbdülkərim Hairi idi.

Bir müddət keçdikdən sonra məni bir Əhli-beyt müsibətləri zikr edən şəxs kimi ona tanıtdırdılar. Məndən müəyyən zamanlarda Əhli-beyt müsibəti oxumağımı istədi. Yavaş-yavaş tanınmağa başladım. Həzrət Hüseyni (ə) yad edənlər arasında olduğum üçün fəxr edirdim. Cümə axşamlarından birində şəhərin aşağı tərəfində yaşayan alimlərdən birinin evinə dəvət olundum. Orada məndən minbərə çıxıb nitq söyləməyimi istədilər. «Nəhcül-bəlağə»dən bir neçə cümlə oxuyaraq, bir neçə dəqiqə ölüm haqqında danışdım. Ev yiyəsi məclisin sonuna qədər ağıladı. Məni növbəti cümə axşamına da dəvət etdilər. Növbəti cümə

¹ Bihar, 13-cü cild, səh-21.

axşamı oraya getdikdə ötən həftəkindən bir az sadə, aşağı səviyyədə danışmağımı xahiş etdilər. «Keçən həftə danışdığın sözlər nə vaxt onun (ev yiyəsinin) yadına düşürsə, ağlayır»-deyə bildirdilər. Sonra isə onun ixlası haqqında heyranedici bir hadisə danışdılar:

Ailə qurmamışdı, subay yaşayırdı. Bizim təkidimizin heç bir faydası yox idi. Bir müddətdən sonra bu təklifi qəbul etdi. Ərə getməmiş gənc bir qız təklif olundu. Qızı gördükdə mənfi cavab verdi. Bir müddət sonra qara üzlü, çirkin, üç uşaqly bir dul qadınla ailə qurduğunu eşitdik. Heyrət bizi bürüdü. Bunun səbəbini soruşduqda dedi: «İlk bakirə qızı görüb bəyəndim. Nə qədər çalışdımsa, bu evlənmək niyyətimi yalnız Allaha tərəf yönəldə bilmədim. Ondan əl çəkdim. Əri vəfat etmiş, qazanc gətirəni olmayan bu qadını gördüm. Üç uşağı yetim qalmışdı, heç bir şəxs onunla ailə qurmağa hazır deyildi. Bu an niyyətimi xalisləşdirmək üçün böyük bir fürsət yarandığını gördüm. Yalnız Allaha görə ailə qurdum. Bunun həqiqi qarşılığını qiyamətdə alacağam».

Əli (ə) iklas haqqında buyurur: «Xoş o şəxsin halına ki, əməli, elmi, məhəbbəti, kini, alıb-almamağı, danışığı, sükutlu, davranışı və sözü yalnız Allaha görədir».¹ «İklas ən gözəl aqibətdir»;² «Nicat iklasdadır»;³ «İklas ibadət (qəbul olunma) meyarıdır»;⁴ Həzrət Rəsulullah buyurur: «Xoş iklaslı şəxslərin halına! Onlar hidayət nurudurlar. Hər bir fitnə və zülmət onlardan uzaqdır».⁵

¹ Mizanül-hikmə, 3-cü cild, səh. 56-58.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə, səh. 59-62.

İmam Əskəri (ə) ixlasın yüksək dəyəri haqqında buyurur: «Əgər bütün dünyanı bir loğma halında ixlasla Allaha ibadət edən şəxsə yedizdirsəm, haqqını ödəmədiyimi düşünərəm».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Bütün əməllərinizi ixlasla, yalnız Allaha görə edin. Həqiqətən, Allah yalnız ixlaslı, Ona görə görülmüş işləri qəbul edir».²

«Tam ixlas bütün haramlardan çəkinməkdir».³

Əmirəl-möminin (ə) buyurur: «Allahdan qeyri məqsədi olan şəxs məhv olar».⁴

Əgər həva-həvəs hakimiyyəti, şəhvət hegemonluğu olmazsa, hər bir əməldə ixlas gülü daxili güldə çiçəklənər və onun xoş ətri həyatı başdan-başa bürüyər.

Evlənməyin təməlini ixlas üzərində quran kişi və qadın, həyat yolunu bu cıgırla gedən ailə çox gözəl bir həyat sürürlər: **«De ki, Mənim namazım, ibadətim, həyatım və ölümüm də aləmlərin rəbbi Allah üçündür!»**⁵.

Vacib əməllərdə riyə əməlin batil olmasına, mubah işlərdə isə dəyərdən düşməsinə səbəb olur.

TƏQVA VƏ ƏDALƏT

Qadın və kişi bir-birlərinə qarşı olan islami vəzifələrini yerinə yetirməlidirlər. Bütün bunlar yalnız təqva və ədalət sayəsində mümkündür.

Təqva pis əməllərdən çəkinmək, bəyənilməz davranışdan uzaq olmaq, ədalət isə bütün məsələlərdə ifratdan, təfritdən çəkinmək deməkdir.

Qadının kişiyə, yaxud kişinin qadına zülm etməsi, az da olsa belə, pisdır. Kişi qadınla davranışında onun yaradılış

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə, səh-63.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ «Ənam» surəsi, ayə 162.

xüsusiyyətlərini nəzərə almalıdır. Allah da bir çox məsuliyyətləri qadının öhdəsinə qoyduqda onun bacarığını, qüvvəsini nəzərə almışdır.

Qadının zəif cəhətləri kişinin gözəl rəftarı ilə örtülməlidir. O, kişi ilə döyüşəcək səviyyədə deyildir ki, ev mübarizə meydanına çevrilsin. Bu mövzuda iki rəvayətə nəzər salaq:

Əmirəl-möminin (ə) imam Həsənə (ə) yazdığı bir məktubda çox mühüm məsələlərə toxunur. Belə məsələlərdən biri olan qadın yaradılışı haqqında buyurur: «Həqiqətən, qadın güc mənbəyi deyil, bir dəstə xoş ətirli güldür».¹

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Behişt əhlinin çoxu zəif qadınlar zümrəsidir. Ulu Tanrı onların zəifliyini bildiyi üçün onlara mərhəmət göstərmişdir».

Buna görə də, kişi Haqqın buyurduqlarına əsasən qadınla son dərəcə yumşaq, mülayim davranmalı, ona qarşı azacıq da olsa, zülmü rəva bilməməlidir.

Qadın da öz növbəsində bilməlidir ki, əri öz ailəsini rahat yaşatmaq və onların hər bir ehtiyacını ödəmək üçün min bir əziyyətə qatlaşır. Yuxusuzluğa, uzaq səfərlərin narahatlığına dözür. Buna görə də qadın ona xoş üz göstərməli, təbəssümlə, təmkinlə onun əziyyətlərinə şərik çıxmalıdır.

Bəli, təqva, ədalət, gözəl əxlaq, təşəkkür, səmimiyyət hamısı qadın və kişinin həyatları boyunca malik olduqları fəzilətlər olmalıdır. İnsanlar bu fəzilətlər sayəsində gözəl həyat sürə bilirlər.

Qadının əri ilə, kişinin də həyat yoldaşı ilə gözəl rəftarı İslamda, şiə rəvayətlərində qeyd olunan ən mühüm məsələlərdəndir. Belə ki, onların mətnindən əlavə, sayı belə adamı təəccübə vadar edir.

Zülm bir zərrə qədər olsa da, zalımı ağır cəza gözləyir.

¹ Vəsail, 20-ci cild, səh-168.

Kişi qadının sahibi deyil, ona görə də hər istədiyini etməyə ixtiyarı yoxdur. Qadın da tam azad deyil, ona görə də hər istədiyini edə bilməz.

Qadın və kişi üçün İslam tərəfindən təyin olunmuş vəzifələr mövcuddur. Onlar yalnız bu məsuliyyətlər çərçivəsində addımlamalı, onun hüdudlarından kənara çıxmamalıdırlar. Əks təqdirdə, zülm edərək onun acı nəticəsi ilə qarşılaşacaqlar.

Qadının kişiyə, kişinin də qadına etdiyi zülm haqqında həzrət Peyğəmbərdən (s) bir rəvayət nəql olunmuşdur. Ona diqqət yetirmək yerinə düşərdi: «Hər hansısa bir şəxsin onu incidən arvadı olarsa, onun razılığı olmadan arvadının heç bir əməli qəbul olunmaz. Ərini incidən qadın bilməlidir ki, bu işini davam etdirdiyi halda, cəhənnəmə daxil olan ilk şəxs olacaq. Baxmayaraq ki, gündüzləri oruc tutub, gecələri ibadətlə keçirsin, Allah yolunda qul azad etsin və sədəqə versin».¹ Sonra həzrət buyurdu: «Belə bir çətinlik arvadını incidən, ona zülm edən kişiyə də aiddir. Həmin kişi gündüzləri oruc tutub, gecələri ibadətlə keçirsə belə, Allah yolunda qul azad edib, bütün var-dövlətini Onun yolunda xərcləsə də cəhənnəmə zalım kimi daxil olan ilk şəxs olacaq».

Bu xüsusiyyətlərə malik kişi və qadınlar bilməlidirlər ki, Allah-təala Quranda zalımlara qarşı böyük nifrət bəslədiyini bildirir: «**Allah zülm edənləri sevməz**»².

Qadın və kişi bilməlidir ki, zülm yalnız cismə verilən işgəncə deyil. Qəzəbli baxış, sərtlik göstərmək, təmkinli olmamaq, təhqir, söyüş – bütün bunların hamısı zülmün bariz nümunəsidir.

¹ Həməən mənbə, səh-163.

² «Ali-İmran» surəsi, ayə 57.

Ərinə zülm edən qadın, arvadına zülm edən kişi həqiqi müsəlman deyil. O, hidayət yolunu azmış bir şəxsdir: «**Xeyr, zalımlar açıq-aşkar əyri yoldadırlar**»¹.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Behiştə bəndə arasında yeddi aşırım mövcuddur. Bu aşırımların ən asanı ölümdür». Ənəs «Ən çətini hansıdır?»-deyə soruşduqda, Rəsulullah buyurdu: «Məzlumlar zalımların yaxasından tutduqları bir vəziyyətdə Allah dərgahında dayanmaq».²

Əli (ə) buyurur: «Bəndələrə zülm axirətin ən pis azuqəsidir»; «Zülm yolları azdırır, neməti alır, millətləri həlak edir»;³ «And olsun Allaha, əgər bir qarışqadan arpa qabığı almaq qədərincə günah etmək üçün (zülm etmək üçün) yeddi iqlimi mənə versələr, qəbul etməz və bu zülmü o heyvana rəva bilmərəm. Həzrət Peyğəmbər (s) qarışqanın ağzı, əli və ya ayağı ilə daşdığı şeyi yeməyi qadağan etmişdir».⁴

Rəsuli-əkrəm (s) buyurmuşdur: «Zülm etməkdən qəti şəkildə çəkinin. Həqiqətən, zülm qiyamət gününün zülmətidir».⁵

Bir şəxs Peyğəmbərə (s) dedi: «Mən qiyamət günü işıqlı, nurlu (bir yerdə) olmaq istəyirəm». Həzrət (s) buyurdu: «Heç bir kəsə zülm etmə və qiyamətdə işıqlı, nurlu (bir yerdə) ol».

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Hər bir zülm küfrdür. Günahsız xidmətçini döymək də bu küfrəndir.»⁶

¹ «Loğman» surəsi, ayə 11.

² Mizanül-hikmə, 5-ci cild, səh-596.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə, səh. 599-600.

⁶ Həmən mənbə.

FƏZİLƏTLİ SİMALAR

Mömin kişi və qadınların bəzi xüsusiyyətləri vardır ki, bu xüsusiyyətlərin nəticələri onların həyatında öz əksini tapır: həyatı şirinləşdirir, pak və axirətin abadlaşmasına səbəb olan bir nəsil meydana gəlir.

«Mömin kişilərlə mömin qadınlar bir-birinə dost, hayandırlar. Onlar (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr edər, pis işləri yasaq edər, namaz qılıb zəkat verər, Allaha və peyğəmbərinə itaət edərlər. Allah, əlbəttə ki, onlara rəhm edəcəkdir. Allah, həqiqətən, yenilməz qüvvə və hikmət sahibidir»¹.

Mənə belə gəlir ki, Quran ayələri baxımından iman əhlinin batin və zahirini tanımaq üçün bu bir ayə kifayətdir.

Belə qadın və kişilər müştərək həyata qədəm qoyduqda onların ailəsi səmimiyyət, bərəkət, sədaqət və nur dolu bir həyat sürəcək. Bu kişi və qadının sürdükləri həyat ideal, pak, axirətləri isə abaddır.

Mərhum Məclisi yazır: «Bəzi kişilər var ki, onlar işləməyə getdikdə arvad-uşaqları deyər: «Haram qazandı qəti şəkildə çəkinin. Biz aclığa, çətinliyə dözərik, lakin qiyamət əzabına dözə bilmərik».

Doğrusu, bundan fəzilətli nə ola bilər?! Özünü qiyamət əzabından qorumaq üçün problemlərə, çətinliklərə dözmək!

Mən özüm çox böyük şəxsiyyətlər görmüşəm ki, öz ailələrinə iqtisadi vəziyyətlərindən artıq tələblər irəli sürməyi qadağan edərək, işlər yoluna düşdükdə onların istənilən ehtiyacını ödəyəcəyini vəd edib. Ailələri də ona təslim olaraq, ailə başçısını ruhi sıxıntıya salmaqdan çəkinib, bunun nəticəsində də olduqca səmimi bir həyat sürüblər.

Xədicəyi-Kübra öz ərinin çətin, sıxıntılı vaxtlarında onun qəm-qüssəsinə şərik çıxan qadınlardan idi. O, həzrət

¹ «Tövbə» surəsi, ayə 71.

Peyğəmbərlə (s) elə bir həyat sürmüşdü ki, vəfatından sonra həzrət Peyğəmbərin (s) yadına düşdükdə, onun üçün Allahdan bağışlanmaq diləyir və göz yaşı töküdü.

O, ailə qurduqları ilk anlarda öz dövrünün bənzərsiz var-dövlətini həzrət Peyğəmbərin (s) qədəmlərinə qurban verdi. Rəsulullah da bu var-dövləti tədricən ehtiyacı olanların problemlərinin həlli və Haqq dininin inkişafı yolunda xərclədi. Belə ki, həmin var-dövlətdən heç bir şey qalmadı. Xədicə ömrünün sonlarında öz həyat yoldaşı ilə birlikdə kiçik bir evdə, olduqca yoxsul vəziyyətdə yaşayırdı. Onun çətin günlərdə, ömrünün sonlarını yaşayarkən göz yaşları axıdaraq həyat yoldaşına dediyi yeganə söz «Allah məndən razıdırımı?» sözüdür. Bu an vəhy mələyi nazil olaraq ərz etdi: **«Ey İslam Peyğəmbəri! Allah buyurdu ki, mənim salamımı Xədicəyə çatdır və Mənim ondan razı olduğumu elan et!»** Xədicə çox sevindi və Peyğəmbərə (s) dedi: «İndi ölüm və həyat – hər ikisi mənim üçün şirindir».

Dörd yaşlı Fatimə (s) anasının yerini boş gördükdə, «anam hardadır»-deyə atasından soruşdu. Həzrət buyurdu: «Mələkut əhli ilə birgədir».

Bəli, imanını əməlində, əxlaqında göstərən mömin qadın Allahın razılığını qazanmış bir qadındır.

İBRƏTAMİZ BİR HADİSƏ

Anamın ata-anası yetmiş ilə yaxın bir yerdə, olduqca səmimi bir həyat sürdülər. Vacib və müstəhəb əməlləri böyük eşqlə yerinə yetirərdilər. Gecə namazını, Quran oxumağı, imamların ziyarətini, məzhəbi məclislərin keçirilməsini, qonaqpərvərliyi, camaatın problemlərini həll etməyi, qohumlara baş çəkməyi və camaat namazını ömürlərinin sonuna qədər unutmadılar. Atamın ata-anası da eynilə bu şəkildə əlli ildən çox ömür sürdülər.

Məhərrəm ayının əvvəllərində, əzadarlıq günlərində anamın anası dünyasını dəyişdi. Lakin anamın atası olduqca

səğlam idi. Anamın anasını dəfn etdikdən sonra qohumlar məclis üçün elan yazıb vurmaq istəyirdilər. Babam onlara dedi: «Səbir edin, sabah axşam xiftən namazından sonra mən də dünyadan köçəcəyəm, hər ikimiz üçün bir məclis keçirərsiniz».

Hamı narahat oldu. Babam onlara ürək-dirək verdi. Buna heç kim inana bilmirdi, amma sabah gecə namazının salamından sonra Allah-təalaya raz-niyaz edərək dedi: «Ey Rəbbim! Ehtiyacı olanların dadına çatacağına vəd vermişən. İndi mən qiyamət yolçusuyam, ehtiyacım var, dadıma yet». Sonra kəlimeyi-təyyibəni deyərək, səccadənin yanında dünyadan köçdü.

Hər ikisini bir qəbirdə dəfn etdilər. Bir gecə onu yuxuda gördüm. Harada olduğunu soruşdum. Cavab verdi: «Mən və həyat yoldaşım üç gün dəfn olunduğumuz yerdə qaldıq. Ondan sonra bizi imam Hüseynin (ə) yanına apardılar. İndi bərzəx aləmində gözəl bir həyat sürürük».

MARAQLI BİR HADİSƏ

Uşaqlıq və yeniyetməlik çağlarımda atamın dindarlığından, onun elm əhli ilə, məscid və məzhəbi məclislərlə olan əlaqəsindən təsirlənərək elm əhlinə, məscidə və ilahi məclislərə qarşı böyük bir eşq tapdım. Zalım hakimiyyət dövründə camaatın, xüsusiyyətlə də cavanların əksəriyyətinin fəsad içində olduğu bir dövrdə dini mərkəzlərlə, əməlisaleh alimlərlə münasibətdə olmaq daxili şəxsiyyətimin formalaşmasına çox böyük təsir göstərmişdi. Bütün bunların təsiri nəticəsində 42-ci ildə 16-17 yaşında olarkən, böyük bir məhəbbətlə Qum elmi hövzəsinə gəldim və təbii olaraq, burada elm və elm əhli ilə daha yaxın münasibətlərdə oldum.

Təhsil aldığımda dövrlərdə mənəviyyatlı şəxslərlə, parlaq simalarla görüşmək şərəfinə nail oldum. Danışmaq istədiyim hadisəni hansı alimdən eşitdiyim yadımda deyil.

Lakin çox maraqlı və ibrətamiz bir hadisədir. Əməlisaleh, mömin qadının ruhi və fikri mövqeyinin göstəricisidir.

O dahi şəxsiyyət deyirdi: «İmam Rzanın (ə) məqbərəsinin kənarında yerləşən Gövhərşad məscidini tikən qadın çox kəramətli, savadlı, ziyalı bir qadın idi. O, məscidin tikilişinə başlamazdan öncə memar və işçi heyətinə dedi: «Tikinti materiallarını məscidə gətirən heyvanların yolu üstünə su və ələf qabları qoyun. Heç bir heyvan ac, susuz bir vəziyyətdə yük daşmasın. Bu, Allahın bəyənmədiyi, vicdana sığmayan bir işdir. Miniklərin sahibinin onları vurmağa haqqı yoxdur. İş saatları müəyyən olunmalıdır.

Fəhlələrlə mehriban davranın. Zəhmət haqqlarını vaxtında verin, heç bir şəxsın qəlbini incitməyin. Onlara bir söz demək lazım olduqda mülayimcəsinə, yumşaq dil ilə deyin. Ətrafda yerləşən evləri satılan qiymətə alın. Çünki ibadət evi, ziyarətgah, ilahi elmlər oxunacaq, tədris olunacaq elm mərkəzi tikirik. Bu yolda heç bir heyvan və insana zülm olunmamalıdır. Bu bizim müqəddəs işimizin dəyərini azaldır».

Əli (ə) Nəhcül-bəlağədə buyurur: «Həqiqətən, siz hər biriniz yer və heyvanlar qarşısında məsulsunuz».

O alim deyirdi: «Çox vaxtlar Gövhərşad xanım özü məscidə baş çəkməyə gəlir və lazımı tapşırıqlar verirdi.

Bir gün fəhlələrdən biri təsadüfən onun çöhrəsini görür və ona vurulur. Amma ürəyini açmağa cürəti çatmır. Bunun çox təhlükəli olduğunu düşünür. Çünki Gövhərşad xanım Şahrux Mirzənin həyat yoldaşı, Teymur Kürəkaninin gəlini idi. Ona ürək bağlamağın yeri deyildi. Lakin bütün bunlar sadə fəhlə üçün anlaşılmaz idi. Bu səbəbdən də həmin fəhlə xəstələndi. Gövhərşad xanım məscidin gündəlik işi haqqında verilən məlumat vasitəsilə anası ilə birgə bir xarabalıqda yaşayan fəhlənin xəstələndiyindən xəbər tutdu və ona baş çəkməyə getdi. Zəifləmiş xəstə rəngi qaçmış

vəziyyətdə yataqda zarıldaırdı. Hal-əhval tutduqdan sonra xəstəliyinin səbəbi soruşulduqda, fəhlənin özündən də sadə olan anası məsələni açdı. Gövhərşad xanım əsəbiləşmədən, öz ictimai mövqeyindən istifadə etmədən fəhlənin anasına dedi: «Mən ərimdən ayrıldıqdan sonra, sizin oğlunuza ərə getməyə hazırım. Lakin öncə mənim mehrim – kəbin haqqım ödənilməlidir. Bu gənc tikilməkdə olan yarımçıq məscidin mehrabında qırx gecə-gündüz Allaha ibadət edərsə, bu mənim mehrim olar.

Cavan fəhlə bu şərti qəbul etdi. Bir neçə gün eşq həyəcanı ilə ibadət etdi. Lakin bir neçə gündən sonra Gövhərşad xanımın öncədən bildiyi bir həqiqət baş verdi. Haqqın mərhəməti, imam Rzanın (ə) lütfü ilə gəncin halı dəyişdi. Qırx gündən sonra Gövhərşad xanım onunla maraqlandı, lakin o, xanımın göndərdiyi şəxsə dedi:

Əgər ləzzəti tərک etməyin ləzzətini bilsən,

Artıq nəfs ləzzətini ləzzət adlandırmazsan.

İmandan, Allaha, qiyamətə diqqətdən bəhrələnərək ailəni mənəvi fəzilətlər məkanına çevirmək olar. Bu çətin iş deyil. Allah kimə lütf edərsə, digərləri üçün çətin olan iş belə onun üçün asan olar.

ON ALTINCI FƏSİL

İSLAM VƏ AİLƏNİN MADDİ MƏSƏLƏLƏRİ SƏRVƏTİN XEYİR VƏ ZİYANI

İnsanın ailəsini idarə etməsi üçün sərvətə olan ehtiyacı tam mənada təbiidir. Sərvət, ticarət, öz-özlüyündə, insana heç bir bağlılığı olmadan heç bir xeyir və ziyana malik deyil. Məsəl üçün, dəmir sərvətdir, müxtəlif şəkillərə düşür. Bir çox əşyalar ondan hazırlanır. Lakin insanın ixtiyarında olmadıqda xeyirsiz və ziyansız bir maddəyə, qeyri-mömin insanın əlinə keçdikdə isə ziyanlı bir maddəyə çevrilir.

Dəmir (dəmirdən hazırlanmış xəncər) İbni Mülcəmin əlinə düşdükdə qədr gecəsi, məscid mehrabında möminlərin ağasını – Əmirəl-möminin Əlini (ə) qətlə yetirir və ən bədbəxt şəxsin bariz nümunəsinə çevrilir.

Deməli, dəmir (xəncər) onun əlinə keçdikdə, daxili vəziyyətdən asılı olaraq, əvəzi olmayan bir ziyan qaynağına çevrilir. Həmin dəmir (xəncər) Əlinin (ə) əlində olduqda isə dinin yaşamasına, genişlənməsinə səbəb olur. Belə ki, Əlinin (ə) onu bir dəfə işlətməyi həzrət Peyğəmbərin (s) buyruğuna əsasən, cin və insanların ibadətindən üstündür.

Pul, var-dövlət ilahi insanlar üçün Haqqa yaxınlaşmaq, Pərvərdigarın rəhmətini əldə etmək üçün bir vasitədir.

Bəli, mömin, ilahi əxlaqa yiyələnmiş insan var-dövlətdən Haqqa, dünya və axirət səadətinə çatmaq üçün istifadə edir.

Heç təsadüfi deyil ki, Allah-təala «Bəqərə» surəsində vəfat etmiş möminin dünyada qalmış var-dövlətini «yerdə qalmış xeyir» adlandırır¹.

Bəli, möminin imanı, əxlaqı, səxavəti onun var-dövlətini «yerdə qalmış xeyir»ə çevirir. Bu malın üçdə biri öz vəsiyyətinə uyğun olaraq xeyir işlərə xərclənməli, qalan

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 180.

üçdə ikisi isə Quran ayələrinə əsasən, varisinin ixtiyarına verilməlidir.

Həzrət imam Sadiq (ə) «Bəqərə» surəsinin 201-ci ayəsini izah edərkən buyurur: «Axirətin xeyiri Haqqın razılığı və behişt, dünyanın xeyiri isə ruzi və gözəl əxlaqdır».¹

Bütün bunlara əsasən pul, sərvət möminlərə Haqq razılığını, behiştə vəd edir. Çünki mömin halal qazanla Haqqa itaət sayəsində öz ailəsinin ehtiyacını ödəyir, ona vacib olan haqları (xüms, zəkat) lazımı yerlərə çatdırır, imkansızlara kömək edir, qohumlarının əlindən tutur.

Halal yolla əldə olunmuş pulu bu növ şəri məsələlərə sərf etmək, sözün əsl mənasında, Allaha ibadət və itaət, Quranın buyruğuna əsasən isə, dünya və axirət xeyiridir. Elə buna görə də Allahın kitabında var-dövlət «xeyir» kimi göstərilmiş, möminin onu qazanıb xərcləməsi Haqqa ibadət hesab olunaraq, sonsuz bir savaba layiq olduğu qeyd edilmişdir.

Əli (ə) dinsiz əhəlinin əlinə keçən var-dövlət haqqında buyurur: «Sərvət şəhvət vasitəsi, hadisələri tarac edən, arzuları gücləndirən, varisin başını qatan bir amildir. Var-dövlət dünyada bir yırtıcıyı yüksəldir, axirətdə isə alçaldır».²

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Qızıl və gümüş sizdən öncəkiləri həlak etdi, sizi də həlak edəcək»;³ «Hər bir ümmətin buzovı (bütü) var. Bu ümmətin buzovı (bütü) puldur».⁴

Bəli, pul, sərvət zəif imanlı şəxslərin əlinə keçdikdə, onları dünya və axirətdən yayındırır.

¹ Bihar, 71-ci cild, səh-383.

² Mizanül-hikmə, 9-cu cild, səh. 277-278.

³ Həməən mənbə.

⁴ Həməən mənbə.

HALAL VƏ HARAM

Şübhəsiz ki, insanın zəhmətinin məhsulu olan, şəriətdə təyin olunmuş yollarla əldə olunan mal halal, şəriətdə təyin olunmayan, rüşvət, oğurluq, qarət və s. kimi qeyri-şəri yollarla əldə olunan mal isə haramdır.

Halal qazanc əldə etmək üçün atılan addım ibadət olaraq savaba, haram qazanc əldə etmək üçün atılan addım isə günah olaraq Allahın nifrətinə səbəb olur.

Halaldan boyun qaçıran, harama doğru addımlayan, ona nəsihət edənlərə «Neyləyim ki, məni də Allah belə yaradıb?!»-deyə cavab verən şəxs Allaha qarşı çıxaraq, şeytani vəsvəsədən doğan köklü bir günah etmişdir.

Bir çox Quran ayələri açıqca bu məsələyə toxunaraq, Allahın hamıya halal ruzi verdiyini və insanın fikri, əxlaqi azğınlıqlarına səbəb olan haram ruzi vermədiyini, yalnız halal qazanc dalınca getmək lazım olduğunu buyurur.

Haram ruzini Allaha aid etmək bir iftira olaraq axirət əzabına səbəbdir.

Allahın halal qazanc əldə etməyi tapşırması, sonra da bəndələrinə haram ruzi nəsim etməsi Onun ədaləti, mərhəməti ilə ziddiyyət təşkil edir. Əsla belə deyil! Ulu Tanrının iradəsi ilə əmri arasında heç bir ziddiyyət yoxdur. Allaha belə iftira yaxanlar böyük bir günaha qurşanırlar.

Quranda buyurulur:

«Ey insanlar! Yer üzərindəki şeylərin təmiz və halal olanlarını yeyin, şeytanın izi ilə getməyin. Həqiqətən, şeytan sizinlə açıq-açıqına düşməndir. O sizə yalnız pis və murdar (*həyasız*) işlər görməyi və Allaha qarşı bilmədiyiniz şeyləri deməyi əmr edir»¹.

«Biz Adəm övladlarını şərəfli və hörmətli etdik, onları suda və quruda (*gəmilərə, heyvanlara və başqa nəqliyyat*

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 168, 169.

vasitələrində) mindirib, sahib etdik. Özlərinə təmiz ruzi verdik»¹.

İmam Baqir (ə) buyurur: «Allah-təala hər bir insanın ruzisini halaldan (qazanmasını) vacib edib. Bu halal ruzi ona sağ-salamat yetiriləcək. Haram yolun Allaha bağlılığı yoxdur. İnsan haram qazanc əldə etdikdə, həmin miqdarda da halaldan məhrum olur. Bunları nəzərə almadan, Allah yanında insan üçün böyük bir mərhəmət qərarlaşdırılmışdır».²

ÖZÜNÜZÜ HALALDAN MƏHRUM ETMƏYİN

Əmirəl-möminin Əli (ə) məscidə daxil oldu. Qatırını isə saxlamaq üçün bir kişiyə verdi. Kişi qatırın yüyənini açıb qaçdı. Əli (ə) məsciddən çıxdıqda, kişinin zəhmət haqqını vermək üçün iki dirhəm hazırladı. Elə ki, qatırı yüyənsiz gördü, həmin iki dirhəmi yüyən almaq üçün xidmətçisinə verdi. Onu tanımayan xidmətçi həmin yüyəni o oğrudan iki dirhəmə aldı. Həzrət yüyəni gördükdə tanıdı və buyurdu: «Bəndə özünü səbirsizlik ucbatından halaldan məhrum edir. Lakin Allahın onun üçün qərarlaşdırdığından artıq qazana bilmir».³

AİLƏNİZİN XƏRCİNİ HALAL YOLLA QAZANIN

Halal və haramın bir çox zahiri və batini təsirlər göstərməsi labüddür. Halalın təbiətində Haqqın rizası, ibadət etmək üçün gücün təmin olunması, qəlbin saflığı, ruhun sağlamlığı bəxş edilmişdir. Bu mənada haram tamamilə halalın əksidir.

¹ «İsra» surəsi, ayə 70.

² Bihar, 5-ci cild, səh-147.

³ Mizanül-hikmə, 4-cü cild, səh-123.

Quranda və rəvayətlərdə geniş yer verilən İslamın fiqhi məsələlərindən biri də, kişinin həyat yoldaşının və övladlarının xərclərini ödəməsi məsələsidir.

Həyat yoldaşı və övladları üçün imkan daxilində geyim, minik və s. hazırlamaq kişinin öhdəsinə düşən, vacib olan ilahi vəzifədir. Bununla yanaşı, ailə başçısının öhdəsinə düşən digər bir vacib məsələ də ailəsinin xərcini halal yolla qazanmasıdır.

Ailə başçısı Allahın bu iki tapşırığına görə tam mənada minnətdar olmalıdır. Çünki bir tərəfdən əxlaqi keyfiyyətlərin çiçəklənməsi bu iki vacib əməlin vasitəsilə baş verir, digər bir tərəfdən isə bu yolda addımlamaq bir növ Allah yolunda cihad etməkdir.

Halal ruzi ailəyə gəlib çatdıqda, onun müsbət təsiri özünü göstərərək, ailənin ruhi təskinliyinə yardım edir.

İSLAM PEYĞƏMBƏRİ VƏ HALAL XÖRƏK

Bir rəvayətdə deyilir: «Bir şəxs süd qabı ilə həzrət Peyğəmbərin (s) hüzuruna gəlib, «Bu südlə iftarınızı açın»-deyə xahiş edir. Həzrət «Bu süd kimindir?»-deyə soruşur. Həmin şəxs deyir: «Bunu sizin üçün bir qadın göndərmişdir». Rəsulullah «Qayıt və bu südü haradan əldə etdiyini soruş!»-deyə buyurur. Həmin şəxs qadının evinə qayıdaraq, Peyğəmbərin sualını ona çatdırır. Qadın «Öz qoyunumdan sağmışam»-deyə bildirir. Həmin şəxs qadının sözlərini Peyğəmbərə çatdırır. Həzrət buyurur: «Qayıt və o qoyunun haradan əldə olunduğunu soruş!» Həmin şəxs qadının evinə gəlib Rəsulullahın sualını soruşduqda, qadın «Öz zəhmətimin bəhrəsidir»-deyə cavab verir. Şəxs qadının bu cavabını da Həzrətə çatdırdıqdan sonra Həzrət buyurur: «İndi bu südlə iftarımı açaram».

Həmin günün sabahı südü göndərən qadın Peyğəmbərin yanına gələrək, keçən gecə qabın bir neçə dəfə

qaytarmasının səbəbini soruşduqda Həzrət (s) buyurdu: «Allah biz peyğəmbərlərə haram yeməməyi əmr etmişdir».

Peyğəmbərin (s) bu davranışı bütün müsəlmanlar üçün bir ibrət dərslidir. Onlar bu davranışdan dərs alaraq halal və haram mövzusunda diqqətli olmalı, bu beş günlük həyatda ağır yüklər altına girməməlidir. Belə ki, bu yükün altından çıxmaq çox çətin, bəlkə də qeyri-mümkündür.

Rəsuli-əkrəm (s) buyurmuşdur: «Halal qazanc dalınca getmək hər bir müsəlman kişi və qadına vacibdir»;¹ «Halal qazanc hər bir müsəlmana vacibdir»;² «Halal qazanc ardınca getmək bir növ cihaddır»;³ «Behişt qapıları alın təri ilə halal ruzi yeyən şəxsin üzünə açılacaq və hansı qapıdan istəsə, daxil olacaq»;⁴ «İbadət on hissədən ibarətdir. Onun doqquz hissəsi halal qazancdadır».⁵

İmam Rza (ə) buyurur: «Ailəsinin xərcini təmin etmək üçün Allahın mərhəmətindən ruzi uman şəxsin savabı, Allah yolunda döyüşən döyüşçünün savabından çoxdur».⁶

İmam Baqir (ə) buyurur: «Camaat qarşısında öz iffət-nəfsini qorumaq, ailəsinə yaşatmaq və qonşularına mərhəmət göstərmək üçün qazanc əldə edən şəxs, qiyamət günü çöhrəsi on dörd gecəlik ay kimi nur saçan bir halda Allahla görüşəcəkdir».⁷

Həzrət Sadiq (ə) buyurur: «Abrını qorumaq, borcunu ödəmək üçün pul qazanmayan adamın faydası yoxdur».⁸

¹ Bihar, 103-cü cild, səh. 7-9; Mizanül-hikmə, 4-cü cild, səh-119.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə.

⁶ Bihar, 78-ci cild, səh-339.

⁷ Vəsail, 12-ci cild, səh-11.

⁸ Bihar, 103-cü cild səh-7.

Xatəmül-ənbiya (s) buyurur: «Gecəni halal mal qazanmağın yorğunluğundan yatan şəxs bağışlanır»;¹ «Allah bəndəsini halal ruzi qazandığı halda görməyi sevir».²

Rəvayətlərdə qeyd olunduğuna görə, ruzinin az və ya çox olması yalnız və yalnız bəndənin yüksək məqamlar kəsb etməsi üçün bir imtahandır. Ruzinin azlığına səbir edən, harama əl uzatmayan və ruzinin çoxluğuna şükür edən şəxs imtahandan üzüağ çıxır.³

Mömin şəxs ruzinin azlığından narahat, çoxluğundan da məst olmur. Ruzi az olduqda onunla uyğunlaşır, çox olduqda isə yeyir, yedirir və ilahi vəzifələrini həyata keçirməyə səy göstərir.

RUZİNİN ARTMA SƏBƏBLƏRİ

Quranda və rəvayətlərdə ruzinin artmasının bəzi səbəbləri müşahidə olunur. Hansı ki, bu səbəblər ruzinin artmasından əlavə, ailə və cəmiyyətin əxlaqi tərəqqisinə də təkan verir.

Həzrət Əli (ə) buyurur: «Ruzi xəzinələri gözəl əxlaqdadır»;⁴ «İşləri çətinləşdirmək əxlaqı məhvi edir, asanlaşdırmaq isə ruzini çoxaldır»;⁵ «Mömin qardaşına kömək etmək ruzini çoxaldır»;⁶ «Sədəqə verməklə ruzini öz üzərinizə yağdırın»;⁷ «Əmanətdarlıq ruzini artırır».⁸

¹ Həmən mənbə, səh-2.

² Mizanül-hikmə, 4-cü cild, səh-119.

³ Nəhcül-bəlağə, xütbə-91.

⁴ Bihar, 77-ci cild, səh-389.

⁵ Mizanül-hikmə, 4-cü cild, səh-117.

⁶ Bihar, 74-cü cild, səh-395.

⁷ Bihar, 78-ci cild, səh-60.

⁸ Bihar, 75-ci cild, səh-172.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Ailəsi ilə yaxşı davranan şəxsin ruzisi artar»;¹ «Niyyəti gözəl olanın ruzisi artır»;² «Yaxşılıq ruzini çoxaldır»;³ «Gözəl əxlaq ruzini artırır».⁴

Həzrət Baqir (ə) buyurur: «(Mömin) Qardaşların üçün dua et. Həqiqətən, bu iş ruzini artırır»;⁵ «Zəkat ruzini artırır».⁶

HARAM MAL

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Allah-təala buyurmuşdur: «Malı haradan qazanmağına etina etməyən şəxsi qiyamətdə hansı qarıdan oda daxil edəcəyimə etina etməyəcəyəm»;⁷ «Qeyri-halal yolla qazanc əldə edən şəxsin qazandıqları onun cəhənnəm azuqəsi olacaq».

Zəkati, xümsü və digər şəri hüquqları ödənilməyən var-dövlət harama qarışmış halaldır. Ondan istifadə etməyə icazə yoxdur. Ailəyə haram və ya harama qarışmış mal yedirtmək böyük bir günahdır.

Əli (ə) buyurur: «Ən pis sərvət Allahın haqqı (xüms, zəkat) ödənilməyən (çıxarılmayan) maldır».⁸

İmam Baqir(ə) buyurur: «Allah qiyamət günü bəzilərini qəbirlərindən çıxarıb məhşərə gətirəcək. Mələklər onları məzəmmət edərək deyəcəklər: «Bunlar həmin şəxslərdir ki, Allah bunlara var-dövlət bəxş etmişdi, lakin öz mallarından haqqı olanlara verməmişdilər».⁹

¹ Bihar, 75-ci cild, səh-21.

² Bihar, 69-cu cild, səh-407.

³ Bihar, 74-cü cild, səh-81.

⁴ Bihar, 71-ci cild, səh-396.

⁵ Bihar, 76-cı cild, səh-60.

⁶ Bihar, 66-cı cild, səh-15.

⁷ Bihar, 103-cü cild, səh-11.

⁸ Mizanül-hikmə, 9-cu cild, səh-308.

⁹ Bihar, 7-ci cild, səh-197.

İmam Həsən (ə) buyurur: «Malı islah etmək mərdlik nişanəsidir».¹

Əziz qardaşlar! Ailələrinin tərbiyəsinə, maddi xərclərinə görə məsuliyyət daşıyanlar! Sabah ailə quracaq şəxslər! Siz ailənizə onların vacib haqlarını borclusunuz. Hansı ki, İslam fiqhində «nəfəqə» adı altında araşdırılmışdır. Onlar sizin işinizə, kəsbinizə, ticarətinizə məsul deyildirlər. Qiyamət günü sizin iş vəziyyətinizdən xəbərdar olmadıqları halda, bu haramı öhdələrinə götürməyəcəklər. Haram kəsbın cəhənnəmi də haram qazananındır. Onu qazanan iki əzaba – bir əzaba haram mal qazandığı, digər əzaba isə digərlərinə haram yedirdiyi üçün – düçar olacaq. Öz gəlirinizə diqqət yetirin. Allahın halalı ilə kifayətlənin, haramdan uzaq durun. Qazancınızdan vacib hüquqları çıxarın ki, dünya və axirətiniz abadlaşsın.

TÖVBƏKAR ALLAHIN SEVİMLİSİDİR

Müqəddəs Məşhəd şəhərinə etdiyim səfərlərdən birində şam azanı vaxtı bir kişi ilə rastlaşdım. Sanki, neçə illərdir məni tanıyırmış kimi davranırdı. Bir neçə dəqiqə söhbətdən sonra məndən müvəqqəti olaraq yerləşdiyi yerə getməyimi xahiş etdi. Onu ilk dəfə görməyimə baxmayaraq, dəvətini qəbul etdim. Məlum oldu ki, məhərrəm və səfər aylarında etdiyim çıxışlarımdan dinləyicilərindən biri olmuşdur. Lakin mənim onun şəxsiyyəti haqda heç bir məlumatım yox idi. Bir neçə dəqiqəlik məndən ayrılıanda, onunla birlikdə olan bir şəxsdən kim olduğunu soruşdum. Adını dedikdə tanıdım. O, gənc çağlarında çox qüvvətli, özündən deyən bir şəxs idi. Belə ki, Tehran quldurları, pəhləvanları onunla hesablaşırdılar. Qaçaqçılıqla, qumarxanalardan bac almaqla məşğul idi. Tehranda onunla heç bir şəxs qarşılaşa bilmirdi. Haram yolla xeyli var-dövlət toplamışdı. Birdən qəlbinə ilahi

¹ Bihar, 103-cü cild, səh-6.

bir nur saçdı. Vicdanın, əqlin hücumu onu yoluna qaytardı. Bütün əmlakını nağd pula çevirib bir çantaya qoyaraq Quma, Ayətullahül-üzma Burucerdinin yanına getdi. Şiə aləminin böyük müctehidi onun haqqında məlumat aldıqdan sonra onu xoş üzlə qarşıladı. O dedi: «Bu çantada olanların haram olmasına heç bir şübhə yoxdur. Mənim qiyamət hesab-kitabına dözməyə taqətim yoxdur. Bu ağır yükü mənim boynumdan götür». Ayətullah Burucerdə ona buyurdu: «Əgər həqiqi tövbə etmək istəyirsənsə, libasını da əynindən çıxar. Yalnız bir köynəklə Tehrana qayıt». Tövbə etməyə qərarlı olan şəxs libasını əynindən çıxardı. Şiə müctehidi onun tövbəsinin ciddi olduğunu görüb təsirləndi və libasını özünə qaytardı. Öz halal pulundan o dövrün pulu ilə beş min tümən ona verib, onu işıqlı, gözəl bir gələcək gözlədiyi müjdəsini verdi.

O, haramdan bütün varlığı ilə əl çəkdi. Həmin halal pul ilə Tehrana qayıtdı. Keçmiş aludəçilikləri tərək etdi. O pulla özünə yeni, halal bir iş qurdu. Get-gedə vəziyyəti yaxşılaşdı. Çox dəyişildi. Ailəsini də haqq yola yönəltdi. Çox bəhrəli məzhəbi məclislərdən birinin təsisçisi oldu. H.ş. 1370-ci ildə ömrünü başa vurdu. Cümə axşamı saat on ikidə, ömrünün sonuna bir neçə dəqiqə qalmış ağlar gözlə imam Hüseyinə (ə) xitab edərək dedi: «Ömrümün əsas hissəsini sizin yolunuzda sərf etmişəm. İndi bu həssas vəziyyətimdə sizin lütfünüzə ümidim çoxdur».

Ailə üzvləri deyirlər ki, birdən gözləri otağın bir küncünə dikildi. İmam Hüseyinə (ə) aşıqanə bir salam verdi və şirin bir təbəssüm ilə canını tapşırdı.

Bəli, əzizlərim, tövbə qapısı hər kəsin üzünə açıqdır. Tövbə daxilini təmizləmək, qəlbini işıqlandırmaq, əxlaqını saflaşdırmaq və haramdan ayrılmaqdır. Nə üçün bu faydalı ticarətdən faydalanmayaq?! Ömrümüzün sonuna bir neçə gün qalmış nura doğru addımlamayaq?! Çünki bütün dünya

sərvətinə malik olmaq üçün günaha qərq olmağa dəyməz. Tövbə edək, çünki tövbəkar Allahın sevimlisidir.

«Allah tövbə edənləri sevir».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurmuşdur: «Allah yanında tövbəkar mömin qadın və kişidən sevimli bir kəs yoxdur»;² «And olsun Allaha, O, bəndəsi tövbə etdikdə əli azuqəsinə çatmış insandan daha çox sevinir»;³ «Allah, bəndəsi tövbə etdikdə, ata olan sonsuzdan, itirdiyini tapan insandan və su tapan susuzdan daha çox sevinir»;⁴ «Tövbə edərək günahdan qayıdan şəxs günahsız insan kimidir».⁵

Həzrət Əli (ə) buyurur: «Tövbə qəlbləri paklayan və günahları yuyan bir amildir».⁶

Tövbənin bəzi təsirləri var ki, onlar özünü göstərdikdə tövbənin qəbul olunmasına arxayın olmaq olar. Əks təqdirdə, yenidən tövbə nuruna doğru addımlamaq lazımdır. Rəsulullah bu mövzuda buyurur: «Tövbə edən şəxsdə tövbənin təsirləri özünü göstərməzsə, o tövbə həqiqi tövbə sayılmaz. Tövbənin təsirləri borc sahiblərinin rizayətini cəlb etmək, tərک olunmuş namazları qılmaq, xalq arasında təvazökar olmaq, özünü şəhvətdən qorumaq və oruc tutmaq ilə bədəninə arıqlatmaqdan ibarətdir».⁷

Həzrət Əli (ə) buyurur: «Tövbə behişt əhlinin məqamıdır. O, altı məsələdən ibarətdir:

1. Keçmişdən peşman olmaq;
2. Gələcəkdə günah etməməyi qərara almaq;
3. Camaatın haqqlarını özlərinə qaytarmaq;

¹ Bəqərə surəsi, ayə-222.

² Mizanül-hikmə, 1-ci cild, səh. 540-541.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə.

⁶ Həmən mənbə.

⁷ Bihar, 6-cı cild, səh. 35-36.

4. Zay olmuş vacibləri yerinə yetirmək;
5. Günah zamanı bədəndə artanları əritmək;
6. İbadət və itaətin çətinliyini cismə dadızdırmaq və sonra «Əstəğfirullah» demək.¹

¹ Həmən mənbə.

ON YEDDİNCİ FƏSİL

AİLƏDƏ MƏNƏVİ PRİNSİPLƏR

MƏNƏVİ NEMƏTLƏR

Allah tərəfindən insanın pak qalması, pak yaşaması üçün ona müəyyən nemətlər bəxş edilmişdir. Bu nemətlərin bir hissəsi əql, Quran, nübuvvət, imamət, əməlisaleh alimlər və bunlardan qaynaqlanan bir sıra etiqadi, əməli və əxlaqi məsələlərdir.

Bu nemətlərin hər birinin mənasına ayrı-ayrılıqda nəzər salmaq lazımdır.

ƏQL

Əqldən məqsəd dərkətmə qabiliyyətidir. Nəzəri məsələlərdə haqqı, batili, əməli məsələlərdə isə xeyiri, ziyanı dərk etməkdir.

Bu bənzərsiz nemət zahiri hisslər vasitəsilə əşyaların zahirini dərk edir, batini hisslərlə isə dostluq, düşmənçilik, qorxu, ümid və s. kimi mənəvi məsələləri dərk edir və onların hər birini öz yerində işlədir. Əql nəzəri məsələlərdə nəzəri, əməli məsələlərdə isə əməli hökmlər verir.

Əqlin işıqlı fəaliyyəti onun insan daxilində iqtidara malik olduğu, digər qüvvələrin onun iqtidarı altında olduqları zaman boyunca davam edir. Lakin insan daxilində əqldən güclü bir qüvvə olarsa, bu zaman əql zəifləyəcək və insan müvazinətini itirərək ifrata, təfritə varacaq.

Həyati məsələlərdə ifrata, təfritə düşər olanlar şəhvətin, qəzəbin və tamahın əql üzərində çaldığı qələbə nəticəsində öz müvazinətlərini itirmişlər.

Şəhvətə meydan vermək, qərizələri cilovlamadan sərbəst buraxmaq, günah əhli ilə oturub-durmaq və reallıqlara etinasızlıq əqli zəiflədən, onu əldən salan amillərdəndir. Əqlin əldən düşməsi ilə haqqı batildən ayırmaq, mənəvi

həqiqətləri tanımaq olduqca çətin olur. Belə olduqda, insan min bir hiylə ilə maddiyyat əldə etsə də, dünya və axirət əzabına layiq görüləcək.

Cəhənnəm xadimləri cəhənnəm əhlinə deyərlər: «Sizə bu gündən qorxudacaq bir peyğəmbər göndərilmədimi?!» Cəhənnəm əhli cavab verərlər: «Göndərilmişdi, lakin biz onları yalançı sanaraq, haqq göstərişlərini dandıq». Sonra isə cəhənnəm xadimlərinə deyərlər:

«Onlar «Əgər biz (peyğəmbərlərin öyüd-nəsihətindən) aqlımızı başımıza yığsaydıq, cəhənnəm əhli içində olmazdıq!» deyəcəklər»¹.

Düşünmək, dərk etmək o zaman mümkün olar ki, insan daxilində son söz əqldən qeyri bir qüvvəyə məxsus olmasın. Əgər son söz şəhvətə məxsus olarsa, insanı hidayət etmək üçün əqlin əlindən bir şey gəlməyəcək.

İmam Sadiqdən (ə) soruşdular: «Əql nədir?» Həzrət buyurdu: «Əql odur ki, onun vasitəsilə Allaha ibadət olunaraq behişt qazanılsın».² Soruşdular: «Müaviyədə olan nə idi?» Həzrət buyurdu: «Şeytanlıq, hiylə. Əql deyil, ona oxşar bir şey».

Əql necə də böyük bir nemətdir ki, insan onun sayəsində Haqqın həqiqi bəndəsi olaraq behiştə kəsb edir.

Həzrət Əli (ə) buyurur: «Əqlin səyi insanın günahlarının tərək olunması, daxili və zahiri eyblərin islah edilməsi üçündür».³

Bu nemətin nuru elə bir həddədir ki, Əmirəl-möminin (ə) buyurur: «Əgər Allah-təala haram şeyləri qadağan etməsəydi belə, əqlin onları tərək etməsi zəruri olardı».⁴

¹ «Mülk» surəsi, ayə 10.

² Bihar, 1-ci cild, səh-131.

³ Mizanül-hikmə, 6-cı cild, səh-419.

⁴ Həməən mənbə.

İmam bu kəlamı ilə əqlin çox yüksək dərkindən xəbər verir.

«Qürərül-hikəm» kitabının əql fəslində həzrət Əlidən (ə) rəvayət olunur: «Aql nəfsi üzərində qələbə çalan, axirətini dünyasına satmayan və Allahın ibadəti üçün nəfsinə qarşı çıxan şəxsdir. O qəzəbləndiyi, sevindiyi və qorxduğu zaman özünə sahib çıxır. Aqillərin əxlaqı şəhvətlərinin azlığı və qəflətdə olmamalarıdır».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Bütün xeyirlər əqlin vasitəsilə əldə olunur. Əqli olmayanın dini də yoxdur».

Bir çox rəvayətlərdə qeyd olunur ki, qiyamətdə insanın günah və savabı əqlinə bağlı olacaq. Çünki məsuliyyətin, vəzifənin meyarı əqlidir.² İnsan əqlindən haqqı batıldən, xeyri şərrdən ayırmaq üçün istifadə etməlidir. Əqldən istifadə etməmək böyük günahdır.

Ailə başçısı əqldən bəhrələnmək üçün onu şəhvətin, arzuların hücumundan qorumalı, özünün və ailəsinin əqlinin həva-həvəsin əsirinə çevrilməsinə imkan verməməlidir. Çünki insan əqlin işdən düşməsilə, insanlıqdan xaric olaraq heyvanlar aləminə qədəm qoyur.

Bu sahədə fəsad əhli ilə əlaqə yaratmaqdan, onlarla get-gəl etməkdən çəkinin. Bütün get-gəllərinizi gözəl İslam göstərişləri əsasında qurun.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Həvarilər həzrət İsayə (ə) dedilər: «Hansı şəxslərlə yoldaşlıq edək?» Həzrət İsa (ə) buyurdu: «Onu gördükdə Allahı xatırladığınız, danışdıqda elminizi artıran və əməlləri sizi axirətə rəğbətəndirən şəxslə yoldaşlıq edin».³

¹ Qürərül-hikəm, «Əql» bölməsi.

² Kafi, 1-ci cild, səh-158.

³ Bihar, 77-ci cild, səh-147.

İmam Səccad (ə) buyurur: «Allahın saleh bəndələri ilə yoldaşlıq etmək sizi islah olunmağa tərəf çəkəcək».¹

Rəsuli-əkrəm (s) buyurur: «Əməlisaleh alimlə münasibətdə olmaq sizi şəkkdən yəqinə, riyadan ixlasa, yersiz sevincdən qorxuya, təkəbbürdən təvazökarlığa və xainlikdən xeyirxahlığa tərəf yönəldər»;² «Ölülərlə oturub-durmaqdan çəkinin. Soruşdular: «Ya Rəsulullah! Onlar kimlərdir?» Həzrət buyurdu: «Sərvəti onu günaha sürükləyən hər bir sərvətli şəxs».³

Həzrət Əli (ə) buyurur: «Şər insanların məclisləri bələdan amanda deyil»;⁴ «Pislərlə yoldaşlıq etməkdən çəkinin, yaxşılarla yoldaşlıq edin».⁵

Əqlin hakimiyyətini istəyirsinizsə, özünüzü və ailənizi şər insanlarla oturub-durmaqdan, şəhvətlərin qələbəsindən qoruyun.

Bu gün bütün dünya xalqlarını məhvə doğru sürükləyən şər amillərdən biri də müxtəlif videofilmlər və peyk vasitəsilə ötürülən pozğun kanallardır. Bu iki fəsad qaynağı insanların əqlini və əxlaqi xüsusiyyətlərini viran edir.

QURAN

Quran ilahi kitab, hidayət nuru, daha ideal həyata gedən yolun bələdçisi, işləri tənzimləyən, düzgün yol, haqqı batildən ayıran və ulu Tanrının yer üzərindəki höccətidir.

Kişi və qadın bu misilsiz nemət qarşısında məsuliyyət daşıyırlar. Onların məsulliyəti onu öyrənmək və həyatın bütün sahələrində ona əməl etməkdir.

¹ Bihar, 78-ci cild, səh-141.

² Bihar, 74-cü cild, səh-189.

³ Mizanül-hikmə, 2-cü cild, səh-63.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə.

Allahın kitabına qarşı etinasız olmaq olduqca böyük bir günahdır.

Quran Haqqın öz bəndəsinə göndərdiyi bir məktubdur. Bəndənin bu məktuba cavab verməsi vacibdir. Bu cavab qəlb baxımından haqq əqidəyə tapınmaq, nəfs baxımından əxlaqi keyfiyyətlərlə bəzənmək, cism baxımından isə saleh əmələ qarşı addımlamaqdır.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Fitnələr qaranlıq gecə kimi sizə hücum etdikdə Qurana sığının və bu hücum səflərini Qurana əməl etməklə sındırın. Həyatınızın fitnələrin hakimiyyəti altına düşməsinə imkan verməyin.

Quran şəfaəti qəbul olunan şəfaətçi və şikayəti qəbul olunan şikayətçidir. Quranı rəhbər tutaraq ona əməl edən şəxs behiştə nail olar. Ona qarşı etinasız olan şəxsin yolu isə cəhənnəmə tərəfdir. Quran ən gözəl yol bələdçisidir.»¹

Məsumların Quran haqqında buyurduqlarına nəzər salaq:

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Quranla haqqı tapmayan şəxs fitnədən kənar deyil»;² «Yaxş olar ki, mömin dünyadan köçməmiş Qurani öyrənsin, yaxud öyrətməkdə olsun».³

Əmirəl-möminin (ə) buyurur: «Quran ən yaxşı zikrdir. Quranla sinələr (Haqqa) açılır və insanın daxili aləmi nuraniləşir»;⁴ «Həqiqətən, Quran ən gözəl hekayət, ən bəlağətli öyüd-nəsihət və ən faydalı təlimdir»;⁵ «Həqiqətən, Quran küfr, nifaq və azğınlıq kimi ən böyük dərdlərin dərmanıdır».⁶

¹ Bihar, 92-ci cild, səh-17.

² Mizanül-hikmə, 8-ci cild, səh. 67-69.

³ Bihar, 92-ci cild, səh-19.

⁴ Mizanül-hikmə, 8-ci cild, səh. 67-69.

⁵ Həməən mənbə.

⁶ Nəhcül-bəlağə, xütbə-176.

Rəsulullah (s) buyurur: «Quran misilsiz sərvətdir. Ona yiyələndikdən sonra heç bir yoxsulluq qalmaz»;¹ «Sizin ən yaxşınız Qurani öyrənən və öyrədən şəxsdir».

Olduqca mühüm olan bu rəvayətlərə nəzər saldıqda, ailə başçısının ağır məsuliyyəti aydınlaşır.

Ailə başçısı öncə Qurani öyrənməli, həyat yoldaşının və övladlarının öyrənməsinə şərait yaratmalı, sonra isə ona əməl etməklə, ailəni aludəçiliklərdən kənarlaşdırıb, onları əxlaqi keyfiyyətlərə tərəf yönəltməlidir. Bu zaman onun evi və ailəsi behiştin bir nümunəsinə çevriləcəkdir. Hansı ki, onda zülm və ədavətdən əsər-əlamət yoxdur. Quran təqvadən bəhrələnərək əmin-amanlıq, sədaqət və doğruluqla doludur. Belə ki, bu evdə məskunlaşan insanlar Quran əhlidir və Quranın bərəkəti sayəsində fikir baxımından böyük tərəqqiyə nail olmuşlar.

NÜBUVVƏT (PEYĞƏMBƏRLİK)

Peyğəmbərlər insanları düzgün yola yönəldir, onları Haqqa tərəf dəvət edirlər. Peyğəmbərlər insanları Haqqın ibadətinə səsleyir və onları zalım hakimlərin ibadətindən çəkindirirlər. Onlar insanlara sağlam yaşamağın, əməlisaleh olmağın yolunu göstərirlər. Əmirəl-möminin Əli (ə) Rəsuli-əkrəmin (s) peyğəmbərliyi haqqında buyurur: «O, Allah bəndələrini Haqqın ibadətinə sövq etdirməyə, onları Şeytana itaətin zillətindən Haqqa itaətin izzətinə çatdırmaq üçün göndərilmişdir».²

Haqq elçisi insanların tərəqqisi, Quran tilavəti, nəfslərin aludəçilikdən saflaşması və Qurani təlim etmək üçün göndərilmişdir. O, insanları zülmətdən çıxarıb nura daxil etmək üçün qiyam etmişdir. O, yaxşı işlərə dəvət etmək, pis işlərdən çəkindirmək, pakları halal, çirkinlikləri haram

¹ Bihar, 92-ci cild, səh-19.

² Nəhcül-bəlağə, xütbə-147.

etmək niyyəti ilə zorla camaatın boynuna qoyulmuş mədəniyyətlərin ağır yükünü qaldırmaq və boyunlarına bağlanmış şeytani zəncirləri açmaq üçün meydana atılmışdır. Ona iman gətirərək hörmətini saxlayanlar, ona köməyə qalxanlar, Qurana tabe olanlar nicat tapanlardır. Onlar göndərildilər ki, sabah qiyamət günü yolunu azmışlar «Peyğəmbərimiz olsaydı, yolumuzu azmazdıq»-deyə bəhanə gətirməsinlər.

Allah-təala peyğəmbərlərin bütün davranışlarının insanlar üçün örnək, ülgü olduğunu buyurmuşdur. Əməlisalehlik, səxavət, problemlər qarşısında səbir, möminin haqqını ödəmək, pakizəlik, gülərüzlük, ailəyə məhəbbət, namaz qılmaq və xoş iyli ətiərlərdən istifadə etmək – hamısı ilahi ənbiaların əxlaqi keyfiyyətlərindəndir.

Peyğəmbərlər insanları təqəvaya, paklığa, əmanətdarlığa, doğruluğa, şücaətə, vəfali olmağa, sədaqətə, mehribanlığa, mərhəmətə, səmimiyyətə, əməlisaleh olmağa dəvət edir və onlara hər bir çirkin, xoşagəlməz işdən uzaq durmağı buyururlar. Peyğəmbərlər qiyamət günü əməl meyarıdırlar. Camaatın əməli onların əməli ilə ölçüləcək, onların xilas və ya əzaba düşər olmaqları peyğəmbərlərin buyruqlarına nə dərəcədə tabe olmaqları ilə müəyyənələşəcəkdir.

İMAMƏT

Ulu Tanrı nemətini tamamlamaq, dinini kamilləşdirmək üçün həzrət Əlini (ə) və onun on bir övladını seçdi. Onları seçdi ki, insanlar Peyğəmbərdən (s) sonra Quran və Əhli-beytə (ə) sığınaraq, doğru yolda sabitqədəm olsunlar.

Məsum imamlar öz dövrlərində fitnələrə məruz qalmalarına, zalım hakimiyyətdə yaşamaqlarına baxmayaraq, bir an belə haqqı deməkdən, insanları yaxşı işlərə dəvət edib pis işlərdən çəkəndirməkdən, ilahi maarifi müxtəlif yollarla xalqa çatdırmaqdan yorulmadılar.

İmamlar Haqq elçiləri kimi qiyamət günü ölçü meyarıdırlar. Əgər camaatın yaşayışı onlarla uyğunlaşarsa nicat tapar, uyğunlaşmazsa əzaba düşər olurlar.

DİN ALİMLƏRİ

Peyğəmbərlər və imamlardan sonra Quran və hədisləri dərinləndirən bilən şəxslər, fəqih və din mütəxəssisləri Allahın yer üzündə höccətidirlər. Camaat onlara tabe olmalıdır. Onlara - lazımı şəraitə malik olan alimlərə - tabeçilik imam və peyğəmbərə tabeçilikdir. Belə ki, insan bunun sayəsində nicat tapmağa müyəssər olur.

Ailə başçısı bu məsələyə olduqca diqqət yetirməli və Quranı, nübuvvəti, imaməti və vilayəti-fəqihi tanıtdırmaq üçün müəyyən vaxt ayırmalı, özü bacarmadıqda isə bu işin mütəxəssisindən istifadə etməlidir. Çünki bu, dünya və axirət səadətinin qarantıdır.

Ailə üzvləri bu məsələdə ailə başçısına kömək etməli və onun bu təşəbbüsünü qiymətləndirərək, qədrini bilməli, ailə başçısı bu məsələyə laqeyd olduqda isə onu rəğbətləndirərək buna şərait yaratmalı, razılaşmadıqda isə ona heç bir formada tabe olmamalıdırlar. Belə olduqda, onlar özləri bu məsələnin ardınca getməli və səadət yolunu keçməlidirlər.

Ailə başçısı Quran oxumaqla, münacat etməklə ailədə mənəvi bir hal yaratmalı və ailə üzvlərinin gözəl aqibətlərini təmin etməlidir.

NAMAZ

Düzgün şəkildə namaz qılmaq yalnız ailə başçısının üzərinə düşən vəzifə deyil. Namaz, Quranın buyurduğuna əsasən, hamıya vacibdir. Ailə üzvləri namaz qılmadıqda, ailə başçısı olduqca mülayim şəkildə onları başa salmalı və bu xeyirli işə rəğbətləndirməlidir:

«Əhlinə (ailənə) namaz qılmağı əmr et, özün də ona (namaza) səbirlə davam et. Biz səndən ruzi istəmirik,

(əksinə) sənə ruzi verən Bizik. (Gözəl) aqibət təqva sahiblərinindir (müttəqilərindir)»¹.

Quranda həzrət İsmayılın (ə) xüsusiyyətlərindən birinin də ailəsini namaza dəvət etməsi olduğu buyrulur:

«O öz əhlinə (ailəsinə) namaz qılmağı, zəkat verməyi əmr edirdi»².

Quranda həzrət İbrahimin (ə) Allahdan qiyamət gününə qədər bütün nəslinin namaz qılmasını diləməsini oxuyuruq:

«Ey Rəbbim! Məni də, nəslimdən olanları da namaz qılan et»³.

Həzrət Peyğəmbər (s) bir çox rəvayətlərdə namazın gözünün nuru olduğunu buyurur.⁴

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Allahı tanımaqdan sonra namaza tay olacaq başqa bir şey yoxdur».

Həzrət Əli (ə) buyurur: «Sizə namaz qılmağı tövsiyə edirəm. Həqiqətən, namaz ən yaxşı əməl və dinin sütunudur».⁵

Quran namazın insanı çirkinliklərdən, aludəçiliklərdən çəkindirən bir amil olduğunu buyurur:

«Həqiqətən, namaz (insanı) çirkin və pis əməllərdən çəkindirər»⁶.

İmam Baqir (ə) buyurur: «Qiyamətdə soruşulacaq ilk şey namazdır. O qəbul olunarsa, digər əməllər də qəbul olunar».

Namazın vaxtını ötürmək, onu yüngül saymaq və ya tərk etmək Peyğəmbərin şəfaətindən məhrum olmağa və Allahın rəhmətindən uzaq düşməyə səbəb olur.⁷

¹ «Taha» surəsi, ayə 132.

² «Məryəm» surəsi, ayə 55.

³ «İbrahim» surəsi, ayə 40.

⁴ Bihar, 77-ci cild, səh-77.

⁵ Bihar, 82-ci cild, səh-209.

⁶ «Ənkəbud» surəsi, ayə 45.

⁷ Müddəssir surəsi, ayə-43; Bihar, 83-cü cild, səh. 9-19.

Ailə başçıları öz arvad-uşaqlarının namazına əhəmiyyət verməlidirlər. Əks təqdirdə, onlar qiyamət günü «Bizi namaza dəvət etməmişdilər. Bu ilk növbədə ərimizin və atamızın günahıdır»-deyə Haqqa şikayət edəcəklər. Onlar deyəcəklər: «Pərvərdigara! Bizim namazımıza etinasız yanaşdıqları üçün intiqamımızı onlardan al. Onlara lənət yağdır və əzablarını artır».

Uşaqlar çox qəribə xilqətə malikdirlər. Böyüklərin bütün əməllərini yamsılayırlar. Əgər ailə başçıları namaz qılsalar, oruc tutsalar, Quran oxusalar, güləruz olsalar, uşaqları onları yamsılayacaq və get-gedə bu onların sabit xüsusiyyətlərinə çevriləcəkdir.

Bir rəvayətdə buyurulur: «Həzrət İsa (ə) sahibinə cəza verilən bir qəbirin yanından keçdi. Növbəti il həmin qəbirin yanından keçdikdə, qəbir sahibinin əzabdan xilas olduğunu müşahidə etdi və Allahdan bunun səbəbini soruşdu. Ona vəhy olundu: «Onun əməlisaleh bir övladı var idi. Bir yol düzəltdirib, bir yetimə sığınacaq verdi. Övladının əməlinə görə onu bağışladıq».¹

Əməlisaleh övlad yetişdirməyin bu dünyadakı xeyrindən əlavə axirətdə, bərzəxdə və qiyamətdə də xeyri çoxdur. Bu xeyirli işdən məhrum olmamaq üçün səy göstərmək lazımdır.

¹ Vəsail, 16-cı cild, səh-338.

ON SƏKKİZİNCİ FƏSİL

AİLƏ BAŞÇISININ AĞIR MƏS ULİYYƏTİ ÖZÜNÜZÜ VƏ AİLƏNİZİ CƏHƏNNƏM ODUNDAN QORUYUN

«Təhrim» surəsinin bir ayəsində ailə başçısının ağır, eyni zamanda dünya və axirət mənfəətinə malik bir məsuliyyətinə toxunulur. Əgər hamı bir nəfər kimi, xüsusilə də ailə məsuliyyətini daşıyanlar bu ayəyə diqqət yetirsəydilər, ailələrinin bir çox problemləri həll olunardı. Ev mühitindəki iztirablar, əmniyyətsizliklər aradan qalxar, hər şey öz qaydasına düşərdi.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قِنُوا أَنْفُسَكُمْ...

«Ey iman gətirənlər! Özünüzü və əhli-əyalınızı elə bir oddan qoruyun ki, onun yanacağı insanlar və daşlar (daşdan düzəldilmiş bütlər), xidmətçiləri isə Allahın onlara verdiyi əmrlərə asi olmayan, buyurulduqlarını yerinə yetirən daş qəlbli (heç kəsə zərrəcə rəhm etməyən) və çox sərt təbiətli mələklərdir (zəbanilərdir)»¹.

Bəli, bu böyük məsuliyyət ailə başçısının üzərinə düşür. Onlar öz ailələrini tövhidə, qiyamətə inama, ilahi təqvaya sövq etdirməklə, tərəqqiləri üçün şərait yaratmaqla onları qiyamət gününün əzabından qorumalıdırlar.

Ayədə buyurulan «**O odun yanacağı insandır**» cümləsi olduqca incə və mühüm məsələdir.

Ayədə açıqca ifadə olunur ki, qiyamət əzabının kökü günahdır. Əslində, qanunauyğunsuzluq və cərimənin mahiyyəti birdir. Dünyada isə tam əksinədir. Məsələn, əgər hər hansı bir şəxs qanuna zidd bir iş görərsə (yol hərəkəti qaydalarını pozarsa), müəyyən məbləğdə cərimə olunacaq. Burada qanunauyğunsuzluq insanın gördüyü iş, cərimə isə

¹ «Təhrim» surəsi, ayə 6.

maddi bir məsələdir. İnsanın gördüyü işlə onun cəriməsinin mahiyyəti fərqlidir. Lakin qiyamətdə qanunauyğunsuzluqla (cinayətlə) cərimənin mahiyyəti eynidir. Qiyamətin cəriməsi (cəzası) cinayətkarın qurşandığı cinayətdir ki, bu özünü od şəklində göstərir.

İnsanın bulaşdığı hər bir aludəçilik, törətdiyi hər bir günah onu bürüyən bir oddur. Lakin bu od qiyamətdə zahir olacaq.

Bir çox insanlar ömürləri boyunca günahla məşğul olmuşlar. Belələri, əslində, özlərini böyük bir oda atmışlar. Lakin o atəş qiyamətdə özünü göstərəcək və sahibini əbədi olaraq özünə əsir edəcək. Bu mövzuda iki Quran ayəsinə nəzər salaq:

«Allahın nazil etdiyi kitabda (Tövratda və İncildə) olanları (peyğəmbərin vəsfini) gizlədənlərin və onun müqabilində bir az para alanların yedikləri qarınlarında ancaq oda dönəcəkdir. Qiyamət günü Allah onlarla danışmaz, onları təmizə çıxarmaz. Onları şiddətli əzab gözləyir!»¹.

«Həqiqətən, yetimlərin mallarını haqsızlıqla yeyənlərin yedikləri qarınlarında oda çevriləcək və onlar (qiyamətdə) alovlu cəhənnəmə girəcəklər»².

Hər iki ayədə haram mal yemək od yemək hesab olunmuşdur. Bu gün ləzzətli bir tikə yemələrinə baxmayaraq, sabah həmin ləzzətli tikə öz həqiqətini od şəklində göstərəcək.

Bu müqəddəs varlığın buyruğudur. Belə ki, bütün varlıq, yaradılış, cin, mələk, qadın, kişi – hamısı onun iradəsinin cəlvəsidir.

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 174

² «Nisa» surəsi, ayə 10.

O, günahın həqiqətini görür. Biz onu ləzzətli bir tikə şəklində görsək də, O, onun od olduğunu müşahidə edir.

Qiyamət günü bütün üzvlər özlərinə məxsus günahlarına görə alovlanacaqlar. Bu üzvlərin sahibləri isə əzab çəkəcək və nicat tapa bilməyəcəklər.

Ailə başçıları öz ailələrini günahın məhsulu olan bu oddan qorumalıdırlar. Həyatın bütün sahələrində ilahi təqvvaya riayət etməli, özlərini və ailələrini əldən çıxmalı olan bir neçə günlük dünya var-dövləti üçün əbədi oda atmamalıdırlar.

Bu odun yanacaqlarından biri də daş kömürdür. Yəqin ki, onun haqqında hamınız eşitmişiniz. Çox bərk və möhkəm maddədir. Onun istiliyi çox yanma, müddəti isə uzundur.

Milyon illərdir ki, yerin dərinliklərində daş kömür və digər yanar maddələr mövcuddur. Bu yanar maddələrin təzyiqi bəzən dağ zirvələrində vulkan (yanardağ) şəklində özünü göstərir. Qarşısına çıxan hər bir şeyi yandıraraq məhv edir. Bu maddələrin odu, alovu sona yetən deyil. Əksinə, Quranın buyruğuna əsasən, bu alov gələcəkdə bütün yer üzünü bürüyəcək. Belə ki, dəryalar da alovlanacaq.

«Dənizlər od tutub yanacağı zaman»¹.

Bu müasir alimlərin də gələcəkdə baş verəcəyini proqnozlaşdırdıqları bir həqiqətdir.

«(Qiyamət günü) elə bir gündür ki, yer (Yer kürəsi) başqa bir yerlə əvəz olunacaq»².

Yerin dərinliklərinin yanar maddələrlə dolu olmasını, gələcəkdə yer üzünün od tutacağını nəzərə aldıqda, cəhənnəm və onun təqəbələrinin bu dünyada olacağı haqqındakı rəvayətləri qəbul etmək məcburiyyətində qalırıq.

¹ «Təkvir» surəsi, ayə 6.

² «İbrahim» surəsi, ayə 48.

O günün alovunun, odunun yanacağı insan və daşdır. İnsanı alovlandıran günah, yeri alovlandıran isə daşdır. Yer kürəsinin yerüstü və yeraltı daşlarının həcmi və ağırlığı az deyil. Bundan əlavə, o daimidir. Bu yandırıcı daşların əbədiliyi insanın axirətdə əbədi qalacağı kimi Haqqın iradəsidir.

Buna görə də, ailə başçıları bu ilahi nidaya daha çox diqqət yetirməlidirlər.

«Ey iman gətirənlər! Özünüzü və əhli-əyalınızı elə bir oddan qoruyun ki, ...»¹.

Cəhənnəm odunun xidmətçiləri daş ürəkli mələklərdir. Onlarla qarşılaşmaq heç cür mümkün deyil. Cəhənnəm əhli olduqca zəifdir.

Bu dünyada səviyyəsiz, alçaq olan insanların qiyamətdəki məqamı da səviyyəsiz və alçaqdır. Onların yeri cəhənnəmdir. Hansı ki, gördüyümüz bu yer üzərindədir. Onu alovlandıran insan və daşlardır. Onun xidmətçiləri daşürəklidir. Onun əzabı ağır, şiddətli və əbədidir. Oradakı insanlar isə nə ölür və nə də yaxşı yaşaya bilirlər.

«Orada nə öləcək, nə də yaşayacaqdır! (Nə ölü kimi ölü, nə də diri kimi diri olacaqdır!)»².

BEHİŞT

Ailə başçısı özünü və öz ailəsini cəhənnəm odundan qorumağa səy göstərdikdə, yəni onları müxtəlif günahlardan çəkindirərək vacib əməllərə rəğbətləndirdikdə, özünün və ailəsinin behiştə gedən yolu (maneələrdən) təmizlənilir. Hansı ki, o behişt «Sidrətül-müntəha»nın yanında yerləşir və o, yer və göylər qədər genişdir.

¹ «Təhrim» surəsi, ayə 6.

² «Əla» surəsi, ayə 13.

«Sidrətül-müntəhanın yanındadır. Məva cənnəti onun yanındadır»¹.

Ayədən anlaşılır ki, Sidrətül-müntəha geniş bir aləmdir. Belə ki, yer və göylər qədər geniş olan behişt də orada yerləşir.

Quran hamıya imanlı, əməlisaleh olmaqla behiştə doğru tələsməyi tapşırır.

...وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ

«Rəbbinizin məğfirətinə və genişliyi göylərlə yer üzü qədər olan, müttəqilər üçün hazırlanmış cənnətə tələsin!»²

Əzizlərim! Cəhənnəm azuqəsi günah, behişt azuqəsi isə iman, ibadət və Allah bəndələrinə xidmət göstərməkdir. Özünüzü və ailənizi cəhənnəm azuqəsi toplamaqdan qoruyub, behişt azuqəsi toplamağa rəğbətləndirin. Çünki sizin məsuliyyətiniz bir ailə başçısı kimi olduqca böyükdür.

Qiyamət əzabından amanda qalmaq və Haqqın əbədi nemətinə - behiştə nail olmaq üçün həzrət Peyğəmbərin (s) bütün davranışlarından dərs alın. O Həzrət qadınların və uşaqların hüquqlarının qorunmasında öncül idi. O, ifrat, təfrit əhli deyildi. Ailə üzvlərinə qarşı davranışlarında daim ədaləti rəhbər tutardı. Ailə üzvləri ilə mehriban, dost olması ilə yanaşı, daim onlara öyüd-nəsihət verər, ibadətə rəğbətləndirər və qiyamət əzabı ilə qorxudardı. Ailədə qadınlarla gözəl rəftar edər, uşaqlarla uşaq kimi davranardı. O hamı üçün ədəb nümunəsi, əxlaq simvolu və hidayət çırağı idi.

DÖRD MÜHÜM VƏZİFƏ

Əllamə Məclisi «Biharül-ənvar» kitabında (cild 71, səh. 86) **«Özünüzü və ailənizi oddan qoruyun...»** ayəsinin izahı

¹ «Nəcm» surəsi, ayə 14, 15.

² «Ali-İmran» surəsi, ayə 133.

olaraq ailə başçısının üzərinə düşən bir neçə vəzifədən söhbət açmışdır. Belə ki, bu bir neçə vəzifəni həyata keçirməklə ailəni, əhli-əyalı sabahın odundan qorumaq mümkündür.

1. *Əhli-əyalı Allaha itaət etməyə səsləmək*

Ailə başçısı sağ olduğu müddət ərzində ailəsini Allaha itaət, dünya və axirətlərinin islah olunmasına dəvət etməlidir. Bu dəvət onlar üçün qəbul olunması mümkün bir qaydada olmalıdır. Bu dəvət yumşaq dil ilə, xoş üzlə, mətanətlə, dil və əməl ilə həyata keçirilməlidir. Belə ki, əhli-əyal Haqqa itaət etməyə, Onu bütün məsələlərdən önə keçirməyə rəğbətlənsinlər.

Mən bunu öz ailəmdə təcrübə etmişəm, olduqca faydalı olub. Siz də təcrübədən keçirin, mütləq faydasını görə bilərsiniz. Uşaqlar Allaha itaət etdikdə onları rəğbətləndirin, mükafatlandırın, öpün, bağrınıza basın. Qoy Haqqa itaət onların bütün varlığını əhatə edərək, ayaq tutub yerisin.

Qadınlar bu məsələdə olduqca diqqətli olmalıdırlar. Ərləri onları Haqqa səslədikdə, onu böyük bir maraqla qəbul etməli və bununla da, öz övladlarına müsbət təsir bağışlamalıdırlar.

2. *Vaciblərin təlimi*

Ailə başçısı imkan qədərincə ailəsini risalələrdə, əxlaq və fiqh kitablarında qeyd olunmuş vacib əməllərlə tanış etməlidir. Özü bunun öhdəsindən gələ bilmədikdə onların məscidə, dini mərasimlərə, elm mərkəzlərinə getmələri üçün hər bir şərait yaratmalı və yaxud bu sahədə mütəxəssis olan din alimlərindən bəhrələnməlidir.

Mümkündür ki, risalələrin oxunub düşünülməsi, izah olunması çətin olsun. Ona görə də həddi-büluğa çatan uşaqları növbə ilə lazımı dərslərə göndərmək və bu yolla onları öz şəri vəzifələri ilə tanış etmək lazımdır.

3. Çirkin, pis əməllərdən çəkındirmək

Ailə başçısının öz ailəsini çirkin və pis işlərdən çəkındirməsi vacib vəzifələrdəndir. O, ailəsini günahın acı nəticələri ilə tanış etməli və ailədə günaha səbəb olacaq amillərin kökünü kəsməlidir.

4. Yaxşı işlərə rəğbətlandırmək

Ailə başçısının öz əhli-əyalını bütün yaxşı işlərə rəğbətlandırməsi onun üzərinə düşən vacib vəzifələrdəndir. O, ailə üzvlərini təvazökarlığa, Allah yolunda sədəqə verməyə, böyüklərə hörmət etməyə, kiçiklərin haqqını tapdalamamağa, insanlar arasında xoş münasibətlər yaratmağa, daim haqqı deməyə - bir sözlə, bütün yaxşı əməllərə doğru yönəltməlidir.

Əllamə Məclisinin qənaətinə görə, bu dörd vəzifəni həyata keçirmək sözügedən ayənin öz əksini tapmasıdır. Bu şəkildə addımlamağın savabını Allahdan başqa heç kəs bilmir.

Həzrət Peyğəmbər (s) imam Əlini (ə) Yəmən xalqının hidayəti üçün göndərdikdə, ona buyurdu: «And olsun Allaha! Ulu Tanrı sənin əlinlə bir şəxsi hidayət edərsə, bu sənin üçün günəşin üzərinə saldığı hər bir şeydən daha yaxşıdır».¹

Olduqca böyük bir mənəfətdir. Ailə qurub öz ailəsinə müəllimlik edənlərin xoş halına. Onların hər birinin hidayəti qarşılığında, həzrət Peyğəmbər (s) Əliyə (ə) buyurduğu kimi, böyük bir mükafat alacaqlar. Bunun savabı ailə üçün halal ruzi qazanmağın savabından başqadır. Belə ailə başçıları iki böyük savab qazanırlar. Bir böyük savab ailələrinin maddi ehtiyaclarını və digər böyük savabı isə mənəvi ehtiyaclarını təmin etdikləri üçün.

¹ Bihar, 21-ci cild, səh-361.

ON DOQQUZUNCU FƏSİL

İSLAMDA ƏR VƏ ARVADIN HÜQUQLARI

AİLƏ HÜQUQU

Ər və arvadın qarşılıqlı hüquqları Quranda və rəvayətlərdə lazımınca qeyd olunmuşdur. Belə ki, bu hüquqlara nəzər salarkən, onların İslamın möcüzələrindən olduğu qənaətinə gəlmək olar. Çünki heç bir din ər və arvad hüquqlarına bu şəkildə toxunmamışdır. Qiyamətə qədər də İslamdan qeyri heç bir din belə bir gücə malik olmayacaqdır.

Bu qarşılıqlı hüquqların bir hissəsi vacib, digər bir hissəsi isə müstəhəbdir. Vacib hüququn tərklə olunması qarşı tərəfin keçmədiyi surətdə qiyamət əzabına səbəb olur. Müstəhəbin tərklə olunması isə həyatın şirinliyini azaldır.

Bu vacib və müstəhəb hüquqların böyük bir hissəsi «Vəsail» kitabının 20, 21 və 22-ci cildlərində qeyd olunmuşdur. Burada həmin hüquqlara ehtiyac olduğu qədərincə toxunur, digər hissəsinin mütaləəsini isə oxucuların öz öhdəsinə qoyuruq.

Öncə təbərrük olaraq, bu mövzuda bir neçə Quran ayəsini qeyd etmək istərdik:

«Onlarla gözəl (Allahın buyurduğu kimi) rəftar edin»¹.

«Kişilərin qadınlar üzərində şəriətə görə hüquqları olduğu kimi, qadınların da onlar (kişilər) üzərində hüquqları vardır»².

«Onların zövcələri barəsində nə hökm etdiyimizi, əlbəttə, bilirik»³.

İshaq ibn Əmmar deyir: «Həzrət Sadiqdən (ə) soruşdum: «Qadının kişi üzərində olan haqqı nədir? Hansı ki, onu

¹ «Nisa» surəsi, ayə 19.

² «Bəqərə» surəsi, ayə 288.

³ «Əzhab» surəsi, ayə 50.

həyata keçirdikdə əməlisaleh olur». İmam (ə) buyurdu: «Qadının kişi üzərində olan haqqı onu lazımınca qidalandırmaq, geyimlə təmin etmək və xanım səhv etdikdə bağışlamaq». Daha sonra belə buyurdu: «Atamın daim onu incidən bir xanımı var idi. Lakin atam onu bağışlayırdı».

İmam Sadiq (ə) həzrəti Peyğəmbərdən (s) nəql edir: «Vəhy əmini (Cəbrayıl) qadını o qədər tapşırı ki, mən talağın yalnız zina olduqda caiz olduğunu sandım»; «Allah arvadı ilə öz arasındakı bütün məsələlərə lazımınca riayət edən şəxsə rəhmət etsin. Çünki ailə qurmağı Allah insana bəxş edərək, kişini qadının himayəçisi etmişdir»; «Ailəsinin hüquqlarını pozan şəxs Allahın rəhmətindən uzaqdır»; «Sizin ən yaxşınız ailəsi üçün ən yaxşı olanınızdır. Mən ailəm üçün sizin hamınızdən yaxşıyam»; «İnsanın ailəsi onun ixtiyarındadır. Allah yanında ən yaxşı şəxslər, ixtiyarında olanlarla yaxşı davrananlardır».

QADININ ƏRİ ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQLARI

1. HƏYAT ÜÇÜN ZƏRURİ OLAN LƏVAZİMATLA TƏMİN ETMƏK

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Qadınlarınızı lazımı qaydada geyindirmək və yedirtmək sizə vacibdir».

İmam Səccad (ə) buyurur: «Bazara daxil olub ailəmin istədiyi bir qədər ət almaq mənim üçün qul azad etməkdən sevimlidir».

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Ailənin himayəçiliyi və ailə üzvlərinin problemlərini həll etmək kişinin xoşbəxtliyindəndir».

2. İNTİM ƏLAQƏ

İmam Rzadan (ə) soruşurlar: «Bir şəxsin gənc həyat yoldaşı var. Başına gələn müsibətə görə bir ilə yaxındır ki, onunla yaxınlıq etmir. Əlbəttə, həyat yoldaşını incitmək

məqsədi yoxdur. Bunun səbəbi baş verən müsibətdir. Bu kişi günahkardır mı?». İmam (ə) buyurdu: «Bəli, dörd ay keçəndən sonra günahkardır».

Abuzər Rəsulullahdan (s) soruşdu: «Həyat yoldaşı ilə yaxınlıq etməyin ləzzətindən əlavə savabı da varmı?» Həzrət buyurdu: «Bu işin qeyri-qanuni nikahla görülməsi haram deyilmi?» Əbuzər «Bəli»-deyə cavab verdi. Peyğəmbər buyurdu: «Deməli, halal, qanuni nikahla görüldükdə savabdır».

İslam maarifində kişinin hər dörd gecədən bir cinsi yaxınlıq məqsədilə öz həyat yoldaşının yanında yatması müstəhəbdir.

3. YAŞAYIŞDA RİFAH

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Bazara gedib ailəsi üçün töhfə alan şəxs, yoxsullar üçün sədəqə aparən şəxs kimidir. O, aldığı töhfəni evə apardıqda ilk olaraq qızına verməlidir. Çünki qızını sevindirən şəxs İsmayıl nəslindən bir qul azad etmiş şəxs kimidir. Öz töhfəsi ilə oğlunu sevindirən şəxs isə, Allah qorxusundan göz yaşı tökən şəxsə bərabərdir. Allah onun qorxusundan göz yaşı tökən şəxsi nemət dolu behiştinə daxil edəcək».

İmam Musa ibn Cəfər buyurur: «Kişinin ailəsi onun öz ixtiyarındadır. Allah neməti hər bir şəxsə ailəsini rifahda yaşatması üçün vermişdir. Əks təqdirdə, nemət ondan alınə bilər».

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Kişinin tox, arvadın ac olmağı qadağandır».

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Kişi ailədə, xoşu gəlməsə belə, özünü üç şeyə məcbur etməlidir: mülayim davranmağa, ailənin rifahını təmin etməyə və namusuna qarşı qeyrətli olmağa».

İmam Səccad (ə) buyurur: «Allah öz ailəsinin rifahını daha çox təmin edən şəxsdən razıdır».

Rəsuli-əkrəm (s) buyurur: «Müsəlmanın Allaha görə həyat yoldaşı üçün aldığı şey sədəqə savabına malikdir».

4. QADINA HÖRMƏT

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Ailə quran hər bir kişi həyat yoldaşının hörmətini saxlamalıdır»; «Allah, arvadına üç zərbədən çox vuran şəxsi qiyamət günü hamının qarşısında rüsvay edəcəkdir»; «Gündüzlər qadınınızı döyür, gecələr ağuşunuza alırsınızmı?!»; «Qadın incə bir oyuncaqdır. Onunla ailə quran onu məhv etməsin»; «Özü döyülməyə layiq ola-ola qadınını döyən şəxsə təəccüb edirəm. Qadınınızı ağacla vurmayın. Çünki onun qisası alınacaq».

Əli (ə) buyurur: «Qadınlarınızı incitməyin, başlı-başına da buraxmayın».

Hövla Rəsulullahdan (s) soruşdu: «Qadının kişi üzərinə düşən haqları hansılardır?» Həzrət buyurdu: «Qardaşım Cəbrayıl qadınları o qədər tapşırırdı ki, mən kişinin qadına «uf» deməyə belə haqqı olmadığını düşündüm». O dedi: «Qadınlarınızın hüquqlarını pozmaqdan qorxun. Onlar həyatın çətinliyinə dözürlər. Haqqın göstərişinə, Quranın buyurduğuna əsasən sizə halal olmuşlar. Ləzzətlərinizə tabe olduqları, övladlarınızı bətnlərində daşdıqları və təhlükəli doğum ağrılarına dözdükləri üçün onların sizin üzərinizdə vacib hüquqları var. Onlarla mehriban olun. Onları sevin, onlar da sizinlə uyğunlaşsınlar. Onlardan acığınız gəldiyini izhar etməyin. Mehr olaraq onlara verdiyinizə tamah salmayın və onu zorla əlindən almayın».

5. BƏZƏNMƏK VƏ PAKİZƏLİK

Kişi öz qadınını təmiz, səliqəli, gözəl, xoşətirli görmək istədiyi kimi, qadın da öz ərinə təmiz, səliqəli, gözəl, xoşətirli görmək istəyir. Bu qadını sevindirir, ürəyini açır və iffətini

artırır. Özünü ərindən qeyrisi haqqında düşünməkdən qoruyur.

Həsən ibn Cəhm deyir: «Yeddinci imamın həna qoyduğunu gördüm. «Qurbanın olum, həna qoymusanmı?»-deyə ərz etdim. Həzrət buyurdu: «Bəli, kişinin özünü bəzəməsi qadının iffətinin artmasına səbəb olur. İffətini qorumayan qadınlar ərlərinin bəzənməməsi ucbatından bu yola düşmüşlər». Sonra İmam məndən soruşdu: «Məgər sən öz həyat yoldaşını çirkin, bulaşmış görmək istəyirsənmi?»

İmam Rza (ə) atalarından rəvayət edir: «Bəni-İsrail qadınları iffətlərindən əl çəkдилər. Bunun səbəbi, yalnız ərlərinin özlərini bəzəməmələri idi». Sonra İmam buyurdu: «Qadın da kişinin ondan gözlədiyini gözləyir».

Bəzi kişilər, həqiqətən, insafsızdırlar. Özlərinə fikir vermirlər. Vaxtlı-vaxtında təmizlik etmirlər. Bundan da acınacaqlısı odur ki, qadınlarının istənilən şəkildə onların ixtiyarında olmasını istəyirlər. Belələri zalım və əzaba layiqdirlər.

6. ŞİRİN DİLLİLİK VƏ GÜZƏŞT

Acı dillilik, tünd xasiyyətlilik insanın tərəf müqabilini eyni şəkildə qarşılıq verməyə vadar edir.

Hədsiz söz-söhbət qadının ruhiyyəsinə korlayır və yaşayışın şirinliyini azaldır.

Əli (ə) bu mövzuda kişilərə belə tapşırır: «Onlarla hər halda keçinin. Şirindil və mülayim olun. Bütün sahələrdə yaxşılıq edin ki, onlar da sizinlə eyni şəkildə davransınlar».

7. ÖZ İRADƏ VƏ İXTİYARINIZI ƏLDƏN VERMƏYİN!

Bəzi kişilər Allahın onlara bəxş etdiyi iradə və azadlıqlarına göz yumaraq, özlərini tam şəkildə qadınlarının ixtiyarına verirlər. Bəzi qadınlar ərlərinin ixtiyarını məhdudlaşdıraraq, ailə hakimiyyətini ələ alır və həyat miniyini istədikləri yerə sürürlər.

Adətən, bu növ həyat şeytani həyata çevrilir. Qeyri-şəri tələblərdən doğan böyük bir günah dalğası həyatı bürüyür. Mənəviyyatı qovaraq, ailəni ilahi və insani prinsiplərdən yayındırır.

Hazırkı ailələrin böyük əksəriyyəti bu acınacaqlı müsibətlə baş-başadır. Ailənin idarəçiliyi kişinin əlində olmaq əvəzinə, arvadın əlindədir. Kişi öz arvadının əri olmaq əvəzinə, arvad öz ərinə ərlək edir. Belə ailələrdə kişi arvadının sözündən çıxarsa, böyük bir qalmaqal baş verir. Kişi təslim olmayınca və ya onu boşamayınca, bu qalmaqal yatmır.

Əli (ə) öz ixtiyarını əldən vermiş bu tip zəif kişilər haqqında buyurur: «Öz ixtiyarını arvadının əlinə vermiş şəxs məlundur».

Digər bir hədisdə buyurur: «Allah-təala qadına tam təslim olan şəxsi üzüstə cəhənnəm oduna atacaq». Soruşdular: «Necə təslim olmaq?» Həzrət buyurdu: «Belə ki, ondan bədəni görünən libas geyinməsini istədikdə qəbul edir».

Bir kişi öz arvadından şikayətləndikdə, Həzrət (ə) belə qadınlar haqqında buyurdu: «Ey camaat, heç bir şəkildə qadına tabe olmayın. Ona mal tapşırmayın. Ailənin idarəsini onun ixtiyarına qoymayın. Əgər belə qadınların ixtiyarı öz əllərində olarsa, hamısını fəlakətə sürükləyər və ərlərinin əmrlərindən çıxarlar».

Biz bu nəticəyə çatdıq ki, belələri ehtiyacları olduqda təqvaya riayət etməz, şəhvət qarşısında tez diz çökər və qocalıb yaşlaşana qədər qızıl-gümüş fikrində olurlar. Əllərindən bir şey gəlmədikdə qürurlu və eqoist olurlar. Onların azacıq istəkləri həyata keçirilməsə, sevgi və

məhəbbətlərini tapdalayar və istənilən pis işə əl atarlar. Qorxub çəkinmədən iftira yaxar, itaətsizlikdən əl çəkməzlər.¹

KİŞİNİN QADIN ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQLARI

Ailə həyatının möhkəm təməlinin əsas hissəsi qadının kişinin haqlarını qoruması ilə əldə olunur. Bu sahədə qadın yalnız Allah-təalanı və qiyaməti düşünərək ərindən söz eşitməli və ətrafdakıları onun həyatına dəxalət etməyə icazə verməməlidir. Mümkündür, digərləri həyata baxışlarında yanılınsınlar və ya onların bu dəxaləti başqa məqsəd daşısın.

Qadın, təbiətindən asılı olaraq tez təsir altına düşür. Buna görə də onlar bu məsələdə ayıq-sayıq olmalı, öz ərlərinin hüquqlarını qorumalıdır. Daim Allahı düşünüb, qiyaməti nəzərə almalıdırlar.

Kişi istəyir ki, arvadı öz yaradılışını, qadınlığını qorusun. Ailəni ərinin tələblərinə müvafiq şəkildə idarə etsin və öz uşaqlarına yaxşı ana olsun.

Bəzi qadınlar öz qadınlıqlarını unudur, qaraqabaq və tünd xasiyyət olurlar. Belə hallar kişinin ailə qurduğu üçün peşman olmasına səbəb olur.

1. İTAƏT

Həzrət Baqir (ə) buyurur: «Bir qadın həzrət Peyğəmbərin (s) yanına gələrək, «Kişinin həyat yoldaşı üzərində olan haqqı nədir?»-deyə soruşdu. Rəsulullah (s) buyurdu: «Ərinə tabe olub, ona qarşı asi olmaması».

Həzrət Peyğəmbər buyurur: «Qadın beş vaxt vacib namazını qılar, oruc tutar, həccə gedər, öz ərinə tabe olar və Əlinin (ə) haqqını tanıyarsa, behiştin səkkiz qapısının hansından istəsə, daxil olacaq».

Rəsulullahdan (s) nəql olunan bu rəvayətlərə nəzər salaq: «Allaha ibadət edən, vacib əməlləri yerinə yetirən və ərinə

¹ Vəsail, 20-ci cild, səh-180.

tabe olan hər bir qadın behiştə daxil olacaq»; «Namaz qılan, lazım olmadıqda evdən çıxmayan, ərinə tabe olan qadının keçmiş və gələcək günahları bağışlanar».

Peyğəmbəri-əkrəm Hövla adlı bir qadına buyurdu: «And olsun məni peyğəmbərliyə seçən Allaha, kişinin qadını üzərində haqqı var. Qadın əri onunla yaxınlıq etmək istədikdə qəbul etməli, hər hansı bir göstəriş verdikdə boyun qaçırmamalı və ona qarşı çıxmamalıdır»; «Qadın ərinin haqqını qorumadıqda, Allahın da haqqını qorumamışdır».

Bütün bu rəvayətlərdən müşahidə etdiyiniz kimi, qadının ərinə tabe olması kifayət deyil. Onun imanı, ibadəti, vacibləri həyata keçirib günahdan uzaq durması – hər biri nicat tapmasında təsirlidir. Belə ki, o, yalnız bütün bunları özündə əks etdirdikdə dünya və axirətdə nicat tapmışlardan olacaq.

2. TƏMKİN (TƏSLİM)

Qadın şəriətdə məhdudiyət qoyulmuş yerlər istisna olmaqla hər bir zaman kişinin cinsi tələbinə təslim olmalıdır. Hətta, bu məsələdə öncül olaraq öz hazırlığını bildirməsi müstəhəbdir.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Qadın ən yaxşı ətirlərdən istifadə etməli, ən gözəl libasını geyinməli, ən gözəl şəkildə bəzənməli və özünü hər gecə və gündüz ərinin ixtiyarına verməlidir. Əlbəttə, kişinin hüququ bunlardan daha çoxdur».

Əgər hər hansı bir qadın Rəsulullahın (s) buyruğuna əmələ edərsə, ərini özü üçün qoruyar, onu digərlərinə göz dikməkdən, halal yolla belə, başqalarının ardınca getməkdən çəkindirər.

Bir çox qarşıdurmalar buradan qaynaqlanır. Qadın ziyafətə, toya getdikdə ətirlənir, ən gözəl donunu geyinir və başdan-ayağa bəzənir. Əri qarşısında isə bəzənməyə heç bir cəhd göstərmir. Belə mərasimlərdən qayıdıqda isə, əri onu

digərlərinin gördüyü kimi görə bilmir. Çünki evə gəldikdən sonra dərhal gözəl libasını, zinət əşyalarını çıxarır və bu onun ərinin qəlbini incidir, onun həyat yoldaşına olan rəğbətini azaldır.

Bir çox gənclər və orta yaşlı insanlar mənim yanıma gələrək, həyat yoldaşlarının bu növ rəftarlarından şikayətlənirlər. Müvəqqəti izdivac etmək və ya yenidən ailə qurmaq istədiklərini bildirir və məndən çıxış yolu göstərməmi xahiş edirlər.

Mənim qadınlara tövsiyəm yalnız budur ki, bacardıqları qədər həzrət Peyğəmbərin (s) və məsum imamların göstərişlərinə əməl etsinlər. Əgər belə edərlərsə, ailədə heç bir problem qarşıya çıxmaz, kişi evdən xaricə meyl göstərməz. Əks təqdirdə isə, ailənin təməli dağılar və bu dağıntının günahı qiyamət günü həmin qadının üzərinə düşər.

Bu mövzuda Peyğəmbərin (s) heyranedicisi bir göstərişi var. Bu göstəriş ərinin hüququnu soruşan bir qadının cavabında buyurulmuşdur: «İntim əlaqəni ona (ərinə) dəvənin üstündə olsa belə, qadağan etmə». Yəni bu olduqca mühüm və ailə məhəbbətini qoruyan amildir.

Digər bir hədisdə isə buyurur: «Ərini, sənə ehtiyacları olduğu zaman başından etmək üçün ən böyük ibadət olan namazı belə uzatma».

3. EVDƏN ÇIXMAQ

Çox təəssüflər olsun ki, qadının evdən çıxarkən ərindən icazə alması məsələsinə öz ilahi heysiyyətlərini əldən vermiş, öz qadınlıqlarını itirmiş insanlar tərəfindən riayət olunmur.

Əgər evdən çıxmağın azad olması məsləhət olsaydı, mehriban Allah onun ərin icazəsinə bağlı olduğunu buyurmazdı.

İcazəsiz evdən çıxaraq fəsad, fitnə qaynağına çevrildilər, cəmiyyətin mətanətini, paklığını korladılar. Onlar evdən xaric olarkən adi şəkildə xaric olmadılar. Ən gözəl libaslarını geyinib, ən gözəl şəkildə bəzəndilər. Özlərini küçədə, bazarda nümayiş etdirdilər. Ərləri etiraz etməsin deyə, öncə onun qeyrətini əlindən alıb, şeytani yəhudi və məsihi mədəniyyətini yamsıladılar. İslamın və müsəlmanların başına elə bəla açdılar ki, qiyamətə qədər əvəzi ödənilməyəcək.

Həzrət Peyğəmbər (s) ərlərinin icazəsi olmadan qadınların evdən çıxmalarını qadağan etmişdir. Əgər ərinin icazəsi olmadan evdən çıxarsa, bütün mələklər, insanlar və cinlər qadın evə qayıdana qədər ona lənət yağdırırlar.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Ənsardan bir kişi səfərə getdi. Həyat yoldaşına səfərdən qayıdana qədər evdən çıxmamasını tapşırırdı. Əri səfərdə olarkən onun atası xəstələndi. Qadın Peyğəmbərin (s) yanına adam göndərüb, atasını yoxlamaq üçün icazə istədi. Lakin Peyğəmbər (s) «Ərinə itaət et və evdə əyləş»-deyə buyurdu. Çox keçməmişdi ki, xəstənin halı daha da ağırlaşdı. Qadın yenə də Peyğəmbərə xəbər göndərdi. Lakin yenə də Həzrətin cavabı dəyişmədi. Atası dünyasını dəyişdi. Qadın Rəsulullahın yanına elçi göndərərək, atasının cənazə namazında iştirak etmək üçün icazə istədi. Həzrətin cavabı bu dəfə də dəyişmədi. Sonda qadının atasını torpağa tapşırıdılar. Lakin o, evdən çıxmadı. Həzrət Peyğəmbər qadına xəbər göndərdi: «Ey qadın! Allah, ərinə itaət etdiyin üçün atanı və səni bağışladı».

Əli (ə) kişilərə tapşırır: «Qadınlarınızı yadların gözündən qoruyun. Çünki bu onların iffətini qoruyur. Onların evdən çıxmasının, ictimai yerlərdə müşahidə olunmalarının günahı etibarsız insanları evə gətirməkdən çox deyil. Əgər səndən

qeyrisini tanımamaları üçün bir iş görə bilərsənsə, onu mütləq həyata keçir».

4. ƏRİNİ İNCİTMƏKDƏN, TÜND XASİYYƏTLİLİKDƏN VƏ ACI DİLLİLİKDƏN UZAQ DURMAQ

Həzrət Peyğəmbər (s) bu mövzuda qadınlar üçün çox mühüm bir nitq söyləmişdir: «Ey qadınlar! Allah yolunda sədəqə verin. Bu sədəqə sizin zinət əşyalarınızdan və ya bir xurma dənəsi olsa belə. Ola bilər ki, sizin çoxunuz cəhənnəm yanacağısınız. Siz qarğış edir və ərlərinizin zəhmətlərinin qədrini bilmirsiniz». Bir qadın ərz etdi: «Məgər biz analıq etmirikmi? Uşaqlarımızı aylarla qarnımızda saxlamırıqmı? Ona süd vermirikmi? Bu ailə başçılarının qızları, qardaşlarına can yandıran bacılar bizim kimi qadın deyillərmi?» Həzrət buyurdu: «Bəli, hamilə olur, uşaq dünyaya gətirir, ona süd verir və məhəbbət göstərirsiniz. Əgər ərinizin sözündən çıxmağınız, onu incitməyiniz olmasaydı, heç bir namaz qılan qadın qiyamət odunda yanmazdı».

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Üç nəfərin namazı qəbul olunmur: qaçmış xidmətçi qayıdana qədər, gecəni sübhə qədər əri narazı olan qadın və camaatın istəmədiyi halda hakimiyyət sürən rəhbər».

Əli ibn Cəfər qardaşı imam Kazımdan soruşdu: «Pis əxlaqı, acı dili və qabalığı ilə ərini incidən (qəzəbləndirən) qadının namazı və bu hərəkəti Allah yanında necədir?» Həzrət (ə) buyurdu: «O, əri razı olana qədər ömrünü günahla keçirir».

Həzrət Peyğəmbər (s) Hövləyə buyurur: «And olsun mənə peyğəmbərliyə seçən Allaha! Əri ona qəzəblənən qadına Allah da qəzəblənir».

Peyğəmbər (s) qadınlardan ərlərindən bacarıqları xaricində olan bir şey istəməmələrini, ərlərinin hörmətini nə qohum, nə də yad yanında sındırmamalarını istəyir.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Ərini incidən, onu qəmləndirən qadın məlumdur. Ərinə hörmət edən, onu incitməyən, hər bir vəziyyətdə ona itaət edən qadın xoşbəxtdir».

5. AİLƏYƏ XİDMƏT

Həzrət Peyğəmbər (s) Hövləyə buyurur: «Allah behiştə əri üçün yaxşı yeməklər hazırlayan qadın üçün müxtəlif yeməklər hazırlayaraq deyəcək: «Ye, iç, bunlar sənin dünyadakı zəhmətlərinin mükafatıdır».

Rəsulullah başqa bir hədisdə buyurur: «Allah, ər evində gözəl görünmək məqsədilə bir şeyi yerbəyer edən qadına mərhəmət edir. Allahın mərhəmət göstərdiyi şəxs isə əzabdan amandadır».

İmam Baqir (ə) buyurur: «Həzrət Zəhra (s) evin daxili işlərini – xəmir yoğurmağı, çörək bişirməyi, Əli (ə) isə evin xarici işlərini – odun gətirməyi, lazımı şeyləri almağı öz öhdəsinə götürmüş idi».

6. ƏRƏ HÖRMƏT VƏ ONUNLA YAXŞI DAVRANMAQ

İmam Kazım (ə) buyurur: «Qadının cihadı ərinə yaxşı qulluq etməsidir».

Ərin zəhmətlərini dəyərləndirmək, onunla mehriban davranmaq, onun yoxsulluğuna səbir etmək, onu yaxşı qarşılamaq, qulluğunda durmaq, getdikdə yola salmaq, icazəli günlərdə onun cinsi tələbini ödəmək, onun üçün bəzənmək, ondan bacarığından artıq bir şey istəməmək və s. kimi işlər Peyğəmbərin (s) və məsum imamların (ə) qadının vəzifəsi kimi buyurduqları göstərişlərdir və qadının cihadı sayılır.

Həzrət Baqir (ə) buyurur: «Qadının Allah dərğahında ərinin razılığından daha güclü şəfaətçisi yoxdur».

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Bir qrup insan Həzrət Peyğəmbərin yanına gələrək dedilər: «Biz, böyüklərinə

səcdə edə bir qövm gördük. Siz bizə belə bir icazə verirsinizmi?» Həzrət buyurdu: «Xeyr! Əgər belə bir göstəriş verməli olsaydım, qadının ərinə səcdə etməsini əmr edərdim».

Xatəmül-ənbiya Hövlaya buyurdu: «Allah, çətinlikdə və rifahda əri ilə razılaşan, ona itaət edən qadını həzrət Öyyubun (ə) həyat yoldaşı ilə məhşur (həşr) edəcək. Ərinin acı danışığına dözən qadına isə, (ərinin) hər bir kəlməsi üçün oruc halında cihad edən şəxsın savabını verəcək».

Peyğəmbər buyurur: «Qadının kişi üzərinə düşən hüququ evin işığını yandırması, yemək bişirməsi, əri evə gəldikdə onu qarşılamaı, «xoş gəldin» deməsi, yuyunması üçün lazımi şeylər hazırlaması, əlinə su tökməsi və heç bir üzrü olmadıqda özünü ondan əsirgəməməsidir».

Əmirəl-möminin Əli (ə) həzrət Fatimənin (s.ə) vəfatından sonra onun cənazəsi yanında dayanıb dedi: «İlahi, mən Peyğəmbərin (s) qızından razıyam. Sən onun munisi ol və qorxusunu aradan qaldır».

7. ÖZÜNÜ ƏRİNDƏN QEYRİSİ ÜÇÜN BƏZƏMƏMƏK

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: «Öz zinət əşyalarını ərindən başqasının gözünə göstərmə. Ərin olmadıqda ətirlənmə. Digərlərinin nəzərini cəlb etməmək üçün başını ört, biləyini göstərmə. Əgər belə etməsəniz, dininizi korlayar və Allahı qəzəbə gətirərsiniz».

Rəsulullah (s) qadının evdən çıxdıqda cəlbedici libas geyinməsini, səslı zinət əşyaları taxmasını qadağan etmişdir: «Arvadı gözü qarşısında onun icazəsi ilə bəzənib evdən çıxan və digərləri ona (arvadına) tamaşa edən kişi dəyyusdur. Onu dəyyus adlandırmanın heç bir günahı yoxdur. Bu şəkildə ərinin razılığı ilə evdən çıxan qadının atdığı hər bir addımın qarşılığında əri üçün od dolu bir ev tikilir. Bu sahədə öz arvadlarınızın qol-qanadını sındırın.

Onların bu məsələdə qolsuz, qanadsız olmaları sizin və bütün ailənizin sevincinə səbəb olacaq».

8. ƏRİNİN İCAZƏSİ OLMADAN ONUN MALINI XƏRCLƏMƏMƏK

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Qadın ərinin icazəsi olmadan qul azad edə, sədəqə verə, bir şey bağışlaya və malından nəzir edə bilməz. Lakin vacib zəkat verməsinin, sileyi-rəhim etməsinin və ehsan verməyinin icazəyə ehtiyacı yoxdur».

Həzrət Peyğəmbər buyurur: «Qadın ərinin icazəsi olmadan onun malından hədiyyə verə bilməz. Əgər hədiyyə verərsə, günahı onun, savabı isə ərinindir».

Qeyd etməliyəm ki, qadın və kişinin hüquqları mövzusunda qeyd olunan rəvayətlər «Vəsail», bir neçəsi isə «Biharül-ənvar» kitabından götürülmüşdür. Nəzərinizə çatdıqlarımız, rəvayətlərin yalnız bir hissəsidir. Daha geniş məlumat almaq istəyənlər sözügedən kitablara müraciət edə bilərlər.

İYİRMİNCİ FƏSİL

HAMİLƏLİK, SÜDVERMƏ VƏ AD QOYMA

HAMİLƏLİK DÖVRÜ

Ananın hamiləlik dövrü analıq məhəbbəti, Allahın rəhmət nişanəsi olmaqla yanaşı, olduqca ağır və çətin dövrüdür.

Qadının əri, hər iki tərəfdən olan qohumlar onu anbaan qorumalıdırlar. Çünki azacıq uyğunsuz davranış, hər bir əziyyət həm qadına, həm də bətnində daşdığı günahsız körpəyə gözlənilməz təsirlər bağışlayır.

Əgər ər və arvad ata və ya ana evində yaşayırlarsa, valideynlərin üzərinə düşən şəri və əxlaqi vəzifə budur ki, ərini hamilə qadına qarşı çıxartmasınlar və hamilə qadını mümkün olan şəkildə qorusunlar.

Oğlanın valideynləri onların aram həyatına qarışmamalı və bu iki yeniyetmənin yaşamını alt-üst etməməlidirlər. Çünki onlar hamısı bu iki gəncin, xüsusilə də ana bətnindəki uşağın qarşısında məsuldurlar. Əgər ətrafdakıların uyğunsuz hərəkətləri, valideynlərin yersiz dedi-qoduları və umacaqları ana bətnindəki uşağa hər hansı bir zərbə vurarsa, səbəbkarları mütləq ilahi ədalət məhkəməsi qarşısında cavab verməli olacaqlar. Quran hamının ən kiçik rəftarlarından ən böyük əməllərinə qədər – bütün davranışları qarşısında məsul olduğunu buyurur:

«(Ya Məhəmməd!) Rəbbinə and olsun ki, biz onların hamısını (bütün məxluqatı dünyada) etdikləri əməllər barəsində sorğu-suala çəkəcəyik»¹.

«Onları yubadıb, saxlayın. Çünki sorğu-sual olunacaqlar»².

¹ «Hicr» surəsi, ayə 92-93.

² «Səffat» surəsi, ayə 24.

«...Qulaq, göz və ürək – bunların hamısı (sahibinin etdiyi əməl, dediyi söz barəsində) sorğu-sual olunacaqlar»¹.

Ramazan, məhərrəm və səfər aylarındakı təbliğ məqsədi daşıyan səfərlərimdə İrannın müxtəlif vilayətlərindən olan təzə gəlinlərdən, yeni ailə qurmuş gənclərdən məktublar alır və bir çox ailələrdə baş vermiş ixtilafların həllində iştirak edirəm. Etiraf etmək lazımdır ki, bir çox vaxtlar təqsir böyükələrdədir.

İxtilafın səbəbi valideynlərin yersiz umacaqları və xırdaçılıqları olur. Bəzən də imam Sadiqin buyurduğu kimi, qalmaqallara həsəd bais olur. Əlbəttə, bəzi təzə gəlinlər də bu qalmaqalların törənməsində təqsirsiz deyildirlər. Buna səbəb onların yaşlarının azlığı, təcrübəsizlikləridir. Buna göz yummaq mümkün olduğu halda, böyükələr onları bağışlamırlar. Nəticədə isə, ixtilaf odu alovlanır və əxlaqi, dini çatışmazlıq bu ixtilafa daha da təkən verir. Belə ki, iki gəncin yenicə qovuşmuş ulduzu ayrılır, ümidləri doğrulmur.

Bildiyiniz kimi, hər bir insan istər kişi olsun, istərsə də qadın fitri olaraq azad və azadlıqsevər yaradılmışdır. Bu azadlığın alınması, kimin tərəfindən olmasından asılı olmayaraq, İslam nəzərində böyük günahdır.

Burada hamilə qadına diqqət olunması, onun əmin-amanlığının qorunmasından söhbət açmağımızın mənası, hamilə olmadıqda heç də ona etinasızlıq etməyin maneəsiz olması demək deyil. Bu yalnız hamilə qadının həssas vəziyyətini diqqətinizə çatdırmaq üçündür. Çünki hər bir halda insanların azadlığının qorunması vacibdir.

Əgər ailələrin imkanı olar və onlar üçün problem yaranmazsa, elə ilk gündən bəylə gəlinin həyatını müstəqil etsinlər və beləliklə, onlarla islami göstərişlər və insani

¹ «İsra» surəsi, ayə 36.

keyfiyyətlər əsasında, heç bir umacaqları olmadan davransınlar.

Hər iki tərəfin valideynləri onların evinə yalnız öz övladlarını görməyə, onlara baş çəkməyə getməli, öz evlərinə gəldikdə isə onları xoş üzlə qarşılmalı və onların həyatına heç bir dəxalət etməməlidirlər.

Buna imkanları olmadıqda isə, öz evlərinin bir hissəsini onlara verib, şirin həyatlarının zəhərə çevrilməməsinə səy göstərməlidirlər.

Gəlin ər evində ilahi bir əmanətdir. O, min arzu-diləklə öz keçmiş həyatından əl çəkərək, yeni bir həyata qədəm qoymuşdur. Kürəkən isə gəlinin ailəsi üçün Haqqın nemətidir. Bu nemətə öz övladları kimi yanaşmalıdırlar. Onların bu davranışı Qurana və rəvayətlərə əsasən, ibadət olaraq Haqqın rızasına və əbədi behiştə yol açır.

Yeni ailə qurmuş gənclərin valideynləri ailə qurduqları ilk günləri xatırlasınlar. Onlar ya yaxınlarının mehribanlığı, səmimiliyi nəticəsində olduqca şirin bir həyat keçirmiş, ya da bunun əksinə olaraq, yaxınlarından heç bir səmimiyyət görməyərək, acı bir həyat sürmüşlər. Hər halda, indi özləri valideyn, qayınata və ya qayınana olmuşlar. Özlərini bir anlığa iki yenicə bir-birinə qovuşmuş gəncin yerinə qoysunlar. Onları anlamağa, başa düşməyə çalışsınlar. Bilsinlər ki, yersiz dəxalətlər övladlarının səmimiyyətini pozur, onların həyatlarını mənasızlaşdırır. Nəticədə, qohum ailələr düşməyə çevrilir və gənclərin ailəsi dağılır.

İmam Sadiq (ə) «Kafi» kitabında qeyd olunmuş bir rəvayətdə buyurur: «Allahın Adəmə (ə) bir həyati prinsip olaraq verdiyi ilk öyüd-nəsihət bu idi: «Özün üçün bəyənmədiyini digərləri üçün də bəyənmə. Özün üçün bəyəndiyini isə digərləri üçün də bəyənmə».

Bəli, valideynlər, gəlin və kürəkən, yaxınlar, qohumlar həyatda özləri üçün bəyəndiklərini bu iki gənc üçün də

bəyənməlidirlər. Özləri üçün bəyənmədiklərini isə onlar üçün də bəyənməməlidirlər. Bu prinsipə hamı tərəfindən əməl olunarsa, cəmiyyətdə heç bir problem qarşıya çıxmaz. Qarşıya çıxdıqda isə, asanlıqla həll olunar.

İndi isə qadının hamiləlik dövrü ilə bağlı iki Quran ayəsinə nəzər salaq:

«Biz insana ata-anasına yaxşılıq etməyi (*valideynə yaxşı baxmağı, onlarla gözəl davranmağı*) tövsiyə etdik. Anası onu (*bətnində*) çox zəif bir halda daşımışdı»¹.

«Biz insana ata-anasına yaxşılıq etməyi (*valideynə yaxşı baxmağı, onlarla gözəl davranmağı*) tövsiyə etdik. Çünki anası onu (*doqquz ay bətnində*) zəhmətlə gəzdirmiş, əziyyətlə doğmuşdur»².

Sizin fikrinizcə bu zəhmətli, əziyyətli zəif günlərdə hamilə qadının nazı çəkilməməlidirmi? Ona hər bir sahədə qayğı göstərilməməlidirmi?

Hamilə qadına qayğı göstərmək ilk mərhələdə əxlaqi, ictimai və dini baxımdan ərinin, sonrakı mərhələdə isə yaxınlarının, qohumlarının üzərinə düşən vəzifədir. Bu uşağın ana bətnində tam sağlam inkişafı üçün olduqca zəruridir.

HAMILƏ ZAMANI GÖRÜLƏSİ İŞLƏR

Hamiləliyin hər bir qadın üçün zəhmət, əziyyət olduğuna heç bir şübhə yoxdur. Bunun əziyyətini dadan, zəhmətini görənlərin övladlarına məhəbbəti olmasaydı, bir də hamilə olmağa razı olmazdılar. Çünki bu vəziyyətdə qadın orqanizminin müxtəlif hissələri qərribə fəaliyyət göstərir. Onun orqanizmi daha çox şirə ifraz edərək, bədənin fəaliyyətini sürətləndirir. Amma bir çox hamilə qadınlar

¹ «Loğman» surəsi, ayə 14.

² «Əhqaf» surəsi, ayə 15.

ürəkbulanma və ya iştahasızlıq üzündən yaxşı qidalanmayaraq, öz sağlamlıqlarını qoruya bilmirlər.

Bir çox qadınlar da öz sağlamlıqlarını qorumaq üçün kökəlmənin, uşağın qarında böyüməsinin qarşısını almaq üçün özlərini xüsusi rejimə salır, orqanizmlərini bir çox lazımı qidalardan məhrum edirlər. Onlar çəkilərinin artmamasına, uşağın inkişaf etməməsinə çalışırlar. Qorxurlar ki, uşaq inkişaf edib böyüyərsə, dərilləri korlanar və ya doğuş zamanı daha çox əziyyət çəkərlər. Belə qadınlar bilməlidirlər ki, hamilə olduqları ilk gündən artıq bir nəfər deyil, iki nəfərdirlər. Elə buna görə də, hamiləlik dövrü boyunca özünün və övladının sağlamlığını təmin edən bir rejimə keçməli, özünün arıq olmasına və övladının zəif doğulmasına şərait yaratmamalıdırlar.

Hamiləlik dövrlərinin əziyyətsiz, rahat keçməsi üçün hamilə qadın nə kökələcək qədər çox yeməli, nə də arıqlayacaq və uşağı bətnində saxlaya bilməyəcəyi qədər az yeməlidirlər. O, gündəlik yeməyini düzgün qaydada proqramlaşdırmalı və orqanizminin gündəlik ehtiyac duyduğu kalorini qəbul etməlidir.

Hamilə qadınlarda orqanizm daxili şirələr ifraz etdiyi üçün bədənin inkişafı sürətlənir. Buna görə də qida daha tez həzm olunur. Əgər uşaq olmasaydı, qadın dərhal kökələrdi.

Orqanizmin fəaliyyətinin artmasına səbəb bətndəki uşaqdır. Bu, onun sürətlə inkişaf etməsi üçündür. Ana az yedikdə, uşaq məcburiyyət qarşısında qalaraq, ananın sümükləri içərisində və ya digər hissələrində qalmış maddələrdən istifadə edərək bu boşluğu doldurur.

Uşağın ana bətnində özünü formalaşdırması üçün dəmirə və kalsiuma ehtiyacı var. Dəmir uşağın qanı üçün çox lazımlıdır. Dəmirsiz qırmızı qan küreciklərinin tərkibində olan hemoqglobinlər əldə olunmur və uşaq anada mövcud olan qandan özünə sərf etməyə məcbur olur. Buna görə də,

tədricən ananın qanı azalır və şübhəsiz ki, doğulduqdan sonra qanı az olur.

Ana özünün və övladının ehtiyacı olan dəmiri təmin etmək üçün hər gün kifayət qədər lobya, paxla, mərci, qara ciyər, ət, alma, üzüm, xurma və s. kimi tərkibində dəmir olan qida maddələrindən istifadə etməlidir.

Kalsium uşağın bədən quruluşunun təməlini qoyur. Çünki onun ana bətnində olduğu müddət ərzində aşağısı 40-50 qram kalsiumlu maddəyə ehtiyacı var. Ana tədricən həmin miqdarda kalsiumu qida vasitəsi ilə uşağına ötürməli və onun sümüklərinin bərkiməsinə yardım etməlidir. Əks təqdirdə, uşaq ananın orqanizmində olan kalsium vasitəsilə öz ehtiyacını ödəməyə çalışır. Bunun nəticəsində isə, ananın sümükləri yumşalır, dişləri çürüyür, başının tükü tökülür və günbəgün zəifləməyə doğru gedir. Kalsiumu qatıq, pendir və qaymaq kimi süd məhsulları, arpa, buğdayla, alma və armud kimi meyvələr vasitəsilə əldə etmək mümkündür. Çünki uşağın qidalanmasına və inkişafına yalnız bu yolla yardım etmək olar.

Qadının hamilə olduğu zaman ananın sağlamlığını qorumaq və uşağın cism və əql baxımından inkişafı, eləcə də uşaq dünyaya gəldikdən sonra ananın və onun necə qidalanması haqqında İslamın çox mühüm göstərişləri mövcuddur. Bütün bunların mütaliəsini sizin öz öhdənizə qoyuruq.

İslam geyimin növü, onun rəngi, ayaqqabı, ananın get-gəli, məhrəm və naməhrəmin qadın hamilə olduğu zaman evə gedib-gəlməsi və s. kimi məsələlər haqqında da lazımi tapşırıqlar vermişdir.

Ana hamilə olduğu müddətdə Allahı yad etməyə, Quran oxumağa, ilahi məclislərdə iştirak etməyə, vacib əməlləri həyata keçirməyə diqqət yetirərsə, uşağın mənəviyyatına xoş təsir bağışlamış olar.

Hamiləlik özü İslam dinində bir növ ibadət hesab olunaraq, böyük bir savaba yol açır.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Bəli, qadın hamilə olduqda oruc tutan, gecəni ibadətlə keçirən, Allah yolunda canı və malı ilə cihad edən şəxsə bənzəyir».¹

Əlbəttə, qadın və kişi bir-biri ilə razılaşaraq, uşaqları olmasının qarşısını ala bilərlər. Lakin belə olduqda çox faydalı bir ticarəti əldən vermiş olacaqlar. Valideynlər övlad sahibi olduqda bunun məsuliyyətini dərk etməli, öz maddi vəziyyətlərini nəzərə almalıdırlar.

DOĞUŞ

Doğuş anları ana, ata və yaxınlar üçün ən sevindirici an olmasına baxmayaraq, qadının ən çətin anları hesab olunur. O, uşağını dünyaya gətirmək üçün böyük zəhmətə, ağır əziyyətə qatlaşır. Onun bu əziyyətlərə qatlaşması böyük bir ibadət olaraq, məsumların buyruğuna əsasən, olduqca böyük savaba malikdir.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Qadının dünyaya uşaq gətirməsinin savabı dərkolunmazdır».²

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Uşaq doğuran zaman dünyasını dəyişən qadın üçün qiyamət haqq-hesabı yoxdur. Çünki o, dünyasını doğuşun əziyyəti ucbatından dəyişmişdir».

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Qadın doğuşdan qurtardıqda, ona xurma verin. Allah Məryəmə doğduğu zaman xurma yeməsini tapşırırdı. Onlara altı ədəd Mədinə xurması verin. Bu mümkün olmadıqda isə, öz yerinizdə bitən xurmalardan verin. Allah buyurur: «And olsun izzət

¹ Bihar, 101-ci cild, səh-106.

² Həməən mənbə.

və cəlalımə, əgər qadın doğduğu gün xurma yeyərsə, oğlu da olsa, qızı da olsa, dözümlü olacaq».¹

İslam doğuş məsələsinə, doğuş otağına, oraya toplananlara çox böyük diqqət yetirmişdir. Bu ananın və uşağın sağlamlığının qorunması üçün olduqca mühümdür.

KÖRPƏNİN GEYİMİ

İmam Həsən (ə) dünyaya gəldikdə Həzrət Peyğəmbər (s) onu ağ parçaya bükmələrini tapşırırdı. Etinasızlıq ucbatından uşağı sarı parçaya bükərək, Peyğəmbərə (s) verdilər. Həzrət onu qucağına alıb öpdü. Dilini ağzına qoyaraq körpənin dilini sovurdu. Sonra buyurdu: «Sizə onu ağ parçaya bükün demədimmi?» Sonra ağ parça istədi. Körpəni ona büküb, sarı parçanı kənara atdı. Sonra sağ qulağına azan, sol qulağına iqamə oxudu və adını Həsən qoydu. Həmin işi imam Hüseyin (ə) viladətində də həyata keçirdi.²

KÖRPƏNİN İLK YEMƏYİ

«Kafi» kitabının müəllifi mərhum Kuleyni belə bir rəvayət nəql edir: «Uşağın ağzına ilk olaraq Fərat suyu və imam Hüseyin (ə) qəbrinin türbətini qoyun. Bunlar olmadıqda isə, yağış suyu qoyun».³

AZAN VƏ İQAMƏ

İnsanın işə düşən ilk üzvü qulağıdır. Quran qulağa çox əhəmiyyət vermişdir. Qulaq doğuşun ilk günlərində eşidir. Beyin qulağın eşitdiyini yadda saxlayır və eşitdiyi hər bir səs uşağa təsir göstərir. Buna görə də, uşağı pak böyütmək üçün evdə haram və lazımsız səslər olmamalıdır.

¹ Bihar, 101-ci cild, səh-116.

² Vəsail, 21-ci cild, səh-409.

³ Həmən mənbə, səh-408.

Peyğəmbər (s) və məsum imamlar uşaq doğulduğu ilk anlarda onun sağ qulağına azan, sol qulağına isə iqamə oxuyardılar.

Tövhid, nübuvvət və imamət sədasi, namaz zümzüməsi uşağın qulağını oxşamalıdır. O, həyatı bunlarla başlamalı və bunlarla da qurtarmalıdır. «Bir günlük uşaqdır, düşünmür, dərk etmir» deməyin. O bütün bunlara ən yaxşı şəkildə malikdir.

Mərhum Təbatəbai deyirdi: «İyirmi üç yaşlı amerikalı bir qız beyin xəstəliyinə tutulur. Ona cərrahiyyə əməliyyatı edirlər. İlk dəfə özünə gəldikdə, fransa ləhcəsi ilə məzhəbi bir nəغمə oxuyur. Valideynləri təəccübə qərq olurlar. Doktor nə üçün belə təəccübləndiklərini soruşur. Onlar deyirlər: «Bizim qızımız fransız dilində bir söz belə bilmir. Fransızca nə kitabı var, nə də fransız dostu olub». Gözlənilmədən qızın anası bu müəmmarı açır: «Qızımın üç yaş olduqda bir çox fransalı II Dünya Müharibəsi qaçqını Amerikaya gəldi. Onların arasında dini təəssübə malik bir tibb bacısı var idi. Bizim qonşuluğumuzda ev tutmuşdu. Bəzən bizə gəlir, uşağı ağışuna alır və sakitləşdirmək üçün ona laylay oxuyurdu».

Məlumdur ki, onun oxuduqları dini kəlmələr imiş. O gündən bu nəğmələr uşağın beyninə həkk olub. 23 yaşında özünə gələrkən, beyninə həkk olunmuş nəغمə dilinə gəlir və qeyri-ixtiyari olaraq oxumağa başlayır».

Deməli, insanın ilk doğulduğu an azan və iqamə, ölümün ilk anlarında təlqin oxunması faydasız deyil. Çünki qulaq ilk işə düşən və son işdən düşən üzvdür».

UŞAQ DOĞULANDA BUNLARA RİAYƏT EDİN

Məsumlardan rəvayət olunur: «Uşaq dünyaya gələrkən yeddi şey sünnətdir: ən başlıcası ad qoymaqdır. Sonra isə başı qırxdırmaq, qırılan tükün ağırlığı qədər sədəqə

vermək, əqiqə¹, əqiqəni qonşulara yedizdirmək uşağın başına zəfəran yaxmaq, onu xətnə etdirmək.»²

İmam Sadiq (ə) əqiqənin çox müstəhəb olduğunu vurğulamışdır. Belə ki, onun haqqında vacib sözünü işlətmişdir.³

İmam Musa ibn Cəfərdən (ə) xətnə haqqında soruşulduqda, həzrət buyurdu: «Xətnənin uşağın təvəllüdünün yeddinci günü olması sünnətdir.»⁴

ANA SÜDÜ

Ananın öz körpəsinə iki il süd verməsi Qurani-kərimdə vurğulanan məsələlərdəndir:

«Analar (istər boşanmış, istərsə də boşanmamış olsunlar) uşaqlarını əmizdirmə müddətini tamamlamaq istəyən (atalar) üçün tam iki il əmizdirsizlər»⁵.

«...Uşağın süddən kəsilməsi isə iki il ərzində olur...»⁶.

Bəli, uşağın ruzisi ananın sinəsindədir. Ana öz şəxsi xülyaları üzündən və ya zahiri görünüşünü qorumaq üçün uşağı Allahın veridiyi ruzidən məhrum edə bilməz. Onu quru südün, heyvan südünün və ya digər bu kimi uşaqlar, körpələr üçün hazırlanan qida məhsullarının ümidinə qoymağa haqqı yoxdur. O bilməlidir ki, döşə süd gəlməyinin ən yaxşı yolu uşağı əmizdirməkdir. Heç bir dərman bunu əvəz edə bilməz. Körpəni əmizdirdikdən sonra süd ifrazı tənzimlənir və ananın vəziyyəti yaxşılaşmağa başlayır. Ananın döşündən ifraz olunan südün

¹ Uşağının təvəllüdünün 7-ci günü onun başını qırxarkən qurban edilən qoyun (və ya bu işin həyata keçirilməsi).

² Vəsail, 21-ci cild, səh. 411-413.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə, səh-439.

⁵ «Bəqərə» surəsi, ayə 233.

⁶ «Loğman» surəsi, ayə 14.

tərkibini 1/6 q. %-ni albuminoide-li maddələr, 4%-ni yağlı maddələr, 3/8 q. %-ni isə şəkər, duz və digər vitaminlər təşkil edir. Bu tərkib yer üzündə heç bir maddədə yoxdur. Belə bir qida maddəsini, yalnız ana orqanizmi Allahın iradəsi ilə öz yenicə doğulmuş körpəsi üçün ifraz edir. Heyvan südlərinin tərkibi bununla bir az fərqlənir. Belə ki, qoyun kimi sürətlə gedən heyvanların südündə albuminoide daha çox olur.

Qadının süd verdiyi aylar ərzində bu tərkib daim dəyişir. Belə ki, onun şəkər və yağlılığı günü-gündən azalır, albuminoide-li maddələri isə artır.

Uşağı əmizdirmək onu doyurub yaşamını təmin etməsindən başqa, süd ifrazını artırır və süd ifraz edən vəzilərin daha yaxşı işləməsi üçün şərait yaradır.

İlk on beş gündə körpəni əmizdirmək aşağıdakı qaydada olmalıdır: Doğulduğu ilk on beş gündə hər gün yeddi dəfə əmizdirilməlidir. Səhər saat altıdan başlayaraq, gecə saat on ikiyə qədər hər üç saatdan bir əmizdirilməlidir. Bu on gündə körpə gecə saat on ikidən səhər saat altıya qədər istirahət etməlidir. On beş gündən sonra südverməni hər gün yeddi dəfədən altı dəfəyə qədər azaltmalıdır. Yəni gecə saat doqquzda uşağı süddən ayıraraq yatıdırmaq lazımdır. Bu müddətdə həm ana istirahət etməli, həm də uşağın həzm orqanı özünü növbəti həzmlər üçün hazırlamalıdır.

Ana hər dəfə uşağını əmizdirdikdə onu yaxşı doyurmalı, sonra isə sağ tərəfi üstə yatırtmalıdır. Süd verdikdən sonra rahat yatan və təcrübənin göstərdiyinə görə çəkisi 25-30 qram artan uşaq tam sağlamdır.

Həzrət Peyğəmbər (s) məşğuliyyətinin çoxluğuna baxmayaraq, uşaqların südlə qidalanmasına xüsusi diqqət yetirirdi. Fatimənin (s.ə) evinə gəlir, şəhadət barmağını Hüseynin (ə) ağzına qoyurdu. Onun barmağı sovrması ilə iştahanın düzgün olub-olmamasını yoxlayırdı. Əgər uşağın

həqiqətən iştahası olsaydı, sırf onu sakitləşdirmək üçün əmizdirməzdi. Çünki uşağı tez-tez əmizdirmək onun həzmini pisləşdirir və bütün orqanizmə mənfi təsir göstərir.

Rəsuli-əkrəm (s) buyurur: «Uşaq üçün ana südündən yaxşı süd yoxdur».¹

Bu cümləni əsrlər öncə İslam peyğəmbəri (s) buyurmuşdur. Hansı ki, böyük alimlər bunu yeni kəşf etmişlər.

Qərb ailələrinin böyük əksəriyyəti öz uşaqlarını qeyri-təbii südlə böyütmək üçün bu işlə məşğul olan müəssisələrə müraciət edirlər. Bu alimlərinin tədqiqatlarında qeyd olunur: «Uşaq üçün ana südündən yaxşı və faydalı qida yoxdur».

Rəvayətlərdə buyrulur: «Bəzi hallarda müşahidə olunduğu kimi ananın südü olmazsa, dayə seçimində çox diqqətli olmaq lazımdır. Çünki süd uşağın cisminə, fikrinə çox böyük təsir göstərir. Həmçinin rəvayətlərdə qeyd olunur ki, pis əməlli, ruhi baxımdan normal olmayan, əqli baxımdan geri qalmış, dardüşüncəli, yəhudi, məsihi, məcus, şərəbxor dayə tutmayın. Çünki onun xüsusiyyətləri süd vasitəsilə uşağa keçir».²

Südvermə məsələsində daha çox diqqəti cəlb edən, onun qarşılığı olan savabdır. Həzrət Peyğəmbər (s) «Kişilər bütün savabları əldə edirlər, bəs çarəsiz qadınlar nə etsinlər?»-deyə soruşan Ümmü-Sələməyə cavab olaraq buyurdu: «Qadının hamilə olduğu günlərin savabı orucun, gecələri ibadətlə keçirməyin, canla, malla Allah yolunda cihad etməyin savabından çoxdur. Doğmağın o qədər savabı var ki, onu heç kim bilə bilməz. Qadın uşağını ağuşuna alıb

¹ Bihar, 103-cü cild, səh-323.

² Həməən mənbə, «Südvermə» (Riza') bölümü; Vəsail, 15-ci cild, «Südvermə» (Riza') bölümü.

əmizdirdikdə, ona İsmayıl övladlarından bir qul azad etməyin savabı verilir. Süd verib qurtardıqda isə kəramətli bir mələk onun yanına enərək, «Əməllərini yenidən başla, çünki günahların bağışlandı,»-deyir.

Analar süd verərkən imam Sadiqin (ə) Ümmü-İshaq adlı bir qadına buyurduğu sözləri nəzərə almalıdırlar: «Bir döşdən süd vermə. Körpəni hər iki döşlə qidalandır. Biri onun üçün yemək, digəri isə içki olsun».

AD QOYMA

Bəziləri ad qoymanın adi, mühüm bir şey olmadığını düşünürlər. Onlara elə gəlir ki, uşağa istənilən adı qoymaq olar. Lakin heç də belə deyil. Ad qoymaq olduqca mühüm və uşağın gələcək şəxsiyyətində əsaslı təsir göstərən bir məsələdir. Elə buna görə də, rəvayətlərdə bu haqda geniş söhbət açılmışdır.

İmam Musa ibn Cəfər (ə) buyurur: «Kişinin övladına etdiyi ilk yaxşılıq ona gözəl ad qoymaqdır. Sizin hər birinizin övladına gözəl ad qoyması zəruridir».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Özünü ad seçdikdə, ən yaxşı adlardan birini seçin. Çünki qiyamətdə bu adla çağırılacaqsınız».²

Ravi (rəvayəti nəql edən şəxs) deyir: «İmam Sadiqin (ə) yanına getdim. O, Musa ibn Cəfərin (ə) beşiyinin yanında əyləşmişdi. Ayağa durduqdan sonra mənə çağırırdı. Salam verdim. Həzrət salamımı aldıqdan sonra buyurdu: «İndi get, dünən uşağına qoyduğun adı dəyişdir. Sənin qoyduğun ad Allahın sevmədiyidir». Bu həqiqət idi. Mənim bir qızım olmuşdu. Adını

¹ Vəsail, 21-ci cild, səh-389.

² Həməən mənbə.

Hümeyrə qoymuşdum. Həzrətin göstərişindən sonra evə qayıdıb, uşağın adını dəyişdim».¹

İmam Sadiq (ə) atalarından nəql edir: «Həqiqətən, həzrət Peyğəmbər (s) şəhərlərin və insanların çirkin adlarını dəyişirdi».²

Həzrət Baqir (ə) buyurur: «Ən doğru adlar bəndəlik nümayiş etdirən adlardır. Övladlarınız üçün ən yaxşı ad peyğəmbərlərin adlarıdır».³

Həzrət Musa ibn Cəfər (ə) buyurur: «Sakinlərinin adları Məhəmməd, Əhməd, Əli, Həsən, Hüseyin, Cəfər, Talib, Abdullah və ya Fatimə olan evə yoxsulluq daxil olmur».⁴

Əgər sizin övladlarınızın adı peyğəmbər, imam və ya peyğəmbər anası, imam anası adı deyilsə, Allahın rızasını cəlb etmək üçün onu dəyişdirin. Qoy qiyamətdə övladlarınız çirkin adlar qoyduğunuz üçün sizdən şikayət etməsinlər.

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə, səh. 390-391.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə, səh-396.

İYİRMİ BİRİNCİ FƏSİL

İSLAMDA ÖVLAD

ÖVLADIN DƏYƏRİ

Övlad – istər oğlan, istərsə də qız – Allahın bəndələrinə bəxş etdiyi ən faydalı nemətlərdəndir.

Həzrət İbrahimin (ə) övladı yox idi və bu onu narahat edirdi. Allah-təala öz ləyaqətli bəndəsinə yaşlı vaxtlarında İsmayıl və İshaqı bəxş etdi. Belə ki, İshaq Həzrət İsaya (ə) qədərki peyğəmbərlərin babası, İbrahim isə peyğəmbərlərin sonuncusunun, məsum imamların və minlərlə arifin, həkimin, fəqihin babasıdır.

Övlad fəvqəladə bir nemət, xeyir qaynağı, dünya və axirət mənfəətidir. Əlbəttə, bu o haldadır ki, övlad sahibi olan insan özü mömin olub, övladlarını da mömin, əməlisaleh tərbiyə etsin.

Həzrət İbrahim övlad sahibi olduğu üçün Allaha həmd-səna qıldı. Övlad sahibi olmaq, həqiqətən, həmd-səna tələb edir. Onun şükrü, həmd-sənası bütün mümkün yollarla həyata keçirilməlidir:

«İxtiyar çağında mənə İsmayılı və İshaqı bəxş etmiş Allaha həmd olsun! Həqiqətən, Rəbbim duaları eşidəndir»¹.

Ayədən göründüyü kimi, övladın insan həyatında malik olduğu dəyərə görə İbrahim (ə) ixtiyar çağında Allah-təaladan övlad istəyir və duası qəbul olunur.

Həzrət Zəkəriyyə ixtiyar çağında ibadət mehrabında ulu Tanrıdan övlad istədi:

«Mənə öz dərgahından bir oğul bəxş et ki, həm mənə, həm də Yə'qub nəslinə varis olsun»².

¹ «İbrahim» surəsi, ayə 39.

² Məryəm surəsi, ayə 5-6.

İshaq ibn Əmmar imam Sadiqdən (ə) rəvayət edir: «Bir şəxs deyirdi: «Övlad sahibi olmağıma heç bir meylim yox idi. Bir dəfə mənə həcc ziyarətinə getmək nəsbib oldu. Ərəfatda olarkən yanımda bir gənc göz yaşı axıdaraq, dua edirdi. O deyirdi: «Pərvərdigara! Ata-anam, ata-anam...». Onun ata-anasına etdiyi duanı eşitdikdən sonra məndə övladım olmasına böyük rəğbət hissi yarandı».¹

Dünyadan köçmüş valideynlər iman əhli olan övladlarının ibadətlərindən, xeyirli əməllərindən bəhrələnilər.

Həzrət Peyğəmbər buyurur: «Dünyadan köçən beş zümrənin əməl dəftəri bağlanmamışdır. Belə ki, daim onlara savab yazılır. Onlar ağac əkənlər, əhalinin istifadəsi üçün quyu qazanlar, məscid tikənlər, Quran yazanlar və əməlisaleh övlad yetişdirənlərdir».²

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Həzrət Yusif anadan bir olduğu qardaşını gördükdə, ona dedi: «Məndən sonra izdivac etməyin üçün şəraiti necə yaratdın?» Qardaşı dedi: «Atam Yə'qub mənə əmr edərək dedi: «Əgər Allaha həmd-səna edərək yeri ağırlaşdıran övlad dünyaya gətirmək istəyirsənsə, izdivac et»».³

Həzrət Səccad buyurur: «Kişinin xoşbəxtliyi üç şeydədir: iş yerinin öz şəhərində olması (işini qurtardıqdan sonra ailəsinin yanına getməsi üçün), dostlarının əməlisaleh olması və ona kömək, arxa, dayaq olan övladlarının olması».⁴

Bu nemətin dəyəri olduqca böyükdür. Belə ki, Quranda buyurulur:

¹ Vəsail, 21-ci cild, səh-355.

² Bihar, 104-cü cild, səh-97.

³ Vəsail, 104-cü cild, səh-356.

⁴ Bihar, 103-cü cild, səh-7.

«Allah sizin üçün özünüzdən (öz cinsinizdən) zövcələr yaratdı. Zövcələrinizdən də sizin üçün oğullar, nəvələr əmələ gətirdi, pak (halal) nemətlərindən sizə ruzi verdi»¹.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Müsəlman övladları qiyamət günü şəfaət edəcək və onların şəfaəti qəbul olunacaq. Onlar on iki yaşlarına yetişdikdə, yaxşı işləri əməl dəftərlərində qeyd olunur. Həddi-bülüğa çatdıqda isə günahları yazılmağa başlayır».²

İmam Kazım (ə) buyurur: «Ölməyib, öz övladlarını görənlər şəxs xoşbəxtidir».³

Əli (ə) övladın xeyirinə toxunaraq buyurur: «Övladın xəstəliyi ata-ananın günahlarının kəffarəsidir».⁴

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Yaxşı övlad Allahın, bəndələri arasında böldüyü xoş ətirli bir güldür. Yaxşı övlad behişt güllərindən xoş ətirli birisidir».⁵

Rəvayətdə qeyd olunur: «Həzrət Peyğəmbər minbər üzərində çıxış edərkən əyinlərində qırmızı köynək olan Həsən və Hüseyin (ə) məscidə daxil oldular. Gələrkən yerə yıxıldılar. Peyğəmbər (s) cəld minbərdən düşərək, onların hər ikisini ağuşuna alır və sonra bu ayəni tilavət edir:⁶

«Həqiqətən, mal-dövlətiniz və oğul-uşağınız sizin üçün ancaq sınaq vasitəsidir. Ən böyük mükafat (cənnət) isə Allah dərgahındadır»⁷.

Tehranda Hacı Əlirza adlı bir şəxs bir quyu qazmışdı. Yüz ildən artıq idi ki, Tehranın rayonlarından birinin əhalisi həmin quyunun suyundan istifadə edirdi. Böyük alimlərdən

¹ «Nəhl» surəsi, ayə 72.

² Bihar, 21-ci cild, səh-355.

³ Vəsail, 21-ci cild, səh. 357-358.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Həmən mənbə.

⁶ Bihar, 42-ci cild, səh-284.

⁷ «Təğabun» surəsi, ayə 15.

biri belə deyir: «Bir şəxs onu yuxuda görür. Böyük bir bağda, çay kənarında əyləşibmiş. Hacı Əlirza ona deyir: «Bu bağ behişt bağlarındandır, bu çay da behişt çaylarından. Bunlar hər ikisi qazdığım o quyunun qarşılığında mənə bəxş edilmişdir. Amma kaş bir övladım olaydı, bir dəfə «la ilahə illəllah» deyib dünyasını dəyişəydi. Onun Allahın yeganəliyini iqrar etməsi nəticəsində bundan da böyük mükafat alaydım».

ÖVLADA EŞQ BƏSLƏMƏK

İmam Sadiq (ə) Peyğəmbəri-əkrəmdən rəvayət edir: «Övladlarınızı sevin və onlara mərhəmət göstərin».¹

Camaatın bəzisi öz övladlarına bir o qədər də meyl göstərmirlər. Meylləri, məhəbbətləri olduqda isə onu izhar etmir və onlarla pis rəftar edirlər. Belə şəxslər bilməlidirlər ki, onlar bu qeyri-insani və qeyri-islami işləri ilə özlərini Allahın rəhmətindən məhrum edirlər.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Həqiqətən, Allah, bəndəsinin öz övladına olan məhəbbətinə görə ona rəhm edir.»²

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Allah-təala qadın və uşaqların xeyrinə olan qəzəbi kimi heç bir şeyə qəzəb etmir».³

Allahın qəzəbi kişilərin ailələrinə qarşı pis rəftarlarının və vəfasızlıqlarının məhsuludur.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Həzrət Musa (ə) Tur dağında Allah-təalaya ərz edir: «Pərvərdigara! Sənin yanında ən yaxşı əməl hansı əməldir?» Allah-təala buyurdu: «Uşaqları sevmək».⁴

¹ Vəsail, 21-ci cild, səh-483.

² Həməən mənbə.

³ Vəsail, 21-ci cild, səh-484.

⁴ Bihar, 104-cü cild, səh-97.

ÖVLADLARI ÖPMƏK

Böyük şiə alimi F.Nişapuri dəyərli «Rövzətül-vaizin» kitabında məsumlardan rəvayət edir: «Öz uşaqlarınızı öpün. Hər öpüşünüzün qarşılığında behiştədən bir dərəcə alacaqsınız. Hansı ki, onun uzunluğu beş yüz il yoldur».¹

Bir kişi həzrət Peyğəmbərin yanına gələrək dedi: «Mən indiyədək övladlarımı öpməmişəm». Həzrət buyurdu: «Həqiqətən, bu kişi cəhənnəm əhlidir».

Bu mövzuda qız və ya oğlanın heç bir fərqi yoxdur. Qız və oğlan hər biri Allahın lütfü, insanın övladıdır. Lakin əgər qızı olan şəxslərin siması dəyişirsə, deməli cahiliyyətin dövrünə oxşar bir ruhiyyələri vardır.

Allahın lütfü ilə növbəti fəslimizdə qız övladının dəyərindən söhbət açacağıq. Bununla da, İslamda qız övladının yüksək məqamı və dəyəri aydınlaşacaq.

Övladlar haqqında məsumların digər bir sifarişi də vardır ki, buna riayət etmək əxlaqi baxımdan olduqca mühümdür:

«Qız və oğlan uşaqlarının yerini on yaşlarına çatdıqları zaman ayırın».²

Həzrət Peyğəmbərin (s) də bu mövzuda çox mühüm və diqqətəlayiq bir sifarişi var: «Oğlanla oğlanın, oğlanla qızın, qızla qızın yatağını on yaşlarına çatdıqları zaman ayırın».³

Bəli, iki oğlanın, bir oğlan bir qızın və iki qızın bir yataqda yatması məsləhət deyil. İslam dini bunu bəyənmir!

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Yeddi yaşına qədər uşağı oynaması üçün azad burax. Yeddi yaşından sonra onu bütün varlığıyla qoru. Əgər dindarlığı, tərbiyəni qəbul etsə, çox yaxşı, əks təqdirdə, ondan bir xeyir gözləmə.»⁴

¹ Vəsail, 21-ci cild, səh-485.

² Həməni mənbə, səh-361.

³ Həməni mənbə, səh-360.

⁴ Həməni mənbə, səh-473.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Övladlarınıza üzməyi və ox atmağı öyrədin»;¹ «Övladlarınızı əzizləməklə, onları gözəl davranışa sövq etməklə özünüzü bağışlatdırın».²

Malik Dinyar deyir: «Məsuliyyətsiz bir şəxs idim. İslamdan xəbərim yox idi. Üç dəfə ailə qurdum. Uşağım olmadığı üçün boşandım. Sonrakı həyat yoldaşımdan bir oğlum oldu. Altı yaşında onu məktəbə apardım. Axşamçağı evə qayıtdıqda, oğlumun xəstələndiyini gördüm. Məlum oldu ki, müəllimin ona ilk öyrətdiyi şey Quranın bu ayəsi olub:

«Uşaqları ağ saçlı qocalara döndərəcək gün (qiyamət günü)»³.

Uşağın xəstəliyinə əlac tapılmadı və o, dünyasını dəyişdi. Bir gecə yuxuda gördüm ki, qorxulu bir səhrada təkəm və qəribə bir hay-küy mənə hücum edir. qaçmağa başladım. Bir divarla qarşılaşdım. Divarı aşıb bu səs-küydən yaxa qurtarmaq istəyirəm. Birdən oralarda oynayan bir neçə uşaq gördüm. Oğlumu soruşdum, onu çağırıdılar. Ondan «əzizim, haradasan?»-deyə soruşdum. Oğlum dedi: «Öldükdən sonra məni Quran sinfinə apardılar. Quranı öyrəndikdən sonra behiştə daxil olmağa, Haqqın rəhmətinə qovuşmağa ləyaqət tapacağam». «Məni təqib edən bu səs-küy nədir?»-deyə soruşdum. Dedi: «Ata, bu sənin pis əməllərinin zühurudur». Qorxu içində yuxudan ayıldım. Bütün aludəçilikləri kənara qoydum və tövbə etməyə müvəffəq olaraq, Haqq yolunda addımlamağa başladım.

¹ Kafi, 6-cı cild, səh-47.

² Vəsail, 21-ci cild, səh-47.

³ «Müzzəmmil» surəsi, ayə 17.

İYİRMİ İKİNCİ FƏSİL

İSLAMDA QIZ ÖVLADININ DƏYƏRİ

ÖVLAD BƏXŞ ETMƏKDƏ HAQQIN İRADƏSİ

Haqq-təala müqəddəs varlıq olaraq yerin və göyün maliki, qadir, alim, rəhman və rəhimdir. Onun Öz bəndələri haqqında iradəsi onlara olan lütfü, eşqi və mərhəmətidir. Onun bəndəsi üçün istədiyi hər bir şey bəndəsinin dünya və axirətinin xeyrinədir. Bəndəsi onun iradəsinə, ədalətinə təslim olmalıdır. Bu təslimolma ənbiya və övliyaların əxlaqi xüsusiyyətlərindən biri kimi ən böyük ibadətdir.

Bəzilərini sonsuz etmiş, bəzilərinə qız, bəzilərinə oğlan, bəzilərinə isə ekiz oğlan və ya qız vermişdir. Bütün bunlar Allah-təalanın tam rəhmət və lütfündən doğur:

«Göylərin və yerin hökmü Allahın əlindədir. O, istədiyini yaradır, istədiyinə ancaq qız, istədiyinə də ancaq oğlan verir. Yaxud da hər ikisindən – həm oğlan, həm də qız verir, istədiyini də sonsuz edir. O, (hər şeyi) bilən, (hər şeyə) qadirdir!»¹

Bu ayəyə əsasən qız övladı Rəbbin iradə və mərhəmətinin təcəllasıdır. Hər hansı bir valideynin qız övladına sahib olması Haqqın elminin, qüdrətinin, iradə və malikiyyətinin tələbidir.

Qız övladı dünyaya gəldikdə əsəbiləşərək qaş-qabaq sallamaq Allaha, onun iradəsinə, elminə, seçiminə qarşı çıxmaqdır. Bu olduqca böyük günah və axmaqcasına atılan bir addımdır.

İmam Sadiqin (ə) buyurduğuna görə, uşaq dünyasını dəyişdikdə bərzəx aləmində İbrahim və Saraya tapşırılır. Onların himayəsi altında tərbiyə alaraq, valideynlərinin axirəti üçün saxlanılır.

¹ Şura surəsi, ayə 49-50.

«Məskənül-fuad» kitabında imam Sadiqdən (ə) nəql olunur: «Uşağın ölümünə səbir etməyin, haray-həşir salmaqdan çəkinməyin savabı, uşağın sağ olaraq imam Zamanın (ə) qoşunu sıralarında Allah yolunda cihad edərək şəhid olmasından çoxdur».

İmam Hüseyin (ə) şəhid olmuş altı aylıq uşağını xeyməyə gətirib bacısı Zeynəbin (ə) ağuşuna qoydu. Özü torpaq üstündə oturaraq, Haqq-təalaya ərz etdi: «İlahi! Bu altı aylıq şəhidi mənim axirətim üçün saxla».

Vəfat etmiş bir uşağın bu qədər dəyəri olduğu bir halda böyüyüb boya-başa çatdığı və valideynlərinin yorulmadan çəkdikləri zəhmətlə tərbiyə olunduğu zaman nə qədər dəyəri olar? Burada oğlan və qızın heç bir fərqi yoxdur. Məqsəd, insanın övladıdır.

Quranın «Ənfal» surəsində buyurulduğuna görə, insanın övladları onun üçün Haqqın imtahanıdır. Əgər valideynlər onlara bəxş olunan övladları üçün şükür etsələr, onların təlim-tərbiyəsi üçün çalışsalar, imkan daxilində onun ailə qurması üçün şərait yaratsalar, onun ehtiramını qorusalar bu ilahi imtahandan alnıaçıq çıxaraq, böyük bir mükafat əldə edəcəklər. Məgər Quranda buyurulmurmu?!

«Mal-dövlət, oğul-uşaqlar (oğullar) bu dünyanın bəzəyidir. Əbədi qalan yaxşı əməllər isə Rəbbinin yanında həm savab, həm də (Allahın mərhəmətinə) ümid etibarını ilə daha xeyirlidir».¹

Öz övladının tərbiyəsi üçün əziyyət çəkən, onu Haqla, peyğəmbərlərlə, imamlarla, Quranla tanış edən şəxs misilsiz, daim savabından bəhrələncək bir saleh əməl, xeyirli iş görmüşdür. Hansı ki, Allah yanında daha yaxşı və insanın aqibəti üçün xeyirlidir.

¹ Kəhf surəsi, ayə-46.

Məgər həzrət Məryəm, Xədicə, Asya, Fatimə (s.ə) və Zeynəb (s.ə) öz ataları üçün daim savabından bəhrələnəcəkləri savab əməl deyildilərmə? Nə üçün hər hansısa bir şəxs qız atası olduqda narahat olmalıdır? Qız övladının ana bətnində formalaşmış dünyaya gəlməsi Allahdan qerisinin iradəsidirmi? Bu yalnız Haqqın iradəsi, Onun lütf və mərhəmətidir. Elə buna görə də, Haqqın iradəsi və seçiminə təslim olmaq və daim bu övladın şükrünü etmək lazımdır.

Bu reallığa hökmən diqqət yetirin: Həzrət Peyğəmbərin (s) Qasım, Təyyib, Tahir və İbrahim adında oğlanları dünyaya gəldi, lakin Peyğəmbər (s) onların heç birinə görə Allah tərəfindən təbrik olunmadı. Bu məqsədlə Quranda da heç bir ayə nazil olmadı. Lakin həzrət Fatimə (s) ana bətninə düşdükdə, «Kövsər» surəsi nazil olaraq, Rəsulullah daimi bir yaxşılıq müjdəsi verdi.

QIZ ÖVLADI HAQQINDA ÇOX MÜHÜM RƏVAYƏTLƏR

Qız övladı olmayan şəxsin ehtiyac əllərini Allah dərgahına qaldıraraq qız valideyni olmaq üçün sidq ürəklə dua etməsi müstəhəbdir.

Həzrət İbrahim – o böyük ilahi peyğəmbər İsmayıl və İshaq kimi övladı olduqdan sonra Allahdan qız övladı istəyərk, nalə etməyə başladı. İmam Sadiq (ə) o həzrətin duasını belə nəql edir: «Vəfat etdikdən sonra onun üçün ağlayan, ocağını isindirən bir övladı olsun deyər, Allahdan ona qız övladı nəsib etməsini istədi».¹

Bu hədisdə qeyd olunan məsələ olduqca mühümdür. Mühüm olan budur ki, həzrət İbrahim kimi ulul-əzm peyğəmbər qız övladından məhrum olduqda, bu neməti əldə etmək üçün dua edir.

¹ Vəsail, 21-ci cild, səh-361.

Qız atası olmaq böyük bir iftixardır. Çünki İslam peyğəmbəri (s) də qız atası idi. Bu, Peyğəmbərə oxşar bir cəhətdir.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Böyük Allah elçisi bir neçə qız atası idi».¹

Əgər qızı olmayan şəxsin bacısı olsa belə, haqqın rəhmət qarısı onun üzünə açıqdır.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Üç qızı və yaxud üç bacısı olan və onların keçimini öz üzərinə götürən şəxsə cənnət vacib olur»;² «İki qızını, iki bacısını, iki bibisini və yaxud da iki xalasını himayə edən şəxsin bu himayəsi onu cəhənnəm odundan qoruyacaq».³

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Qız övladları necə də yaxşı, mehriban, mülayim, insanın köməyinə yetən, onunla ünsiyyət quran, təmizkar və pakdırlar».⁴

Bir şəxs Peyğəmbərin (s) yanında əyləşən bir kişi qızı olduğu xəbər verdi. Kişinin rəngi dəyişdi. Həzrət «nə olub?»-deyə soruşdu. Kişi «xeyirdir?»-deyə cavab verdi. Həzrət buyurdu: «Nə baş verdiyini söylə». Kişi dedi: «Mən evdən çıxdıqda, arvadım doğmaq üzrə idi. İndi bu şəxs mənə qızım olduğunu xəbər verdi». Həzrət buyurdu: «Yer onu saxlayar, səma başının üstünə kölgə salar, Pərvərdigar ruzisini verər. Qız övladı bir xoşətirli gül dəstəsidir ki, insan onu iyləyir». Sonra üzünü səhabələrə tutaraq buyurdu: «Bir qızı olan şəxs onu tərbiyə etmək, qorumaq, cehiz hazırlamaq, toy etmək və kimə vermək kimi problemlərlə qarşılaşır. Sizi and verirəm Allaha, iki qızı olanlara kömək edin. Üç qızı olanlar cihad və bu kimi işlərdən azaddırlar. Ey

¹ Həməən mənbə.

² Həməən mənbə.

³ Həməən mənbə, səh-362.

⁴ Həməən mənbə.

Allah bəndələri! Dörd qızı olanların dadına yetişin. Ona borc verin, mərhəmət göstərin».¹

Qız övladı o qədər əzizdir ki, həzrət Peyğəmbər (s) səhabələri qız atalarına kömək etməyə çağırır və onlara kömək etməyi ilahi bir vəzifə bilir.

İmam Sadiqin (ə) dövründə bir kişi qız atası olmuşdu. İmamın yanına gəldikdə, Həzrət onu narahat, əsəbi halda görüb buyurdu: «Əgər Allah sənə vəhy edərək, «Ey mənim bəndəm! Mən sənin Rəbbinəm. Sənin seçimini mən edim, yoxsa mən ola-ola sən özün seçirsən?» desəydi, nə cavab verərdin?» Qız atası dedi: «Deyirdim ki, ey mənim Pərvərdigarım, mənim seçimimi sən et». İmam buyurdu: «Mehriban Tanrı sənin üçün qız seçib. Həzrət Musa ilə Xızrın görüşünü yadına sal. Xızr peyğəmbər Allahın əmri ilə o ailənin məsləhətinə görə uşağı öldürdükdə, Musaya dedi:

«Və Rəbbinin onun əvəzində onlara daha təmiz və (ata-anasına qarşı) daha mərhəmətli olan başqa bir övlad verməsini istədik»².

Həzrət Xızr (ə) o uşağı öldürdükdə, Musa (ə) etiraz etdi. Xızr dedi: «Allah onlara bu uşaqdan yaxşısını verəcək». Allah-təala həmin ailəyə bir qız uşağı bəxş etdi. Onun nəslindən yetmiş peyğəmbər dünyaya gəldi».³

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Qız uşaqları yaxşılıqdırlar. Oğlan övladları isə Haqqın nemətidirlər. Yaxşılıqlara görə savab verər, nemətdən isə hesab çəkərlər», «Qızının ölümünü istəyən şəxs qiyamət günü asilərdən biri kimi Allahın hüzuruna gətirilər».⁴

Merac gecəsi Allah-təala öz elçisinə buyurdu: «Qızı olanlara de ki, qız valideynləri olduqları üçün hövsələsizlik

¹ Vəsail, 21-ci cild, səh-365.

² «Kəhf» surəsi, ayə 81.

³ Kafi, 6-cı cild, səh-6; Vəsail, 21-ci cild, səh-364.

⁴ Həməən mənbə.

etməsinlər. Onları necə yaratmışam, eləcə də ruzilərini verəcəyəm».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Allah qıza oğlandan daha mehribandır. Qızının sevinməsinə bais olan şəxsi Allah qiyamət günü sevindirəcək»;² «Sizin ən yaxşı övladınız qızlardır»;³ «Üç qızını və ya üç bacısını himayədarlığa götürən şəxsin behiştə daxil olması vacibdir». Soruşdular: «Bəs bir nəfəri himayədarlığa götürsə necə?» Həzrət buyurdu: «Yenə də vacibdir».⁴

O həzrət başqa bir hədisdə buyurur: «Bazara daxil olaraq bir töhfə alıb onu öz ailəsi üçün aparən şəxs ehtiyacları bir qövm üçün sədəqə aparən şəxsə bərabərdir. (Töhfəni) qızlarına oğlanlarından öncə verməlidir. Çünki, həqiqətən, qızını sevindirən şəxs İsmayıl övladlarından bir qul azad etmiş şəxsə bərabərdir».⁵

Olduqca maraqlı bir rəvayətdir. Tarix boyunca heç bir mədəniyyət qız övladına sahib olmağı bu şəkildə müdafiə etməmişdir. Əksinə olaraq, qadın və qızların vəziyyəti müxtəlif qəbilə və millətlərdə acınacaqlı olmuşdur. Bu, həzrət Peyğəmbərin (s) yorulmaq bilməyən səyi və zəhmətidir ki, qadın mövzusunda belə bir inqilab yaratmışdır.

Bundan da maraqlı Rəsuli-əkrəmin (s) aşağıdakı rəvayətidir. O həzrət buyurur: «Övladlarınızı uşaq olduqları üçün ağladıqlarına görə vurmayın. Onların ağlamağı mənasız deyil. Onların ağlamaları dörd ay əvvəldə Allahın birliyinə şəhadətdir. İkinci dörd ayda Peyğəmbər və onun

¹ Həmən mənbə.

² Vəsail, 20-ci cild, səh-367.

³ Bihar, 104-cü cild, səh-91.

⁴ Vəsail, 21-ci cild, səh-368.

⁵ Bihar, 104-cü cild, səh-69.

ailəsinə salamdır. Üçüncü dörd ayda isə ata-anası üçün duadır».¹

Buna görə də Allahın yeganəliyinə şəhadət verəni, Peyğəmbər (s) və onun ailəsinə salam göndərəni, valideynləri üçün dua edəni vurmaq olmaz. Əksinə, ağladığı üçün onu qorumalı və sevgini ondan əsirgəməməlisən.

Bu mühüm rəvayətə nəzər salaq: «İmam Sadiqin (ə) səhabələrindən olan Səkuni deyir: «Qəmgin halda imam Sadiqin (ə) yanına getdim. İmam «Səkuni, nə üçün belə qəmginsən?»-deyə soruşdu. Dedim: «Qızım olub». Həzrət buyurdu: «Yükünü yer daşıyır, ruzisini Allah verir. Yaşadığı zaman sənin yaşadığın zamanla fərqlidir. O öz ruzisini yeyir». And olsun Allaha (bu sözlərdən sonra) qənim, qüssəm göyə sovruldu». Sonra İmam soruşdu: «Onun adını nə qoymusan?» Mən «Fatimə»-deyə cavab verdim. Həzrət üç dəfə dərindən ah çəkdi. Sonra əlini alınına qoyaraq, ah çəkməyinə davam etdi. Sonra buyurdu: «İndi ki, adını Fatimə qoymusan, onu söymə, döymə, ondan mərhəmətini əsirgəmə».²

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Qızı olan şəxs onu özündən bezdirməsin, acılamasın, oğlanlarını ondan qabağa keçirməsin. Əgər belə edərsə, Allah onu behiştə daxil edər»;³ «Bir qızı olan şəxsin savabı min həccin, min cihadın, min qurbanlığın və min qonaqlığın savabından çoxdur».⁴

¹ Bihar, 60-cı cild, səh-381.

² Kafi, 6-cı cild, səh-48; Məkarimül-əxlaq, səh-220; Vəsail, 21-ci cild, səh-482.

³ İzdivac dər İslam, səh-136.

⁴ Həməən mənbə.

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ FƏSİL

ANANIN ÖVLAD TƏRBİYƏSİNDƏ ROLU

ÖVLAD VƏ YAXUD ANA VARLIĞININ MƏHSULU

Quranda və rəvayətlərdə çox işlənən «umm» sözünün mənası «kök», «qaynaq» deməkdir. Çünki uşaq azı altı, çoxu isə doqquz ay ananın bətnində qalır. Öz cisim və ruhunu qadının orqanizmindən alır. Daim onun orqanizmindən qidalanır. Elə buna görə də (ərəb dilində) anaya «umm» deyilir.

Əslində, ana uşağın kökü, qaynağıdır. Uşaq o bərəkətli ağacın meyvəsidir.

Nütfənin ata sülbündə qaldığı müddət çox az, ana bətnində qaldığı müddət isə, iki yüz yetmiş günə yaxındır. Buna əsasən, ananın uşağa təsiri çoxdur. Ona görə də, İslam anaya digərlərindən daha çox əhəmiyyət verir.

Ananın cisim və ruhunun göstərdiyi təsirlər uşaqda öz əksini tapır. Uşaq həyatının bütün dövrlərində bəzən bilərəkdən, bəzən də özü belə hiss etmədən, ananın xasiyyətini götürür.

Qız ər evinə getməzdən öncə ona tapşırmaq lazımdır ki, o, sabahın anasıdır. Ona görə də, bu gündən öz yeməyinə, davranışına, tərbiyəsinə, imanına diqqət yetirməlidir. Çalışmalıdır ki, ondan dünyaya gəlib davam edəcək nəsil sağlam və pak olsun.

Aşağıdakı cümləni qadın haqqında yazılmış bir kitabda Fransa imperatoru Napoleonun dilindən deyirlər: «Ondan soruşurlar: «Sizin üçün ən dəyərli məmləkət hansıdır?» O cavab verir: «Anaların sayı çox olan ölkə».

Qadının analıq heysiyyəti qorunmalıdır. Əks təqdirdə, o, yaxşı övlad yetişdirə bilməyəcək. Qadın, İslam mədəniyyətinə görə, övladlarının tərbiyəsi üçün öz analığını qorunmalıdır. Ana öz övladlarına həqiqi mənada analıq

etməlidir. O öz analıq xüsusiyyətini itirərsə, özünü qərbin təlqin etdiyi azadlıq meydanına atarsa, cinsi və maddi ləzzətlər üzündən ərinə və uşaqlarına etinasız yanaşarsa, ana deyil, ailənin canına düşmüş bir yırtıcı, onun paklığını ləkələyən təhlükəli bir qurddur.

Ana cəmiyyətə pak, ağıllı, sağlam fikirli övlad təhvil vermək üçün özü də sağlam fikrə, pak qəlbə və insani keyfiyyətlərə malik olmalıdır.

«Varis» ziyarətnaməsində şəhidlər sərvərinə xitab olunaraq deyilir: «Həqiqətən, sən yüksək süblərdə, pak bətlərdə yerləşən bir nur idin. Hansı ki, yüksək məqamdan, pak yerdən saçaraq, dünyanı elm, ədalət və hikmət nuruna bürüdü. Şəhadətindən sonra isə, axirət dünyasını daha da işıqlandırdın».

Həmin ziyarətnamədə onu (ə) Xədicəyi-Kübra və Fatiməyi-Zəhranın (s.ə) övladı kimi səsləyirik.

Həzrət Peyğəmbərin (s) gənclərə «Dindar və əsilli ailələrdən qız alın»-deyə təşpirmasının səbəbi, nəsilə fəsadın qarşısının alınmasıdır.

Öz əsilliyini itirən tərbiyəsiz, ədəbsiz, hicabsız qız şəhvət köləsinə çevrilərək, izdivac qabiliyyətini əldən verir. O, yaradılış məqsədini ayağı altına ataraq, övlad dünyaya gətirmək ləyaqətini itirir. Həzrət Peyğəmbər (ə) bir rəvayətdə belələri haqqında buyurur: «Onların ilan və əqrəb doğmaları, övlad dünyaya gətirmələrindən yaxşıdır. Çünki artıq onun ruhu, fikri ləzzətdən qeyri bir şey düşünməyərək, insan dünyaya gətirməyə acizdir».

Həzrət Nuhun Allaha belə ərz etdi:

«Nuh dedi: «Ey Rəbbim! Yer üzündə bir nəfər belə kafir qoyma! Çünki Sən onları (sağ) buraxsan, onlar sən

bəndələrini yoldan çıxaracaq, ancaq pozğun və kafir (oğul-uşaq) doğub-törədəcəklər».¹

Əgər Nuhun (ə) qövmü arasında, sözün əsl mənasında ana, imanlı, pak və pakizə qadın çox olsaydı, o həzrət «Günahkar kafirlərdən qeyrisini dünyaya gətirmirlər»-deyə şikayətlənməzdi.

Bəli, qadın və ya qız Peyğəmbərin buyruğuna əsasən, «xəzrai-dimən»² (zibillik bitkisi), yəni zibillikdə bitən bitki olarsa, bu bitkidən şirin meyvə, ilahi və insani bir məhsul gözləmək olmaz.

Ana hər keçirilən mərasimdə, məclisdə, hətta qohumlara aid olsa belə, iştirak etməməlidir. Çünki bəzən belə məclislər günah məclisi olur. Ananın əhval-ruhiyyəsinə təsir göstərərək, onun analıq xüsusiyyətlərini əlindən alır.

Ana qidalanmasına xüsusi diqqət yetirməlidir. Çünki bilməyərəkdən halal olmayan qida məhsulundan istifadə edərək, özünə və ailəsinə əvəzolunmaz acı təsirlər bağışlaya bilər.

Ana olan qadın təharət və nəcasətə, vacib və harama, əxlaqi məsələlərə xüsusi diqqət yetirməlidir. Belə olan surətdə onun bütün varlığı nur qaynağına çevrilərək, nur saçmasına səbəb olacaq.

Məsum imamlardan bizə gəlib çatan rəvayətlərdən, hədislərdən məlum olur ki, onlar həzrət Fatiməni (s) özləri üçün bir örnək olaraq qəbul etmiş və həyatlarının bütün sahələrində ona tabe olmuşlar.

Fatimeyi-Zəhra (s) bütün dünya analığının ən gözəl nümunəsidir. Bizim qızlarımız onu özləri üçün bir örnək kimi qəbul etməlidirlər. Çünki ana övladın qaynağı, köküdür.

¹ Nuh surəsi, ayə 26-27.

² Vəsail, 20-ci cild, səh-35.

İslam əxlaqına riayət edən, özünü ağır, vüqarla aparan, məhəbbət, eşq yuvası olan anaların övladları ana bətnində olduqları müddətdə onun xüsusiyyətləri ilə yoğrulur, dünyaya gəldikdən sonra daim analarına baxır, analarının səsinə qulaq asır və onun bütün xüsusiyyətlərini əxz edirlər.

İmam Hüseyin (ə) Hürri ibn Yezidin başanı dizi üstə alaraq, onun hürriyyət və azadlığını anasına aid edir: «Sən azadsan. Bu azadlığını anandan almısan».

Ömər ibn Səd Hüseynin (ə) Yezidə beyət etməsini istədikdə, İmam özünün və səhabələrinin beyət etməmələrini pak və pakizə anasına aid etdi.

PAKİZƏLİK BAĞININ MEYVƏSİ

Abdullah Mübarək savadlı, arif bir insan idi. Gəncliyində bağçılıqla məşğul olduğu üçün bir bağ sahibinin bağbanı olmuşdu.

Günlərin bir günü bağ sahibi nar fəslində bağa bir neçə qonaq gətirərək, ona «Mübarək, nar gətir»-deyə səslandı. Mübarək bir səbət nar gətirdi. Lakin narlar turş idi. Bağ sahibi «Şirin nar gətir»-dedi. Lakin bu dəfə də onun gətirdiyi narlar turş çıxdı. Bağ sahibi dedi: «Mübarək, «sənə şirin nar gətir»- demədimmi? Burada işlədiyin bu altı ay ərzində hansı ağacda şirin nar olduğunu bilmirsənmi?» Mübarək «Xeyr!»-deyə cavab verdi. Bağ sahibi səbəbini soruşduqda dedi: «Biz sənənlə müqavilə imzalayanda bağın meyvəsini yemək üçün yox, ona qulluq etmək üçün imzalamışdıq. Mənim bu bağın meyvələrinin şirinliyindən, turşluğundan xəbərim yoxdur».

Bəli, pak ana, pak tərbiyə beləcə, halalını-haramını tanıyan insan formalaşdırır.

ANAM MƏNİM BƏDBƏXTLİYİMƏ SƏBƏB OLDU

Edama məhkum olunmuş bir gəncə dedilər: «Vəsiyyətin varsa, yaz». O dedi: «Heç bir vəsiyyətim yoxdur. Lakin

ömrümün bu son anlarında anamı görməyi çox istəyirəm». İstəyinə əməl etdilər. Cavan anası ilə vidalaşdıqda onun ağzını, dodaqlarını elə dişlədi ki, anası ağrının şiddətindən huşunu itirdi. Camaat ona hücum çəkərək, «Zalım, bu nə işdir gördün?»-deyə çığırdılar. O isə cavab verdi: «Zülmkar, zalım mən deyiləm, mənim anamdır. Bu dar ağacı onun ucbatından qurulub. Mən uşaqkən qonşudan bir ədəd yumurta oğurladıqda, o məni bu işə daha da rəğbətləndirdi. Get-gedə dəvə oğrusuna çevrildim. Sonunda isə qatil oldum».

Bəli, behişt ananın ayağı altında olduğu kimi, qiyamət əzabının səbəbkarı da müəyyən miqdarda anadır.

Əmirəl-möminin həzrət Fatimə (s.ə) vəfat etdikdən sonra ərəb nəsəblərini yaxşı tanıyan qardaşı Əqilə dedi: «Mənim üçün şücaətli ərəb analarından doğulan bir qadın tap». Əqil bir neçə müddət sonra o həzrətə ərz etdi: «Fatimə Kəlabiyyə ilə ailə qur. Çünki ərəblərdə onun atalarından şücaətlisi olmayıb». Beləliklə, İmam (ə) həmin qadınla izdivac etdi. Bu izdivacın nəticəsi dörd şücaətli, mömin oğul – Əbülfəzl və o həzrətin qardaşları oldu.

Əli (ə) Malik Əjdərin vəfatından sonra Kufə məscidində minbər üzərinə çıxaraq buyurdu: «Malik kimi övlad doğacaq analar tapmaq olmaz. Malik, nə Malik? Dağ idisə möhkəm, daş idisə ağır. Malik mənim üçün, mənim Peyğəmbər (s) üçün olduğum kimidir».

BƏZƏN İBADƏT NURU AZALIR

Bir kəs anasına şikayətləndi: «Ana, bəzi vaxtlar ibadət etməyə süstlük göstərir, bəzən isə qara bir zolağın daxili nuraniyyətimə doğru hərəkət etdiyini hiss edirəm. Mən haram qazanc yemirəm, pis adamlarla yoldaşlıq etmirəm. İbadətdə süstlüyə səbəb olacaq amillərdən çəkinirəm. Bu məsələnin səbəbini araşdırarkən səndən soruşmağı qərara aldım. Çox güman ki, bu süstlük səndən keçib. Həqiqəti

mənə de ki, mən onun əlac olunması yollarını arayım». Anası dedi: «Oğlum, mən sənə hamilə olarkən atan səfərdə idi. Əriyin yetişən vaxtı idi. Mən evdən bayıra çıxa bilmədiyim üçün ərik ala bilməzdim. Bir gün paltar sərmək üçün dama çıxmışdım. Qonşunun qurutmaq üçün sərdiyi əriyə gözüüm düşdü. Həmin ərikdən bir dadımlıq götürdüm və yedim. Sonra peşman oldum. Lakin halallıq almağa üzüm gəlmədi».

Anasını təmkinlə dinləyən gənc dedi: «Ana, məsələnin kökü tapıldı. İcazə ver, qonşunun evinə gedim və bu məsələni həll edim ki, bundan sonra şeytanın hücumu olmadan Allaha ibadət edə bilim».

NURANI BİR İZDİVAC

Gənc yaşlarımda şəhərin mərkəzi məscidində alimlərin birindən eşitmişdim: Dahi alim, misilsiz insan olan Müqəddəs Ərdəbilinin atası yerlilərindən birinin qızına elçilik etdikdə, qızın atası deyir: «Mənim qızım kor, kar, əlil və axsaqdır. Əgər onunla evlənmək istəyirsənsə, evlən». Gənc dedi: «Mən belə bir qızla necə həyat sürərəm?» Qızın atası dedi: «Əzizim, korluğundan məqsəd onun gözlərinin naməhrəm görməməsi, əlinin əlil olmasından məqsəd heç bir naməhrəm əl verməməsi və ağsaqlığından məqsəd isə, haram məclisə getməməsidir».

O, belə bir qızla ailə qurdu və bu ailənin məhsulu isə Müqəddəs Ərdəbili kimi dahi bir şəxsiyyət oldu.

ŞEYX ŞÜŞTƏRİNİN ANASI

Şeyx Cəfər Şüştəri elm və əməl baxımından uca məqamlara yüksəlmişdi. Onun xalq arasındakı nüfuzu misli görünməmiş bir nüfuz idi. Bir gün onun anasından soruşurlar: «Belə oğlun olduğu üçün xoşhalsanmı?» Anası «Xeyr!»-deyə cavab verir. Səbəbini soruşduqda isə deyir: «Mən iki il müddətində ona bir dəfə də olsun dəstəmazsız

süd verməmişəm. Mən onu hər qucağıma alanda imam Sadiq kimi olmasını arzu edirdim. Lakin o, Cəfər Şüştəri oldu».

DAXİLİ VƏ ZAHİRİ PAKLIĞIN TƏRBIYƏDƏKİ ROLU

Təbliğ məqsədilə on günlüyə Brucerd şəhərinə getmişdim. Şəhərin yaşlı sakinləri ilə Ayətullah Brucerd haqqında söhbət etməyi çox istəyirdim. Doxsan yaşlı bir kişi mənə danışdı ki, Brucerdinin anasının bütün səyi ona dəstəməzsiz süd verməmək idi. Soyuq gecələrdən birində qüslə ehtiyacı var idi. Lakin evdən çıxmağa imkan yox idi. Allaha təvəkkül edib Ona sığınaraq, soyuq su ilə qüsl aldı və sonra isə uşağı əmizdirdi. Ananın mənəvi diqqəti, atanın təmənnəsiz zəhmətləri İslam dünyasına şiə elm mərkəzlərində böyük dəyişikliklərə səbəb olan şəxs bəxş etdi.

Gənc qızlarınızı ilahi və islami şərtlər əsasında analığa hazırlayın. Analar öz analıq şəxsiyyətlərini qorusunlar. Çünki əməlisaleh, tərbiyəli övlad yetişdirmək dünya və axirətiniz üçün olduqca faydalıdır.

Qiyamətdə şəfaət haqqı veriləcək şəxslərdən biri də mömin, əməlisaleh alim və şəhiddir. Onların şəfaətləri üçün say, hədd təyin olunmamışdır. Onların, şəfaətə layiq olan hər bir şəxsi şəfaət etməyə icazələri vardır və heç şübhəsiz ki, onların şəfaətindən bəhrələnəcək ilk şəxs anaları olacaqdır.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Üç nəfər Allah yanında şəfaət edəcək və onların şəfaəti qəbul olunacaq: peyğəmbərlər, şəhidlər və alimlər».¹

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Həqiqətən, möminlər «Rəbiə» və «Muzər» qəbilələrinin camaatı kimi şəfaət edəcəklər.

¹ Bihar, 8-ci cild, səh-34.

Möminin, hətta öz xidmətçisini belə şəfaət etmək hüququ olacaq».

Qızlarımız və analarımız nə üçün qiyamət günü övladlarının şəfaətindən bəhrələnmənlərdən olmasınlar? Onlar bir neçə günlük maddi həyatdan ötrü analıq şəxsiyyətlərini əldən verməməli və əllərində Haqqın əmanəti olan övladlarının həyatını məhv etməməlidirlər.

İYİRMİ DÖRDÜNCÜ FƏSİL

ATANIN ÖVLADIN İNKİŞAFINDAKİ ROLU

DÖRD MÜHÜM MƏSƏLƏYƏ DİQQƏT YETİRİN

Quran ayələrinə¹ nəzər saldıqda bu qənaətə gəlirik ki, insanın inkişafı, şəxsiyyətinin formalaşması onunla əlaqəli olan dörd şeyə bağlıdır. İnsan şəxsiyyətinin formalaşmasında təsirli olan bu dörd amil bunlardır: imanlı ata, mömin ana, pak və canyandıran müəllim, halal qida.

Yəhudilər İsanı (ə) hələ ailə qurmamış qız olan Məryəmin qucağında gördükdə təəccüblə dedilər:

«Ey Harunun bacısı! Atan pis kişi, anan da zinakar deyildi!»².

Onların həqiqətdən xəbərləri yox idi. Onlar bilmirdilər ki, İsa (ə) pak Məryəmə əta olunmuş ilahi bir əlamətdir. Onlara elə gəlirdi ki, Məryəm dinlərinə zidd olan bir günaha bulaşmışdır. Onun mömin, pak ata-anasını tanıdıqları üçün «Belə mömin şəxslərin övladı günaha necə qurşana bilər?»-deyə düşündülər. Çünki onlara «Uşaq yalnız ata və anadan törəyə bilər» prinsipi belə düşünməyə əsas verirdi. Lakin İsa (ə) beşikdə danışdıqdan sonra məlum oldu ki, mömin ata-anadan beləcə ləyaqətli, yüksək mənəvi məqamlara malik, ulul-əzm peyğəmbərin anası törəməlidir.

Göründüyü kimi, Məryəmdən paklıq ummalarının səbəbi, ilk növbədə atasının paklığı idi. Buna görə də dedilər:

«Atan pis kişi deyildi (Necə ola bilər ki, o əməlisaleh atanın qızı belə günahkar olsun?!).»

Onlar ana məsələsinə də xüsusi diqqət yetirirlər. Belə ki, Məryəmə deyirlər:

¹ «Ali-İmran» surəsi, ayə 33-37; «Məryəm» surəsi, ayə 28.

² «Məryəm» surəsi, ayə 28.

«Anan zinakar deyildi (Elə pak, iffət sahibi olan bir qadının qızı necə zinakar ola bilər?!)».

Keçən fəsilərimizdə ana, onun üzərinə düşən vəzifələr, halal ruzi barəsində müəyyən qədər danışdıq. Müəllimin uşaqlara göstərdiyi təsir də hamıya məlumdur. Burada haqqında daha çox danışmaq istədiyimiz mövzu ata və onun övladına göstərdiyi təsirdir.

Ata ilk növbədə övladının dini tərbiyəsinə, əxlaqına, savadlanmasına diqqət yetirməlidir. Sonra isə ailəsi ilə gözəl həyat sürərək, həyatın şirinliyini övladlarına çox görməməlidir. O bütün qüvvəsini, bacarığını səfərbər edərək, ailəsinə haram tikə yedizdirməməlidir.

Rəvayətlərdə qeyd olunduğuna görə, hesabsız cəhənnəmə gedənlərdən biri də, övladının tərbiyəsinə etinasız yanaşan atadır.

Ulu Tanrı bütün insanları «xəlifəlik» məqamına, hidayət, bilik və bəsirətə nail olmaq, nəticədə isə behiştə daxil olmaq üçün yaratmışdır. Əzabı öz əlləri ilə, özləri üçün göndərən insanların özüdür!

ƏLİ (Ə) GÖZ YAŞI TÖKÜR

Cəməl döyüşü Əlinin (ə) qələbəsi ilə sonra yetdikdən sonra İmam düşmənin ölümləri arasına gəlib onların cəsədlərinə baxaraq, hönkür-hönkür ağlamağa başladı. Bu bəşər tarixi boyunca heç bir qalib hərbiçinin həyatında müşahidə olunmayıb. Ağlamağının səbəbi soruşulduqda Əmirəl-möminin buyurdu: «Ürəyim İslamı qəbul edib, oruc tutub, namaz qılaraq behiştə daxil olmalı şəxslərə yanır. Onlar məsum imama qarşı çıxaraq, özlərini əbədi əzaba düçar etdilər».

ƏZAB ƏHLİ

Əzaba düçar olanlar Allah-təaladan beş dəfə nicat istəyərlər. Lakin hər dəfə rədd cavabı alırlar. Sonuncu dəfə

isə onların ağızlarını danışmamaları üçün əbədi olaraq bağlayarlar. Həmin beş dəfədən biri aşağıdakı ayədə qeyd olunmuşdur:

«Onlar orada fəryad edib deyəcəklər: «Pərvərdigara! Bizi buradan çıxart ki, saleh əməllər edək. O əməlləri yox ki, (dünyada) edirdik». (Onlara belə deyəcəyik:) «Məgər sizi ibrət almaq istəyən kimsənin ibrət ala biləcəyi qədər yaşatmadıqımı?! Hələ sizə (siz kafirləri Allahın əzabı ilə) qorxudan peyğəmbər də gəlmişdi. Dadın (cəhənnəm əzabını). Zalımların imdadına yetişən olmaz!»¹.

Əziz atalar! Sizin əməllərinizin ən mühümlərindən biri övladınızın tərbiyəsinə, inkişafına diqqət yetirməyinizdir. Övladlarınızın tərbiyəsinə etinasız yanaşmayın. Evinizi onlar üçün pak saxlayın. Onlara halal yemək yedizdirin. Öz həyat yoldaşınızla gözəl əxlaqi keyfiyyətlər əsasında davranın ki, sizin ən yaxşı cəhətləriniz övladlarınıza xoş təsirlər bağışlasın və onlar da bir gün öz övladları üçün sizin kimi yaxşı ata olsun.

Əziz atalar! Bilin ki, Allah, peyğəmbər və imamlar sizin əməllərinizi müşahidə edəcəklər:

«Allah, Onun peyğəmbəri və möminlər əməllərinizi görəcəklər»².

Bütün davranışlarınızda diqqətli olun. Çünki bu, ailə üzvlərinə təsir göstərir. Peyğəmbər və imamlar bu incə məsələni daim diqqət mərkəzində saxlamış və atalara lazımı tövsiyələr etmişlər.

Ata evdə bir dövlət başçısına bənzəyir. Dövlət başçısı cəmiyyətdə baş verən hər hansı bir anlaşılmazlığın məsuliyyətini daşdığı kimi, ata da öz həyat yoldaşı və

¹ «Fətir» surəsi, ayə 37.

² «Tövbə» surəsi, ayə 105.

övladlarının məsuliyyətini daşıyır və qiyamət günü bunun cavabını verməli olacaq.

Övladlarınızı ürəyitəmiş yetişdirin. Onları yaxşı işlərə rəğbətləndirin. Onların qəlbinə elmə və alimə olan eşq toxumu səpin. Onları özünüzlə ilahi məclislərə aparın. Həddi-buluğa çatmamışdan öncə onlarla vacib məsələləri öyrədin. Bir sözlə, onlara dost olun və mülayim davranın.

Peyğəmbər (s) və imam Əli (ə) bütün atalar üçün ən yaxşı nümunədir. Bu böyük şəxsiyyətlərin keçdikləri həyat yolunu diqqətlə araşdırın, sonra isə onlar kimi yaşamağa çalışıb, bunu ailənizə də aşılayın. Qoy, sizin övladlarınız nümunə seçərkən yanılmasınlar. Xarici və daxili ünsürlərin əvəzinə o dahi şəxsiyyətlərdən, mömin insanlardan dərs alsınlar. Qoy, Peyğəmbər (s) və imamlar sizin övladlarınızın idealına çevrilsinlər. Bu vasitə ilə sizin də dünya və axirət səadətiniz təmin olunsun.

ŞƏHİD ŞEYX FƏZLULLAH NURİNİN HƏYATINDAN MARAQLI BİR MƏQAM

O dahi insan Allah yolunun döyüşçüsü, mərcəyi-təqlid, millətində, xalqına can yandıran görkəmli şəxs, şərəfli, mömin və pak ata-ana övladıdır.

Validənləri onun tərbiyəsi uğrunda əllərindən gələni əsirgəmədilər. Atası onun elmə böyük rəğbət bəslədiyini görüb, oğlunu Nəcəfi-əşrəfə göndərdi. Fəzlullah orada məsum davamçılarından olan Şeyx Ənsari, Mirzə Şirazi, Mirzə Hüseyn Nuri və s. kimi görkəmli şəxsiyyətlərdən bəhrələnərək, yüksək elmi və əxlaqi məqamlar kəsb etdi. İllər keçdikdən sonra Tehrana dönərək, şaha qarşı məşrutə hərəkatında iştirak edən alimlərin cərgəsinə qoşuldu. Məşrutə inqilabı qələbə çaldı. Lakin özünü satmış xainlər təsir altına düşərək, məşrutə inqilabını da Londonun təsir dairəsinə daxil etdilər.

Fəzlullah məsələnin nə yerdə olduğunu daha yaxşı bilirdi. Ona görə də səsini ucaltdı, hicrət etdi, bəyanat verdi, lakin onun bu fəaliyyətləri nəticəsiz qaldı. Hakim rejim onu edam cəzasına məhkum etdi. Bu cəza tədbirinin səbəbi, onun məşrutənin Quran, şiə fiqhi əsasında fəaliyyət göstərməsini tələb etməsi idi. Onda mövcud olan bu şücaət, bəsirət, paklıq, xalis niyyət atasının və müəllimlərinin təsirindən doğmuşdur. Bütün bunlar pak ana və halal qida cütlüyünün bağışladığı xoş təsir idi.

O, rəcəb ayının 13-də, Əlinin (ə) mövlud günü dini, qanuni tələblərinə görə masonlar tərəfindən edam edildi.

Onlara elə gəlirdi ki, Şeyx Fəzlullahı edam etməklə onun fikirlərini də edam etdilər. Lakin onlar bu ayədən xəbərdar deyildilər:

«Onlar Allahın nurunu öz ağzları ilə söndürmək istəyirlər. Allah isə, kafirlərin xoşuna gəlməsə də, öz nurunu tamamlayacaqdır»¹.

Onun edam olunmasından səksən il keçdi. Rəcəb ayının on üçü, sübh saat onda, o ilahi şəxsiyyətin edam olunduğu «Topxana meydanı» yaxınlığında minlərlə şəhid vermiş İran millətinin inqilabı nəticəsində dahi Xomeyninin təşəbbüsü ilə İslam Şura Məclisi öz işinə başladı və o böyük şəhidin ideyaları həyata keçirildi.

Mən o illər parlament nümayəndəsi idim. Müşahidə etdiklərim məni təəccübləndirmirdi. Çünki uca Allah möminin imdadına yetişir. Onun pak ideyalarını, özü şəhadətə yetsə belə, həyata keçirir. Xoş bu şəhidin atasının halına. Qiyamətdə belə övladı olduğu üçün alnıaçıq, qəlbi fərəhli olacaq.

¹ «Səf» surəsi, ayə 8.

GƏNCLƏR, AYIQ OLUN

Əziz gənclər! Sizə çox mühüm bir tövsiyəm var. Ailə qurmazdan öncə yaxşı atanın xüsusiyyətlərinə malik olmağa çalışın. Çünki izdivacdan sonra gec olacaq. Özünüzü indidən saflaşdırın. Öz get-gəllərinizə, yoldaşlarınıza, xüsusilə də qidanıza fikir verin. Çünki sizin nüftənizdə olan «gen» adlı bir maddə bütün xüsusiyyətlərinizi övladlarınıza keçirir. Buna etinasız yanaşmayın. Çünki yalnız qərb alimlərinin tədqiqatlarının nəticəsi deyil ki, sizə «yalan sözdür» deməyə əsas versin. Bu, İslamın ilk saçıdığı günlərdə diqqət yetirdiyi təbii bir məsələdir.

Bu mövzu ilə bağlı mühüm bir rəvayətə nəzər salaq: «Bir gənc pərişan halda özünü Peyğəmbərin (s) hüzuruna yetirərək, ərz etdi: «Mən və həyat yoldaşım hər ikimiz ağ dərililik. Həyat yoldaşıma çox e'timadım vardır, lakin bizim dünyaya gələn övladımız qara dərilidir. Bu mənim üçün bir müəmmadır». Peyğəmbər (s) buyurdu: «Gen insanın xüsusiyyətlərini övladına keçirir».

«İrq» sözünün qarşılıqlı mənası «gen», «dəssas» sözünün mənası isə «keçirən», «ötürən» deməkdir.

Həzrət gənci bu bir cümlə ilə iztirabdan xilas etdi. Bəli, Peyğəmbərin (s) buyurduğu bu məsələ bu gün elmi yollarla sübuta yetirilmişdir.

Buna görə də izdivacdan öncə İslamın atadan istədiyi xüsusiyyətlərə malik olmağa çalışın. Bütün bunlara biganəlik göstərərək, yalnız cinsi ləzzət və maddi həyat üçün ailə qurmayın. Belə olduqda, sizin övladlarınız cəmiyyət üçün səmərəli olmayacaq.

Rəsulullah (s) və imamlar İbrahim peyğəmbərə mənsub olduqları üçün sevinirdilər. O böyük şəxsiyyətin insani keyfiyyətləri, əxlaqi xüsusiyyətləri pak nəslinə keçmişdir.

Biz «Varis ziyarətnaməsi»ni oxuyarkən imam Hüseyni (ə) Adəmin, Nuhun, İbrahimin, Musanın, İsanın, Məhəmmədin

(s) və Əlinin (ə) varisi adlandırırıq. Həzrətə çatan miras var-dövlət deyil, ilahi elm, mənəvi özəlliklər, insani keyfiyyətlər, şərəf və ləyaqətdir.

Biz atalar övladlarımızın faydalı olması üçün bunlardan nəyə görə faydalanmamalıyıq?

AZĞIN ATALAR VƏ ÖVLADLARIN VƏZİFƏSİ

Mümkündür, hər hansı bir ailədə ailə başçısı, ailənin atası dini tərbiyədən uzaq olaraq, ilahi buyruqları qəbul etməsin. Belə olan halda həddi-büluğa çatmış, ağılı kəsən övlad ilk növbədə onu yumşaq dil ilə haqqa qaytarmalı, bunun bir təsiri olmadıqda isə, atasının təsiri altına düşmədən, öz pak həyatını davam etdirməlidir.

Belə hallarda Peyğəmbərin (s) qoşunu sıralarında Ühüd döyüşündə şəhid olan gənc, mömin, mücahid Müsəb ibn Ümeyrdən dərs almağa çalışmaq lazımdır.

Müsəbin valideynləri müşrik idilər və ona çox bağlı idilər. O, fitrətinin, ağılının çağırışı ilə Peyğəmbərə (s) iman gətirdi. Hicrətdən öncə Rəsulullahın göstərişi və Mədinə camaatının tələbi ilə bu şəhərə təbliğ etməyə gedərək, həm bir çoxlarının müsəlman olması və həm də Peyğəmbərin hicrəti üçün zəmin yaratdı. Peyğəmbər Mədinəyə gəldikdən sonra bir gün Müsəbin aşılammamış qoyun dərisindən hazırlanmış köynək geydiyini gördü və onu səhabələrə göstərərək buyurdu: «Allahın, qəlbini nurla doldurduğu şəxsə nəzər salın. Bir zamanlar mən onu Məkkədə – valideynlərinin yanında ən ləziz yeməklər yeyib, ən gözəl libaslar geyinən görmüşdüm. Lakin Allah, Allah rəsulunun eşqi onu gördüyünüz bu həyata gətirib çıxarmışdır».¹

Gənclər, övladlarının dindar, mənəviyyat sahibi olmalarını istəməyən valideynlərlə sərt davranaraq, dava etməsinlər. Bu, Allahın və Onun rəsulunun (s) buyruqlarına

¹ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-232.

ziddir. Yalnız onların təsiri altına düşməmək kifayətdir. Belə ki, Allaha, Peyğəmbərə, imamlara onlara e'tiqadınızı əldən verməyin. Məhəmməd ibn Əbu Bəkrdən dərs alın. O, Əliyə (ə) olan eşqlə, Qurana, Peyğəmbərin (s) qoyduğu yola olan məhəbbətlə ilahi dinin möhkəmlənməsi yolunda canını verdi.

FƏZİLƏTLİ ATA

Təbliğ məqsədilə Mehrçerdə getdiyim zaman Qum elm mərkəzinin banisi Şeyx Əbdülkərim Hairinin xalası oğlu deyirdi: «Şeyxin atasının 15 il övladı olmadı. O çox narahat idi. Qəssablıqla məşğul idi. Amma peşəsi onun başını qatmırdı. Bir gün həyat yoldaşı ona dedi: «Mən sənin qüssənə dözə bilmirəm. Çox güman ki, övladımızın olmamasının səbəbi mənəm. Məncə bu məqsədlə yenidən ailə qurmağın heç bir eybi yoxdur. Özüm sənin üçün münasib qadın taparam».

Bir neçə müddətdən sonra əri üçün gənc, həyat yoldaşı ölmüş dul bir qadın tapdı və yoldaşına bu qadınla evlənməyi təklif etdi. Toy mərasimi keçirildi. Qədim adət-ənənə üzrə gəlinlə bəy əl-ələ tutdular. Bu an gəlinin keçmiş yoldaşından olan üç yaşlı qızının fəryadı ərsə yüksəldi. O, anasından ayrılırmı, xalası onu özü ilə aparmaq istəsə də, bacarmırdı. Yetim uşağın səsi kişini də təsirləndirdi. O, gəlinə dedi: «Mən bu yetimin səsinə tab gətirə bilmərəm. Bu uşaqdan başqa mənim sənin vasitənlə uşağım olması, bu yetimə pis təsir bağışlaya bilər. Mən bu evliliyin xeyrindən keçirəm».

Oradaca gəlinin kəbin haqqını ödəyib, gecə ikən Mehrçerdə qayıtdı və həmin gecəni ilk arvadının yanında keçirdi. Həmin gecə bu şərəfin, ləyaqətin əvəzi olaraq Şeyx Əbdülkərimin nütfəsi bağlandı və Qum elm mərkəzini təsis edən bir insan dünyaya gəldi».

O, minlərlə alimin müəllimi oldu. Onun tərbiyəsini görmüşlərdən biri də İran İslam İnqilabının banisi, şərq-qərbi heyrətə salan, İslamı məhv olmaqdan qoruyan dahi Xomeynidir. Xomeyni Şeyx Əbdülkərimin, Şeyx Əbdülkərim isə fəzilət sahibi olan bir qəssabın məhsulu idi. Bu şərəfli atanın qiyamətdə övladının, onun şagirdlərinin və İran İslam İnqilabının qarşılığında hansı mükafatlar alacağını yalnız Allah bilir.

PİS ƏMƏLLİ ATA, ƏMƏLİSALEH ÖVLADLAR

Həccac ibn Yusif Səqəfi zalım, qatil, xain və çirkin simalardan idi. Onun övladları da etibar olunası şəxslər deyildilər. Lakin Seyyid Murtəzanın dövründə onun nəslindən şərəfli, Əhli-beyt aşiqi, məsumları, xüsusilə də Əlini (ə) və imam Hüseyni (ə) mədh edən Əbu Əbdullah Katib adlı bir şəxs meydana çıxdı.

O, ata-babasının malik olduqları xislətlərdən uzaq idi. Ağıllının, fitrətinin çağırışına «Bəli» deyərək, haqqı qəbul etmiş və bununla da, Əhli-beytin diqqətini özünə cəlb etmişdi. Belə ki, «Riyazül-üləma» kitabından nəql olunur ki, Abdullah Əfəndi yazır: «Seyyid Mürtəza müəyyən səbəbə görə onunla sərt davranır. Həmin axşam Peyğəmbəri yuxuda görür. O, Peyğəmbərə salam verir, lakin Rəsulullah onunla sərt davranır. «Təqsirim nədir?»-deyə ərz etdikdə, Rəsulullah buyurur: «Bizim şiə şairimizlə sərt davranmısan. Get ondan üzr istə». Seyyid sübh açılan kimi Əbu Əbdullahın evinə gedir. Ondan üzr istəyib, könlünü alır».

Əziz gənclər! Uca Allah sizə azadlıq qüdrəti bəxş etmişdir. Bu istiqlalınızı qoruyun. Aludə, çirkin əməlli insanlardan, hətta sizin atanız olsa belə, uzaq durun. Onların rənginə boyanmayın. Haqqın doğru yoluna qədəm qoyaraq, əqidənizdə möhkəm olun.

KƏRAMƏTLİ ATA

Bənzərsiz filosof, fəlsəfə elmində böyük inqilab yaratmış Sədrül-Mütəəllihin Şirazi Şirazda məşhur var-dövlətli bir kişinin oğlu idi. Atası lə'l-cəvahirat ticarəti ilə məşğul adi. O, oğlunun da özü ilə birgə ticarət etməsini çox istəyirdi.

Atasının sənətini davam etdirmək məqsədilə bir müddət Bəsrədə qaldı. Bir-iki ildən sonra Şiraza qayıdaraq, böyük hörmətlə atasından sənətini tərk edib təhsil almağa icazə verməsini xahiş etdi. Atası «Sənin özün üçün məsləhət bildiyini qəbul etməyə hazırım»-deyə cavab verdi.

Sədrül-Mütəəllihin var-dövlətdən əl çəkərək, Şiraz elm hövzəsində təhsilə başladı. Çox keçmədən gənc yaşlarında, atasının diqqət və qayğısı nəticəsində tanınmış bir alim oldu. Artıq Şirazda elm baxımından onu qane edəcək bir şəxs yox idi. İsfahana getmək üçün atasından izn alaraq, oraya yollandı. Burada Mir Damad, Şeyx Bəhayi və Mir Fendriski kimi dahilərin dərslərində iştirak etmək şərəfinə nail olaraq, çox keçmədən Sədrül-Mütəəllihin oldu.

HARAM YEYƏN ƏLİ ƏKBƏR YETİŞDİRƏ BİLMƏZ

Uşaq vaxtlarımda qonşumuzda ixtiyar bir kişi yaşayırdı. Olduqca təqvalı və intizamlı idi. Tehran bazarında ticarətçilər arasında vasitəçilik edirdi. Dindar, mömin olduğu üçün bütün tacirlər ona etibar edirdilər. O, bütün namazlarını camaatla qılırdı.

Onda qəribə bir cəzzabiyyət var idi. Uşaqları məscidə cəzb edirdi. Mən də onun eşqi ilə, hətta sübh namazını da məsciddə qılan uşaqlardan idim.

Səksən illik ömründə müşahidə etdiyi çox maraqlı və ibrətamiz əhvalatlar danışdı. O deyirdi: «Nasir Xosrov məntəqəsində mömin və nurani bir gənc yaşayırdı. Atası dini məsələlərə qətiyyənlə riayət etməirdi. Oğlu daim dini məclislərdə elm adamları ilə əlaqədə olduğu üçün atasının

vəziyyətinə görə narahat idi. Onun səmimi öyüd-nəsihətləri atasına təsir etmirdi. Nəhayət, küsərək Rey şəhərinə – H.Əbdüləzimin məqbərəsinin yaxınlığına gedir. Bir neçə il orada ticarətlə məşğul olub, bazar əhli üçün şəri məsələlər deyir.

Günlərin bir günü - «Aşura» günü - səhər çağı ata-anasını görməyə gəlir. Valideynləri əzadarlıq məclisinə getdikləri üçün o da oraya yollanır. Gözlənilmədən səhnəyə qoyulacaq tamaşada Şimr rolunu oynayacaq şəxs xəstələnir. Bu arada tamaşaya rəhbərlik edən şəxs valideynlərini yoxlamaq üçün Tehrana gələn gənci görür və onunla tanışlığı olduğu üçün Şimr rolunu oynamasını xahiş edir. Gənc səhnə paltarını geyinib, ona verilən rol məharətlə oynayır. Atasını camaatın içindən oğlunu tanıyaraq, onun Şimr rolunu oynadığı üçün narahat olur.

Mərasim sona yetdikdən sonra hamı öz evinə dağılır. Oğlu ilə birlikdə evə gələn atası onun yemək yeyib-yemədiyini soruşur. Oğlunun mənfi cavabını eşitdikdə deyir: «Yan otaqda mürəbbə və qatıq qabı var. Gətir, ye». Gənc mürəbbə qabını açıqda içərisində ölü bir siçan görür. Yalnız qatıq götürüb, yeməyə başlayır. Atasını «Nə üçün mürəbbə gətirmədin?»-deyə soruşduqda, gənc deyir: «Mürəbbənin içində ölü siçan var. O, nəcisdir. Nəcisi yemək isə haramdır». Atasını sərt tərzdə deyir: «Sən hələ bu müqəddəslik oyunlarından əl çəkməmişən?!»

Bir neçə dəqiqə sükutdan sonra atası deyir: «Oğlum, bir ildən sonra qayıdıb Şimr rolunu niyə oynadın?» Gənc gözəl və mülayim bir tərzdə cavab verir: «Ata, içində ölü siçan düşmüş mürəbbəni yeyənin nütfəsinin Əli Əkbərə çevriləcəyini gözləmə. Haram yeməyin nəticəsi Şimr olar».

Gənclər gələcəkdə əməlisaleh, ləyaqətli ata olmağa çalışsınlar. Əks təqdirdə, onların övladlarının daxili, mənəvi dünyası məhv olacaqdır.

İYİRMİ BEŞİNCİ FƏSİL

ÖVLADIN ATA VƏ ANA ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQU

XEYİRƏ GEDƏN YOL

Sözümüzə başlamazdan öncə Əmirəl-mömininin (ə) hikmətli, insanı xeyirə doğru yola yönəldən bir kəlamına nəzər salaq.

O Həzrət (ə) «xeyir» nədir?-deyə soruşan bir şəxsin cavabında buyurur: «Xeyir mal-dövlətin, övladların çoxluğunda deyil. Xeyir elmin, helmin çoxluğundadır. Xeyir ondadır ki, Pərvərdigarına ibadət etməklə fərəhlənəsən. Əgər davranışın yaxşıdırsa, Allaha şükür edəsən. Yox, əgər pisdirsə, Allahdan bağışlanmanı diləyəsən. Bu dünyada xeyir yalnız iki nəfər üçündür: günaha bulaşmış onu tövbə ilə bağışlatdıran və sürətlə yaxşılıqlara doğru addımlayan şəxs üçün. Təqva ilə edilən əməl az deyil. Qəbul olunmuş əməl necə az ola bilər?»¹

Bu dahiyənə kəlamda üç mühüm məsələyə – elm, helm və onlardan bəhrələnməyə toxunulmuşdur. Hansı ki, Haqqa ibadət hesab olunur. Qeyd olunduğu kimi, elm və helmdən istifadə günahdan çəkinməklə yanaşı olmalıdır. Əks təqdirdə, Haqq dərgahında qəbul olunmayacaq.

Sahibinin təqvası olmayan elm, pərhizkarlıqla yanaşı olmayan helm və təqvanın heç bir rolu olmayan ibadət yalnız ziyan, təhlükə törədir.

Bu dünyada özlərini bir yerə yetirənlər elm və bəsirət, ibadət və tövbə, təqva və günahdan çəkinməklə yetirmişlər.

Çıxarı olmayanlar, hövsələsizlər, həva-həvəs kölələri ziyan mənbəyidirlər.

Hər halda yuxarıdakı kəlamdan məlum olur ki, valideynlər ilk mərhələdə övladlarının onların üzərində olan

¹ Nəhcül-bəlağənin şərh, İbni Əbil Hədid, 18-ci cild, səh-250.

hüquqlarını bilməlidirlər. Növbəti mərhələdə isə – onların hüquqlarını qoruyarkən olduqca səbirli, hövsələli olmalıdırlar.

Bu hüquqlara riayət etmək böyük bir ibadətdir. Bu ibadəti etdikləri üçün onların qəlbi fərəhlənməli, sevinməlidir. Onlara belə bir ibadət nəsib etdiyi üçün Allaha, şükür etməli, bu yolda olan qüsurlarının bağışlanmasını diləməlidirlər. Zəhmətlərinin hədəyə getməməsi və onun bəhrəsini dünya və axirətdə görmələri üçün bütün sahədə təqvalı olmalıdırlar.

ÖVLADLARIN ATA VƏ ANA ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQLARI

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Ata övladına yazmağı, üzməyi, ox atmağı öyrətməli və ona yalnız halal ruzi yedizdirməlidir».¹

Əlbəttə, bunları ata özü şəxsən öyrətməyə də bilər. Övladını məktəbə və ya etimad etdiyi hər hansı bir idman salonuna göndərərsə, bununla öz vəzifəsini yerinə yetirmiş olar. Halal qida məsələsi isə çox çətindir və o, bu məsələyə daha çox diqqət yetirməlidir.

Çox gözəl olardı ki, hər bir məktəbin yanında idman salonu və məscid olsun. Övladlarımız dərslərini oxuduqdan sonra üzgüçülüüyü, ox atmağı, öz dini məsələlərini də öyrənsinlər və onların bədənləri, fikirləri və ruhları birgə inkişaf etsin.

Yazmaq və ya ümumiyyətlə savadlanmaq, üzmək, ox atmaq və halal qidalarla qidalanmaq övladlarımız üçün dörd güc mənbəyidir. Bütün bunlar gənclərin, uşaqların boş vaxtlarını doldurur və daxili hissələrini, xüsusilə şəhvetlərini kontrol edir.

¹ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-720.

Şeyx Bəhayi halal mal haqqında Həsən adlı birindən nəql edir: «Əgər halal bir çörək qırıntısı əlimə keçərsə, onu əzib toz halına salıram. Sağalmayan bir xəstə mənə müraciət etdikdə, həmin halal tikənin tozundan bir az ona verirəm və halal tikədən dadmaqla onun xəstəliyi sağalır».

HALAL VƏ HARAMIN TƏSİRLƏRİ

Böyük alim və din xadimlərindən biri deyir: «Qum şəhərində Həzrət Xomeynidən təhsil aldığı zaman, məhərrəm ayında təbliğ məqsədi ilə müxtəlif bölgələrə gedirdim.

Məhərrəm ayına yaxın o ilahi insanın yanına gedib: «Bu il də məhərrəm ayı üçün dəvət almışam. Mənim üçün dua edin»-deyə xahiş etdim. İmam mənim üçün dua edib, camaatla davranmağım və təbliğ etməyim haqqında müəyyən tövsiyələr etdi.

Dəvət olunduğum yerə getdim. İki-üç min əhalisi olan bu məntəqəyə daxil olduqda, çiyinə bel alan nurani bir əkinçi mənə yaxınlaşıb, gəlişimin məqsədini soruşdu. Təbliğ üçün gəldiyimi bildikdə dedi: «Burada yalnız Allahın halal-haramından de. Çünki buranın camaatının bu məsələlərə daha çox ehtiyacı var. Bu on günü mənim evimdə qal. Mən sənə yalnız halal mal yedizdirərəm. Mənim çörəyimi yeməyin qəlbini işıqlandırar, çıxışların da daha çox təsir göstərər».

Onun evinə getdim və dediyi kimi rahat, dilim topuq vurmada çıxışlar etdim.

O, sübh tezdən çölə gedir, şam namazı vaxtı məscidə qayıdırdı. Çıxışından sonra isə birlikdə evə gəldik.

Bir gün ondan xəbərsiz bir nəfərin təkidi ilə qonaqlığa getdim. Həmin gün axşam çıxış edərkən ağırlıq hiss etdim. Danışmağa çətinlik çəkirdim. Dinləyicilərin bundan xəbəri olmamasına baxmayaraq, mən sözləri ağzımdan güclə çıxarırdım. Evində qaldığım əkinçi, sanki mənə etiraz

edirmiş kimi, iki-üç dəfə qəzəblə mənə baxdı. Məclis sona yetdikdən sonra evə getdik. O, sərt tərzdə mənə dedi: «Qarnına od yemişsən, bu gün mənim evimdən başqa yerə getmisən. Bunu sənin çıxışından anladım. Nə qədər buradasan, başqa yerə getməyə haqqın yoxdur. Ömrünün axırına qədər yeməyinə, get-gəlinə fikir ver. Halal nuranilik gətirir, haram isə zülmət».

Bir daha bu mövzuda Həzrət Peyğəmbərin (s) mübarək kəlamına nəzər salmaq: «Övladlarınız üçün yalnız halal ruzi aparın».

ŞEYX ZAHİD

Tehranda Şeyx Məhəmməd Zahid adlı böyük bir alim yaşayırdı. O, sözün əsl mənasında zahid idi. Bir çox gəncləri məscidə, dini məscidlərə cəlb etmiş və onlara dini tərbiyə vermişdi.

Şeyx Zahid deyirdi: «Bir yerə dəvət olunmuşdum. Getməməli idim, lakin qeyri-ixtiyari olaraq getdim və yalnız məcburi bir dondurma yedim. Gecə ibadət etmək üçün yuxudan durdum. Dəstəmaz almağa gedərkən, pilləkandan yıxıldım və alnım parçalandı. Həyat yoldaşım alnıma məlhəm qoyub bağladı. Yaranın ağrısından ibadətimi davam etdirə bilmədim. Yatağıma uzandım və məni yuxu tutdu. Yuxuda bu sözləri eşitdim. «Şeyx, sən hara, dondurma hara?» Yuxudan ayıldım və alnımın parçalanmağının dondurmanın kəffarəsi olduğunu bildim.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Övladın ata üzərində olan hüququ ona yaxşı ad qoyması, vaxtı çatdıqda onu evləndirməsi və ona yazmaq öyrətməsidir».¹

Bir kişi Rəsulullahdan (s) soruşdu: «Övladımın mənim üzərimdə olan hüququ nədir?» Həzrət buyurdu: «Ona yaxşı ad qoy, yaxşı tərbiyə ver və onu yaxşı yerdə yerləşdir».¹

¹ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-720.

O həzrət (s) digər bir kəlamında buyurur: «Övladının izdivac vaxtı çatdıqda imkanı olan ata onu evləndirməzsə, oğlunun bu səbəbdən bulaşdığı hər bir günahın məsuliyyəti onun öhdəsinə düşür».²

Əli (ə) buyurur: «Övladın ata üzərində olan hüququ üçdür: gözəl ad seçmək, yaxşı tərbiyə vermək, Quran öyrətmək».³

Ənsardan bir kişi imam Sadiqə (ə) dedi: «Kimə yaxşılıq edirəm?» Həzrət (ə) «Ata-anana»-deyə buyurdu. Kişi dedi: «Ata-anam dünyasını dəyişib». İmam «O zaman övladlarına»-deyə buyurdu.⁴

Rəsuli-əkrəm (s) buyurmuşdur: «Övladlarınızı üç xüsusiyyətlə bəzəyin: peyğəmbərinizə eşqlə, Əhli-beytə eşqlə və Quran qiraəti ilə».⁵

Peyğəmbəri (s) və Əhli-beyti (ə) övlada tanıtdırmaq ata-ananın vəzifəsidir. Uşaq kiçik yaşlarından həzrət Peyğəmbəri (s) və məsum imamları tanımalı və onların eşqi ilə böyüməlidir. Uşaq həyatının bütün sahələrində onlardan dərs almalı və onlardan başqa örnək tanımamalıdır. Bu onun üçün ən yaxşı xeyirdir.

ŞİRİN BİR XATİRƏ

İlk dəfə təbliğ üçün Təbrizə dəvət olunduqda, yerli əhali ilə yoxsul məhəllədə, sadə evdə qalacağımı şərt etdim və onlar da şərtimi qəbul etdilər.

Mən Təbrizə getdikdə, hər şeyin şərtimiz əsasında hazırlandığını gördüm. Mənim üçün adi bir məhəllədə ev tutmuşdular. Ev iki mərtəbə idi. Bir mərtəbəsində ev

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

⁴ Bihar, 104-cü cild, səh-98.

⁵ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-721.

yyəsinin ailəsi yaşayırdı, digər mərtəbəsində isə bir Hüseyniyyə var idi.

Ev sahibi normal gəlirli bir şəxs idi. İbadət və gecə namazı əhli idi. İlk baxışdan qərribə insan təsiri bağışlayırdı. Məndən «Bu evə gəlməyinin səbəbini bilirsənmi?-deyə soruşdu. Dedim: «Mən özüm Tehrandə məni dəvət edənlərlə belə şərtləşmişdim». O dedi: «Yox, sizinlə bağlı deyil. Mən Məşhəddə sizin «Ərəfə duası»nı oxuduğunuz məclisdə iştirak etmişəm. Dua qurtardıqdan sonra imam Rzanın (ə) hərəminə gedib, ağlayaraq ərz etdim: «İlahi! Əgər bir gün bu şəxs Təbrizə gəlməli olarsa, mənim evimə gəlməli olsun. Sizi bura imam Rza (ə) gətiribdir. Bu ev, mən və ailəm Əhli-beytə bağlıyıq. Biz Əhli-beyt xidmətçilərindənik».

Sonra atası haqqında aşağıdakı sözləri dedi: «Atam ömrü boyu ibadət və gecə namazı ilə məşğul olmuş, məni də on üç, on dörd yaşlarımdan böyük məhəbbətlə ibadətə səsləmişdir. O, gecələr məni ibadət üçün oyatdıqda deyirdi: «Oğlum, hamı yuxudadır. İndi çox münasib vaxtdır. Gəl bir küncə çəkilib, imam Hüseynin (ə) məzlumiyyətinə ağlayaq. Biz Hüseynlə (ə) yaşayıb, Hüseynlə (ə) böyümüşük və Hüseyndən (ə) əl çəkən deyilik. Qiyamətə qədər onun xadimi olmaqda qərarlıyıq».

Həzrət Sadiq (ə) buyurur: «Uşaq yeddi il ata-anasının evində oynamalıdır. Növbəti yeddi ildə Quran öyrədilməli, sonrakı yeddi ildə isə halalını, haramını öyrənməsi üçün şərait yaradılmalıdır».¹

Əmirəl-möminin (ə) buyurur: «Öz övladlarınızdan elm və bilik ardınca getmələrini tələb edin».²

¹ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-222.

² Həməən mənbə.

Digər bir hədisdə isə buyurur: «Övladlarınıza namaz öyrədin. Onlar həddi-bülüğa yetdikdə isə, bu məsələyə daha da ciddi yanaşın».¹

Həzrət Peyğəmbərdən (s) xəlq olunan üç mühüm rəvayətdə qeyd olunur: «Övladlar valideynlərini incidərək valideynin üzünə olduqları kimi, valideynlər də övladlarının hüquqlarını pozmaqla onların üzünə ağ olurlar. Valideynlərin hüquqlarını qorumaq övlada vacib olduğu kimi, övladların da hüquqlarını qorumaq valideynlərə vacibdir».²

ATA-ANALAR DİQQƏTLİ OLSUNLAR

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Övladını öpən insan üçün böyük bir savab yazılır. Övladını sevindirən şəxsi qiyamət günü Allah sevindirəcək. Övladına Quran təlim edən şəxsin valideynlərini qiyamətdə çağıracaq və onlara iki libas geyindirəcəklər. Bu iki simanın nurundan behişt əhli nurlanacaq»;³ «Kiçik uşağı olan şəxs onunla uşaqcasına oynasın»;⁴ «Qızı olan şəxs onu yaxşı tərbiyə etsin, yaxşı savadlandırsın. Tanrının ona verdiyi nemətdən qızına bol-bol verərək, onu rifahla yaşatsın. Əgər belə edərsə, özü üçün cəhənnəm odu qarşısında bir maneə hazırlamış olacaq».⁵

Rəsulullahın (s) övladlar barəsində buyurduğu tövsiyələrə nəzər salaq: «Təqvalı olun və övladlarınız arasında ədalətlə rəftar edin»;⁶ «Övladlarınıza hədiyyə verdikdə onlar arasında fərq qoymayın. Sizinlə ədalətlə rəftar olunmasını istədiyiniz kimi, onlarla da ədalətlə rəftar

¹ Həmən mənbə.

² Bihar, 74-cü cild, səh-70; Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh-723.

³ Furuğə Kafi, 6-cı cild, səh-203.

⁴ Vəsail, 15-ci cild, səh-203.

⁵ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh. 705-707.

⁶ Həmən mənbə.

edin»;¹ «Allah sizin övladlarınızı öpməyinizdə belə ədalətli olmanızı istəyir».²

Həzrət Peyğəmbər (s) bir kişini iki uşağı ilə birlikdə gördü. Birini öpür, əzizləyir, digərinə isə soyuq yanaşırdı. Həzrət (s) buyurdu: «Nə üçün onları öpərkən ədalətsizliyə yol verirsən? Əgər öpürsənsə, hər ikisini öp».³

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

İYİRMİ ALTINCI FƏSİL

VALİDEYNLƏRİN ÖVLAD ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQLARI

Valideynlərin hüquqlarını qorumaq olduqca ağır, incə və dəqiq məsələdir. Bunun öhdəsindən yalnız həqiqi mömin gələ bilər. Hansı ki, o möminin xüsusiyyətləri Quranda qeyd olunmuşdur:

«Aralarında hökm vermək üçün Allahın (*Allahın kitabının*) və Peyğəmbərinin yanına çağırıldıqları zaman möminlərin sözü ancaq «Eşitdik və itaət etdik!» deməkdən ibarətdir. Nicat tapanlar da məhz onlardır! Allaha və onun Peyğəmbərinə itaət edənlər, Allahdan qorxub çəkinənlər – məhz belələri uğura çatanlardır (*əbədi səadətə - cənnətə qovuşanlardır*)»¹.

İndi isə Allah-təalanın valideynlər haqqındakı hökmünə nəzər salaq:

«Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və valideynlərə yaxşılıq etməyi (*onlara yaxşı baxıb, gözəl davranmağı*) buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında yaşayıb qocalığın ən düşkün çağına yetərsə, onlara «uf» belə demə, üstlərinə qışqırıb acı söz söyləmə. Onlarla xoş danış. Onların hər ikisinə acıyaraq, mərhəmət qanadının altına alıb, «Pərvərdigara! Onlar məni körpəliyimdə (*nəvazişlə*) tərbiyə edib bəslədikləri kimi, Sən də onlara rəhm et!» de»².

Bu ayələrdə valideynin haqqı Tanrının haqqından sonra qeyd olunmuşdur. Bu ardıcılıq məsələnin əzəmətini göstərir.

¹ «Nur» surəsi, ayə 51-52.

² «İsra» surəsi, ayə 23-24.

Çox dəyərli «Kafi»¹ kitabında bu ayələrin həqiqi təfsiri imam Sadiqdən (ə) rəvayət olunan bir kəlamda buyurulmuşdur.

Sözgedən kitabın müəllifi mərhum Kuleyni «qeybətisuğra» dövründə yaşadığına, qeyd etdiyi rəvayətləri məsum dövrünə yaxın rəvayətçilərdən nəql etdiyinə, yazılısında riayət olunan xüsusi ardıcılığa, bu günə qədər ona yetirilən böyük diqqət və üsuli-dinin və Əhli-beyt fiqhinin çox mühüm qaynaqlarından olduğuna görə heç bir kitabın malik olunmadığı xüsusi etibar və çəkiyə malikdir.

Mənə belə gəlir ki, bu ayələrin təfsiri imam Sadiqin (ə) dilindən «Kafi» kimi bir kitabda qeyd olunduqdan sonra valideynlərin hüququ məsələsində heç bir kimsə üçün bəhanə gətirməyə yer qalmır.

Ravi (rəvayəti nəql edən şəxs) deyir: «Həzrət Sadiqdən (ə) ayənin mənasını soruşduqda buyurdu: «Atan-anaya yaxşılıq etmək onlarla yaxşı, mehriban, səmimi, səbir və hövsələ ilə davranmaq deməkdir. Bu, onlarla acıqlı, qaba davranmamaq, ehtiyacları olduğunu dilə gətirmədən onlara vermək və onlarla görüşməyə, onlara baş çəkməyə getdikdə əli boş getməməkdən ibarətdir.

Məgər Allah-təala buyurmurmu?

«Sevdiyiniz şeylərdən (*Haqq yolunda*) sərf etməyincə, savaba çatmazsınız»².

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Əgər onların biri və ya hər ikisi qocalığın ən düşkün çağına yetdikdə qocalıq, zəiflik və hövsələsizlik üzündən səni incidib darıxdırlarsa, onlara «uf» belə demə. Əgər səni vurarlarsa, üstlərinə qışqırıb acı söz söyləmə. Onlarla xoş danış. Yenə sənə əl qaldırlarsa,

¹ 2,-cild, səh. 157, hədis 1.

² «Ali-İmran» surəsi, ayə 92.

onlara «Allah sizin hər ikinizi bağışlasın» de. Bu, həqiqətən, xoş sözdür».

Daha sonra tövsiyələrini belə davam etdirir: «Onlarla son dərəcə təvazö ilə davran. Baxışlarında mərhəmətli ol. Əlini onların əlindən yuxarı, səsini onların səsindən yuxarı qaldırma. Onların qarşısında oturma, onlardan önə keçmə.

Onlar üçün dua edərək de: «Pərvərdigara! Onlar məni körpəliyimdən (nəvazişlə) tərbiyə edib bəslədikləri, böyütdükləri kimi, Sən də onlara rəhm et!»

Allah-təala digər ayələrdə buyurur:

«...Mənə və at-anana şükür et. Axır dönüş Mənədir! Əgər ata-anan bilmədiyin bir şeyi Mənə şərik qoşmağına cəhd göstərsələr, (bu işdə) onlara itaət etmə. (Qalan) dünya işlərində onlarla gözəl keçin (onlara itaət et). Tövbə edib, Mənə tərəf dönməyin yolunu tut. Sonra (qiyamət günü) Mənim hüzuruma qayıdacaqsınız. Mən də (dünyada) nə etdiklərinizi (bir-bir) sizə xəbər verəcəyəm».¹

QƏRİBƏ BİR MƏQAM

Həzrət Musa (ə) Allah tərəfindən peyğəmbərliyə seçildikdən sonra Fironla yumşaq dillə danışmaq əmrini aldı. Səbəbini soruşduqda, belə bir cavab eşitdi: «O, on beş il sənin zəhmətini çəkib. Südəmər vaxtından cavanlığına qədər səni böyütmək üçün hər bir əziyyətdə qatlaşıb. Buna görə də, sənin boynunda atalıq haqqı var. Sən onunla ucadan danışsın, qaba davrana bilməzsən».

İNCƏ BİR MƏSƏLƏ

«Mənhəc» təfsirində «الم يجدك يتيما فإوى»² («Məgər o səni yetim ikən tapıb sığınacaq vermədimi?») ayəsinin izahında yazılır: «Bu ayədə Allah Peyğəmbərə (s) buyurur: «Sən

¹ Loğman surəsi, ayə 14-15.

² «Züha» surəsi, ayə 6.

doğulmazdan öncə atanı dünyadan apardım. Sən uşaq ikən ananı dünyadan apardım. Çünki əgər sağ qalsaydılar, peyğəmbərlik məsuliyyəti ilə ata-ananın hüquqlarına riayət etmək məsuliyyəti sənin üçün ağır olardı.

ATA-ANANIN HÜQUQLARI HAQQINDA RƏVAYƏTLƏR

Bir nəfər imam Sadiqdən (ə) soruşdu: «Ən fəzilətli, üstün əməl hansıdır?» Həzrət (ə) buyurdu: «Vaxtında namaz qılmaq, ata-anaya yaxşılıq və Allah yolunda cihad etmək».¹

İmam Sadiq (ə) buyurur: «İnsana ata-anasına – istər diri, istərsə də ölü olsunlar – yaxşılıq etməyə mane olan nədir?»²

Bir nəfər o Həzrətdən (ə) soruşdu: «Ata-anam dünyasını dəyişib. Mən nə edim?» Həzrət (ə) buyurdu: «Onların tərəfindən namaz qıl, sədəqə ver, Həccə get və oruc tut».³

ZƏKƏRİYYA İBN İBRAHİMİN MÜSƏLMAN OLMASI VƏ ATA-ANASINA QULLUĞU

Zəkəriyyə deyir: «Mən məsihi idim. Dini təəssübümə baxmayaraq, müsəlmanlığı qəbul etdim. Qəlbim fərəhlə dolu idi. Məkkəyə – imam Sadiqin (ə) yanına getdim. Həzrət (ə) buyurdu:

- Sualın varsa, soruş.

Mən dedim:

- Mənim ailəm məsihidir. Ailəmizdə tək müsəlman mənəm. Anamın gözləri tutulub. Mən bu ailə ilə yaşamağa məcburam. Çünki ata-anamın məndən başqa kimsəsi yoxdur. Mən onlarla birgə yemək yeyir, onların qabından su içirəm.

- Onlar donuz yeyirlərmi?

- Yox.

¹ Kafi, 2-ci cild, səh-158.

² Həməən mənbə, səh-159.

³ Kafi, 2-ci cild, səh-159.

- Onların donuzla heç bir əlaqəsi yoxdurmu?

- Xeyr.

Daha sonra İmam (ə) buyurdu: «Evinizdən çıxma. Valideynlərinizdən ayrılma. Anana qulluq et. İşlərini gör, onu hamama, ayaqyoluna apar, paltarlarını dəyişdir, yemək yedizdir».

Kufəyə qayıtdıqda, Həzrət (ə) bütün tapşırıqlarını həyata keçirdim. Anam «Düzünü de, müsəlman olmusanmı?»-deyə məndən soruşdu. Dedim: «Bəli, sənə göstərdiyim bu qulluq zəmanəmizin imamı, Peyğəmbərin (s) nəvəsi həzrət Sadiqin (ə) göstərişləridir». Anam dedi: «O özü peyğəmbərdir?» Mən: «Yox, o altıncı imam və Peyğəmbər nəvəsidir» dedim. Anam dedi: «Yox, sən mənəmlə davranışın ilahi peyğəmbərlərin göstərişidir. Mən kor olmağıma baxmayaraq, sən dininin öz dinimdən üstün olduğunu anlayıram. Mənə də müsəlman olmağa kömək et».

Mənim köməyimlə anam da müsəlman oldu. Zöhr namazını mənəmlə qıldı. Şam azanı vaxtı mənə dedi: «Yenə namaz qıl. Mən də sənəmlə birgə qılım. Çünki mən günorta etdiyim ibadətə ləzzətini anladım».

Şam namazını da birlikdə qıldığımız. Namazdan sonra dünyasını dəyişdi. Həzrət (ə) buyurduğu «Anan dünyasını dəyişdikdə özün dəfn et!» sözləri yadıma düşdü. Sübh tezdən şiələrə xəbər verdim. Lakin onlar «Keşişə xəbər ver» dedilər. Mən «Anam müsəlmanlığı qəbul etmişdi» dedim. Bundan sonra onların köməyi ilə anamı dəfn etdik».¹

Cabir Cöfi deyir: «Mən imam Sadiqin (ə) yanında olarkən bir kişi ərz etdi: «Valideynlərim əhli-sünnətdirlər. Məzhəbi təəssübləri çoxdur. Onlarla necə davranım?» Həzrət (ə) buyurdu: «Bizim həqiqi şiələrimizlə necə davranırsan?» Kişi «Onlarla eşqlə, məhəbbətlə davranır, problemlərinin həllinə

¹ Vəsail, 21-ci cild, səh-491.

çalışıram»-deyə cavab verdi. Həzrət (ə) buyurdu: «Valideynlərinlə də eləcə davran!»¹

Həzrət Baqir (ə) buyurur: «Bir gənc valideynləri sağ olduqda onlara çox xidmət edir. Onlar dünyalarını dəyişdikdə vəsiyyətlərində oxuyur: «Oğlum, bizim bir az borcumuz var. Sağlığımızda onu ödəyə bilmədik. Sən bizim borcumuzu ödə». Bu cümlələri oxuyan gənc «Mənə heç bir aidiyyəti yoxdur. Özləri ödəyəydilər» deyir və Allahdan onların bağışlanmağını belə istəmir. Allah mələklərə onu da valideynin üzünə ağ olanlar kimi qeyd etmələrini tapşırır.

Digər bir gənc isə valideynləri sağ olduqda onların üzünə ağ olur. Lakin onlar vəfat etdikdən sonra borclarını ödəyir və onlar üçün bağışlanmaq istəyir. O, bu hərəkətlərinə görə, valideynlərinə yaxşılıq etmiş şəxs kimi qeydə alınır.»²

«Əməli» kitabında imam Sadiqdən (ə) rəvayət olunur: «Həzrət Musa (ə) ərşin kölgəsində gözəl bir sima gördükdə ərz etdi: «Ərşin üzərinə kölgə salan bu şəxs kimdir?» Xitab olundu: «Bu, valideynlərinə yaxşılıq edən və əməl dəftərində söz gəzdirib, ara qatmaq yazılmayan şəxsdir».

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Əgər ölümün sizin üçün asanlaşmasını istəyirsinizsə, qohumlarınıza baş çəkin, ata-ananıza yaxşılıq edin. O zaman ölüm mələyinə «Ölümü onun üçün asanlaşdır»-deyə əmr olunur. Əgər belə edərsinizsə, ömrünüzün sonuna qədər yoxsulluğun nə olduğunu bilməzsınız».

Bir şəxs Kəbədə Əbuzərə dedi: «Əlinin (ə) çöhrəsinə çox baxırsan». Əbuzər cavab verdi: «Peyğəmbərin (ə) yanında idim. Mənimlə Həzrətin (ə) arasında fasilə yox idi. Həzrət (s)

¹ Həmən mənbə, səh-490.

² Bihar, 74-cü cild, səh-59.

mənə buyurdu: «Əliyə (ə) baxmaq və ata-anaya mərhəmətlə nəzər salmaq ibadətdir».¹

Əmirəl-möminin (ə) buyurur: «Allaha qarşı üsyandan başqa, qalan yerlərdə ata-ananın sözünü qəbul et».

İmam Musa ibn Cəfər (ə) buyurur: «Bir şəxs həzrət Peyğəmbərdən (s) «Atamın haqqını mənim üçün aydınlaşdır»-deyə xahiş etdi. Həzrət (s) buyurdu: «(Övladı) onu adı ilə çağırmasın, onun qarşısında oturmasın və onun söyülməsinə səbəb olmasın».²

Həzrət Sadiq (ə) buyurur: «Övladlara valideynlərinə qarşı üç şey vacibdir: hər bir halda onlara təşəkkür etmək, Allaha qarşı üsyandan başqa, qalan yerlərdə onlara itaət etmək, aşkarda və gizləndə onların yaxşılığını (xeyirini) istəmək».³

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Valideyninə qarşı çıxana deyilər: «Nə edirsən, et. (Onsuz da) Mən səni bağışlamayacağam»;⁴ «Allah bu dünyada iki şeyin əzabını tezləşdirər: zina (zülm) və valideynin üzünə ağ olmaq»;⁵ «Ata-anasını qəmləndirən şəxsin üzünə ağ olur».⁶

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Valideynlərinə acıqla, sərt baxmaq onların üzünə ağ olmağa səbəbdir».

Bir şəxs həzrət Peyğəmbərə (s) dedi: «Etmədiyim pis əməl qalmayıb. Mənim üçün tövbə qapısı açıqdırımı?» Həzrət (s) «Ata-anan sağdırımı?»-deyə soruşdu. Həmin şəxs «Anam dünyasını dəyişib, atam isə sağdır»-deyə cavab verdi. Rəsulullah (s) buyurdu: «Əgər bütün günahlarının bağışlanmasını istəyirsənsə, atana yaxşılıq et».

¹ Bihar, 38-ci cild, səh-196.

² Bihar, 74-cü cild, səh-45.

³ Tuhəful-uqul, 238.

⁴ Bihar, 74-cü cild, səh. 61-67.

⁵ Həməən mənbə.

⁶ Həməən mənbə.

O şəxs məsciddən çıxdıqdan sonra Peyğəmbər (s) buyurdu: «Əgər anası sağ olsaydı, ona yaxşılıq etməklə bağışlanmağa daha yaxın olardı».¹

Musa (ə) Allahdan üç dəfə tapşırıq istədikdə xitab olundu: «Sənə iki dəfə ananı, bir dəfə isə atanı tapşırıram».²

Həzrət Baqir (ə) buyurur: «Üç şeydə insan üçün azadlıq yoxdur: yaxşılıq və pislik qarşısında əmanətdarlıqda, yaxşılıq və pislik qarşısında vəfadarlıqda və yaxşılıq və pislik qarşısında valideynlərə yaxşılıq etməkdə».³

ŞEYX ƏNSARİ VƏ ANASI

Böyük fəqih, dahi müctehid şeyx Ənsari anasını hamamın yanına qədər çiyində aparar və hamamçı qadına tapşırırdı. Özü isə anasının hamamdan çıxmağını gözləyər və evə gətirərdi.

O, hər axşam anasının əlini öpməyə gedər və sübh onun icazəsi ilə evdən çıxardı.

Anası dünyasını dəyişdikdə, hönkür-hönkür ağlayır və deyirdi: «Ağlamağımın səbəbi, anaya xidmət kimi böyük bir nemətin əlimdən çıxmasıdır».

Şeyx Ənsari anası vəfat etdikdən sonra, məşğuliyyətinin çox olmasına baxmayaraq, onun bütün vacib namazlarını qıldı.

ANASININ ÜZÜNƏ AĞ OLAN ÖVLAD

Bir gənc ölüm ayağında idi. Həzrət Peyğəmbər (s) onu yoluğmağa getmişdi. Həzrət (s) şəhadəti ona təlqin edir, o isə üzünü çevirərək şəhadətini demirdi. Həzrət (s) anası olub-olmadığını soruşduqda, «Bəli»-deyə cavab verdilər. Rəsulullah (ə) gəncin anasını çağırırdır və ona buyurdu:

¹ Həmən mənbə, səh-82.

² Bihar, 13-cü cild, səh-330.

³ Vəsail, 21-ci cild, səh-490.

«Övladından narazısanmı?» Qadın: «Bəli, narazıyam»-dedi. Həzrət (s) buyurdu: «Ondan razı ol. Çünki şəhadətini deyə bilmir, dili bağlanıb». Anası «Ürəyimi parçalayıb, ondan narazıyam»-deyə bildirdi. Həzrət (s) buyurdu: «Mənə görə ondan razı ol». Qadın, yalnız həzrət Peyğəmbərin (s) xatirinə onu əfv etdi. Həzrət (s) ölüm ayağında olan gəncə buyurdu: «Haqqın yeganəliyinə və mənim Peyğəmbərliyimə şəhadət ver». Gənc şəhadət verdi. Həzrət (s) «Öncə nə üçün cavab vermirdin?»-deyə soruşduqda, gənc dedi: «İlk dəfə qərībā bir hay-küy mənə hücum etmişdi. Mən deyə bilmirdim. İndi o hay-küy məndən uzaqlaşıb. Asanlıqla şəhadət verə bilirəm».¹

İmam Səccad (ə) buyurur: «Anana qarşı diqqətli ol. O səni doqquz ay və ya ondan az heç kəsin heç kəs üçün daşmadığı bir yük kimi daşayıb. Heç kəsin kimsə üçün çəkmədiyi zəhməti çəkib. Bütün varlığı ilə səni qoruyub. Öz aclığına fikir verməyərək, səni doydurub. Öz susuzluğuna fikir verməyərək, sənə su verib. Özünün geyimi olmasa belə, səni geyindirib. Özü soyuqlayıb, lakin səni ondan qoruyub. Özü istiyə sinə gərərək, səni ondan qoruyub. Sənə görə şirin yuxunu özünə haram edib. Səni soyuqdan, istidən qoruyub. O bütün bunları sənin kimi övladı olması üçün edib. Əgər Allahın yardımı olmazsa, sən onun zəhmətlərinin qarşılığını ödəyə bilməzsən».²

Həkim Nami deyir: «İmam Sadiqə (ə) ərz etdim: «Atam mənə bir ev bağışlayıb. İndi onu əlimdən almaq istəyir. Həzrət (s) buyurdu: «Atan pis iş görüb. Əgər sənə qarşı çıxsa, onun qarşısında səsinə ucaltma. Əgər hay-küy salsa, sən onunla yavaş danış».³

¹ Mənazilül-axirə. Mühəddis Qummi.

² Bihar, 74-cü cild, səh-224.

³ Vəsail, 18-ci cild, səh-224.

İYİRMİ YEDDİNCİ FƏSİL

ƏR VƏ ARVADIN BİR-BİRLƏRİNİN QOHUMLARINA QARŞI OLAN VƏZİFƏLƏRİ

QOHUMLAR

Ər və arvadın bir çox qohumları vardır ki, heç birinin, (ər və arvadın) onların hüququna göz yummağa haqqı yoxdur. Heç biri digərini onların görüşündən məhrum edə bilməz.

Onların hər birinin ata, ana, bacı, qardaş, əmi, dayı, bibi, xala, bacı uşağı, qardaş uşağı, əmi uşağı, dayı uşağı, baba, nənə və bir çox bu qəbildən olan qan qohumu və yaxud evlənmə yolu ilə qohum olan qohumu vardır. Onların görüşünə getmək, onların problemlərini həll etmək böyük bir ibadət olaraq, əvəzsiz savaba malikdir.

Qadın ərinin qohumlarına qarşı həssas olmamalıdır. Onların evinə gəlməsinə, yaxud ərinin onların evinə getməsinə mane olmamalıdır. Ən başlıcası isə evinə gəldikdə, onlara pis üz göstərməməlidir.

Kişi evinin malikidir. Pul, mal-dövlət Allah-təala tərəfindən onun ixtiyarına verilmişdir. Qadının ərinə itaət etməsi şəri baxımdan vacib, onun sözündən çıxması isə haramdır. Ərin qohumlarının get-gəl etməsini nəzarətə alması, ona bu xeyir işdə mane olması əxlaqi normalarla, insani keyfiyyətlərlə ziddiyyət təşkil edir. Həmçinin, ərin də arvadının qohumları ilə əlaqəsini əngəlləməsi səmimiyyətə, sevgiyə və insaniyyətə sığmayan bir addımdır.

Əgər qadın və ya övlad bu növ yaxşılıqların, ibadətin, qohumlarla xoş münasibətdə olmağın qarşısını almağa çalışarlarsa, onlar Quranın buyuruğuna, insana düşmən kəsilmişlər. Bu, qəlbində kinələr dalğalanan düşmən deyil, insanı səadətdən, dünya və axirət xoşbəxtliyindən məhrum edən düşməndir. Kişi bu kimi məsələlərdə arvadının, yaxud uşağının yanlışı tələbinə tabe olmamalıdır.

Əlbəttə, mömin, məsuliyyət hiss edən qadınlar, bu kimi əxlaqi məsələlərdə ərləri ilə ortaq məxrəcə gəlir, bir çox zamanlar isə ərləri belə məsələlərə etinasız yanaşdıqda, onları bu növ xeyirli işlərə rəğbətləndirirlər.

Amma Quran Haqqın tələblərinə uymayan qadınları, onun əmrlərinə qarşı çıxan uşaqları kişinin düşməni kimi qələmə verərək, ona yalnız əxlaqi və insani tapşırıqlar verir:

«Ey iman gətirənlər! Şübhəsiz ki, zövcələrinizdən və övladlarınızdan sizə düşmən olanlar vardır. (Onlar din və dünya işlərində sizin əleyhinizə çıxar, sizi ibadətdən, yaxşı əməllərdən yayındırırlar). Onlardan özünüzü gözləyin! Amma (tövbə edəcəkləri təqdirdə) onları əfv etsəniz, (təqsirlərindən) keçsəniz və bağışlasanız, (bilin ki,) Allah günahları çox bağışlayan və rəhm edəndir!»¹.

Belə qadın və övladlarla qəzəblə davranmaq məsləhət deyil. Onlar öz qeyri-ilahi tələblərini yürütməkdə olsunlar, siz də Allah yolunda addımlamağınızda.

Bəzi qadınlar bu məsələdə həqiqətən, ifrata varırlar. Özləri haqqın rəhmətindən məhrumdurlar, ərlərini də onun rəhmətindən, lütfündən məhrum etməyə çalışırlar. Bir çox kişilər heç də qadınlardan geri qalmır və yersiz xırdaçılıqları ilə özlərini Haqqın lütfündən və rəhmətindən məhrum edirlər.

Bəzi qadınların ərlərini qohumlarla get-gəldən, onların problemlərinin həllinə çalışmaqdan məhrum etmələrinin səbəbi nədir? Nə üçün onlar bu kimi get-gəllərin, mehribanlıqların yalnız öz iradələrindən asılı olmasına çalışırlar?

İllər, aylar keçir, ər öz qohumlarının, ata-anasının, bacı-qardaşının evinə gəlmələrinin həsrətini çəkir. Halbuki,

¹ «Təğabun» surəsi, ayə 14.

bütün bu illər, aylar ərzində qadının bütün qohumları istədikləri kimi onun evinə gedib-gəlirlər.

Bu, kişiyə, onun qohumlarına zülm deyilmi? Bu zülm insanı Allahın rəhmətindən məhrum edən, aqibətini korlayan ruhi xəstəlik deyilmi?

Bəzi kişilərin öz həyat yoldaşlarına ata-ana, bacı-qardaş evinə getməyi qadağan etmələrinə nə ad qoymaq olar?! Onlar qadını bir əsir kimi öz ixtiyarlarında saxlayırlar. Bu, Allah-təalanın nifrətinə səbəb olan, insanı Onun mərhəmətindən məhrum edən şeytani bir hərəkətdir.

Qurani-məcid sileyi-rəhim (qohumlarla xoş münasibətdə olma) bərəsindəki ayələrdən başqa, iyirmi üç dəfə qohumlardan söhbət açmış və onlar haqqında tövsiyələr etmişdir.

Mömin şəxsin həyatın bütün sahələrində Peyğəmbərdən (s) dərş almalı olduğunu nəzərə alsaq, onun vəzifələrindən birinin qohumlarını hidayət etmək olduğu qənaətinə gəlirik. Əgər qohumlarının hidayət olunmalarına ehtiyac duyulursa, ömrünün sonuna qədər bu vəzifə insanın üzərindən götürülməyəcəkdir.

«Ən yaxın qohumlarını qorxut!»¹

İnsanın bəzən həyat yoldaşının və özünün qohumlarını evinə toplayıb onlara bacardığı qədər nəsihət verməsi, halal-haramı onlara tanıtdırması, onları fiqhi və şəri məsələlərlə tanış etməsi çox gözəl və bəyənilmiş işdir. İnsanları ilahi əməllərə doğru yönəltmək peyğəmbərlərin, imamların işinə bənzər bir iş olaraq, böyük savaba malikdir.

Əllamə Məclisi hər cümə axşamı bir çox qohumlarını evinə yığar və onlara nəsihət verərək, doğru yola yönəldərmiş. Çünki elmi də paylamaq, mal-dövlət paylamaq kimi bəyənilmiş işlərdəndir.

¹ Şüərə surəsi, ayə-214.

Qurani-məciddə qohumlara yaxşılıq etmək Allaha ibadət, ata-anaya yaxşılığın ardınca qeyd olunmuş və bununla da, qohumlarla xoş münasibətin əzəmətini, əhəmiyyətini nümayiş etdirmişdir.

«...Allahdan qeyrisinə ibadət etməyin! Valideynlərinizə, yaxın qohumlarınıza...yaxşılıq edin...»¹.

İnsan fitrətə mal-dövlətə bağlıdır. Əgər belə olmasaydı, heç bir kəs iş dalınca getməzdi. Zəhmətlə qazanılan mal-dövlət insanın məşuqudur. Qurani-kərim insandan qohumlarının problemlərinin həlli, yaşamlarının rifahı üçün bu məşuqundan əl çəkməsini istəyir. Bu mömin və sədaqətli insanların xüsusiyyətlərindəndir.

«...Yaxşı əməl sahibi, əslində, Allaha, axirət gününə, mələklərə, Kitaba və peyğəmbərlərə inanan, malını (yoxsul) qohum-əqrabaya...sərf edənlərdir»².

Qohum-əqrabanın (istər qan qohumu, istərsə də izdivac yolu ilə qohum olanlar) insanla münasibəti, əlaqəsi çox mühümdür. Belə ki, insan öldükdən sonra onun vərəsələrindən hesab olunurlar. Bu mövzuda bir Quran ayəsinə nəzər salaq;

«Malın (vərəsələr arasında) bölünməsi zamanı varis olmayan qohumlar, yetimlər və yoxsullar da orada iştirak edərlərsə, onlara da o maldan bir şey verin...»³.

Qohumların hörmətini qorumaq o qədər mühümdür ki, Quran onlarla danışarkən ədalətli olmağa çağırır: **«...Söz söylədiyiniz zaman, qohumunuz olsa belə, ədalətli olun...»⁴**

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 83.

² «Bəqərə» surəsi, ayə 177.

³ «Nisa» surəsi, ayə 8.

⁴ Ən'am surəsi, ayə 152.

Qohumlarla təhqiredici şəkildə danışmaq, onlara qarşı hörmətsizlik göstərmək və onlara əhəmiyyət verməmək şəriətə zidd və qeyri-əxlaqi bir işdir.

Mehriban Allah hamını ədalətə, yaxşılığa səsləyərkən, qohumları xüsusi vurğulayır:

«Həqiqətən, Allah ədalətli olmağı, yaxşılıq etməyi, qohumlara (haqqını) verməyi (kasıb qohum-əqrabaya şəriətin vacib bildiyi tərzdə əl tutmağı) buyurur...»¹.

İnsana məhkəmədə şəhadət verdiyi zaman ədalətli olmağı, haqqı, həqiqəti gizlətməməyi tapşırır. Bu qohumlarının zərərinə belə olsa.

«Ey iman gətirənlər! (Şahidliyiniz) sizin özünüzdən, atananızın, yaxın qohumlarınızın əleyhinə olsa belə, ədalətdən möhkəm yarışan Allaha şahid olun»².

«Müşriklərin cəhənnəmlik olduqları (müsəlmanlara) bəlli olduqdan sonra, onlarla qohum olsalar belə, Peyğəmbərə iman gətirənlərə onlar üçün bağışlanma diləmək yaraşmaz»³.

Digər bir ayədə isə möminlərə Allahın və Peyğəmbərin (s) düşməni olan qohumları ilə dostluq etməmək tapşırılır⁴.

Bu iki qadağandan başqa, bütün hallarda qohumlarla ünsiyyətdə olmaq zəruridir. Ər və arvad bir-birlərini bu ilahi nemətdən məhrum edə bilməzlər.

Mənim kişi və qadınlara tövsiyəm budur ki, Quranın 23 ayəsinin buyruğuna əsasən, qohumlarına hörmət edib, onlarla daim xoş münasibətdə olsunlar. Yoxsullarına imkanları qədərincə yardım göstərsinlər.

Qadın bu məsələyə xüsusi diqqət yetirməli və ərinin ondan narazı olmasına səbəb olmamalıdır. Çünki ərin

¹ «Nəhl» surəsi, ayə 90.

² «Nisa» surəsi, ayə 135.

³ «Tövbə» surəsi, ayə 113.

⁴ «Mücadilə» surəsi, ayə 22.

narazılığı Allahın narazılığıdır və əri ondan razı olmayan qadının heç bir müstəhəb və vacib əməli qəbul olunmaz.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Ərini incidib qəmləndirən qadın məlundur, məlun!»¹

Qadının ərini incitdiyi yerlərdən biri də, onu qohumları ilə ünsiyyətdə olmaqdan məhrum etməsidir. O, bu vasitə ilə özünü də Allahın rəhmətindən məhrum edir.

¹ Bihar, 100-cü cild, səh-244.

İYİRMİ SƏKKİZİNCİ FƏSİL

SİLEYİ-RƏHİM

QURAN VƏ SİLEYİ-RƏHİM

Sileyi-rəhim (qohumlarla münasibətdə olmaq) çox yaxşı və bəyənilmiş əməllərdəndir. Hansı ki, peyğəmbərlər və imamlar ona əməl etməyə çox əhəmiyyət vermişlər.

Ömrünü Quranla, rəvayətlərlə keçirmiş böyük filosof Molla Möhsün Feyz sileyi-rəhimin qohumlara baş çəkmək, onların maddi ehtiyaclarını ödəmək, subaylarının ailə qurmasına kömək etmək olduğu qənaətinə gəlmişdir. Əgər Quran ayələri və rəvayətlərə diqqət yetirilsə, sileyi-rəhimin belə dolğun məna kəsb etdiyi anlaşılır.

Quran sileyi-rəhimi həyata keçirməyi tapşıraraq, onun əql sahiblərinə aid olduğunu vurğulamışdır. Onu həyata keçirməyənləri isə fasiq hesab etmişdir. «Nisa» surəsində buyrulur: **«Allaha və qohumlarınıza qarşı təqvalı olun»**.

Çox maraqlıdır ki, Allah-təala qohumları Özündən sonra qeyd etmişdir.

«(Adı ilə) bir-birinizdən (cürbəcür şeylər) istədiyiniz Allahdan, həmçinin qohumluq əlaqələrini kəsməkdən həzər edin!»¹

Allah-təala «Rəd» surəsində əql sahiblərinin bir neçə xüsusiyyətini qeyd edir və bu xüsusiyyətlərin qiyamətdəki qarşılığının mələklərin məhşərdə onları qarşılamaları, salamlamaları, aqibətlərinin xeyirli olması olduğunu buyurur. Bu xüsusiyyətlərdən biri də, sileyi-rəhimdir.

«O kəslər ki, Allahın birləşdirilməsini əmr etdiyi şeyləri birləşdirirlər. (Qohumluq əlaqələrini qoruyub saxlayırlar)»²

¹ «Nisa» surəsi, ayə 1.

² «Rəd» surəsi, ayə 21.

«Bəqərə» surəsində qohumlarla əlaqəni kəsmək haqqında buyurulur:

«O kəslər ki,...Allahın birləşdirilməsini buyurduğu şeyləri parçalayır (qohum-əqraba ilə əlaqələri kəsir) və yer üzərində fitnə-fəsad törədirlər. Məhz belələri (dünyada və axirətdə) ziyana uğrayanlardır»¹

«Rəd» surəsində bu mövzuda daha bir ayə nazil olmuşdur:

«...Allahın birləşdirilməsini əmr etdiyi şeyləri (qohumluq əlaqələrini) qıranlar, yer üzündə fitnə-fəsad salanlar isə lənətə düşər olacaqlar. Onları axirətin pis aqibəti (cəhənnəm) gözləyir»²

«Məhəmməd» surəsində isə buyurulur:

«Əgər (Allahdan, Onun Peyğəmbərindən (s)) üz döndərsəniz, sizdən yer üzündə fitnə-fəsad törətmək və (cahiliyyət dövründə olduğu kimi) qohumluq tellərini qırmaq gözlənilməzmi?!»³

Doğrudan da, qohumlarla xoş münasibətdə olmaq olduqca böyük əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, onlarla xoş münasibətdə olmaq qiyamətdə mələklərin insanı qarşılamaclarına, ona salam vermələrinə, insanın aqibətinin xeyirli olmasına, əks təqdirdə isə Allahın lənətinə, aqibətin pisliliyinə və qiyamətdə insanın nicat tapmaqdan məhrum olmasına səbəb olur.

Qohumların iqtisadi problemlərini həll etmək, onların abırlarını, şəxsiyyətlərini qorumaqla yanaşı, yardım göstərmək də böyük bir savaba malikdir.

«Mallarını Allahın razılığını qazanmaq və nəfslərini (imanlarını) sabitqədəm etmək yolunda sərf edənlər uca

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 27.

² «Rəd» surəsi, ayə 25.

³ «Məhəmməd» surəsi, ayə 22.

təpənin üstündə olan bir bağa bənzərlər ki, ora düşən bol yağış onun meyvələrini ikiqat artırır. Əgər bol yağış yağmasa, az bir şəbnəm (şeh) də ona kifayət edər. Həqiqətən, Allah nə etdiyinizi (bütün əməllərinizi) görəndir.»¹

«Yoxsullara aşkarda sədəqə verməyiniz yaxşıdır. Lakin onu gizləndə versəniz, daha yaxşı olar. Bu, günahlarınızın bir qismini örtər. Allah etdiyiniz hər bir işdən xəbərdardır!»²

«Mallarını gecə və gündüz, gizli və aşkar (*yoxsullara*) sərf edənlərin Allah yanında böyük mükafatları vardır. Onların (*axirətdə*) heç bir qorxusu yoxdur və onlar qəm-qüssə görməzlər»³

GÖZƏL VƏ FAYDALI BİR TƏKLİF

Bu ilahi vəzifəni lazımınca yerinə yetirmək üçün belə bir iş görmək yerinə düşərdi: Bütün qohumlarımızı, istər qan qohumları, istərsə də izdivac vasitəsi ilə qohum olanları siyahılaşdıraraq, onların imkanlılarını bir yerə toplayaq. Sileyi-rəhim haqqındakı rəvayətləri onlar üçün açıqlayıb, onları bu mövzuda məlumatlandırmaq. Onlardan hər ay və ya hər il başında imkan qədərincə müəyyən qədər pul ayırmalarını xahiş edək. Bu pulu nəslin mötəbər şəxslərindən biri toplayaraq, iki imza ilə əmanət bankına qoysun. Hər hansı bir yoxsul qohum müşkül ilə qarşılaşdıqda, həmin puldan əvəzsiz və ya qaytarmaq şərti ilə götürsün və problemini həll etsin.

Bu, asan başa gələn, Allahın bəyəndiyi və savab bir işdir. Bunun savabı sözügedən üç ayədə diqqətinizə çatdırıldı.

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 265

² «Bəqərə» surəsi, ayə 271.

³ Bəqərə surəsi, ayə 274.

Bu gözəl layihəni həyata keçirmək, onu hər yerdə təbliğ etmək və camaatı bu kimi xeyir işlərə rəğbətləndirmək lazımdır. Əgər belə bir layihə həyata keçirilərsə, dövlətin və xeyriyyəçilərin çiyindən ağır bir yük götürülər və qohumların imkanları böyük bir savaba nail olurlar.

Quran «İnfaq» ayəsində qohumlara qayğı göstərməyi digərlərindən öncə vurğulamışdır. Sonra isə yetim, miskin, fəqir, (pulu tükənərək) yolda qalanların adını çəkmişdir. Misal olaraq aşağıdakı ayəyə nəzər salaq:

«...Yaxşı əməl sahibi, əslində, ...Allaha məhəbbəti yolunda malını (*kasıb*) qohum-əqrəbaya, yetimlərə, yoxsullara, (*pulu tükənib yolda qalan*) müsafirlərə, dilənçilərə və qulların azad olunmasına sərf edənlərdirlər...»¹

MARAQLI BİR RƏVAYƏT

Şeyx Səduq mötəbər şəxslər vasitəsi ilə imam Sadiqdən (ə) rəvayət edir: «Balığın qarnında münacat edən Yunisin səsini yer tutaraq Haqq əzabına düçar olan Qaruna çatdırdılar. Qarun bu səsin kimin səsi olduğunu soruşduqda, əzab mələkləri: «Bəni-İsrail peyğəmbərlərindən birinin səsidir»-deyə cavab verdilər. Qarun onunla bir neçə dəqiqə söhbət etmək üçün icazə istədi və ona icazə verdilər.

Qarun Harun və Musa haqqında soruşdu. Yunis cavab verdi: «Mən onların zamanında yaşamıram. Amma onlar hər ikisi dünyasını dəyişib». Qarun bu sözü eşidib ağladı. Allah-təala mələklərə xitab etdi: «Qohumlarına qarşı göstərdiyi bu səmimiyyətə görə onun əzabını azaldın».²

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 177.

² Səfinətül-bihar.

SİLEYİ-RƏHİM HAQQINDA RƏVAYƏTLƏR

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Sudan hazırlanmış bir şərbətlə olsa da, qohumlarına baş çək. Sileyi-rəhimin ən üstün mərhələsi onları incitməməkdir»;¹ «Bir salam verməklə olsa belə, dünyada sileyi-rəhim edin»;² «Qohumlarıyla görüşmək üçün bir il yol get».³

O Həzrət (s) digər bir hədisdə buyurur: «Bu günkü və bundan sonra yaşayacaq cəmiyyətə, valideynlərinin sülbündə olanlara qiyamət gününə qədər vəsiyyəti edirəm: Sileyi-rəhim edin, hətta bir illik səfər əziyyətinə qatlaşmalı olsanız belə. Həqiqətən, sileyi-rəhim dindəndir».⁴

«Biharül-ənvar» kitabının 74-cü cildinin 111-126-cı səhifələrində sileyi-rəhimin faydaları haqqında çox mühüm rəvayətlər qeyd olunmuşdur. Həmin rəvayətlərdən bir neçəsini diqqətinizə çatdırırıq:

Həzrət Baqir (ə) buyurur: «Sileyi-rəhim əməlləri paklayır, ruzini çoxaldır, bəlanın qarşısını alır və ölümü təxirə salır».

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Sileyi-rəhim və yaxşılıq qiyamətdə insanın hesabını asanlaşdırır. İnsanı günahdan qoruyur. Ona görə də yaxşı salamlaşmaq və yaxşı cavab vermək qədərincə də olsa, sileyi-rəhim və yaxşılıq edin».

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Sileyi-rəhim ömrü artırır və yoxsulluğu aradan qaldırır»; «Sileyi-rəhim şəhəri abadlaşdırır, ömrü çoxaldır. Hətta bu işi görənlər yaxşılardan olmasalar da belə»; «Allah-təala canı və malı ilə yaxınına tərəf gedən və ya sileyi-rəhim edən şəxsə min şəhidin savabını verəcəkdir»; «Allah-təala sileyi-rəhim edənin bu iş üçün atdığı hər addıma qırx min savab yazır,

¹ Bihar, 74-cü cild, səh-103.

² Həməni mənbə, səh-104.

³ Həməni mənbə, səh. 103-105.

⁴ Həməni mənbə.

qırx min günahını bağışlayır. Sanki Allaha yüz il səbirlə, ixlasla ibadət edibmiş kimi ona qırx min uca məqam verir»; «Behiştə bir dərəcə var. O, ədalətli rəhbər, çox sileyi-rəhim edən və ailədə səbirli olanlardan qeyrisinə nəsib olmayacaq».

Əbuzər buyurur: «Səni gördükdə əsəbiləşsələr də, qohumlarının görüşünə get. Əgər səni qəbul etməsələr, yenə get. Nəhayət, məqsədinə çatacaqsan. Onlar Haqqın buyruğundan boyun qaçırırsalar da, sən boyun qaçırma».

Bir şəxs həzrət Peyğəmbərə (s) dedi: «Qohumlarımla xoş münasibətdə olmağa çalışsam da, məni incidirlər. Onlarla əlaqələrimi kəsmək istəyirəm. Həzrət (s) buyurdu: «Belə olduqda Allah sizin hamınızı tərək edər». Həmin şəxs «Vəzifəm nədir?»-deyə soruşduqda, Rəsulullah (s) belə buyurdu: «Səni bir şeydən məhrum edən şəxsə yaxşılıq et. Səninlə əlaqələrini kəsən şəxslə əlaqə yarat. Sənə pislik edəni bağışla. Allah səni onlardan yüksəklərə qaldıracaq».

QOHUMLARLA ƏLAQƏNİ KƏSMƏK HAQQINDA RƏVAYƏTLƏR

Əbu Bəsir deyir: «İmam Sadiqdən (ə) soruşdum: «Sizin müxaliflərinizdən olan qohumları ilə əlaqəsini kəsmək istəyən şəxsin vəzifəsi nədir?» Həzrət (ə) buyurdu: «Bu yaxşı iş deyil».¹

Cəhm ibn Həmid deyir: «İmam Sadiqdən (ə) soruşdum: «Mənim dinimə mənsub omlayan bir qohumum var. Onun mənim boynumda haqqı varmı?» Həzrət (ə) buyurdu: «Qohumluq haqqını heç bir şey pozmur. Əgər qohumun sənin dininə mənsub olsaydı, bu zaman iki haqqa – qohumluq və müsəlmanlıq haqqına malik olacaqdı».²

¹ Bihar, 75-ci cild, səh-185.

² Bihar, 74-cü cild, səh-131.

İmam Baqir (ə) buyurur: «Həzrət Peyğəmbərin (s) kitabında buyurulur: «Camaat qohumları ilə əlaqələrini kəsdikdə, malları şəh insanların əllərinə düşər».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Üç zümrə behiştə daxil olmayacaq: daim şərab içənlər, cadugərlərə inananlar və qohumları ilə əlaqələrini kəsənlər».²

Əmirəl-möminin (ə) buyurdu: «Əcəli yaxınlaşdıran günahlardan Allaha pənah aparıram.» Ravi soruşdu: «Ya Əmirəl-möminin, əcəli yaxınlaşdıran günah varmı?» Həzrət (ə) buyurdu: «Bəli, qohumlarla əlaqələri kəsmək».³

İmam Əli (ə) buyurur: «Ən pis günahlar qohumlarla əlaqəni kəsmək və valideynin üzünə ağ olmaqdır».⁴

Rəsulullah (s) buyurur: «Allahın rəhməti sıralarında qohumları ilə əlaqələrini kəsən şəxs olan millətə nazil olmur»;⁵ «Sıralarında qohumları ilə əlaqələrini kəsən şəxs olan cəmiyyətə mələk nazil olmur».⁶

Mütəvəkkilin oğlu imam Hadiyə (ə) dedi: «Atamın qətli vacibdir. İcazə ver, onu öldürüm». Həzrət (ə) buyurdu: «Onun övladı olduğun üçün bu işi görmə. Çünki əgər onu öldürsən, yer üzündə altı aydan artıq qalmayacaqsan».

¹ Bihar, 73-cü cild, səh-369.

² Bihar, 74-cü cild, səh-90.

³ Həməən mənbə, səh-137.

⁴ Mizanül-hikmə, 4-cü cild, səh-89.

⁵ Həməən mənbə.

⁶ Həməən mənbə.

İYİRMİ DOQQUZUNCU FƏSİL

AİLƏ XOŞBƏXTLİK VƏ BƏDBƏXTLİYİNİN SƏBƏBLƏRİ

XOŞBƏXTLİK VƏ BƏDBƏXTLİK

Xoşbəxtlik və bədbəxtlik insanın əməllərinin, əxlaqının, əqidəsinin məhsuludur. Gözəl əxlaq, saleh əməl xoşbəxtliyə, həmçinin pis əxlaq, çirkin əməl, Haqq yolunu azmış əqidə isə bədbəxtliyə səbəb olur.

Xoşbəxtlik dünya və axirətdə xoş gün görmək, bədbəxtlik isə dünya və axirətdə qaragün olmaqdır.

Haqqın rızası əbədi behişt xoşbəxtliyinin məhsulu, Haqqın nifrəti, daimi şiddətli əzab isə bədbəxtliyin acı meyvəsidir.

Bütün müsəlman ailələrin bu iki həqiqətə – xoşbəxtlik və bədbəxtliyə diqqət yetirmələri zəruridir.

Ər və arvad evliliyin ilk günlərindən başlayaraq, əl-ələ verib xoşbəxtlik amillərini özlərinə cəlb və bədbəxtlik amillərini isə tərک etməlidirlər. Nəticədə isə, onların ailələri sağlam və pak bir mühitə çevrilməlidir.

Bu məsələ və onun amilləri Quranda və rəvayətlərdə geniş şəkildə açıqlanmış, camaata özlərini xoşbəxtlikdən məhrum edib, bədbəxtliyə sürükləməmələri haqqında xəbərdarlıq edilmişdir.

Burada ailə quruluşu ilə bağlı – onu xoşbəxtlikdən məhrum edib bədbəxtliyə sürükləyən – bir neçə əxlaqi məsələyə toxunur və ailələrin daha çox ehtiyacı olduğu iman və əməl məsələsinin geniş mütaliasını onların öz öhdəsinə qoyuram.

Ailələr, xüsusilə də İran ailələri Allaha, qiyamətə, nübuvvət və imamətə inanır, namaz, oruc, həcc və s. kimi vacib əməlləri yerinə yetirir, haram yeməkdən çəkinir, məhrəm və naməhrəm məsələsinə lazımi şəkildə riayət edirlər. Ailələrin zəif cəhəti bəzi əxlaqi məsələlərə riayət

etməmələridir. Bu səbəbdən, lazımı qədərincə bu məsələni izah etməklə kifayətlənirik.

İNSAF

İnsaf ədalət, digərlərinə xidmət göstərmək, özü üçün istədiyini digərləri üçün istəyib, istəmədiyini isə digərləri üçün də istəməməkdir. Bu, ər və arvad, həmçinin övlad və valideyn arasında öz əksini tapmalı və hər bir kəs digərlərinə qarşı insafli olmalıdır.

İmam Sadiqin (ə) Həzrət Peyğəmbərdən (s) rəvayət etdiyi bir hədisində buyrulur: «Camaatın ən ədalətlişi özü üçün bəyənilib istədiyini camaat üçün də bəyənilib istəyən, özü üçün bəyənilib istəmədiyini camaat üçün də bəyənilib istəməyən şəxsdir».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Yoxsula yardım göstərən və digərlərinə qarşı insafli olan şəxs həqiqi mömindir».²

Rəsulullah (s) Əliyə (ə) buyurur: «Üç şey imanın göstəricisidir: yoxsul halda sədəqə vermək; hamıya qarşı insafli olmaq; elm istəyənlə elm öyrətmək».³

Bir kişi həzrət Peyğəmbərə (s) dedi: «Mənə, behiştə yetməyimi asanlaşdıran bir əməl öyrət». Həzrət (s) buyurdu: «Qəzəblənmə, camaata əl açma və özün üçün istədiyini başqası üçün də istə».⁴

Əli (ə) buyurur: «Xəbərdar olun! Allah camaata qarşı insafli olan şəxsin izzətini artırır».⁵

Bir-birlərinə qarşı insafli olan ailə üzvlərinin yaşamaı necə də şirindir! Belə ailələrdə hamı özü üçün bəyəndiyini

¹ Bihar, 72-ci cild, səh-25.

² Həmən mənbə, səh. 25-28.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

⁵ Bihar, 72-ci cild, səh-33.

digərləri üçün də bəyənir, özü üçün bəyənmədiyini isə digərləri üçün də bəyənmir.

Ailədə istirahət yalnız kişiyə, uşaqlara, çətinlik, əziyyət isə yalnız qadına məxsus olmamalıdır. Hamı ev işlərində şərik olmalıdır. Bununla ailənin səadəti təmin olunur və onun üzvləri bədbəxtliyin hücumundan amanda qalarlar.

MÜLAYİMLİK VƏ KEÇİNMƏ

Ailədə bir-biri ilə mülayim, yumşaq davranmaq İslamın göstərişi olmaqla yanaşı, böyük bir savaba malikdir.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Mülayimcəsinə keçinmək bərəkət, kobudluq isə bədbəxtlik və nəhslük gətirər».¹

Rəsulullah buyurdu: «Sizə cəhənnəm odu haram olan kimsəni tanıtdırımmı?». Məclisdəkilər «Bəli»-deyə cavab verdilər. Həzrət (s) buyurdu: «O, mülayim, insaniyyətə yaxın, yumşaqxasiyyət və hər şeyi asanlaşdıran şəxsdir».²

Musa (ə) Allah-təalaya ərz etdi: «Pərvərdigara! Heç kəsin pislik görmədiyini, hamıya yaxşılıq edən şəxsin mükafatı nədir?» Xitab olundu: «Qiyamət günü od həmin şəxsə deyəcək: «Sənin mənə tərəf yolun yoxdur».³

Həzrət Peyğəmbərdən (s) soruşdular: «İslamın ən gözəl tapşırığı hansıdır?» Rəsulullah (s) buyurdu: «Bütün müsəlmanların onun əlindən və dilindən amanda qalması».⁴

Peyğəmbəri-əkrəm (s) buyurur: «Allahın və Onun rəsulunun yanında iman, mülayimlik və bəndələrlə yaxşı davranmaqdan da gözəl bir əməl yoxdur və Allahın və

¹ Həməən mənbə, səh. 51-52.

² Həməən mənbə.

³ Həməən mənbə.

⁴ Həməən mənbə, səh. 53-54.

Onun rəsulunun yanında şirkdən və Allah bəndələri ilə kobud rəftar etməkdən də pis bir əməl yoxdur».¹

Ailə üzvlərinin ilahi vəzifələri bir-birlərinə qarşı mülayim və səmimi davranmaqdır.

NƏSİHƏT

Nəsihət dünya və axirət savabına malikdir. Nəsihəti qəbul etmək qəlbın işıqlanmasına və insanın qəflət yuxusundan oyanmasına səbəb olur.

Hər bir şəxs bacardığı qədər digərlərinə nəsihət verməli və onların xeyirini istəməlidir. Nəsihət olunan şəxs isə onu qəbul edərək həyata keçirməsi zəruridir.

Nəsihət edərkən həya və utanmaqdan, onu qəbul edərkən isə qürur və təkəbbürdən uzaq olmaq lazımdır. Həzrət Peyğəmbərin (s) buyruğuna əsasən, nəsihəti əngəlləyən həya axmaqcasına edilən həya, nəsihətin qəbul olunmasına mane olan qürur isə şeytani bir hissdir.

Ailə başçısı öz həyat yoldaşına və övladlarına nəsihət verməli və onlara öz vəzifələrini xatırlatmalıdır. Bəzən bunun əksinə olaraq, arvadın ərinə və ya övladların valideynlərinə nəsihət vermələri zərurəti qarşıya çıxır. Bu zaman qarşı tərəfə nəsihəti qəbul etmək zəruridir.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Mömin qardaşını ziyan içində, təhlükədə görən şəxs onun bu təhlükəsini aradan qaldırmağa gücü çatdığı halda heç bir iş görməzsə, mömin qardaşına xəyanət etmiş olur».²

ƏDƏB

Özünü ağır, vüqarlı aparmaq, digərləri ilə əxlaqi dəyərlər əsasında davranmaq, yerində danışmaq, camaatın hörmətini

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə, səh-65.

saxlamaq və s. kimi məsələlər hamısı ədəbin müxtəlif mərhələləridir.

Kişi öz arvadına, arvad öz ərinə, ər və arvad öz övladlarına və övladlar öz valideynlərinə qarşı ədəbli olmalıdırlar.

Ədəb insanın dəyərini yüksəldir, izzətini qoruyur, hörmətini artırır, dostlarını çoxaldır. Bütün bunlardan başqa, ədəb bir növ ibadət olaraq Haqqın rəhmətini cəlb edir.

Əmirəl-möminin (ə) buyurur: «Ədəbdən daha yetkin əsil-nəsəb yoxdur»;¹ «Ədəbli olmağın üçün başqaları üçün bəyənmədiyini tərک etməyin kifayətdir»;² «Ədəbli olmaq əsil-nəsəbi əvəz edir».³

AİLƏNİ İTTİHAMDAN QORUMAQ

İnsanın bütün davranışları, get-gəlləri islami baxımdan ailə üzvlərini hər hansı bir ittihamdən qoruyacaq şəkildə olmalıdır. İttiham ailənin abırının məhvinə və həyatın şirinliyinin aradan qalxmasına yol açır.

Mümkündür, insan öz nəzərində, ünsiyyətdə olmağın maneəsi olmayan şəxslə ünsiyyətdə olsun, lakin məsələnin həqiqətindən xəbərdar olmayanlar, dilini yersiz mühakimədən qorumayanlar onun bu ünsiyyətini tədricən başqa cür qələmə verərək, insana iftira yaxıb, onu yaşadığı yerdə, cəmiyyət arasında gözdən salsınlar. Bununla da, onun özü və ailəsi ləkələnsin.

Bu növ ittihamlar gələcəkdə ailə üzvlərinin hər biri üçün böyük ziyanlara başa gələ bilər. Sabah qız ərə verdikdə, oğul evləndirdikdə və ya hər hansı bir iqtisadi layihə həyata keçirdikdə, bu yersiz ittiham onun qarşısına bir sədd kimi çəkilərək, hər bir işini əngəlləyəcəkdir.

¹ Bihar, 72-ci cild, səh-67.

² Həməən mənbə.

³ Həməən mənbə, səh-68.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Atam mənə xəbərdarlıq etdi: «Oğlum! Pis dostla münasibətdə olan şəxs sağlam qalmaz, pis yerlərə gedən şəxs ittihamdan amanda qalmaz. Dilini qorumayan şəxs peşman olar».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Töhmətə daha layiq olan şəxs, töhmət olunanlarla yoldaşlıq edəndir».²

Əli (ə) buyurur: «Özünü ittihamla salan şəxs, ona qarşı pis zənnə düşən şəxsi qınamasın».³

İmam Sadiq (ə) buyurur: «O yerlərdən ki, camaat sizə qarşı pis fikrə düşür, uzaq olun. Camaatın yolu üstündə öz ananızla belə dayanmayın. Çünki hamı o qadının sizin ananız olduğunu bilmir».⁴

Bəli, mümkündür cahil, anlamaz şəxslər camaat arasında: «Filan şəxs yad bir qadınla deyib-gülürdü»-deyə söz-söhbət yaysınlar.

Bu kimi insanların doğru-düzgün insan olmadıqları məlum olduğu halda, camaat onların sözünə etina göstərməməli və belələrinin vasitəsi ilə digərlərinin namusunu ləkələməməlidirlər.

Ailənin kişisi də, qadını da, övladları da özlərini ittihamdan qorumalıdır. Çünki İslam bu məsələyə xüsusi diqqət yetirmişdir.

ƏHDƏ VƏFA

Əhdə vəfa etmək şəri və fiqhi baxımdan vacib, etməmək isə haramdır.

Qadınla kişi arasında bağlanan nikah ilahi bir əhddir. Qadın və kişi onu bütün mümkün yollarla qorumalıdır.

¹ Həmən mənbə, səh-90.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

⁴ Həmən mənbə.

Ailədə ərin arvada, arvadın ərə və ya onların hər ikisinin övladlarına verdikləri söz bir növ əhd sayılır. Təbii ki, bu əhdə vəfa qılmaq vacib, ondan boyun qaçırmaq isə haramdır.

Quranda buyurulur:

«Əhdə vəfa edin. Çünki (insan) əhd barəsində (qiyamət günü) cavabdehdir»¹.

Əmanətdarlıq və əhdə vəfa möminin xüsusiyyətlərindəndir.

«O möminlər ki, əmanətlərini və əhdlərini qoruyub saxlayarlar»².

İmam Səccad (ə) dinin bütün tapşırıqlarının üç şeydə – haqq söz, ədalətli hökm və əhdə vəfada cəm olduğunu buyurur.³

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Dünya və axirətdə heç bir kimsə üç şey üçün üzr (bəhanə) gətirə bilməz: pis və ya yaxşı insana qarşı əmanətdar olmaq, mömin və qeyri-möminlə bağladığı əhdə vəfa qılmaq, pis və ya yaxşı olmalarına baxmayaraq, ata-anaya yaxşılıq etmək.»⁴

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Əhdinə vəfa qılmayan şəxs dinsizdir».

Həzrət Rza (ə) buyurur: «Biz həzrət Peyğəmbərin (s) vədəni borc bildiyi kimi bilən Əhli-beytik».⁵

MƏSLƏHƏTLƏŞMƏ

Ev hər kəsin öz rəyini yeritdiyi hərc-mərclik və ya yalnız bir nəfərin rəyi hakim olduğu, diktatura hökm sürən bir dövlət kimi olmamalıdır.

¹ «İsra» surəsi, ayə 34.

² Mu'minin surəsi, ayə 8.

³ Bihar, 72-ci cild, səh-92.

⁴ Həməən mənbə.

⁵ Həməən mənbə, səh-97.

Məsləhətləşmənin bir çox faydaları vardır. Əgər qadın və kişi ev işlərində bir-birləri ilə, ağılı kəsən övladları ilə və ya onlardan daha çox təcrübələri olan böyüklərlə məsləhətləşərlərsə, bu onların dünya və axirətlərinin xeyrinədir.

Məsləhətləşməyə çox diqqət yetirin. Digərlərinin fikir və təkliflərinə diqqətsizlik etməyin. Öz ailənizdə belə bir adət yaradın. Qoy hamı bir-biri ilə məsləhətləşərək, təhlükələrdən amanda qalsın.

Quranın «Ali-İmran» surəsinin 159-cu, «Şura» surəsinin 36-38-ci ayələrində bu məsələyə xüsusi diqqət yetirilmişdir.

Məsləhətləşmək, əslində, Qurana tabe olmaq, problemləri həll etmək və təhlükə səddini aşmaqdır.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Həyatı məsələlərdə Allahdan qorxan kimsələrlə məsləhətləş»;¹ «Üç şey insanın belini qırır: əməli böyük görmək, günahı unutmaq və öz rəyinə güvənmək».²

Əli (ə) buyurur: «Yalnız öz fikri ilə iş görən şəxs özünü təhlükəyə atır».³

Məsləhət verən şəxs qarşı tərəfə doğru yolu göstərməli və ona xəyanət etməməlidir.

Əli (ə) buyurur: «Məsləhət verdiyi zaman müsəlmanlara xəyanət edən şəxsə nifrət edirəm».⁴

TƏVAZÖKARLIQ

Təvazökarlıq əxlaqi, insani və islami bir vəzifədir. O, özünü tanımağın şirin meyvəsidir.

Özünü Tanrının bəndəsi hesab edən, yararlandığı nemətlərin Onun tərəfindən bəxş edildiyini bilən, hamının

¹ Həmən mənbə, səh-98.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə, səh. 98-99.

⁴ Həmən mənbə.

özündən yaxşı olduğunu düşünən və camaatı Allahın bəndəsi hesab edən şəxs təvazökarlıq içində qərqlənmişdir.

Öz həyat yoldaşını Allahın bəndəsi hesab edən, övladlarının Haqqa məxsus olduğunu bilən, özünü onların xadimi hesab edən və uşağın onun əlində bir əmanət olduğunu düşünən şəxs onlara qarşı son dərəcə təvazökardır.

Təkəbbürü olmayan qadın öz əsil-nəsəbini, ailəsinin, məqamını, diplomunu ərinin başına vurmur.

Ağıllı övladlar valideynlərinə qarşı son dərəcə təvazökardırlar.

Təvazökarlıq insanı ucaldır. Təvazökarlıq evi səmimiyyət dolu bir yuvaya çevirir, insanlar arasında sevgini artırır, ailəni möhkəmləndirir.

Qürurlu, təkəbbürlü şəxs bilməlidir ki, nə qadın, nə də uşaqlar təkəbbürü qəbul etmir. Qürurlu şəxs onların gözündən düşür.

İmam Həsən Əskəri (ə) buyurur: «Dünyada mömin qardaşlarına qarşı təvazökar olan şəxs Allah yanında düz danışan və Əlinin (ə) həqiqi şüarındandır».¹

İmam Sadiq (ə) atalarından rəvayət edir: «Ümumi və ya ailə məclislərində boş yerdə əyləşmək, görüşdüyün şəxslə salamlaşmaq, haqq insanla olsa belə, mübahisəni tərkləmək və tərifi etməyi xoşlamamaq təvazökarlıq əlamətlərindəndir».²

Əli (ə) dünyasını dəyişərkən buyurdu: «Təvazökar ol. Həqiqətən, bu, ən böyük ibadətlərdəndir».³

¹ Bihar, 72-ci cild, səh-117.

² Həmənlə mənbə, səh. 118-119.

³ Həmənlə mənbə.

KİÇİKLƏRƏ MƏRHƏMƏT VƏ BÖYÜKLƏRƏ EHTİRAM GÖSTƏRMƏK

İslamın bütün qadın və kişilərə göstərişi kiçiklərə mərhəmət, böyüklərə hörmət göstərməkdir.

Ailənin yerləşdiyi ev dünya və axirət səadətinə nail olmaq üçün peyğəmbərlərin və imamların göstərişlərinin icra olunduğu məkan olmalıdır.

Uşaqlara qarşı qəzəblənmək, hay-küy salmaq, onlara sevgisizlik göstərərək öpməmək, onlara verilən sözə əməl etməmək – hamısı böyük günahlar cərgəsindədir.

Böyüklərə hörmətsizlik, onlara qəzəblə baxmaq, dediklərinə qulaq asmamaq da böyük günahlardandır.

Kiçikləri dünyaya gətirməyə biz səbəb olduq, onlara sevgi, qayğı göstərmək də bizim vəzifəmizdir.

Biz böyüklərin məhsuluyuq. Deməli, onların bizim üzərimizdə haqları vardır. Buna görə də onlara hörmət etmək zəruridir.

Əli (ə) dünyadan gedərkən buyurdu: «Ailənin kiçiyinə mərhəmət göstər, böyüyünə isə hörmət».¹

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Böyükləri böyük sayın. Allahı böyük saymaq böyükləri böyük saymaqla mümkündür»;² «O kəs ki, kiçiklərimizə mərhəmət göstərmir və böyüklərimizə hörmət etmir, bizdən deyil».³

QONAQPƏRVƏRLİK

Bəzi ailələr qonaq qəbul etməyə böyük çətinliklə razılışırlar. Bu ya tənbəllikdən, ya da xəsislikdəndir.

¹ Həmən mənbə, səh-136.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə.

Qonaqpərvərlik peyğəmbərlərin və imamların əxlaqi xüsusiyyətlərindən, ilahi övliyaların və Haqq yolçularının əlamətlərindəndir.

Xəsislik və tənbellik hər bir halda pisdir. Ailə üzvləri - kişi başda olmaqla - qonağı açıq üzlə qarşılamaq, ona xoş üz göstərməlidir. Çünki ilahi övliyaların getdiyi yolu getmək Haqqın rızasına, Onun mərhəmətinə səbəb olur.

Qonaqpərvərlik məsələsi o qədər mühümdür ki, İslam maarifində qonağın ruzisinin Allahın öhdəsində olduğu və ev yiyəsi özü qonaqların qonağı olduğu buyurulur.

Digərlərini qonaqpərvərliyə rəğbətləndirmək özü böyük bir savaba malikdir.

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Böyüklüyün əlamətləri ondur. Əgər bacarsan, onları özündə cəm et. Onlardan biri qonaqpərvərlikdir».¹

O həzrət (ə) qonağın evə daxil olub-çıxması haqqında buyurur: «Həqiqətən, qonaq sənin mənzilinə daxil olduqda, sənin özün və ailən üçün bağışlanma gətirir. Mənzilindən çıxdıqda isə, sənin və ailənin günahlarını aparır».²

İmam Baqir (ə) buyurur: «Dörd müsəlmanı doyurmaq İsmayıl övladlarından bir qul azad etməkdir».³

Buna görə də insaf, mülayimlik və keçinmə, xeyirxahlıq və nəsihət, ədəb, ailəni ittiham təhlükəsindən uzaq saxlamaq, əhdə vəfa qılmaq, məsləhətləşmək, kiçiyə mərhəmət, böyüyə hörmət göstərmək və qonaqpərvərlik izzət sahiblərinin əlamətlərindən olaraq, dünya və axirət səadətini təmin edən amillərdəndirlər.

¹ Bihar, 72-ci cild, səh-458.

² Həmən mənbə, səh. 459-460.

³ Həmən mənbə.

BƏDBƏXTLİYİN SƏBƏBLƏRİ

Küsmək, bir-birindən ayrılmaq, iftira yaxmaq, mücadilə, digərlərinin eybini axtarmaq, qeybət, sözgəzdirmə, araqatma, məkr və hiylə, istehza, israf, təkəbbür, həsəd, xəsislik, Allaha asilik olan işlərdə digərlərinə itaət etmək, başqalarına yük olmaq, düşmənlik və kin üçün Qurani-kərimdə və rəvayətlərdə ayrıca fəsil açılmış və insanların, ailələrin bunlardan uzaq olması tapşırılmışdır. Çünki onların hər biri günah, bəzisi isə qiyamət əzabına səbəb olan böyük günahdır. Onların hər biri ailənin kökünü baltalayır və insanı bədbəxtliyə sürükləyir.

Bu məsələlər haqqında ətraflı məlumat almaq istəyənlər «Kafi» (2-ci cild), «Vəsail» (11-ci cild), «Şafiyə-feyz», «Məhəccətül-bəyza», «Cameus-səadat» və s. kimi əxlaq və rəvayət kitablarına müraciət etsinlər.

OTUZUNCU FƏSİL

BOŞANMA VƏ İRS

BOŞANMANIN ÇİRKİNLİYİ

Boşanma öz-özlüyündə yaxşı məsələ deyil. Talaq olduqca çirkin, Peyğəmbər (s) və imamların (ə) nifrətinə səbəb olan bir işdir. Boşanmaya, yalnız şəri səbəb üzündən olduqda haqq qazandırmaq olar.

Həva-həvəs üzündən olunan boşanma insaniyyətə zidd, şəri hökmlərlə, insanların şəxsiyyəti ilə oynamaq deməkdir.

Bu fəsildə öncə boşanma məsələsinə aid mühüm rəvayətləri diqqətinizə çatdıracaq, sonra isə bu məsələ haqqındakı Quran ayələrini və Quranın boşanmaya olan baxışını araşdıracağıq.

Hacı Səbzivari «Şərhe-məsnəvi» kitabında məsumlardan belə bir rəvayət nəql edir: «Allah-təala yer üzərində qul azad etməkdən sevimli və boşanmaqdan pis şey yaratmamışdır».

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Allahın halal buyurduqları arasında boşanmadan çox acığı gələn şey yoxdur»;¹ «Allah-təala qadını əyləncə sanan kişiləri, kişini əyləncə sanan qadınları və hər an boşanmaq ardınca olanları sevmir».²

İmam Baqir (ə) buyurur: «Həqiqətən, Allah hər bir boşayanın düşmənidir. Hansı ki, qadını və ya kişini bir əyləncə sanır».³

İmam Sadiq (ə) buyurur: «Allah toy olan evi sevir, boşanma olan evi isə sevmir».⁴

Həzrət Peyğəmbər (s) bir kişiyyə buyurdu:

¹ Vəsail, 15-ci cild, səh-280.

² Mizanül-hikmə, 5-ci cild, səh-546.

³ Vəsail, 22-ci cild, səh-8.

⁴ Həmən mənbə, səh-7.

- Həyat yoldaşın nə etdi?

Kişi dedi:

- Onu boşadım.

- Heç bir səbəb olmadanmı?

- Bəli, səbəbsiz.

Həmin kişi yenidən ailə qurdu. Peyğəmbər (s) onu gördükdə evlənib-evlənmədiyini soruşdu. Kişi evləndiyini bildirdi. Həzrət (s) buyurdu: «Həyat yoldaşın indi necədir?» Kişi «Onu boşadım»-deyə bildirdi. Həzrət (s) səbəbini soruşduqda, kişi «Heç bir səbəb olmadan»-deyə cavab verdi.

Həmin kişi yenə də evləndi. Həzrət (s) onu gördükdə yenə evlənib-evlənmədiyini soruşdu və kişi evləndiyini bildirdi. Rəsulullah (s) «İndi arvadın nə edir?» buyurduqda, kişi dedi: «Onu boşadım». Həzrət (s) «Heç bir səbəb olmadanmı?»-deyə soruşdu. Kişi yenə də Peyğəmbərin sualına «Bəli» deyər cavab verdi. Bu dəfə Həzrət (s) buyurdu: «Allah-təala qadını əyləncəyə çevirən kişiyyə və ya kişini əyləncəyə çevirən qadına lənət edir».¹

BOŞANMANIN SƏBƏBLƏRİ

Ailə həyatında kişidə və ya qadında mövcud olan hər hansı bir çatışmazlığa görə onunla yaşamaq mümkün olmazsa, bu zaman boşanmaq üçün heç bir problem qalmır. Belə boşanma şəri cəhətdən də tam düzgün addım hesab olunur.

Belə problemlə qarşılaşdıqda, kişinin və ya qadının ailəsi məsələni dərinləşdirməməlidir. Kişi ilə həyat yoldaşının arasındakı problem şəri səbəbdən doğarsa, onları qeybət, iftira, təhqir, istehza və s. günahlara sürükləməməlidir. Bu tip günahlar kinlərin alovlanmasına, nəticədə isə qiyamət əzabına səbəb olur.

¹ Həməən mənbə.

Çox təəssüflər olsun ki, boşanma məsələsi qarşıya çıxdıqda ailələr arasında qeybət, kin və s. günahlar çoxalır.

Qadın və kişi nikah bağladıqda, öz üzərlərinə bir çox öhdəçiliklər götürürlər. Əgər hər iki tərəfdən biri bu öhdəçiliklərə tabe olmazsa, qarşı tərəf boşanmaq hüququna malikdir. Bu zaman qarşıya çıxan hər hansısa bir anlaşılmazlıq səbir və hövsələ ilə həll olunmalıdır.

Burada boşanan ailələrin ilk bulaşdıqları iki günah haqqında danışmaq istəyirəm. Ola bilsin ki, ilahi reallıqlara diqqət yetirərək, bu günahlardan çəkinək.

QEYBƏT

Quranda buyurulur:

«...Ey iman gətirənlər!...Bir-birinizin qeybətini etməyin. Sizdən biriniz ölmüş qardaşının ətinə yeməyə razı olarmı?! Bu sizdə ikrah hissi oyadar»¹. Qeybət də belədir.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Qeybətin müsəlmanın dinini viran etməsi, onun qarnındakı tikəni həzm etməsindən tez başa gəlir»;² «Qeybətdən qəti şəkildə çəkinin. Həqiqətən, qeybət zinadan şiddətlidir»;³ «Merac gecəsi dırnaqları ilə üzlərinin dərisini qoparan bir zümrə gördüm. Cəbrayıldan kim olduqlarını soruşduqda, «xalqın qeybətini edənlərdir»-deyə cavab verdi»;⁴ «Allah-təala müsəlmanın malına, qanına zərər yetirilməsini haram etdiyi kimi, qeybətini də haram etmişdir».⁵

¹ «Hucurat» surəsi, ayə 12.

² Vəsail, 12-ci cild, səh-152.

³ Bihar, 75-ci cild, səh-222.

⁴ Mizanül-hikmə, 7-ci cild, səh. 332-333.

⁵ Həmən mənbə.

Əli (ə) buyurur: «Qeybət münafiqin nişanələrindəndir»;¹
«Yaxşı şəxslərin qeybətini etmək ən pis səviyyəsizlikdir»;²
«Qeybəti eşidən də edən kimidir».³

İmam Museyi-Kazım (ə) buyurur: «Öz mömin qardaşının qeybətini edən şəxs Allahın rəhmətindən uzaqdır».⁴

İmam Hüseyin (ə) qeybət edən bir şəxsə buyurur: «Ey şəxs, özünü qeybətdən qoru. Həqiqətən, qeybət cəhənnəm itlərinin qidasıdır».⁵

Bəli, həvapərəst, bidət qoyan, zalım və aşkar şəkildə günah edənin qeybəti yoxdur.⁶

Həzrət Peyğəmbər (s) qeybəti rədd edib eşitməmək və mömin qardaşının abırını qorumaq haqqında buyurur: «Allah qeybətin qarşısını almaqla müsəlman qardaşlarının abırını qoruyan şəxsi cəhənnəm odundan xilas edəcək».

Deməli, boşanma məsələsində İslamın izn verdiyi şey, yalnız boşanmanın özüdür. İnsafdan, ədalətdən kənar söz demək cəhənnəm əzabına yol açan günahdan başqa bir şey deyil.

İFTİRA

Bəzən boşanma ilə qarşılaşan ailələr özlərinə haqq qazandırmaq üçün bir-birlərinə iftira yaxır və camaat qarşısında biri-digərini ləkələyirlər. İftira yaxmaq çirkinlikdə bənzəri olmayan bir günahdır. Belə ki, qiymətdə əzabı olduqca çoxdur.

¹ Həmən mənbə.

² Həmən mənbə.

³ Həmən mənbə, səh-352.

⁴ Bihar, 77-ci cild, səh-333.

⁵ Bihar, 78-ci cild, səh-117.

⁶ Bihar, 75-ci cild, səh-253.

İmam Sadiqdən (ə) Hügeym nəql edir: «Pak insana iftira yaxmağın günahı başı səməyə ucalmış dağlardan da ağırdır».¹

Həzrət Rza (ə) ataları vasitəsi ilə Peyğəmbərdən (s) nəql edir: «Qiyamət günü mömin kişi və ya qadına iftira yaxan, onlarda olmayan hər hansısa bir xüsusiyyətin onlarda olduğunu deyən şəxsi bu dediklərini sübut etsin deyə, odlu bir təpənin üstündə yerləşdirəcəklər».²

İBRƏTAMİZ BİR DƏRS

Bir kişiye dedilər: «Arvadını nə üçün boşayırsan?» Kişi cavab verdi: «Həyat yoldaşının qeybətini etmək günahdır». O, arvadını boşadıqdan sonra arvadı qeyrisinə ərə getdi. Yenə kişidən soruşdular: «Arvadını nə üçün boşadın?» Kişi cavab verdi: «Digərlərinin arvadının qeybətini etmək haramdır».

QURANIN BOŞANMAYA OLAN BAXIŞI

Əgər qadın və kişi aralarındakı anlaşılmazlığı özləri həll edə bilməsələr, hər iki ailə tərəfindən mömin, hövsələli bir şəxs təyin olunmalıdır ki, problem talaqla nəticələnməsin.

«*(Ey möminlər!)* Əgər ər-arvad arasında ixtilaf olacağından qorxsanız, o zaman kişinin adamlarından bir nəfər və qadının adamlarından da bir nəfər münsif (*vasitəçi*) təyin edib, *(onların yanına)* göndərin. Əgər bu iki vasitəçi ər-arvadı barışdırmaq istəsə, Allah da onların köməyi olar. Həqiqətən, Allah hər şeyi bilən və *(hər işdən)* xəbərdardır»³

«*(Rici)* talaq vermə *(boşama)* iki dəfə mümkündür, ondan sonra yaxşı dolanmaq *(qadını yaxşı saxlamaq)*, ya da

¹ Vəsail, 12-ci cild, səh-288.

² Həməən mənbə.

³ «Nisa» surəsi, ayə 35.

xoşluqla ayrılmaq (*buraxmaq*) gərəkdir. (*Ey kişilər!*) onlara (*qadınlarınıza*) verdiyinizdən (*kəbin haqqından, mehrindən*) bir şey tələb etməmişiz sizə halal olmaz. Bu, yalnız kişi ilə qadın Allahın (*ər-arvadlıq*) haqqındakı hökmlərini yerinə yetirməkdən qorxduqları zaman mümkündür. (*Ey şəriət hakimləri!*) Əgər onların (*ər-arvadın*) Allahın hökmlərini yerinə yetirməyəcəklərindən qorxsanız, arvadın (*kəbin haqqından*) ərinə bir şey verməsində heç biri üçün günah yoxdur. Bunlar Allahın hökmləridir. Bu hökmlərdən kənara çıxanlar, əlbəttə, özlərinə zülm edənlərdir»¹

«Qadınlarınızı (*rici talaqla*) boşadığınız və onların gözləmə müddəti başa çatdığı zaman, onları ya xoşluqla saxlayın, ya da xoşluqla buraxın. Əziyyət və zərər vermək məqsədilə haqlarına təcavüz edib onları saxlamayın! Hər kəs bunu etsə, şübhəsiz ki, özünə zülm etmiş olar. Allahın hökmləri ilə oynamayın (*onlara istehza etməyin*). Allahın sizə verdiyi nemətləri, öyüd-nəsihət üçün göndərdiyi kitabı (*Quram*) və hikməti xatırlayın! Allahdan qorxun və Allahın, həqiqətən, hər şeyi bildiyini anlayın!»²

Allah-təala talaq (boşanma) məsələsi ilə yanaşı Quran, hikmət, sonsuz elm kimi nemətləri də xatırladır ki, insanlar bu məsələni tam insaf, ədalət üzərində qursunlar.

Şübhəsiz ki, ailələr Allaha və qiyamətə inanar və əxlaqlı, əməlisaleh olarlarsa, səmimiyyət dolu bir həyat sürəcək və talaq kimi problemlərlə qarşılaşmayacaqlar.

Narkotikaya qurşanma, təhsildən yayınma və s. kimi övladlarımızın həyatını məhv edən amillərin kökü valideynlər arasındakı münaqişə və boşanma ilə birbaşa əlaqəlidir.

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 229.

² «Bəqərə» surəsi, ayə 231.

Qadın və kişi bir-birlərinin hüquqlarını qoruyaraq, talaq kimi Allahın düşmən sandığı bir problemlə qarşılaşmamalıdırlar. Bunun məsuliyyəti qiyamət günü günahkar, öz üzərinə götürdüyü öhdəçiliyə riayət etməyən şəxsin üzərinə düşür.

Talaqın sayının azalması üçün hamı çalışmalıdır. Bu məsələdə daha ağır məsuliyyət Ədliyyə nazirliyinin üzərinə düşür. Bu kimi əlaqədar orqanlar əhalini, xüsusilə də boşanma üçün müraciət edənləri onun acı nəticələri haqqında məlumatlandırmalıdırlar. Bu, talaqın qarşısının alınmasında çox böyük rol ola bilər.

HƏYATIN SONU

Enişli-yoxuşlu həyat yolunun sonu ölüm, əzəmət dolu bir dünyaya keçmək və öz əqidələrinin, əməllərinin səmərəsi, məhsulu ilə qarşılaşmaqdır.

Quran qadın və kişilərə diri ikən axirətləri haqqında düşünməyi tövsiyə edir:

«...Hər kəs sabah üçün nə etdiyinə (axirət üçün özünə nə hazırladığına) nəzər salsın»¹.

İnsanın həyatı sona yetməzdən öncə həyata keçirməli olduğu çox mühüm məsələlərdən biri də, var-dövlətinin üçdə bir hissəsi haqqındakı vəsiyyətidir. Bunun xeyiri insan öldükdən sonra onun özünə aiddir. Vəsiyyət edən şəxsin vəsisi bu pulu mərhumun malından ayırır, vəsiyyətnamədə göstərilən qaydada xərcləməlidir.

Bütün ənbıya və övliyalar vəsiyyət məsələsinə xüsusi diqqət yetirmiş və dünyadan vəsiyyətsiz getməmişlər.

Vəsiyyət Quranın «Bəqərə» surəsinin 180-cı ayəsinin buyuruğu və Peyğəmbərin (s), məsum imamların şüelərə olan tapşırığıdır.

¹ «Həşr» surəsi, ayə 18.

Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: «Vəsiyyət etmək hər bir müsəlman üçün zəruridir»;¹ «Müsəlman gecə yatarkən vəsiyyətnaməsinin başının altında olmaması yaxşı iş deyil»;² «Vəsiyyət edərək dünyasını dəyişən şəxs düzgün qaydada, Peyğəmbərin (s) sünnəsi, təqva və şəhadət əsasında dünyasını dəyişmişdir. Allah onu bağışlayacaqdır».³

Çox yaxşı olar ki, vəsiyyətə çox az əməl olunduğu bir vaxtda insan özü öz vəsiyyətini həyata keçirsin. Yəni, pulunu sərf olunacağı qaydada özü xərcləsin.

Əli (ə) bu məsələyə toxunaraq buyurur: «Adəm övladı özü öz vəsiyyətini həyata keçirsin. Öldükdən sonra pulunun xərclənməsini istədiyini qaydada, bu gün özün sağ ikən xərclə».⁴

*Bərge eyşi be qure xişe ust
Kəsi nəyarəd ze pəse to pişe ust.*

Tərcüməsi:

Öz qəbrinə azuqəni özün göndər,

Səndən sonra bir kimsə onu göndərməyəcəkdir, özün göndər.

Hər halda çalışmaq lazımdır ki, özünüzdən sonra istifadə olunmaq üçün qoyduğunuz pul halal olsun. Haramdan irs olmaz. Özünüzdən sonra müəyyən yerlərə xərclənmək üçün vəsiyyət etdiyiniz pul da halal olmalıdır. Əks təqdirdə, onun sizin axirətinizə heç bir xeyiri dəyməyəcək. Var-dövlətinizin qalan üçdə iki hissəsini isə Qurana əsasən bölün ki, varislərinizə zülm olmasın.

¹ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh. 494-495.

² Həməən mənbə.

³ Həməən mənbə.

⁴ Nəhcül-bəlağə, 254-cü hikmət.

Vəsi və vərəsə (varis) Quran əsasında tənzimlənmiş vəsiyyətnaməyə düzgün əməl etməlidirlər. Bu, vacib bir əməl olaraq ibadət sayılır.

Varisin pulu bölməzdən öncə mərhumun bütün borclarını ödəməsi vacibdir. Digərinin haqqı ilə qarışmış var-dövlətdən istifadə etmək haramdır.

Miras bölünərkən mərhumun həyat yoldaşının, atasının, övladlarının hüquqları Quranda buyurulduğu qaydada qorunmalıdır. Əks təqdirdə, ilahi göstərişlərin hüdudlarından kənara çıxaraq, qiyamət əzabına düşər olacaqlar.

İrsin bölünməsi məsələsində risalələrə və yaxud fiqh elmi sahəsində mütəxəssis olan şəxslərə müraciət edin. Əgər irs düzgün qaydada bölünərsə, mərhumun ruhu şad olar.

Mərhumun varisləri bilməlidirlər ki, o, yaşadığı dövrdə onlar üçün hər bir zəhmətə qatlaşmışdır. Ola bilər ki, bu yolda bəzi günahlara aludə olmuşdur. Ona görə də onu unutmamalı, onun üçün namaz qılıb, dua etməli və bəzən qəbri üstünə getməlidirlər. Çünki Allah-təala onun ruhuna sizinlə ünsiyyətdə olmağa icazə verir və bu, onların bərxəddə sizin üçün dua etmələrinə səbəb olur.

Dostlarımdan biri deyirdi: «Bir dostum problemlə qarşılaşdıqda yubanmadan Tehrandan Quma gələr, bir az valideynlərinin qəbri yanında əyləşərdi. Onlar üçün Fatihə oxuyar, dua edərdi. Valideynlərinin adından sədəqə verir və onlardan özü üçün dua etmələrini xahiş edərdi. Sonra yenidən Tehrana qayıdardı. Beləliklə də, günəş qürub edəndə qədər problemi həll olardı».

Valideynin övladı üçün minlərlə zəhmətə qatlaşması, vəfatından sonra isə unudulması düzgün deyil.

Mündəricat

MÜQƏDDİMƏ.....	8
BİRİNCİ FƏSİL.....	11
CANSIZLARIN CÜTLƏŞMƏ PROSESİ.....	11
<i>BİTKİLƏRİN BİRGƏ HƏYAT SİSTEMİ</i>	15
HEYVANLARDA CÜTLƏŞMƏ VƏ ARTIM.....	17
İNSAN VƏ İZDİVAC.....	19
NİKAH MƏRASİMİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNİ ÇƏTİNLƏŞDİRMƏYİN.....	21
RƏVAYƏTLƏR BAXIMINDAN İZDİVACIN ƏHƏMİYYƏT VƏ DƏYƏRİ.....	24
İKİNCİ FƏSİL.....	27
AİLƏ VƏ CƏMİYYƏTDƏ İLAHİ QÜVVƏ OLAN TƏQVA.....	27
TƏQVANIN HƏQIQƏTİ.....	27
TƏQVA VƏ ONUN DƏYƏRLİ QİSMLƏRİ.....	28
HACI SƏBZİVARI VƏ QƏNAƏT.....	29
İSRAF.....	30
BİR-BİRİNİZİ TƏQVALI OLMAĞA ÇAĞIRIN.....	32
TƏQVA ƏHLİNİN ƏLAMƏTLƏRİ.....	34
TƏQVALI QADIN VƏ KİŞİ.....	35
NÜMUNƏ KƏSBÇİ.....	37
ÜÇÜNCÜ FƏSİL.....	39
İSLAMDA AİLƏ QURMAĞIN ÜLVİ MƏQSƏDLƏRİ.....	39
PAK AİLƏ.....	39
CAMAATIN ƏN PİSİ.....	40
İSTEDADIN ÇİÇƏKLƏNMƏSİ.....	41
EV VƏ AİLƏ ÜÇÜN ÇALIŞMAQ İBADƏTDİR.....	43
ÜLVİ MƏQSƏDLƏR ÜÇÜN AİLƏ QURUN.....	45
QƏRBDƏ AİLƏ QURULUŞU.....	47
DÖRDÜNCÜ FƏSİL.....	50

İSLAM VƏ BƏŞƏR TARİXİNDƏ QADININ YERİ	50
AZĞIN İNSANIN QADIN HAQQINDA YANLIŞ TƏSƏVVÜRÜ	
İSLAMIN AZĞIN İNSANIN QADIN HAQQINDAKI YANLIŞ	
TƏSƏVVÜRLƏRİNƏ CAVABI	51
YENƏ QADININ HƏYATI VƏ YERİ MÖVZUSUNDA TARİXƏ	
NƏZƏR SALAQ	59
BEŞİNCİ FƏSİL	64
İSLAMDA QADIN VƏ KİŞİ AZADLIĞI.....	64
İNSANIN AZADLIĞI	64
AZADLIQ HAQQINDA MARAQLI BİR HEKAYƏ	65
MÜHÜM BİR MƏSƏLƏ	67
LƏYAQƏTLİ VƏ KƏRAMƏTLİ HƏYAT YOLDAŞI	68
İZDİVACDA QADIN VƏ KİŞİNİN AZADLIĞI	73
ALTINCI FƏSİL	76
VƏHY MƏNTİQİNDƏ QADININ MƏQAMI	76
HAQQIN PAK DİNİ	76
İLAHİ ƏNBİYALARIN ALLAHIN RƏHMƏT VƏ	
MALİKİYYƏTİNƏ SİĞİNMALARI	78
HAQQIN İBADƏT VƏ BƏNDƏLİYİNİN ƏZƏMƏTLİ MƏQAMI	
.....	80
QADIN VƏHY MƏNTİQİNDƏ	81
ƏQL VƏ ŞƏHVƏT XOŞBƏXTLİK VƏ BƏDBƏXTLİYİN	
MEYARIDIR.....	83
MERAC GECƏSİ QADINLAR HAQQINDA MARAQLI BİR	
HƏDİS	84
YEDDİNCİ FƏSİL.....	87
İZDİVAC YOLUNUN PROBLEM VƏ MANEƏLƏRİ	87
İZDİVAC MƏSƏLƏSİNİ ÇƏTİNLƏŞDİRMƏK.....	87
ÖZÜNÜZÜ ONLARIN YERİNƏ QOYUN	89
TƏKƏBBÜR İBLİS SİFƏTİDİR.....	91
İZDİVACI ASANLAŞDIRMAQ HAQQINDA MARAQLI BİR	
HADİSƏ	94
BƏHSLƏŞMƏK ŞEYTANI BİR MƏSƏLƏDİR	98
AĞIR MEHRİYYƏLƏR.....	99
QURAN İZDİVACIN HƏQİQİ MEHRİYYƏSİ OLUR.....	100
SƏKKİZİNCİ FƏSİL	102
İZDİVACIN İLAHİ VƏ İSLAMİ ŞƏRAİTİ.....	102

DİN VƏ DİNDARLIQ	102
ÖZÜNƏ UYGUN HƏYAT YOLDAŞI	104
HƏZRƏT SƏCCADIN (Ə) «BƏNZƏRLİK» HAQQINDA NƏZƏRİ	107
BİR NEÇƏ ŞƏXSƏ QIZ VERMƏYİN	109
BU QADINLARLA AİLƏ QURMAYIN	111
DOQQUZUNCU FƏSİL	113
HƏYAT YOLDAŞI SEÇMƏYİN YOLU	113
NAQİS HAQQIN RƏHMƏTİNDƏN MƏHRUMDUR	113
KAMİLLİYİN YOLU	115
İSLAMDA HƏYAT YOLDAŞI SEÇMƏYİN YOLU	116
MARAQLI BİR HADİSƏ	119
HƏYAT YOLDAŞI SEÇMƏYİN İNSANİ VƏ İSLAMİ ŞƏRTLƏRİ	119
ONUNCU FƏSİL	126
İSLAMIN İZDİVAC MƏSƏLƏSİNDƏ ƏSASLI PROQRAMLARI	126
İZDİVAC ÜÇÜN DANIŞIQ APARMAQ	126
MEHR VƏ KƏBİN HAQQININ ÖDƏNİLMƏSİ ZƏRURƏTİ	127
GƏLİNİN CEHİZİ	130
CEHİZ MƏSƏLƏSİNDƏ MƏNƏVİ VƏ İLAHİ ÖRNƏK	130
TOY ƏRƏFƏSİNDƏ DUA	132
TOYUN VAXT VƏ ADƏTLƏRİ	133
ZİFAF ƏNƏNƏLƏRİ	136
ON BİRİNCİ FƏSİL	141
AİLƏ QURULUŞUNDA SAĞLAMLIQ	141
İSLAMDA SƏHİYYƏ VƏ TƏMİZLİYİN DƏYƏRİ	141
AĞIZIN VƏ DİŞLƏRİN TƏMİZLİYİ	145
YEMƏKDƏ NİZAM-İNTİZAM VƏ SAĞLAMLIQ	148
ÇOX YEMƏYİN ZİYANLARI	149
İBRƏTAMİZ BİR DƏRS	150
ON İKİNCİ FƏSİL	153
AİLƏ QURULUŞUNDA İSLAM ƏXLAQI	153
GÖZƏL ƏXLAQIN DƏYƏRİ	153
MƏHƏBBƏT VƏ ONUN ELAN OLUNMASI	155
AZ UMMAQ	157
GÜZƏŞT VƏ ƏFV	159

ÖZÜNÜ UNUTQANLIĞA VURMAQ.....	161
QƏZƏB.....	163
FƏXR ETMƏK.....	164
DAVRANIŞ	165
DANIŞIQ.....	166
ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL	169
QADININ İFFƏTİ VƏ HİCABI	169
HİCABIN MƏNFƏƏTLƏRİ.....	169
<i>DƏHŞƏTLİ BİR HADİSƏ</i>	174
<i>QƏRB ZİYALILARININ HAZIRKI QƏRB CƏMİYYƏTİNİN DÜŞDÜYÜ VƏ ZİYYƏTƏ BAXIŞI</i>	175
<i>İMAM HÜSEYNDƏN (Ə) ALINASI BİR DƏRS</i>	177
<i>QURAN BAXIMINDAN HİCAB VƏ GÖZ GÜNAHI</i>	178
<i>QURAN BAXIMINDAN QADININ MƏHRƏMLƏRİ</i>	180
ON DÖRDÜNCÜ FƏSİL	181
<i>HƏYATDA ƏMNİYYƏT</i>	181
<i>YAXŞILIQLAR VƏ PİSLİKLƏR</i>	181
<i>CƏHL VƏ SAVADSIZLIQ</i>	182
<i>ELM VƏ BİLİK</i>	183
<i>HƏQİQƏTLƏR QAYNAĞI OLAN QƏLB</i>	185
<i>QİYAMƏT ƏZABI</i>	188
<i>ƏMƏLİSALEH ATA-ANALAR</i>	189
ON BEŞİNCİ FƏSİL.....	191
<i>AİLƏDƏ FƏZİLƏT CİLVƏLƏRİ</i>	191
<i>İXLASLI NİYYƏT</i>	191
<i>İXLASIN SON HƏDDİ</i>	191
<i>TƏƏCCÜB DOĞURAN İXLAS</i>	192
<i>TƏQVA VƏ ƏDALƏT</i>	194
<i>FƏZİLƏTLİ SİMALAR</i>	198
<i>İBRƏTAMİZ BİR HADİSƏ</i>	199
<i>MARAQLI BİR HADİSƏ</i>	200
ON ALTINCI FƏSİL.....	203
<i>İSLAM VƏ AİLƏNİN MADDİ MƏSƏLƏLƏRİ</i>	203
<i>SƏRVƏTİN XEYİR VƏ ZİYANI</i>	203
HALAL VƏ HARAM.....	205
ÖZÜNÜZÜ HALALDAN MƏHRUM ETMƏYİN.....	206
AİLƏNİZİN XƏRCİNİ HALAL YOLLA QAZANIN	206

İSLAM PEYĞƏMBƏRİ VƏ HALAL XÖRƏK.....	207
RUZİNİN ARTMA SƏBƏBLƏRİ.....	209
HARAM MAL.....	210
TÖVBƏKAR ALLAHIN SEVİMLİSİDİR.....	211
ON YEDDİNCİ FƏSİL.....	215
AİLƏDƏ MƏNƏVİ PRİNSİPLƏR.....	215
MƏNƏVİ NEMƏTLƏR.....	215
ƏQL.....	215
QURAN.....	218
NÜBUVVƏT (PEYĞƏMBƏRLİK).....	220
İMAMƏT.....	221
DİN ALİMLƏRİ.....	222
NAMAZ.....	222
ON SƏKKİZİNCİ FƏSİL.....	225
AİLƏ BAŞÇISININ AĞIR MƏS ULİYYƏTİ.....	225
ÖZÜNÜZÜ VƏ AİLƏNİZİ CƏHƏNNƏM ODUNDAN QORUYUN.....	225
BEHİŞT.....	228
DÖRD MÜHÜM VƏZİFƏ.....	229
ON DOQQUZUNCU FƏSİL.....	232
İSLAMDA ƏR VƏ ARVADIN HÜQUQLARI.....	232
AİLƏ HÜQUQU.....	232
QADININ ƏRİ ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQLARI.....	233
1. HƏYAT ÜÇÜN ZƏRURİ OLAN LƏVAZİMATLA TƏMİN ETMƏK.....	233
2. İNTİM ƏLAQƏ.....	233
3. YAŞAYIŞDA RİFAH.....	234
4. QADINA HÖRMƏT.....	235
5. BƏZƏNMƏK VƏ PAKİZƏLİK.....	235
6. ŞİRİN DİLLİLİK VƏ GÜZƏŞT.....	236
7. ÖZ İRADƏ VƏ İXTİYARINIZI ƏLDƏN VERMƏYİN!.....	236
KİŞİNİN QADIN ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQLARI.....	238
1. İTAƏT.....	238
2. TƏMKİN (TƏSLİM).....	239
3. EVDƏN ÇIXMAQ.....	240
4. ƏRİNİ İNCİTMƏKDƏN, TÜND XASIYYƏTLİLİKDƏN VƏ ACI DİLLİLİKDƏN UZAQ DURMAQ.....	242

5. AİLƏYƏ XİDMƏT	243
6. ƏRƏ HÖRMƏT VƏ ONUNLA YAXŞI DAVRANMAQ.....	243
7. ÖZÜNÜ ƏRİNDƏN QEYRİSİ ÜÇÜN BƏZƏMƏMƏK	244
8. ƏRİNİN İCAZƏSİ OLMADAN ONUN MALINI XƏRCLƏMƏMƏK.....	245
İYİRMİNCİ FƏSİL	246
HAMİLƏLİK, SÜDVERMƏ VƏ AD QOYMA	246
HAMİLƏLİK DÖVRÜ	246
HAMİLƏ ZAMANI GÖRÜLƏSİ İŞLƏR	249
DOĞUŞ.....	252
KÖRPƏNİN GEYİMİ	253
KÖRPƏNİN İLK YEMƏYİ	253
AZAN VƏ İQAMƏ	253
UŞAQ DOĞULANDA BUNLARA RİAYƏT EDİN	254
ANA SÜDÜ	255
AD QOYMA	258
İYİRMİ BİRİNCİ FƏSİL.....	260
İSLAMDA ÖVLAD.....	260
ÖVLADIN DƏYƏRİ.....	260
ÖVLADA EŞQ BƏSLƏMƏK.....	263
ÖVLADLARI ÖPMƏK.....	264
İYİRMİ İKİNCİ FƏSİL.....	266
İSLAMDA QIZ ÖVLADININ DƏYƏRİ	266
ÖVLAD BƏXŞ ETMƏKDƏ HAQQIN İRADƏSİ	266
QIZ ÖVLADI HAQQINDA ÇOX MÜHÜM RƏVAYƏTLƏR.....	268
İYİRMİ ÜÇÜNCÜ FƏSİL.....	273
ANANIN ÖVLAD TƏRBİYƏSİNDƏ ROLU	273
ÖVLAD VƏ YAXUD ANA VARLIĞININ MƏHSULU	273
PAKİZƏLİK BAĞININ MEYVƏSİ.....	276
ANAM MƏNİM BƏDBƏXTLİYİMƏ SƏBƏB OLDU	276
BƏZƏN İBADƏT NURU AZALIR.....	277
NURANI BİR İZDİVAC.....	278
ŞEYX ŞÜŞTƏRİNİN ANASI.....	278
DAXİLİ VƏ ZAHİRİ PAKLIĞIN TƏRBİYƏDƏKİ ROLU.....	279
İYİRMİ DÖRDÜNCÜ FƏSİL.....	281
ATANIN ÖVLADIN İNKİŞAFINDAKI ROLU.....	281
DÖRD MÜHÜM MƏSƏLƏYƏ DİQQƏT YETİRİN	281

ƏLİ (Ə) GÖZ YAŞI TÖKÜR	282
ƏZAB ƏHLİ.....	282
ŞƏHİD ŞEYX FƏZLULLAH NURİNİN HƏYATINDAN MARAQLI BİR MƏQAM	284
GƏNCLƏR, AYIQ OLUN	286
AZĞIN ATALAR VƏ ÖVLADLARIN VƏZİFƏSİ.....	287
FƏZİLƏTLİ ATA	288
PİS ƏMƏLLİ ATA, ƏMƏLİSALEH ÖVLADLAR.....	289
KƏRAMƏTLİ ATA.....	290
HARAM YEYƏN ƏLİ ƏKBƏR YETİŞDİRƏ BİLMƏZ	290
İYİRMİ BEŞİNCİ FƏSİL	292
ÖVLADIN ATA VƏ ANA ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQU	292
XEYİRƏ GEDƏN YOL	292
ÖVLADLARIN ATA VƏ ANA ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQLARI	293
HALAL VƏ HARAMIN TƏSİRLƏRİ	294
ŞEYX ZAHİD.....	295
ŞİRİN BİR XATİRƏ.....	296
ATA-ANALAR DİQQƏTLİ OLSUNLAR	298
İYİRMİ ALTINCI FƏSİL	300
VALİDEYNLƏRİN ÖVLAD ÜZƏRİNDƏ OLAN HÜQUQLARI.....	300
QƏRİBƏ BİR MƏQAM.....	302
İNCƏ BİR MƏSƏLƏ.....	302
ATA-ANANIN HÜQUQLARI HAQQINDA RƏVAYƏTLƏR.....	303
ZƏKƏRİYYA İBN İBRAHİMİN MÜSƏLMAN OLMASI VƏ ATA- ANASINA QULLUĞU	303
ŞEYX ƏNSARİ VƏ ANASI.....	307
ANASININ ÜZÜNƏ AĞ OLAN ÖVLAD	307
İYİRMİ YEDDİNCİ FƏSİL.....	309
ƏR VƏ ARVADIN BİR-BİRLƏRİNİN QOHUMLARINA QARŞI OLAN VƏZİFƏLƏRİ	309
QOHUMLAR	309
İYİRMİ SƏKKİZİNCİ FƏSİL	315
SİLEYİ-RƏHİM	315
QURAN VƏ SİLEYİ-RƏHİM	315
GÖZƏL VƏ FAYDALI BİR TƏKLİF	317
MARAQLI BİR RƏVAYƏT	318

SİLEYİ-RƏHİM HAQQINDA RƏVAYƏTLƏR.....	319
QOHUMLARLA ƏLAQƏNİ KƏSMƏK HAQQINDA RƏVAYƏTLƏR.....	320
İYİRMİ DOQQUZUNCU FƏSİL	322
AİLƏ XOŞBƏXTLİK VƏ BƏDBƏXTLİYİNİN SƏBƏBLƏRİ	322
XOŞBƏXTLİK VƏ BƏDBƏXTLİK	322
İNSAF.....	323
MÜLAYİMLİK VƏ KEÇİNMƏ.....	324
NƏSİHƏT	325
ƏDƏB	325
AİLƏNİ İTTİHAMDAN QORUMAQ	326
ƏHDƏ VƏFA	327
MƏSLƏHƏTLƏŞMƏ	328
TƏVAZÖKARLIQ	329
KİÇİKLƏRƏ MƏRHƏMƏT VƏ BÖYÜKLƏRƏ EHTİRAM GÖSTƏRMƏK.....	331
QONAQPƏRVƏRLİK.....	331
BƏDBƏXTLİYİN SƏBƏBLƏRİ	333
OTUZUNCU FƏSİL	334
BOŞANMA VƏ İRS.....	334
BOŞANMANIN ÇİRKİNLİYİ	334
BOŞANMANIN SƏBƏBLƏRİ	335
QEYBƏT.....	336
İFTİRA	337
İBRƏTAMİZ BİR DƏRS.....	338
QURANIN BOŞANMAYA OLAN BAXIŞI.....	338
HƏYATIN SONU	340